This is a reproduction of a library book that was digitized by Google as part of an ongoing effort to preserve the information in books and make it universally accessible.

Google™ books

https://books.google.com

Det här är en digital kopia av en bok som har bevarats i generationer på bibliotekens hyllor innan Google omsorgsfullt skannade in den. Det är en del av ett projekt för att göra all världens böcker möjliga att upptäcka på nätet.

Den har överlevt så länge att upphovsrätten har utgått och boken har blivit allmän egendom. En bok i allmän egendom är en bok som aldrig har varit belagd med upphovsrätt eller vars skyddstid har löpt ut. Huruvida en bok har blivit allmän egendom eller inte varierar från land till land. Sådana böcker är portar till det förflutna och representerar ett överflöd av historia, kultur och kunskap som många gånger är svårt att upptäcka.

Markeringar, noteringar och andra marginalanteckningar i den ursprungliga boken finns med i filen. Det är en påminnelse om bokens långa färd från förlaget till ett bibliotek och slutligen till dig.

Riktlinjer för användning

Google är stolt över att digitalisera böcker som har blivit allmän egendom i samarbete med bibliotek och göra dem tillgängliga för alla. Dessa böcker tillhör mänskligheten, och vi förvaltar bara kulturarvet. Men det här arbetet kostar mycket pengar, så för att vi ska kunna fortsätta att tillhandahålla denna resurs, har vi vidtagit åtgärder för att förhindra kommersiella företags missbruk. Vi har bland annat infört tekniska inskränkningar för automatiserade frågor.

Vi ber dig även att:

- Endast använda filerna utan ekonomisk vinning i åtanke
  Vi har tagit fram Google boksökning för att det ska användas av enskilda personer, och vi vill att du använder dessa filer för enskilt, ideellt bruk.
- Avstå från automatiska frågor
  Skicka inte automatiska frågor av något slag till Googles system. Om du forskar i maskinöversättning, textigenkänning eller andra områden där det är intressant att få tillgång till stora mängder text, ta då kontakt med oss. Vi ser gärna att material som är allmän egendom används för dessa syften och kan kanske hjälpa till om du har ytterligare behov.
- Bibehålla upphovsmärket
  Googles "vattenstämpel" som finns i varje fil är nödvändig för att informera allmänheten om det här projektet och att hjälpa dem att hitta ytterligare material på Google boksökning. Ta inte bort den.
- Håll dig på rätt sida om lagen
  Oavsett vad du gör ska du komma ihåg att du bär ansvaret för att se till att det du gör är lagligt. Förutsätt inte att en bok har blivit allmän egendom i andra länder bara för att vi tror att den har blivit det för läsare i USA. Huruvida en bok skyddas av upphovsrätt skiljer sig åt från land till land, och vi kan inte ge dig några råd om det är tillåtet att använda en viss bok på ett särskilt sätt. Förutsätt inte att en bok går att använda på vilket sätt som helst var som helst i världen bara för att den dyker upp i Google boksökning. Skadeståndet för upphovsrättsbrott kan vara mycket högt.

Om Google boksökning

Googles mål är att ordna världens information och göra den användbar och tillgänglig överallt. Google boksökning hjälper läsare att upptäcka världens böcker och författare och förläggare att nå nya målgrupper. Du kan söka igenom all text i den här boken på webben på följande länk `http://books.google.com/`

Brandl, Emil.

THE LIBRARY OF

THE UNIVERSITY OF MINNESOTA.

OMNIBUS · ARTIBUS

COMMUNE · VINCULUM

PERIODICAL ROOM

058

Sa3

Digitized by Google

Digitized by Google

UNIVERSITY OF
MINNESOTA
LIBRARY

Digitized by Google

SAMLAREN

TIDSKRIFT

UTGIFVEN

AF

SVENSKA LITERATURSÄLLSKAPETS ARBETSUTSKOTT

FÖRSTA ÅRGÅNGEN

1880

UNIVERSITY OF MINNESOTA LIBRARY

UPSALA
AKADEMISKA BOKTRYCKERIET
EDV. BERLING

Digitized by Google

UNIVERSITY OF
MINNESOTA
LIBRARY

Digitized by Google

Part 2

Innehåll.

	Sid.
Redogörelse för Svenska Literatursällskapets årsmöte	1.
Guds Verk och Hvila. Af G. E. Klemming	5.
Anteckningar af och om Buréus (början). Af G. E. Klemming	12.
Fabeln om Kärleken och Dårskapen i den svenska literaturen och något om dess utländska förebilder. Af I. Fehr	44.
Literaturhistoriska anteckningar. Af Karl Warburg	55.
Mysterium Resurrectionis. Af C. Silfverstolpe	64.
Columbi Ordeskötsel. Af Aksel Andersson	65.
Något om O. von Dalins Handskrifter. Af G. Stjernström	67.
Frågor	69.
Anteckningar af och om Buréus (forts.). Af G. E. Klemming	71.
Samuel Ödman och Nya Skolan, Anteckningar ur Wallmarkska bref-vexlingen på Kgl. Bibl. Af E. Tegnér	127.
Ett Christeligit A.B.C. af Jacobo Erici Sth. Af E. Lewenhaupt	175.
P. M. om Sv. Theatern af C. G. Tessin. Af G. Frunck	180.
Bref af C. G. af Leopold till G. M. Armfelt. Af E. Tegnér	186.

Härjemte medfölja som särskildt bihang för år 1883:

Literaturhistorisk Bibliografi III. 1882. Af G. Stjernström.

G. Benzelstjernas Censorsjournal I. 1737—1740. Utg. af L. Bygdén och E. Lewenhaupt.

1500- och 1600-Talens Visböcker I. Harald Oluffsons Visbok 1. Utg. af A. Noréen och H. Schück.

Digitized by Google

Digitized by Google

058
Sa 2

Innehåll.

	Sid.
Svenska Literatursällskapets stiftelse	1.
Stadgar för Svenska Literatursällskapet	—
Johan Gabriel Werwing. Af E. Lewenhaupt	5.
Till Carl Gustaf af Leopolds biografi. Af K. F. Werner	58.
Bellmaniana. 1. 2. Af H. Schück	72.
Ur Lidénska brefsamlingen å Upsala Universitets Bibliotek. 1. Bref till J. H. Lidén från And. Schönberg. Af L. Bygdén	76.
Erik Jacob Arrhén von Kapfelman Af K. F. Werner	86.
Smärre meddelanden: Kajsa Warg. Af K. F. Werner	89.
Dikter af Carl och Ulrik Rudenschöld, meddelade af Fr. Braune	92.
Om en tysk öfversättning af »Blenda». Af K. F. Werner	96.
En »Sonnette» af Ostanus Pihl. Af H. Schück	97.
Tillägg till Klemmings »dramatiska literatur». Af H. Schück	98.
»Förgängelse». En dikt af B. E. Malmström	100.
Frågor: 1. Om författaren till »Barrabasiade i tvänne sånger». Af L. Bn.	102.
2. Om Johan Upmark-Rosenadlers censorsjournal. Af dens.	—
3. Om Fribyggare-Orden. Af —A—	103.
4. Ett ställe i Konunga-Styrelsen. Af —V—	—
Anders Wollimhaus: Dido. Af Karl Warburg	105.
Bellmaniana. 3, 4 Af H. Schück	128.
Ur Lidénska brefsamlingen å Upsala Universitets Bibliotek: 2. Bref till J. H. Lidén från C. C. Gjörwell. 3. Bref till dens. från dens. Meddelade af L. Bygdén	133.
Tvänne lustspel i svensk öfversättning från Frihetstiden. Af Gust. Stjernström	139.
Smärre meddelanden: En praktupplaga 1702 af en karta öfver Stockholm. Af K. F. Werner	146.
Andreas Burei stora karta öfver Sverige 1626. Af dens.	148.
Johan Georg Rüdling. Af dens.	151.
Ovanliga kataloger. Af dens.	156.
Tillägg till »Sveriges dram. literatur». Af G. S.	159.

123006

FEB 1 1913

Digitized by Google

Sid.
Frågor: 5. Om ett Bibliotheca lapponica. Af L. Bs. . . . . 159.
6. Om åtskilliga upplagor af Heldmanns Gramm. germ. m. m. Af Gust. Stjernström . . . . . —
7. Om åtskilliga kopparstickare. Af E. Lewenhaupt . . . 160.
Literaturhistorisk bibliografi för 1880. Af Gust. Stjernström . 1—14.

Härjämte medfölja såsom särskilt bihang för år 1880:

Förteckning öfver Sällskapets ledamöter.
Ur en antecknares samlingar. [Af G. E. Klemming]. Ny uppl. . . 1—64.
Dagboksanteckningar af J. G. Oxenstierna åren 1769—1771.
Utg. af G. Stjernström. I. . . . . 1—76.

Digitized by Google

Svenska Litteratursällskapets stiftelse.

Den 21 Januari 1880 sammanträdde å Stadshotellet i Upsala Hrr Professor *C. R. Nyblom*, Docent *L. Bygdén*, Kandidat *C. G. Stjernström*, Docent *C. Wahlund*, Docent *O. Alin*, Kandidat *I. Fehr* och Kandidat *H. Schück*, och beslöto de därvid att konstituera sig till ett sällskap under namn af »Svenska Litteratursällskapet» samt att utfärda inbjudning till personer, intresserade för svensk litteraturhistoria och bibliografi, att ingå som medlemmar i sagda sällskap. Dessutom antogs ett förslag till stadgar att föreläggas sällskapet vid dess första allmänna sammankomst. Några dagar därefter utfärdades inbjudningslistor, undertecknade med ofvanstående namn, samt dessutom af Hrr Amanuens *C. Eichhorn*, Amanuens *F. Braune*, Doktor *K. Warburg*, Adjunkt *P. A. Geijer*, Grefve *E. Lewenhaupt* och Docent *M. Lundgren*. Den 15 April kallades hela sällskapet till allmänt sammanträde å Stadshotellet i Upsala, hvarvid Hr Professor *Nyblom* utsågs till ordförande vid sammankomsten; meddelades att tills dato 455 personer tecknat sig å de utdelade inbjudningslistorna, hvarigenom således sällskapets ekonomiska bestånd kunde anses betryggadt; antogos följande

Stadgar för Svenska Litteratursällskapet.

§ 1.

Sällskapets ändamål är att utgifva svensk litteratur från och med reformationen, sådan den föreligger i handskrift eller i äldre sällsynta tryck. Därjämte skall sällskapet låta sig angeläget vara att samla och offentliggöra bidrag till svensk bibliografi och litteraturhistoria.

123006

Digitized by Google

§ 2.

Ledamot af sällskapet är hvar och en, som hos medlem af arbetsutskottet eller sällskapets ombud i landsorten anmält sig önska i sällskapet ingå. En årlig afgift erlägges före den första Mars med fem kronor och berättigar till erhållande af ett exemplar af alla af sällskapet utgifna skrifter, räknadt från början af det år ledamot i sällskapet inträder. Af de influtna årsbidragen afsättes $^1/_6$ att bilda en fond för oförutsedda behof.

§ 3.

Sällskapet sammanträder till allmänt årsmöte i Upsala på kallelse af ordföranden under Mars månad, hvarvid sekreteraren afgifver berättelse om sällskapets verksamhet under föregående år, revisionsberättelse för samma år föredrages, fyllnadsval till arbetsutskottet verkställes och tvänne till arbetsutskottet ej hörande ledamöter utses att granska sällskapets räkenskaper för följande år.

§ 4.

Sällskapets angelägenheter vårdas och dess verksamhet ledes af ett arbetsutskott bestående af fem i Upsala bosatta personer, hvilket äger att med sig förena en i hvardera af städerna Stockholm, Lund, Göteborg och Helsingfors bosatt person. Utskottet väljer inom sig ordförande, sekreterare samt till skattmästare en af sällskapets i Upsala bosatta medlemmar. Från utskottet afgår årligen efter verkställd lottning en ledamot, hvilken dock på årsmötet kan omväljas.

§ 5.

Arbetsutskottet sammanträder på kallelse af ordföranden. Sekreteraren för protokoll öfver förhandlingarne såväl i utskottet som vid sällskapets sammankomster. Skrifvelser, utgående i sällskapets namn, undertecknas af ordföranden och sekreteraren.

§ 6.

Arvode åt utgifvare och författare utgår till ett belopp, som för hvarje fall af utskottet bestämmes. Utgifvare eller författare

Digitized by Google

vare pligtig att själf läsa korrektur och står ensam i ansvar för hvad i skriften innehålles.

§ 7.

Alla skrifter, som af sällskapet offentliggöras, utgifvas under Svenska Litteratursällskapets namn och utgöras dels af större arbeten, dels af en tidskrift i tvångfria häften, innehållande redogörelse för sällskapets verksamhet och samlingar till svensk bibliografi och litteraturhistoria.

§ 8.

Alla af sällskapet offentliggjorda skrifter tillställas genom skattmästaren de medlemmar, som erlagt stadgad afgift. Öfverblifna exemplar utlemnas i bokhandeln till ett af utskottet bestämdt pris.

§ 9.

Inflytande medel uppbäras och förvaltas af skattmästaren, som därjämte enligt utskottets anordning verkställer alla utbetalningar. Räkningar böra vara af sekreteraren granskade och genom hans påskrift godkända, innan de af skattmästaren betalas.

§ 10.

Vid röstning äger hvarje närvarande medlem en röst och beslutet bestämmes genom enkel röstöfvervigt; vid lika röstetal afgör ordförandens mening, utom vid röstning med slutna sedlar, då lottning afgör.

§ 11.

Dessa stadgar kunna endast vid sällskapets allmänna årsmöte ändras. Förslag till ändring skall skriftligen inlemnas till utskottet före den första Mars. Innan förslaget förekommer till behandling af sällskapet, åligger det utskottet att däröfver afgifva utlåtande;

utsågos Hrr Professor *Nyblom*, Kandidat *Schück*, Docent *Bygdén*, Kandidat *Stjernström* och Grefve *Lewenhaupt* till medlemmar af arbetsutskottet, samt Hrr Bokhandlare *V. Roos* och Docent *Wahlund*

Digitized by Google

till revisorer. Vid utskottets derpå följande sammanträde utsågs Hr Professor *Nyblom* till ordförande, Adjunkt *Geijer* till skattmästare och Kandidat *Schück* till sekreterare.

Fredagen den 21 Maj valde sällskapet Hrr Öfverbibliotekarie *G. E. Klemming*, Professor *G. H. J. Ljunggren* och Professor *C. G. Estlander* till hedersledamöter.

H. S.

Digitized by Google

JOHAN GABRIEL WERWING.

I början af 1600-talet lefde i byn Häggestad i Bollnäs socken i Helsingland på sjön Werwens strand en bonde vid namn Peder Jonsson, en ansedd och dugtig man, som slutligen blef länsman och kunde som sin hustru hemföra Katarina Brunnera, prestdotter från Harmånger och syster till den lärde Upsala-professoren Martin Brunnerus.

Deras äktenskap välsignades omkring 1640 med en son, som i dopet erhöll namnet Jonas, hvartill han vid mognare år lade tillnamnet Werwing med tanken på den sjö, på hvars stränder hans barndomstid förflutit. Efter idkade studier i Upsala och i utlandet blef han 1662 Cancellist i K. Cancelli-Collegium och slutligen 1685 Assessor i Antiquitets-Collegium, efter att 8 år förut blifvit adlad för sina förtjenster som Sekreterare i Reductions-Collegium. Under 1680-talets sista år sammanskref han på hög befallning den vidlyftiga historia öfver Sigismund och Carl IX, som bevarat hans namn åt efterverlden.

Två år före sitt adlande hade han ingått äktenskap med Sara Brodina, dotter af Westerås-biskopen Dr. Johannes Brodinus. Af detta äktenskap föddes flera barn, af hvilka dock endast tvänne söner öfverlefde fadren, som 1697 lemnade det jordiska. Den ene af desse, Petter, började sin militära bana som sergeant vid Lifgardet, men öfvergick till Östgöta Infanteriregemente, där han 1705 finnes uppgifven som löjtnant, för att redan följande år avancera till kapten med kompani med förbigående af flera äldre kamrater, en framgång, för hvilken han, att dömma af ett yttrande i hans broders bref, hade att tacka dennes vänskap med hans nye chef

Digitized by Google

grefve Jakob Sperling. Hans krigarebana afbröts dock redan olycksåret 1709, i det han dukade under för sjukdom under tåget genom Ukrän.

Den andre sonen Johan Gabriel vann äfven han sina sporrar i konungens och fäderneslandets tjenst, ehuru ej på de blodiga slagfälten, utan på diplomatiens vädjobana. Det är dock ej på detta fält han egentligen förvärfvat sig rätt till efterverldens hågkomst, ehuru hans verksamhet som diplomat visst ej förtjenat att glömmas. Det, som kommit hans minne att lefva och som gör honom förtjent af ett rum i Sveriges litteraturhistoria, är hans försök i skaldekonsten, åt hvilka han egnade många »stunder», dem han själf visserligen kallar »förlorade», men hvilka tvärtom bättre än hans bäst utarbetade tjensterapporter räddat hans namn från glömskan.

Forskarne i vår litteraturhistoria hafva ej egnat mycken uppmärksamhet åt Johan Gabriel Werwing. Orsaken härtill är att söka i den omständigheten, att hans arbeten aldrig varit i sin helhet samlade, och i den ringa kännedom man egt om hans lefnadsöden. Redan Triewald nämner honom dock i sin 1708 skrifna satir »Om dem, som inbilla sig vara Poëter» bland de skalder, »som hos sig verkan kändt utaf» skaldekonstens »rena låga»,

»som Stjernhjelm, Lagerlöf, Columbus och Camén,
som Verving, Lucidor, som Spegel och Rudén.

Eurelius samt fler af dina trogna vänner,
Bland hvilka bör stå främst, vår Nordska Sapho Brenner».

I den poëtiska revue, som fru Nordenflycht i Våra Försök anstälde med sina föregångare, egnar hon Werwing sin hyllning i följande ordalag:

»Verfving, alt hvad du oss lemnat
Röjer skalde-ådren lätt.
Du din lyckas hårdhet hämnat
På ett stort och värdigt sätt.
När dig skalders öde hotar,
Som en världslig vis du ler:
Med en glader sång du botar
Brist och hvad dig verlden ger.

Digitized by Google

Vahl och smak och lätthet flyta
I din verss; ja när du vill
Franska rimm i svenska byta,
Räcka samma gåfvor till.»

Ehuru endast i förbigående nämnes han dock äfven i Svenska Nitets 25:te ark, där 1600-talets skalder underkastades en kritik, som gaf uppslag till en litterär fejd.

Själf gjorde han under sin lifstid föga för att låta sin sångmös alster komma till en större allmänhets kännedom. Endast några af hans grafskrifter trycktes under hans lifstid. Dessa jämte andra poëmer af hans hand till ett antal af 17 infördes af Carleson i hans 1737—38 utgifna »Försök till svänska skaldekonstens upphjelpande» etc. Den vittre kritikern Sahlstedt anför i sin 1756—58 utgifna afhandling »Om tankar i Witterhetsarbeten» flera prof ur Werwings dikter och i sin uppsats »om Poëter och verser i gemen och om denna samling i synnerhet», som afslutar hans 1751—53 utgifna «Samling af Verser på Swenska» yttrar han sig på följande sätt om den unge skalden: »Men om mitt beröm kunde uphöja någons förtjenst, så ville jag prisa sal. Werfwing och Leenberg på deras döda mull; dock må jag äfven hälldre låta deras poëtiska arbeten tala för sig sjelfve, emedan de nog utmärka, hvad qvickhet i snille och styrka i förstånd hos dem bodde. Af den förre äro mestadels, som jag tror, redan igenom trycket allmänne: åtminstone har jag ej kunnat komma öfver flere».

C. G. Tessin omtalar honom i sina anteckningar såsom »något bättre» än Holmström.

Af den gustavianska tidens män har, så vidt vi kunnat finna, endast Blom omnämnt honom, i det han i sitt »Utkast till en historisk och kritisk afhandling om svenska vitterheten före v. Dalins tid» säger: »Joh. Gabr. Werwing är författare till åtskilliga små spridda stycken, som äga förtjensten af en lätt och klar diktion, men synas sakna styrka». Stiernman, som utgaf fadrens historiska arbete, omtalar i företalet till detta äfven sonens lefnadsöden och slutar sålunda: »Med honom gick denna ädla och vittra slägt ut. Dock det allmänna loford, som han i lifstiden sig förvärfvat, så

Digitized by Google

för dess besynnerliga skicklighet, som färdighet i den svenska, franska, spanska och italienska skaldekonsten, lärer efter hans död göra dess namn till sista tider lefvande och odödligt». I Haardts Holmia litterata har han blott några rader på sin lott, under det att i E. M. Fants och C. U. Broocmans Historiola litteraria poëtarum Suecanarum P. VI (1803) flera sidor egnas honom, hvilkas hufvudsakliga innehåll anföras af Hammarsköld, Malmström och Hanselli, hvilka alla omnämnt honom mer eller mindre utförligt. Denne senare har i »Samlade vitterhetsarbeten af svenske författare från Stjernhjelm till Dalin» omtryckt de hos Carleson upptagne dikterna. Om jag slutligen nämner att några af hans smärre stycken äfven förekomma i »Småsaker till Nöje och Tidsfördrif» (Stockholm 1756) och i »Den Svenska Fatburen», tror jag att allt blifvit omnämnt, som finnes tryckt af och om Johan Gabriel Werwing. Denne skalds dikter finnas dock fullständigt samlade i manuskript dels i Kungl. Biblioteket dels å Upsala Bibliotek, hvarest isynnerhet en handskrifven samling af hans poësier är af största intresse, då den är af honom själf egenhändigt renskrifven och bär spår af att hafva blifvit ordnad och utskrifven för tryckning. Det är en i mörkt skinn prydligt inbunden quart, hvars främre perm prydes med skaldens egne initialer J. G. W. i guld, under det den bakre bär i guld årtalet 1712. Enligt anteckning har detta prydliga manuskript tillhört Carl Fredrik Rudbeck [1]). Boken, som bär titeln »Difficiles Nugæ eller några Förlorade stunder af J. G. Werfving» har tvänne motton, ett på italienska af Fulvio Testi, ett på latin, hemtadt ur Ovidii Epistolæ de Ponto, bägge uttryckande hans stora anspråkslöshet såsom skald. I en inledningssång på franska skildrar han sin sångmös fruktan för att framträda inför den sköna dame, som önskade göra hennes bekantskap, uppmanar henne till oförskräckthet och urskuldar hennes framträdande med hennes lifliga åstundan »de paraître devant les plus beaux yeux de monde». I den därefter följande svenska inledningssången, äfven den ställd till en skönhet, den

1) Denne Carl Fredrik Rudbeck var som Björnståhls discipel honom följaktig under de 9 första åren af hans utrikes resor.

Digitized by Google

»Sköna Nymph, de nymphers heder,
Som här bo vid Mälarstrand»,

yttrar han sig om sitt utöfvande af skaldekonsten med samma blygsamhet, som uti den franska:

»Allt för ofta har jag sungit,
Fast min röst är sträf och hes,
Mina strängar hafva sprungit,
Som af mina Rim väl ses.
Jag har stått vid Pindi rötter
Och ej hunnit till dess topp.
Ja, jag blef alldeles trötter,
Innan jag kom halfvägs opp».

Han »gitter dock ej att tiga», och orsaken därtill finner han i den omständigheten, att

»De plä' ju sig mest inbilla,
Som har' minsta skäl dertill,
Och eho som quäder illa,
Aldra snarast quäda vill.
Skulle man exempel leta,
Si, så är här ett tillstäss,
Ty om mig må det väl heta:
Ibland svanor skråla giäss».

Efter dessa inledande sånger följer sedan en hel mängd sånger i olika stil, psalmer och kvicka, men lättsinniga »pieces fugitives», dryckesvisor och resebeskrifningar, bröllopps- och begrafningssånger, högstämda patriotiska sånger och skämtsamma poëtiska bref, anekdoter och infall på vers, poëmer i alvarligare stil och mytologiska scener, hvilket allt afslutas med det »afsked till Parnassen», som både Hanselli och Malmström anföra.

Med ledning af dessa hans efterlemnade skrifter, och de upplysningar om honom, som från flera håll vunnits, särskildt ur hans egenhändiga bref i Riksarkivet, i Linköpings Bibliotek och i baron Sacks Bibliotek på Bergshammar, vill förf. nu söka lemna en skildring af honom som skald och menniska.

Johan Gabriel Werwing's födelseår är ej kändt, men troligtvis föddes han i slutet af 1670-talet i Stockholm, där föräldrarne vid denna tid voro bosatte. Om hans barnaår och första ungdom har

Digitized by Google

man ingen underättelse, men säkert är, att han åtnjöt en synnerligen god uppfostran[1]). Hvar han förvärfvat sig den beläsenhet och de kunskaper, han i sina poëmer visar sig ega ej blott i de lefvande språken som franska, tyska, engelska, italienska och spanska, utan äfven i latin, är ej kändt. I Upsala har han ej varit som student inskrifven. Att dömma af ett yttrande i ett bref af den 20 Dec: 1707 till den lärde Erik Alstrin tyckes han själf hafva ansett sin uppfostran i viss mån försummad[2]). I nämnda bref, som är skrifvet på latin, ursäktar han sig för språkfelen med följande ord: »Quid mirum? Ex abditis literarum fontibus aut nihil aut parum hausi, in umbratili saltem exercitatione versatus. Vernaculo vel Gallico idiomate proxime melius me expediam». Om hans goda språkstudier afge hans skaldestycken glänsande vittnesbörd. Bland hans dikter finnes nämligen ej blott utmärkta öfversättningar både från franska och engelska original, utan originaldikter på franska, tyska, italienska och spanska. Redan 1692 hade han fullbordat ett litterärt arbete af vigt, i det han nämnda år öfversatte P. Gautruches Poëtiska historia, hvilket epokgörande och för sin tid utmärkta arbete utkom i Paris 1678 och emottogs med sådan uppmärksamhet, att det 1678—1726 utgick i 18 upplagor. Detta hans förstlingsarbete i öfversättningsväg blef dock aldrig i tryck offentliggjordt, af hvad orsak känna vi ej. I manuskript förvaras det å Ups. Univ. Bibl. med titel: »Den lärde Jesuiten P. Gautruches Poëtiska Historia till att förstå gamble Poëter och Auctorer. Ifrån Frantzöska språket på swänska öfwersatt af J. G. Werwing A° 1692». Ynglingens begåfning och relationer skaffade honom snart anställning i kansliet, där han 1696 tyckes hafva fått inträde[3]). Den

1) Fadren tyckes hafva lagt sig mycken vinn om sonens uppfostran. I Linköpings Bibl. förvaras ett odateradt bref från fadren, som däri ber en vän om ett Lexicon Hispanicum, »att min sohn Johannes måtte på någon tidh få det till låns».

2) I ett bref af d. 22 Maj 1713 till Erik Benzelius klagar han öfver detsamma, sägande att han »tyvärr lupit för bittida uhr scholan eller, rättare sagdt, knapt fått titta der in» — — —.

3) I ett bref till konung Carl XII af den 7 Aug. 1714 säger Werwing: »Jag hafver i aderton års tid haft den lyckan att wara uti E. K. May. tjenst» — — —.

Digitized by Google

värksamhetskrets, i hvilken han därigenom försattes, förvärfvade i förening med hans talanger och älskvärda personliga egenskaper åt honom en aktad och framstående plats samt umgängesvänner inom samhällets högsta kretsar, annars tämligen svårtillgängliga för sonen af uppkomlingen, som tillhörde Carl XI:s skrifvaradel. Fadrens död 1697 och de bekymmersamma omständigheter modren därigenom försattes i [1]), kastade väl en skugga öfver hans glada ungdomslif, men säkerligen lyste hoppets sol med förnyad glans för den fattige men lefnadslystne ynglingen, då honom förunnades att medfölja i Riksrådets grefve Carl Bondes svit, när denne 1698 fick i uppdrag att till England återföra de af Carl XI burne strumpebandsordens insignierna. Antagligen åtföljde Werwing löjtnanten vid Drabanterne grefve Carl Wrangel och kaptenen vid Gardet grefve Jakob Sperling, när desse från Stockholm öfverförde ordensinsignierna till Amsterdam, där de sammanträffade med ambassadören, som ditkom från fredsunderhandlingarne i Rysswijk. Att öfverresan till England midt i vintern var förenad med stora obehag, framgår däraf att ambassaden i Rotterdam »nödgades öfver 8 dagar att fördröja för isens skull, som betäckte hela Maasen och således hindrade att komma under segel», och har äfven tagit sig uttryck i ett poëm af Werwing, det första af hans hand, som kan till tiden bestämmas. I poëmet »Uppå Resan till England uti öppna sjön den 8 Mars 1698» skildrar han i raska, stundom till och med för naturtrogna drag en sjöresas besvärligheter och uppdrager en skilnad mellan deras öfverdådiga behagliga »lefnadsart» i Haag och den brist på komfort och elegans i mat, kläder och lefnadssätt, de nu måste underkasta sig om bord. I Augusti återkom ambassaden till fäderneslandet efter mer än ett halft års frånvaro. Under denna resa förvärfvade sig Werwing ej blott sin chefs grefve Carl Bondes ynnest, utan knöt äfven ett för hans framtid vigtigt vänskapsband med dennes son Gustaf, det sedan så ryktbara riksrådet och författaren, samt den tappre Jakob Sperling.

1) I Riksarkivet finnes en ansökan från Jonas Werwings enka af den 29 Maj 1698, hvari hon anhåller att K. M. ville med något understöd benåda »mig fattiga quinna och mina fattiga barn till hjelp och uppehälle i denna svåra tiden», alldenstund mannen »i stort armod dödt».

Digitized by Google

Då och då tyckes han vid denna tid hafva egnat sig åt författarskap och, om ej hans minne svikit honom, äro enligt hans egen uppgift tvänne stycken vid denna tid författade, som lemna talande bevis både på hans lätthet att behandla sitt modersmål och hans kännedom om både den antika och den sydeuropeiska litteraturen. I ett mycket intressant bref från år 1708 till den bekante Josias Cederhjelm säger han nämligen på tal om sitt författarskap: »Förutom många andra pieces détachées ou rapportées har jag ock ibland mina papper liggiandes ett par omogna foster, fastän 10 år gamla; det ena om Narcisso och det andra om Martis och Veneris sängelag, hvarutinnan jag till historien följt Ovidius och till maneret Cavalier Marino». I det förra af dessa stycken, hvilka bägge äro upptagne i de ofvannämnda handskrifna samlingarne af hans arbeten, behandlar han Narcissus-mythen i en ganska ren om ock långt ifrån antik stil, under det det senare är hållet i den kvicka, men lätta och karrikerande stil, som anstår det scabrösa ämnet.

Bland hans umgängesvänner synes vid denna tid en viss Svante Caméen hafva intagit en framstående plats. Från 1699 finnes nämligen en afskedssång på italienska till »signor Caméen, andando a Moscovia», hvari Werwing, som förklarar sig redan en gång förut hafva besjungit hans upptåg, särskildt »in Inghilterra» [1]), beklagar, att han ej skall få åtfölja honom på denna resa, och skildrar hans beklagansvärda tillstånd,

»Ch'in vece di biera e'n vece di vino
La sete spegnersi con aquavita.
Il cibo nuotando frá cibolli ed oglio,
Delizie soavi del sordido Moscovita».

För att kunna uthärda alla dessa obehag, ger han honom det goda rådet, att använda sitt »genio amoroso», då han utom nöjet af att hafva gjort eröfringar bland det täcka könet, kunde skryta med

1) Möjligen intog äfven Caméen en underordnad plats i ambassaden till England 1698 och kanske knöts där deras vänskapsband.

Digitized by Google

»D'aver ridotti li Russi alla moda,
In vece di quel capello cappriccioso
Ch' inverno e state ungualmente peloso
Sopra le loro testaccie soggiorna
Havendo sul fronte piantato le corna».

Den »signor Caméen», hvilken denna skämtsamma afskedssång egnades, var naturligtvis den »håfjunkaren Svante Caméen», som nämnes bland hofkansleren Johan Bergenheims svit på hans ambassad till Moscau 1699, hvilken finnes beskrifven i Loenboms Svenska Archivum i »Ett kort och enfaldigt Diarium öfver H. K. May. vår allern. K. och Herres affärdade stora Legation till Hans Czariske Mayestäts stora residentsstad Moscou år 1699. I hastighet i pennan författadt och sammanskrifvet af Nicolas Lindell».

Svante Caméens öden äro svepta i ett visst dunkel, men troligtvis är han identisk med den Svante Caméen, som föddes 1669 i Stockholm af borgmästaren Daniel Camenii (adlad Caméen) hustru, den 7 Febr. 1701 blef second-kapten vid Dalregimentet och 1706 stupade i Polen.

I ett bref af år 1709 berättar Werwing, att »l'avanturier Caméen, de poëtique memoire, n'est plus au monde». Både den poëtiska begåfningen och det lätta, äfventyrliga sinnet röja sig i det enda prof på skaldekonst, som vi funnit tillskrifvet Svante Caméen, nämligen följande i Palmsköldska Samlingen, Tom. XI Poëtica P. XI, å Ups. Univ. Bibl. befintliga, så vidt vi veta, förut otryckta supplik till konung Carl XII. Poëmet anges af samma hand, som skrifvit dit författarenamnet, vara författadt 1701.

Store Konung,
Som af nåde
Bröd ell' död täckts lofwat mig;
Ingendera af dem både
Har än rätt infunnit sig.
En af bägge är af nöden
Att man måste bijta på,
Till den dag man smakar döden,
Bröd man dagligt tarfwa må.
Nådig Herre, jag beklagar
Att jag redan intet dödt,

Digitized by Google

Men så har sen flera dagar
Magen min derföre bödt.
Att jag intill dato lefvat
Sannerlig är ej mitt fel,
Nog var jag der döden swäfvat,
Men han var de Sachsars del.
Ryss och Sax afspisas borde
Endast medh den magra död,
Och åt Svenskar, som de giorde
Lemna förråd nog på brödh.
Glad var jag och hade redan
I min' tankar bröd fullt opp,
Har och spisat mig allt sedan
Merendels af mitt goda hopp.
Sielf jag mig vinst ej slagit;
Jag medh Ryss och Sax mig slog
Och då dhe till flyckten tagit
Tycktes mig, jag vunnit nog.
Allt, hvad jag har fått vid Narva
Och nu vid den Rigska kamp,
Är en gammal Rysker skarfwa
Och en råstig Saxerpamp.
Ångrar ej ändå det lyte,
Som jag hos mig måste si,
Nemblig att jag ej på byte
Nånsin lärer riker blij.
Om min konung mig ej gifver
Nådigst något stycke bröd,
Är jag fattig och förblifver
Fattig ända till min död.
Underdånigit jag beder
Att jag för min konung neder
Läggia tör än en suppliq.
Den som jag allredan vågat
Uthan tvifvel föga dågat,
Ty än är jag lika rik.
Dräpte Ryssar, Saxar slagne,
Stycken af Pontoner tagne
Af kong Carl den tolftes hand
Cobronskantz och Kåkenhuusen

Digitized by Google

Mitau, Libau, Windau, Bautzen
Grubin, hela Curland
Had måst, nådig Herre, falla
Er till byte: mig de alla
Billat in, min store kung,
Som allredan mina både
Två Supliquer läst med nåde,
Nådigst öppna lär sin pung.
Något kanske syns det dröja
För min mage, som med löje
Intet sig benöija vet.
Dagligdags han mig påminner
Att han ej sin räkning finner
Uthan tämlig satt labet,(?)
Menar redan halsen hänger,
Wille wäl, men kan ej länger
Ha credit, och det är sandt.
Nådig Herre, intet bätter
Än jag hos Ehrt byte sätter
hela bytet mitt i pant.
Panten är väl något liten,
Lärer föga långt förslå.
Dock jag ej åstundar mycke,
Jag har nog utaf ett stycke
Bröd, som jag kan lefva på.
Hålla hvad man hafver låfwat
Plägar sällan vara ett.
Gud ske lof att här vid hofvet
Jag likväl detsamma sett.
Bröd ell' död min konungs Nåde
Täckts mig lofva för en tid
Och det bästa af dem både
Gifvit nu att lefva vid.
Hundrade Riksdaler äro
Mig en tämlig vacker måhn,
Men än tusenfallt mer kär
För den hand, de kommit från.
Sielf min konung täckts bevisa
Med ett omotsäijeligt skäl
Och som jag ej nog kan prisa

Digitized by Google

Att jag rimmat mycket wäl;
Och i går om morgonstunden
Ej läst illa Fader wår.
Vån väl jag hvar dag kunde
Läsa som jag läst i går.
Då jag önskar, Nådig Herr,
Utaf allt mitt hjertas grund
Höga Himlens nåd beskiär
Dagligt bröd Ehr sammalund,
Goda grannar, vänner trogna,
Helsa, långt lif, i Ehrt bo
Hustru, barn, tienstfolk redebogna,
Lycka, seger, frid och ro!

Huruvida Caméens utnämning till kapten den 7 Febr. 1701 står i något sammanhang med denna hans supplik, är oss ej möjligt att säga.

Bland Werwings närmare umgängesvänner vid denna tid märkes äfven Carl Bondes söner Gustaf och Nils. En färd i deras sällskap till deras fädernegård Björnö i Roslagen skildrar han på vers i poëmet »Sjöresan till Björnö», hvilket stycke, som omnämnes af Tessin, men ej kunnat af Hanselli igenfinnas, ingår i hans ofvannämnda handskrifna samling å Ups. Univ. Bibl.

Denna deras glada samvaro skulle dock snart störas, i det fadren och gynnaren grefve Carl Bonde hastigt afled den 16 Dec. samma år. Vid hans graf gaf Werwing uttryck åt sin sorg ej blott på svenska, utan äfven på italienska och spanska, hvilka grafskrifter följande år utkommo på trycket jämte Petrus Malmbergs likpredikan och en mängd andra sorgekväden af bl. a. Sofia Elis. Brenner, H. G. von Brobergen och på både engelska och tyska af Mathias Ribe, Werwings vän.

Sin stora kunskap i främmande språk sökte han äfven göra fruktbringande genom att arbeta som öfversättare. Så utkom den 30 Nov. 1699 från Burchardi tryckeri och af denne dedicerad »det Högvördiga Consistorio i Stockholm» »Hwars och ens Plicht eller Wissa Reglor innehållandes de Högres och nedrigares plicht mot hvarannan» och redan den 6 Juni följande år var han färdig med

Digitized by Google

en ny öfversättning: »Undervisning för en Ung Herre, skrefwen utaf hans Fader», äfven den tryckt hos Burchardi. Bägge dessa arbeten äro moraliserande, mycket torra handledningar för umgänget med menniskor [1]).

För dessa mer alvarliga litterära sysselsättningar försummade den unge skalden dock på intet vis hvarken sina nöjen eller sitt lättare poëtiska författarskap. Som kändt är, utmärkte sig de första åren af Carl XII:s regering för ett muntert och lysande hoflif, som utgjorde en bjärt motsats mot fadrens stränga och sparsamma hofhållning. Den 9 Februari 1700 gafs på slottet en maskerad [2]), hvarvid de uppträdande framställde olika folkslag. Werwing fick i uppdrag att skrifva ett slags prolog härtill, hvilken dock ej utmärkte sig för någon vare sig kvickhet eller skönhet. Länge räckte, som bekant, ej denna Carl XII:s muntra ungdomstid och inom kort gaf han sina skalder andra och större anledningar till skaldestycken än hoffester. Hans häpnadsväckande korta krig med Danmark och den lysande segern vid Narva stämde snart alla fäderneslandets lyror till en samstämmig lofsång. Äfven Werwing greps af denna allmänna beundran och egnade sin unge segerrike konung ett uttryck häraf i sin sång »till Konungen 1700», hvilken hos Carleson och Hanselli förekommer under den missledande öfverskriften »öfver högst sahlig konung Carl XII».

Det var dock ej blott på de lysande hoffesterna och till de verldsberömda segrarnes pris, som han detta år lät sin lyra klinga, utan äfven vårens skönhet i Norden och den nyvaknade naturens

---

1) Dessa jämte följande uppgift om af honom öfversatta arbeten äro hemtade från en anteckning i Palmsköldska Saml.

2) Angående denna maskerad utfärdades följande avis: »Såsom uthi det Kongl. Palais blifver en Masquerade tillkommande Fredag, så warder här medh adverterat, at dhe, som finnas tienlige der til, måge angifwa sina Nampn hoos Öfver-Intendenten Tessin, hwarest dem wissa Teckn läre blifwa tilstälte, som tiena til efterrättelse vidh Ingången uthi dhe Rummen, derest dhe warda anwijste. Alla kunna wara masquerade, allenast at de intet hafwa Gewähr, och sökia at undfly sådana Masquer, som äro faslige. Ellicst deguiscrar eller förkläder sig hvardera efter egit behag, dock således som Propreteten synes erfordra, jempte det at hwar och en considererar, huruwijda hans Person wid en slijk sammankomst kan blifva tillåten. Stockholm d. 2 Febr. 1700».

Digitized by Google

fägring fingo i honom en hänförd skald i det lilla täcka kvädet »Uti Maji 1700», som äfven Malmström ansett förtjent af att anföras. Från de följande åren finnas ej få stycken af hans hand. Hans nära förhållande till Bondeska familjen gjorde det för honom till en pligt att på Carl Bondes svärfar, amiralen och R.R. Nils Brahe's graf 1701 nedlägga en poëtisk afskedshälsning. Följande år den 1 Maj sjöng han åter vid en graf, då den som skicklig embetsman och framstående lagskipare högt uppburne lagmannen Carl Ehrensteen begrofs i S. Jakobs kyrka i Stockholm. Om man förbiser de här liksom i de flesta dåtidens graf- och bröllopssånger så vanliga mer eller mindre misslyckade vitzarne på den besjungnes namn, förtjenar denna dikt väl den framstående plats, den intagit bland Werwings hittills trykta dikter. Den utgör ett värdigt sidostycke till hans sång vid Erik Dahlbergs begrafning den 14 Juni 1703, som han slutar med följande enkla men värdiga strof:

»Nu som du nog dig mödat har,
Så gack till roo du dyra hielte.
Den dehl, som döden inte fälte,
Skal uti vyrdnad lefva quar.
Ditt namn och dina rådslag blifva
Så länge folck i Svea är.
Jag endast vill på grafven skrifva:
Den stora Dahlberg hvilar här».

Att Werwings sångmö, som i grunden dock var af ett mera gladt skaplynne, ej endast skulle förekomma vid grafvar, låg i sakens natur. Ett par månader efter Dahlbergs begrafning d. 4 Aug. 1703 finna vi också att Werwing besjungit sin kamerat i Kansliet Johan Adlerbergs, ärkebiskop Ol. Swebelii son, bröllopp med dottern af den om Sveriges handel och industri högt förtjente Jakob Gawelius-Lagerstedt.

En gång använd och känd som poët vid hofvet, måste han ofta blifva en tolk för dess känslor för konungen och det kungliga huset. Så afsjöngs 1701 i slottskapellet efter musik af Düben en s. k. aria »öfver konung Carl XII:s erhåldne victorier», angående hvilken man dock måste instämma i Tessins omdöme att »den är

Digitized by Google

af föga värde». Redan följande år afsjöngs på samma ställe en likaledes af honom författad aria: »Nyårsönskan till det Kongl. Huset», hvari visserligen uttalas varm tillgifvenhet för monarken och en stor beundran för hans bragder, ty sägs det:

»De stora undervärk, som genom honom skedt,
Lär näpplig tro hos efterverlden finna,
At fäckta och at seger vinna
För denna hjelten är allt ett»,

men hvarest också framklingar den redan så tidigt vaknade önskan om fred:

»När han sig underlagt, hvad honom trâtsa vill
Och sönderbräckt sin oväns spjut och pantsar
Han komme hem med lagerkrantsar
Och slute Jani tempel till!
Vår stad vill offra, hvad hon äger,
På det hon snart må se sin konung blid.
Vi bedje, store kung, ach ledsnen vid er seger
Och skaffen hela verlden frid!»

Samma år skref han åter en sång till

»Konung Carl, vår Gideon»,

hvari han utbrister:

»Låt hans härars starkhet giälla
Starke Herre Zebaoth,
Att du ditt rättvisa hot
Må på dem i värket ställa,
Som, då de sökt oss att fälla,
Brutit dig och Carl emot».

Under tiden hade han likväl ej alldeles lagt å sido sin värksamhet som öfversättare, utan 1703 utkom på Burchardi tryckeri en af honom gjord öfversättning: »Gnistor af Then Spanske Riddaren Don Joachim Setantis hvariehanda Infällen, Thet är: Åthskillige sententier och Lärosprååk samt En wäns Råd författat uti nyttige Dygde Reglor till underwijsning uti thet allmänna lefvernet»[1]).

1) Såsom prof på innehållet i denna bok och på öfversättarens språkbehandling torde följande få anföras:

»§ 4. The, som äro satte til at skipa allom lag och rätt, sofwa offta södt på andras wederwerdigheter, men wid skuggan af theras egna, opwakna the och beklaga sig högt.

Digitized by Google

Hans umgänge utgjordes fortfarande af personer tillhörande landets bästa familjer. 1705 företog han i en väns Axel Sparre's sällskap en utfärd, hvilken han muntert besjunger i sången» Resan till Nääs».

Att den begåfvade unge diplomaten under sitt deltagande i alla hofvets och hufvudstadens nöjen ej försummade att egna det täcka könet sin hyllning, framgår tydligt nog af den mängd dikter af erotisk natur, som finnas bland hans arbeten och af hvilka antagligen ett stort antal tillhör denna period af hans lif. I poëmet »öfver Kärlek och kallsinnighet» har han t. ex. sökt komma till klarhet i den vigtiga frågan, huruvida det är bättre att vara kär eller ej, hvarvid han kommit till följande slutsats:

»Du sälle älskare, som niuter ditt begär
Sjung: Intet är så liuft, som til att vara kär;
Du, som mot kärleks makt dig tänker att försvara,
Sjung: Intet öfvergår sin frihet att bevara».

hvaremot han i följande hittills otryckta »Menuett» uppmanar till kärlek:

»Ach älskom nu i unga åren
Och innan det blir oss förment!
När tiden drager fram grå håren,
Då kommer älskog allt för sent.
Hvad är det åth att du will sträfva
Moot det Naturen sjelf dig lär,
Hon skall tids nog utaf dig kräfva,
Att sitta trumpen, kall och tvär.
Om det wor' sant, som man det målar,
Att kiärlek är ett qval och twång,
Mon tro de små förlijbte foglar
Då icke tego med sin sång?
Ehuru du nu giör och lagar,
Så skaffa dig en trogen vän.
När man har mist de goda dagar,
Får man dem aldrig mer igen».

§ 5. Thet är intet nog at Konungarne hafwa högsta wäldet; the böra och hafwa högsta förståndet och kunskapen om all ting, på thet the måge kunna noga ransaka och luttra sina Rådgifvares förslag och beslut.

§ 31. Domare, Advocater, Procuratorer, Läkiare, Apothekare och Barberare lefwa och bestå af wår egendom och skada. N.B. Sälle äro the döde, som behöfwa hwarken then ena eller then andra».

Digitized by Google

Ingen tvekan röjes uti den äfven förut otryckta s. k. air, i hvilken han utsjunger sitt hjertas öfvertygelse:

»Ostadiga lycka jag acktar dig ey
Bedrägligt är båd ditt Ja och ditt Ney;
Du gånge mig med, du stånde mig mot,
Jag skiöter hwarken din gunst eller hot.
Det goda, som mig nöije kan gifwa
Är att beständig i kärleken blifwa
Och att beständigt igen hållas kiär.
De två, de ögon två,
Som styra mitt öde, min lust och min smärta
Dem dyrkar och wyrdar jag steds i mitt hjerta,
De äro den lycka, jag endast begiär».

Dessa »ögon två» inspirerade äfven följande täcka afskedssång:

»Jag skils med sorg från ehr, o skönsta ögon två
Och ber, ach, velen I mitt qval och ängslan lisa,
Så somnen in och eder prakt ej wisa;
Ja lyser intet mehr tills jag ehr skåda må.
I foglar små, så framt min Iris täcka
Sig lägger ned till söms, så flygen ej för när
Och låten ingen henne väcka
Förr'n jag är här».

Möjligen tillhörde dessa mångbesjungna »ögon två», ifall man får våga sig in på gissningarnes vidsträckta område, den »charmante et très bonne amie», till hvilken han 1705 förgäfves friade och till hvilken han i ett bref af den 20 Mars 1705 ställer de varmaste afskedsord vid hennes bortresa, samtidigt som han beklagar sitt olyckliga öde, »qui me condamne à aimer sans esperance». Han lofvar henne dock att underkasta sig sitt öde och ej vidare oroa henne med sin kärlek.

Under allt sitt svärmeri för de sköna och sitt författareskap hade han dock lyckats lägga sin skicklighet som embetsman i dagen, då man ej gärna kan tillskrifva hans hastigt på hvarandra följande befordringar endast högt uppsatte gynnares bevågenhet[1]).

1) Att illviljan skulle förklenande tolka hans umgänge med rikets förnämsta familjer, var naturligt, men egendomligt är det, att ännu 1738 finna en anspelning härpå i en af stridsskrifterna mot Svenska Nitet, där det bl. a. läses:

Digitized by Google

Den 19 Okt. 1705 utnämndes han nämligen till Cancellist vid Inrikes StatsExpeditionen och knappt två månader därefter den 14 Dec. befordrades han till Sekreterare vid Lüneburgska hofvet. Härmed afbröts hans Stockholms-vistelse och började hans egentliga diplomatiska värksamhet, som sedan, så vidt vi veta, för alltid höll honom aflägsnad från fäderneslandet. Hans vidsträckta språkkunskap och den belefvenhet, han förvärfvat sig genom sitt umgänge inom hufvudstadens bästa kretsar, gjorde honom synnerligt lämplig för den honom nu anvisade platsen. Att han äfven väl och till fäderneslandets gagn fyllde sin plats under den upprörda och för Sverige äfventyrliga tid, som snart efterföljde Carl XII:s segerrika krigsföretag, därom vittna hans talrika rapporter och bref till förmän och kamrater, som ännu finnas i behåll. Utrymmet tillåter oss dock ej att här annat än i förbigående under skildringens gång antyda arten af denna hans värksamhet. Till Hannover följde han 1706 envoyéen baron Carl Gustaf Friesendorff, hvilken han i fem års tid biträdde vid de diplomatiska förhandlingarne med Lüneburgska hofvet, hvarefter han ensam ända till 1714 representerade Sverige på denna ej ovigtiga diplomatiska post. Under de första åren, så länge ännu Carl XII:s krigslycka varade, var Werwings liksom de öfriga svenska diplomaternes ställning ej så betänklig och svår, som den blef efter Pultawa. I de bref, som föreligga från dessa första år af hans vistelse i Hannover, intager därföre politiken ett ringa rum. Skiljd från slägt och vänner underhöll han nämligen en vidsträckt brefvexling, som ännu till en del i förvar i Bergshammars bibliotek lemnar oss mången upplysning om hans öden under denna period af hans korta lefnad. Bland hans korrespondenter finna vi många damer, hvilket ej kan väcka vår förvåning, då vi i hans dikter läst så många bevis på hans böjelse för det täcka könet. Alla tillhöra den förnäma krets, inom hvilken han i Stockholm umgicks. Än omtalar han 1706 sin brors

---

»Försvara dig man väl i dina skaldefästen
Och kryp ej Werwings väg till Högvälborna nästen».

Så vidt vi kunnat finna, behöfver man ej söka orsaken till att han gjorde sig omtyckt i annat än hans många rent personliga älskvärda egenskaper.

Digitized by Google

hastiga befordran för »mademoiselle de Stjernhööк, ma chère cousine», d. v. s. Catharina, Johan Stjernhööks dotter och syster till Mårten, Werwings vän och korrespondent, i den vissheten att »cette nouvelle ne vous deplaira pas, vû la part que vous prenez à ce que nous touche»; än tackar han 1707 $^{9}/_{19}$ Mars »mademoiselle de Lillieflycht», en af Gabriel Emporagrius-Lilljeflychts tvänne döttrar, för den skrifvelse, hvari hon beklagat hans moders död. Än sänder han »Fiken» ett bref på vers; än framför han till »mademoiselle la comtesse Piper», en af grefve Carl Pipers döttrar, hofsqvaller, hvarpå han hade en riklig tillgång i det lättsinniga hannoverska hofvet. Då och då skref han äfven vers. Från 1706 finnas sålunda tvänne bref på vers, hvilka dock ej äro värda att anföras, samt en vers skrifven i den märkvärdige lappen Nils Örns stambok, då denne äfventyrare passerade Hannover på sin hemresa från Paris, där han i November s. å. varit Ludvig XIV:s gäst. I ett bref af den 4 Dec. s. å. uttrycker han sin belåtenhet med att hans rimmerier behagat en friherrinna Sparre och lofvar att »si le verve me prend encore une foi, les premiers vers que je ferai, lui seront dediéz, non obstant que — — mediocribus esse Poëtis». Följande år sänder han en skrifvelse på vers, af honom kalladt ode, till sin ungdomsvän Mathias Ribe[1]), den skicklige läkaren, som vid blott ett par och tjugu års ålder utnämndes till enkedrottningens och kung Carl XII:s lifmedicus, och den språkkunnige vitterlekaren, som skref både tyska, engelska och latinska poëmer. Till denne trogne mångårige vän uttalar han sin längtan att få återvända till hemmet, ty

»Vår ungdoms lust och vårt förbund
Vid första möte sig förnyar,
Då jag uti en lycklig stund
Får flytta hem till våra byar»,

och sin misströstan öfver fäderneslandets öde och sina landsmäns tillvägagående.

---

1) Mathias Ribe f. 1675 eller 76. Med. Dr. — 1698 Lifmedicus hos Enkedrottningen; s. å. hos Konungen; 1705 adlad till Riben; Archiater; 1719 Præses i Collegium medicum; † d. 15 Dec. 1723. Utom en mängd andra skrifter utgaf han 1709 en öfversättning af Locke's Tankar om ungdomens uppfostran.

Digitized by Google

»Hvar är den forna svenska art
Af redlighet och kärlek blefven?
Har tro och lofven mist sin fart?
Är sanning utur landet drefven?
Nog synes tämlig diupa fiät
Af våra fäders jämna vägar,
Men ach wi må beklaga det,
Så liten hop dem följa plägar!»

utbrister han full af missmod.

Ehuru öfverhopad med ministeriella bestyr, försummade han dock ej att ännu någon gång med mera alvar, än i dessa skaldeprodukter, sysselsätta sig med vittert författarskap. Härom skrifver han 1708 till »H. Secr. Cederhjelm» [Jonas C. den bekante skriftställaren och statsmannen]: »Jag opptager med lika erkiänsla den fördelaktiga omtanka H. Secret. behagat yttra om mina svaga conatibus uti Svenska Rijmkonsten, dem jag aldrig ärnat utom min hydda, mindre så långt kring i werlden, efter jag äflats dermed utan reglor och ledsagare, hafvandes i de förflutna åhren för min enskylta roo och att fördrifva mången wedervärdig tima, heldre welat fresta att giöra vers än sittja alldeles fåfäng och lös. Om det i något stycke har tagit lag, är det en slump och ej en behändighet. Omsider hafver jag nu lagt detta handtwärket i träde, som denne bilagan utwijsar, dehls medan det är så ganska ofruktsamt och sällan föder sin man, dehls och medan här ej gifves rådrum att tänkia på annat än att daghligen och utan tillhjelp skrifva doubletter, copior, Diarier och Registraturer, vid hvilket tröttsamma och mekaniska arbete jag, oss emellan sagdt, var ledsen långt förr än jag kom hit. Så snart jag blefve lijsad med en handtlangare, ville jag gerna efter mitt ringa pund biuda till att öfversättia en eller annan tragedia ifrån frantzöskan, hälst när jag genom H. Secret. goda anvisning och gillande dertill varder uppmuntrad. Men att i så måtto något åstadkomma till Svenska språkets förbättring, tör jag mig ej tillmäta, ty jag weet sjelf bäst quid humeri valeant etc. Emellertid vågar jag att till prof öfversända några infall utdragna ur Madame des Houillers Reflexions divers. H.

Digitized by Google

Secret. lärer som en gynnare och vän uttyda allt till det bästa. Nec fonte labra prolui caballino, det låter ungefär således på svenska:

»Jag ännu aldrig drucken blef
Af Aganippes visdomsdråppa,
Ty jag ej sööp deraf med sleef
Men knapt fick läppen deri dåppa».

— — — — — — — — — — — — — — — —

De i brefvet omnämnda öfversättningarne af madame des Houlieres' Reflexions divers finnas tryckta hos Carleson och Hanselli under olika öfverskrifter som »öfver döden», »öfver skönhet» m. m. Öfversättningen utmärker sig för mycken trohet och ledighet. Såsom prof torde följande få anföras:

»De ce sublime esprit, dont ton orgueil se pique
Homme, quel usage fais-tu?
Des plantes, des métaux tu connais la vertu;
La cause des frimats, de la foudre, du vent;
Des astres le pouvoir suprême;
Et sur tant de choses savant
Tu ne te connais pas toi-même».

lyder i öfversättning sålunda:

»Hur brukar du ditt vett, hvaraf din högfärd yfves?
Du vet och känner väl metallers dygd och kraft,
Samt plantors duglighet och saft,
Hur hvarje rikes styrsel drifves,
Dess seder, reglor, lag och huru folket trifves,
Orsaken till en storm, till åskan, fråst och is,
Hur himlens runda klot sig hvälfver,
Och i så många saker vis,
Dig kiänner du dock intet sielfver».

Om möjligt ännu bättre öfversatt tyckes oss följande stycke vara:

»Miserable jouet de l'aveugle fortune,
Victime des maux et des lois,
Homme, toi qui par mille endroits
Dois trouver la vie importune,
D'ou vient que de la mort tu crains tant le pouvoir?
Lache, regarde-la sans changer de visage
Songe que, si c'est un outrage,
C'est le dernier à recevoir».

Digitized by Google

som i öfversättning lyder:

»Dig usle menniska jag billigt således frågar:
Du blinda lyckans leketyg,
Som offras opp åt lag och plågor,
Ja du, som finna bör, att lifvet föga dåger
Och att på tusend sätt din lefnad är för dryg,
Säg, hvi för dödens makt du låter modet falla,
Försagde hjerta se, se honom tappert an
Och tänk, så framt man den en oförrätt skall kalla
Att det den sista är, som dig tillfogas kan».

Öfversättningar af denna art ådagalägga den förlust, som svenska litteraturen lidit därigenom, att Werwing aldrig fick tillfälle att utföra sin plan att öfversätta någon fransk tragedi. Därtill fattades honom tid och kanske äfven lust[1]). Han trifdes egentligen ej med det ofta rent mekaniska arbetet med rapporters afkopierande o. d., samt kände sig ej häller tilltalad af tyskarnes egenskaper och seder. Deras egenkärlek och skrytsamhet stötte honom genast. Redan 1707 skrifver han hem i ett bref på vers:

»Här är ej annat att berätta
Än huru Tyskar gå och sprätta,
Den ene rak, den andre sned,
Dock alla utaf lika sed,
Förthy i hus och uppå torgen
De yfs som största höns i korgen.
Och ej begripa utan tolck,
Att bakom bergen boo ock folck.
Men sen kung Carl nyss gaf dem skräcken,
De stuckit pipan uti säcken
Och handlöst undra deruppå
Hur svenska gubbe är att stå».

---

1) I ett odateradt bref på vers skrifver han om sitt författarskap:

»För detta jag mig nog befattat
Med wisor och méd skaldeqvad.
Godt ährligt folk har ofta skattat,
Att det gick tämligt väl i rad.
I annan tid man annan omsorg syter(?).
I ungdoms vår är wers en roo,
Apollo entlig slår tappto.
Jag redan mången gång förtryter
Att den ej nu som fordom flyter.
Bekymret om den arma föda
Den frågan man sig gör: Hvad skall du bli för en?
Och denna tidsens wedermöda
Tillfoga lärda sysslor men.
Ja hvilken är bland hög och låg
Som icke fäller mod och händer,
Enär han kommer det i håg
Att Landsens fader är i Bender».

Digitized by Google

I ett annat bref talar han om den »tyska arfsynden nämligen pedanteri, stålthet och egennytta», allt egenskaper som ej gärna kunde tålas af den anspråkslöse skalden, som var allt annat än pedantisk vare sig i nöjen eller affärer och hvars sinne både af natur och uppfostran mera närmade sig det franska än det germaniska lynnet.

Var det understundom svårt att fördraga tyskarnes öfvermod och skryt förut, så blef det ofta nästan olidligt efter olycksdagen vid Pultawa. Genom den olyckliga vändning kriget då tog och genom Carl XII:s vistelse i Turkiet försvårades de svenska diplomaternes ställning i högsta grad, ehuru ställningens alvar å andra sidan tvingade dem att mer än förut använda all sin förmåga att häfda sitt lands intressen. Fäderneslandets olyckliga belägenhet, dess mörka framtidsutsigter, svårigheten med konungen i Bender och Rådet i Stockholm, ofta befallande olika saker, de dåliga statsaffärerna och de öfriga europeiska staternas stämplingar, allt detta intager nu mera den mest framstående platsen i Werwings rapporter och bref. Redan den 4 Nov. 1709 utbrister han i ett bref till en baron Horn: »Les reflexions que vous faites sur la situation de nos affaires sont raisonables et judicieuses. Au lieu d'accepter la paix et de nous rendre arbitres de celle de toute l'Europe, a quoi la fortune sembloit nous montrer le chemin, il y a deux ans, nous sommes allés nous fourner dans un cul de sac, combattre l'impossibilité et tous les fleaux de la nature: Hoc fonte populumque fluxit. La Suède se souviendra pour longtemps de Pultawa, ce funeste non plus ultra de ses progrés. Tota illis in campis deleta videbatur Carthago. A quoi ne doit on pas s'attendre aprés un revers de fortune si terrible? Je n'ose pas dire. Si peu attendu, mais il n'y a pourtant rien de plus vrai, comme toutes les mesures qui se sont prises depuis, ont fait connoître. Par bonheur la lenteur de Dannemarc à executer ses desseins, nous en a tant laissé prendre, qu'il ne nous trouvera plus au dépourvû. Une partie de la flotte est toujours en estat de se faire voir et le reste le sera au plustost. Les recrües se font avec succes comme vous jugerez par la liste incluse. Tout le monde se prépare à prendre les armes. Le

Digitized by Google

gouverneur en Scanie le comte Stenbock y commendera en chef et en cas de siege le colonel Gyllenstjerna aura le commendement en qualité de Général Major. Le comte Nieroth commendera les troupes du coste de la Norvège et le Comte Strömberg doit déjà s'estre rendu à Riga. Il faut éspérer que cette ville sera hors de danger du moins cette année. Konung Stanislai och Crassows ankompst till Pommern tyckes hafva inkastat en liten remoram(?) uti Dannemarcks glupna uptåg mot Skåne, ty de torde inom kort med deras 14,000 man våga ett streck på Jutland, så att lille Bror finge nog göra till att krafsa elden från egna knutar. — — — The Quen Anna, who God blesse, skal hafva svarat Danske ministern, som sökt att inleda henne uti frestelse, att, om hans herre begynte något oljud, ville hon gå i god för det minsta torp uti Svea Rike, som i kungens frånvaro blefve anfäktat, sed de hisce hactenus».

Som bekant är afskräcktes Danmark likväl ej från sitt »glupna uptåg mot Skåne», men slaget vid Helsingborg den 28 Februari blef Magnus Stenbocks och Svenskarnes svar. Denna glimt af lycka försatte Werwing i den största glädje, som tog sig uttryck i efterföljande kväde »In Martis 1710»:

»Ett berg i barnsnöd med skrij allt folk förskräckte.
En liten löjlig Muus var fostret, som det kläckte.
Wår granne stönte ock i Manifestet så
Som wore Skåneland det barn han ville få.
Här sannas just de ord oss skriften månde lära,
Att hoo som aflar fehl, han måste slängiar bära.
Tu kiäcka svar har vist hur Danmark sak var stygg.
Det tredie skref Gref Måns på Jutens egen rygg».

Till det stora förbund af Sveriges fiender, som oaktadt detta Danmarks skymfliga nederlag bildade sig, slöt sig äfven kurfursten af Hannover. Denna omständighet insåg Werwing snart skulle kunna åstadkomma en förändring i hans egen ställning. I ett bref från Brunswijk af den 9 Aug. 1710 till en af hans kamerater i Kansliet uttalar han sig, sedan han frambragt sin tacksägelse för en meddelad god underrättelse rörande honom själf, hvilken »m'a tiré de la triste incertitude, où j'ai esté de mon sort et a resuscité en même tems mes éspérences», på följande sätt om ställningen:

Digitized by Google

»men man får nu se huru Hans May. optager den oförmodeliga ändring, som skedt vid det Hannoverska hofvet, i ty det ingått förbund med Czaren och Dannemark — — —. Jag skulle snart tro att H. May. torde stickna öfver den handelen och ej vela längre hos dem hålla hwarken Resident eller secreterare, ehuruväl hvad som slutit är, föregifves ej lända oss till otienst, utan allenast syfta på neutralitetens bibehållande här uti Riket o. s. v. Så framt nu på bemälte händelse jag ginge qvitt mitt fögderi och råkade uti vablet och qvalet af de bedröfliga omständigheter, som uti skriften oppräknas om den afdankade gårdsfogden, vore mig en fägnad, der som jag blefve anammad uti någon ständig hydda, jag menar genom Öfverhetens nåd till ett litet brödstycke derhemma förhulpen. Sådant skulle i mitt sinne och till min trefnad giälla fast högre än att med större förmåner lefva ibland ett släckte qui regarde tout le monde pardessus les epaules och hvars maximer synas instämma med det språket: quo fortuna, eo etiam favor hominum inclinat. — — — Imellertid låter jag basa till, remittant tout à la providence qui en disposera pour mon bien d'une manière ou d'autre, c'est la meilleur parti que je scaurois prendre. — — — Genom Ryssens öfvermod och grasserande tyckes våra saker, Gud bättre, vara stadde uti den ställning som Engelsmannen kallar the critical minute. Wår herre förläne ett skyndsamt och godt denouement. On recommence à nous faire éspérer beaucoup du costé du levant».

I ett annat bref af samma dato, där han likaledes uttrycker sin glädje öfver »K. CansliCollegii nådiga tanke om hans ringa person», talar han i samma riktning om Hannovers till väga gående och dess följder för honom själf. »Och oansedt man utgifver sin förbindelse med våra fiender för en indifferent och menlös sak, eller och som ländande oss snarare till fromma än afbräck, så står likväl derhän, huruvida Hans May., som alltid går jämna vägen, lärer låta slika uttydningar hos sig giälla». I händelse han skulle därigenom mista sin plats, ber han »herr Secreteraren, högt ärade gunstige gynnare och herr Ehrenstrahl [1])» förebygga, att han skulle

1) Frans Joachim, Registrator i Kgl. Kansliet 1698; Sekret. vid Tyska Expeditionen 1710; slutligen Kansliråd och Landshöfding; † 1735.

Digitized by Google

»råka uti mina förra beklagliga vilkor näml. att gå därhemma och slå dank».

De fruktade följderna utebleſvo dock. Fäderneslandets olyckliga belägenhet hade det oaktadt på Werwings personliga förhållande ett ganska vigtigt inflytande. Werwing, som i flera af sina smärre dikter[1]) på ett sarkastiskt sätt yttrat sig om kvinnokönet och äktenskapet och som 1709 i ett bref förklarat: »Pour moi je suis misogamos au supréme dégré et ce ne seroit qu'à mon corps de fendant que je pliasse un jour sous le joug de l'hymen. Je le considère comme un débris de vaisseau qui se présente à nous dans un naufrage. Il faut s'y accrocher ou pêrir», förlofvade sig dock 1710 med »en Öfverstleuitnants Enkia ung, förståndig, vacker, rik och barnlös, egenskaper, som alla mäkta väl passade sig för en avanturier af mina tarfvor», som han 1713 beskrifver sin fästmö i ett bref till Greta Spegel, erkebiskop Haquin Spegels dotter med Anna Schultin, Werwings mors styfmor. Denna förbindelse, som att dömma af hans ännu bevarade bref till fästmön, väl mera var en hufvudets än en hjärtats affär, blef dock af honom bruten, då han, ehuru han erhållit hennes moders bifall, ej kunde beveka fadren, »som med sina glasögon tittande in uti det tillkommande sig förbehöll, att först se huru det svänska väsendet skulle i verlden aflöpa. Och sedan det omsider, Gud bättre, ju längre ju mer förfallit, har ock mitt gilliarevärf måst sympatisera med fäderneslandets allmänna öde». Så slutade denna hans förlofning, hvilken ej tyckes hafva varit grundad på någon alvarligare böjelse, då han med ofvanstående ord omnämner densamma för Greta Spegel i samma bref,

1) Såsom ett bland de bättre och mildaste styckena i denna riktning torde följande godbit få anföras:

Apollo förföljande Daphne.

»Man läser, när Apollo fordom
Af kiärlek effter Daphne lopp,
Att han till henne skrek de orden:
»Jag är Poëters Gud, jag kan på luta spela»;
Lapprij, hon lopp sin kosa fram.
»Jag är Doktorers Gud, jag kan all krankhet hela»;
Hon flydde ännu mehr för detta fega namn.
Men der han vist sig rätt betänkia,
Så borde han ha sagt: »Min kära Daphne kom,
»Jag vacker är och ung, jag kan dig gåfvor skänkia»;
Hon hade säkert vändt sig om».

Digitized by Google

hvari han hänsyftar på ett 6 år förut misslyckadt frieri till denna sin barndomsvän. Huruvida detta frieri har något sammanhang med det förut af oss omnämnda 1705, är nu lika omöjligt att afgöra, som att säga, om det är Greta Spegel eller ens hvem den flicka är, som han så varmt och ädelt omtalar i ett odateradt bref till en herre, som frågat honom om hans förhållande till en ung dame, med hvilken denne ämnade gifta sig. I detta bref säger han näml.: »Je vous avouerai donc ingenument, qu'ayant eu l'honneur de connoitre cette aimable fille de l'enfance, j'ai contracté avec elle une amitié de la trempe de celles, qu'on vante tant et qui néanmoins sont si rares dans ce siècle corrompu. Je dis bien plus: je l'aime encore, mais pour parler juste, je n'ai aimé que sa vertu et ce fonds d'honnêtèté, qui est inseparablement attaché à son caractère; ce qui est aussi fort naturel et l'on ne devroit point s'étonner que ces qualites là eussent fait la même impression sur moi que sur vous. Cependant les circonstances, où je me suis trouvé, ont prescrit des bornes à mes vues. J'ai fait comprendre plusieurs fois à cette belle personne l'impossibilité qu'il y avoit de mon côté de me déclarer de la manière que j'avois peutêtre fait dans des conjectures plus favorables, et je n'ai pas manqué non plus de lui représenter les suites d'un pas de cette importance et que je ne pourrais pas avoir fait sans exposer sa fortune, laquelle je chéris autant que la mienne. Ainsi j'en suis demeuré là, en sacrifiant mes inclinations à ses intéresses et aux miens. Après cet aveu sincère tout autre éclairissement lui est injurieux». Till svar på den andres anspelningar på att ett brottsligt förhållande egt rum mellan honom och den unga damen utbrister han slutligen: »Quoi, croyez-vous qu'on ne puisse point aimer sans crime? Pour moi, je l'ai scu faire — — et je ne me pardonnerais jamais d'en avoir usé autrement». I detta bref har Werwing säkerligen sannare tecknat sin i grunden ädla karakter än i de ofta lättsinniga poëmer, i hvilka han, offrande åt tidsandans smak och efter franska förebilder hånande yttrade sig om sann kärlek och äktenskaplig trohet, egenskaper, som ej skattades högt vid det hannoverska hofvet, där en grefvinna Platen och en grefvinna Kilmansegge så länge fört

Digitized by Google

spiran. Med Greta Spegel brefväxlade han äfven senare. Den 27 Aug. 1714 skrifver hon till honom från Upsala: »Min Bror jag tackar tusenfalt för tillsejelsen af hans vackra verser och önskar att någon lägenhet snart måtte gifvas att sända dem hit med. Det är synd att min Bror öfvergier ett så vackert handtwerk, på det sättet gräfver han ju neder ett pund, som Gud uti en sådan fullkomlighet gifvit honom». Vid denna tid tyckes han dock alldeles hafva upphört att skrifva vers[1]), hvarmed han under de föregående åren då och då uppvaktat sina korrespondenter bland damerna, bland hvilka märktes Anna Christina Adlerfelt, enka efter den vid Carl XII:s sida vid Pultawa dödsskjutne kammarherren Gustaf Adlerfelt, Christina Piper, grefve Carl Pipers hustru, hvilken 1714 rådfrågar honom om sonen Carls, [den sedermera som vitterhetsälskare och Olof v. Dalins vän och gynnare kände presidenten] uppfostran; och den senares syster Anna Maria Törnflycht[2]), (1707 g. m. general Meijerfelt) till hvilken han sänder Aurora Königsmarks bekanta verser öfver Carl XII. Bland de manlige korrespondenterne finna vi förutom förmän och kamrater såsom generalguvernören i Bremen M. Wellingk, envoyéen baron C. G. Friesendorff, general Meijerfelt,

1) I ett bref 1713 till E. Benzelius säger han härom: »Jag har en obeskriflig längtan att se Madame Brenners artiga wärck, hvarigenom communia studia, [absit invidia dicto] som nu i några åhr hos mig legat i träde, åter torde opqvicknaD.

Från 1711 eller 1712 är troligtvis äfven det s. k. Ode, som af Hanselli meddeladt under öfverskriften »Afsked från Parnassen» afslutar den ofvannämnda af honom sjelf renskrifna samlingen af hans arbeten.

2) Om hennes systers Inga, enka efter presidenten Pehr Bromméen, brölopp med Arvid Horn i lägret vid Ravitz i Polen den 30 April 1705 erhöll Werwing följande berättelse i ett bref: »M. le général Horn fit dimanche passé ses noces avec Madame Bromméen. Toute la cour Polonaise y assista et jamais la nostre ne fut depuis cette guerre ni si nombreuse ni si belle. Le marié sortoit du lit pour achever la cérémonie devant le prêtre, mais il y retourna pas en compagnie de la mariée, car il devient sur le champ plus malade qu'il n'avait esté. Il est encore mais heureusement avec apparence de se porter bien dans peu. Le Roy y assista aussi et fit admirer les manieres galantes et obligeantes, dont il en usa avec les Dames, mais sa May. ne dansa point et se contenta d'honorer les Dames de sa presence au souper. Il y en a qui ont montré leur verve poetique en cette rencontre. M. Düben et Cederhjelm ont fait l'un en français et l'autre en suèdois des vers qui ont l'approbation préfarablement aux autres».

Digitized by Google

svenske ministern i London skalden Gyllenborg, kanslisten i Utrikesexpeditionen Carl Iserhjelm, kommissarien i Commerscollegium Mårten Stjernhöök, registratorn i Riksarkivet slutl. cancellirådet Olof Ehrenkrook, generalgouvernementssekreteraren i Stettin Magnus Lagerström, m. fl., äfven en sådan man som Erik Benzelius d. y. Med denne hade han redan 1703 kommit i skriftväxling genom förmedling af sin vän och kamerat på ambassaden till England, den boksynte Nils Reuterholm. Afbrott inträdde dock häri och först 1713 började Benzelius åter att tillskrifva honom, i det han bad honom efterforska några manuskripter i biblioteket i Wolfenbüttel. I sitt svar omtalar Werwing sin bekantskap med den store Leibnitz, om hvilken han säger: »Gubben må väl heta ett perpetuum mobile, ty när man tror honom sittia uti sitt Cabinet, är han öfver alla fiäll uti Schweitz, något litet derefter i Saxen eller annorstädes och strax derpå här tillbaka», hvarefter han berättar om det hedrande mottagande, som kommit Leibnitz till del både af czar Peter, kejsaren af Österrike och konungen af Preussen.

I flera af sina bref omtalar Werwing den bekantskap han 1713 gjorde med den för sin stora lärdom, men ock för sitt pedanteri, sin fåfänga och sina många litterära tvister kände Jean Masson[1]), hvilken i England hade sammanträffat med Benzelius och nu önskade honom som medhjelpare uti den af honom och brodren Samuel i Holland utgifna l'Histoire critique de la République des lettres. De af Benzelius för denna tidskrift skrifna bidragen, som skulle

1) Jean Masson, f. i Frankrike omkring 1680 af en protestantisk familj, begaf sig efter Nantes-ediktets upphäfvande till England, reste sedan kring i Europa, studerande språk, antikviteter och numismatik, vistades en längre tid i Holland, men dog 1750 i England, där han, efter egen uppgift i ett bref till Werwing, 1714 erhållit en anställning genom sin discipel Harvey's förord. Gemensamt med brodren Samuel, kyrkoherde vid engelska kyrkan i Dortrecht, utgaf han 1712—13 ofvan omnämnda l'Histoire critique de la République des lettres, ett arbete, som i Biographie universelle (1820) får följande omdöme: »On ne se peut faire une juste idée de la grossièreté avec laquelle les ouvrages les plus estimables y sont traités». Den och dess redaktörer blefvo också föremål för den mest bitande satir i Saint-Hyacinthe's »Déification du docteur Aristarchus Masso» och genom densammes dedicerande till dem af sin mot pedanter riktade satir »Chef-d'oeuvre d'un inconnu».

Digitized by Google

genom Werwing sändas till Holland, blefvo händelsevis länge fördröjda på vägen dit, hvilket förskaffade Werwing flera bref från bröderna Masson, hvilka bref, som ännu finnas i behåll i Linköpings Bibl., visa hvilken aktning Benzelius åtnjöt äfven utom fäderneslandets gränser. Med en annan vetenskaplig storhet näml. d. v. professoren i historia i Helmstedt Johan Georg Eccard (eller Eckhart) gjorde Werwing äfven vid denna tid bekantskap genom Benzelius. Eccard, som på grund af Leibnitz' förord blifvit professor, omtalas af Werwing som dennes medarbetare i hans Historia Brunsvicensis. Med anledning af ett af Eccard 1713 utgifvet etymologiskt arbete gör Werwing sina iakttagelser öfver likheten mellan forntyskan och fornsvenskan: »Jag finner dheruti många ord, som komma af vår gamla svenska e. g. truthin, herre af Drott etc.» Han förmedlade äfven Eccards och Benzelii brefvexling, hvilka dock snart kommo i disput med hvarandra om runornas ålder. På detta sätt underhåller han då och då sin lärde korrespondent med redogörelser för nyutkomna vetenskapliga arbeten, men känner därvid djupt sin ovärdighet att föra ett sådant språk: »c'est beaucoup risquer, mon cher monsieur, que de vous entretenir de matières, qui ne sont nullement du ressort da ma plume. Mais entre des amis tout coup vaille et puisque une fois je me suis embarqué, j'aime mieux vous écrire mal, que de ne vous point écrire de tout». Oftast afslutade han sina med litterära notiser och litet hofskvaller fylda bref med en sorgsen reflexion öfver fäderneslandets olyckliga belägenhet. Så skrifver han i Sept. 1713, sedan han talt om vetenskapliga arbeten: »Det är ganska väl att vår adeliga ungdom åter begynner läsa och begrijpa att landsens välfärd eij beror af Pampen allena. Hinna vij väl i hamn uhr detta uhrvädret, så torde den maximen »cedant arma togæ» sedan något mehr komma till att giälla. En Deus ex machina måste giöra catastrophen på den villervallan wij nu sväfva uti, ty wij sielfve äre alltför vanmägtige och alla våra vänner, ou soy disant tels, släppa oss handlöst». Å sin sida redogör Benzelius för ställningen hemma, som äfven den hade sin betänkliga sida. I ett bref från Upsala d. 23 Mars 1714 omtalar han bl. a. huru Uplandsbönderna, för att vara

Digitized by Google

beredda till ett ryskt anfall, exercerade hvarje söndag efter gudstjensten: »Våra Uplänningar och Rospiggar äro modige; kommer Ryssen hit, med Guds hjelp, blir thet hans Pultawa vel si vetustissimis exemplis uti malumus Cannæ. Hvad elliest vid Riksdagens sammankomst är förlupet, törs jag ej förtro pennan. På några månader — — hafva vankats många anonymer och Pseudonymer suppliquer och remonstrationer och jemväl nu vid sammankomsten åtskillige Pasquiller. Alle gå therpå ut att wi äro för godtrogne och lita på ogrundade berättelser och att Hennes Högh. Princessan måtte anmodas att styra Rijket till sin Herr Broders vår nådige Konungs återkomst[1]). När Ridderskapet för 1½ vecka sedan skulle underskrifva suppliquen therom, skref en viss sålunda: At Hennes Höghet måtte anmodas nekar jag intet är thet henne och Rijket nyttigt. Sett nu sielf ett comma vid *jag* eller *intet*! Är thet icke nog oraculöst?» Den 14 Sept. s. å. omtalar han från Upsala, att han i 5 veckors tid arbetat med att packa ner »en del af Biblioteca Publica, i fall Ryssen hade gjort en descente, at hjelpa 5 eller 6000 af the besta böckerna uthur vegen. Nu blifva vi vid godt mod igen. Gud hjelpe oss och vår Konung nermare hem! Her såg illa ut för 3 veckor sedan, och vore något hvar fruktandes för en revolte, enkannerligen voro många onde på några af the förnemeste Herrarne. Hvad the giordt dem emot wet Gud, ty jag håller för osanning en stor del, ja största delen, som påbördas them. Jag vill försäkra Herr Secreteraren, här såg bistert ut, men Gud ware låf, at thet ej kom at brista ut. Ingen fiende är mer på Åland. Ännu campera 13 à 14000 man i Norrtelje, Stockholm och her».

Ej rörde dock brefväxlingen endast vetenskapens och fädernesslandets öden, äfven mera enskilda nyheter omnämnas. Från ärkebiskopshuset sände Benzelius nästan alltid en hälsning och Wer-

1) Redan i Dec. 1713 skrifver Werwing till Wellingk: »Här talas nu om föga annat än, hurusom H. Kgl. Höghet Printzessan Ulrica skall wara förklarad till Regentinna uti H. Kgl. May. frånvaro, och redan åtskilliga gånger suttit i Rådet, hvarom Churfursten sielf fått en utförlig berättelse. Elliest gluncka wåra Wedersakare om en i Sverige utskrefwen Rijksdag samt om oenighet och fractioner emellan Adelen, flere obehagelige omständigheter att förtijga».

Digitized by Google

wing försummade aldrig, tyckes det, att besvara denna hälsning, understundom medsändande till och med ett bref till Greta Spegel. Benzelius underrättade honom äfven om ärkebiskopens den 17 April 1714 timade frånfälle.

De flesta och vigtigaste af Werwings efterlemnade bref äro dock hans rapporter och meddelanden om den politiska ställningen.

Kurfursten Georg Ludvig hade städse för att förhindra krigets utbrott i nordöstra delen af Tyskland hållit Sverige under armarne och isynnerhet motverkat Danmarks planer, så mycket mer som han fruktade, att denna stat skulle bemäktiga sig Bremen och Verden, hvarefter han själf fikade. När därföre Fredrik IV sommaren 1712 begynte belägra Stade och detta oaktadt Karl v. Stakelbergs tappra försvar den 6 Sept. måste kapitulera, lät kurfursten besätta Ottenberg och Verden, såsom det föregafs för att skydda sitt land för den i Stade utbrutna pesten, men i själfva värket endast för att hindra Danskarne från att alldeles göra sig till herrar öfver denna del af Sveriges tyska besittningar. Werwings bref både till generalguvernören grefve Wellingk och hofkansleren v. Müllern lemna noggranna rapporter om dessa tilldragelser, hvarvid han bl. a. meddelar de hannoverske ministrarnes ifriga försök, »att wederläggia det af illwilliare utspridda ryktet, som tänkte Churfursten att piscari in turbido et d'avoir sa part au gâteau», då denne tvärtom »wore en allt för god wänn att willia förlora sin merite hos Hans Kongl. May. genom försåtelige band och aftahl med dess fiender, ehuru ock desse med fagra löften och tillbud sökt honom att fresta och förleda». Han redogör äfven för sina försök att genom engelske ministern Harley förmå drottning Anna till att värksamt ingripa till Sveriges förmån, hvarpå dock denne, som Werwing i bref till Meijerfelt omtalar, »fuller intet positivt velat sig i så måtto inlåta, men så mycket har han dock gifvit till förstå, att man i England med all flit war betänkt huru våra fienders öfverdåd uti Pommern och Bremen snart måtte kunna hämmas, ja han ville ock sedan derför arbeta, att de på andra sidan sjön af Ryssen intagne provinserne måtte till Sveriges krona restitueras, hvilket dock varder kostandes mera möda». I ett följande bref

Digitized by Google

måste han tyvärr meddela, att man ej hade någon förhoppning på hjälp från Englands sida. En ljuspunkt var segern vid Gadebusch (i Dec. 1712), hvilken nyhet försatte Werwing i den förhoppningsfullaste sinnesstämning. Hans berättelse om huru han med den färska underrättelsen härom triumferade öfver de främmande ministrarne och isynnerhet öfver den danske torde förtjena att utförligare anföras. I bref af den 12 Dec. skrifver han näml. till Wellingk: »Eders Höggrefl. Exc. hembär jag en ödmjuk tacksägelse för de meddelte stora och hugnelige tidender, hvilka jag genast hoos Churfursten insinuerade. När jag vid middagstiden kom in uti Antichambren, som war full med Cavalierer och Officerare, nalkade den Danske Residenten sig till mig och frågade mig, hvad jag hade för nytt? Jag svarade bona nova. Han meente sig ock hafwa något af samma slagh, och att saken eij wore för hans konung så fahrlig som rycktet dijtintills utspridt. Voyons donc, lui repliquai-je, qui de nous deux aura les meilleures nouvelles. Drogh så fram relationen bediandes Cammarherren Bernsdorf densamma öfwerliudt att opläsa. Alla närvarande slöte om honom en ring deruti jemväl Residenten blef ståndandes som en tålig åhörare. Denna lilla mortification tycktes eij komma illa till pass, emedan Mons. Holten denna tiden bortåth och under de Danskes marche begynt temligen att skryta, och en och annan gång wid Hofwet sagt, de Danske eij åstunda att sigh med de andre sammanfoga; de wore hugade och nogsamt wuxne att allena wärcket med oss afgiöra. Mig frågades huru det komme till att jag hade mitt faciem quotidianam eller hvardagsansichte och att Mons. Holten såge så gladlynt uth? Jag swarade: c'est que nous nous deguisons tous deux».

I ett bref till Müllern säger han ej kunna »nogsamt beskrifwa hvad för en ogemen glädie enkannerligen ChurPrintzen öfver denna segren låtit påskijna och huru gunstigt han sig mot mig förklarat att dheruti taga dehl», och i bref till Meijerfelt omnämner han äfven, att »tidenden om Gadebuschiska segern var här angenämare, än jag kunnat förmoda och är nästan ingen vid hofvet, som icke jämte Herrskapet och enkannerligen Churprintzen deröfver mot mig betygat sin fägnad». Stenbocks tåg till Holstein och instängning i

Digitized by Google

Tönningen bragte tyvärr snart segerjublet till tystnad. Det blef nu Werwings sträfvande att söka förmå kurfursten till att komma Stenbock till hjälp, hvarjämte han gjorde en kraftig gensaga inför kurfursten personligen mot den hannoverske ministern Fabrice's tillvägagående, hvilken allmänt ansågs hafva öfvertalt czaren att rycka in i Holstein. Genom sitt bestämda uppträdande erhöll han af kurfursten försäkran att Fabrice i denna sak gått vida längre än hans instruktioner påbjudit. Kurfurstens vägran att ingå på det beslut, som fattades på kongressen i Brunswijk, där flera af de tyska staternas ministrar sammanträdde och öfverenskommo om att uppträda för neutralitetens bevarande, väckte Carl XII:s välbehag och gaf han i en skrifvelse från Timurtasch af den 20 Maj 1713 Werwing i uppdrag att till kurfursten framföra uttrycken af hans fägnad öfver att denne »ingen dehl welat taga uti den i wintras förehafde sammangaddningen i Brunnswijck, emedan han befunnit den samma wara alldeles oskiälig och orijmelig». Så länge Carl XII kvarstannade i Turkiet, hade hans fiender för fritt spelrum i norra Europa. Detta insågo Sveriges politiske män i allmänhet allt för väl och med begärlighet lyssnade de till det minsta rykte om att konungens hemresa förestode. Oupphörligt uppdyka sådana förhoppningar i Werwings bref. I September 1712 omtalar han att han på sommaren fått underrättelse från Bender, att »Hans May. annalkande synes mehrendels bero på transportens lyckliga öfverkomst». I Maj 1713 omnämner han i förbigående kalabaliken i Bender, i det han berättar sig hafva fått en ny chifre i stället för den, som blef förlorad i »det Benderske tumultet». I Augusti s. å. inberättar han till v. Müllern, att kurfursten för honom omnämnt »att Hans May. tycktes ärna att siöledes anträda sin hemresa», och i November meddelar han: »Här är bref uhr Adrianopel att Reis Effendi och flere Turkiske ministrer blifvit afsatte för det de utan Sultanens wetskap och willia de Ryske Ambassadeurerne öfwer ett och annat något hårdt tilltalt, och att Hans Kgl. May. deruppå blifvit anmodad att anträda sin hemresa». Den 2 Dec. har han åter att meddela ett inlupet rykte, »att H. Kgl. May. numera fullkomligen ärnade att gå utur Turkiet, men antingen resan skulle gälla

Digitized by Google

med en escorte genom Pohlen eller ock siövägen till någon hamn uti Frankrijke wore ännu ej alldeles vist». Några månader senare i Maj 1714 skyndar han att inberätta den ankomna nyheten om Generalmajor Liewens och Generaladjutanten Dürings ankomst till Turkiet, men tillägger att »svårighet torde yppas vid Hans May. afresa i anseende till den i Turkiet öfverhopade skuldens betalning», hvarjämte han tillfogar ett yttrande af engelske ambassadören Harley, »att wåra uppenbara fienders och hemlige illvilliares stämplingar wid Ottomaniske Porten syftade derhän att Hans May. måtte under hvariehanda chicaner och sken qvarhållas och det Nordiska wärcket lemnas i den närvarande beklagelige willervallan, hvaruti äfven Turkarne sielfve funne deras räkning». Den ½ Junii skref Werwing till Benzelius: »Jagh har i dessa dagar sedt ett trovärdigt bref uhr Breslau af d. 2 Juni s. n. att H. K. Mts afresa uhr Turkiet omsider skall hafwa blifwit fastställd. Detsamma bekräftas af et annat bref som en wiss fru i Peterwardein skrifwit till en sin goda wän uti Wien, slutandes med den uhrsäkt, att hon gerna skulle hafva skrifwit mehra, der hon icke äfven warit sysselsatt att bereda en undfägnad för Konungen af Swerige, som snart dijtwäntades och ärnade att giästa hennes huus. Detta har Hannoverske abgesandten i Wien hijt berättat. Om nu detta ej bekräftas, skulle jag nästan bli Thomas angående allt som ifrån de qwarteren hädanefter inlöper». Så småningom börja dock ryktena antaga bestämdare form och den 13 Aug. kunde gouvernements-sekreteraren Lagerström från Stettin meddela, att »om H. K. May. ankomst till Christenheten vill man fast ej mera tvifla, sedan de sista brefven af den 25 Juni gifva derom så fasta försäkringar. Man tror att H. K. May. torde resa incognito med en liten suite och komma förrän man menar».

Stor blef säkerligen Werwings glädje, när han ändtligen mottog följande bref från Wellingk: »La joye que le Roi nous occasionne par son heureuse arrivée la nuit le 22 m'est trop sensible pour que je ne la partage pas avec vous. L'interêt que Vous y prenez, Monsieur, m'est assez connu et je suis plus que content d'être ici pour vous pouvoir donner part des ces agréables nouvelles»,

Digitized by Google

och samtidigt ett från general Dücker dateradt Stralsund den 24 Nov.: »J'ai la satisfaction de vous mander Monsieur, que le Roy arriva heureusement ici avanthier à 3 heures le matin. Sa Mayesté n'etoit accompagnée que d'un seul officier de sa suite, le lieutnant-colonel During. Elle a quitté sa grand suite en Transsilvanie et s'est rendue ici en moins de 15 jours. Sa Mayesté se trouve Dieu merci en parfaite santé et un peu fatiguée seulement du chemin qu'Elle vient de faire. Hier Elle a vu exercer quelques bataillons. — — — M. le comte de Wellingk a déjà parlé au Roy en votre faveur et vous pourez être persuadé Monsieur que je ne manquerai non plus de rendre justice à vos mérites dans les occasions qui se présenteront».

Händelser hade nämligen inträffat, som hotade att åstadkomma en förändring i Werwings ställning. Drottning Annas af England död och kurfursten Georgs utropande till Englands konung gjorde nämligen Werwing obehöflig på sin hittillsvarande plats. Härom skrifver Werwing den 14 Aug. 1714 till Wellingk: »I förgår och i går äro åtskilligke Courirer uhr Engeland inlupne med de tidender att Drottningen den 31 Julii genom döden afgångit. I går natt klockan Ett ankom ock en Enspännare till Mylord Clarendon, som, änskiönt det war så seent, fohr genast uth till Herrenhausen, begiärte Audience af Churfursten och med knäfall helsade honom för sin Konung. Han har ock tillijka öfwerlefwererat ett bref ifrån Mylord Bolingbroke och de flere af Engelske EhtatsRådet, hwaruti berättas att H. Churfurstl. Durchl. i förleden Söndags blifwit utan den ringaste gensaga eller oreda för Konung i England proclamerad — — —. Jagh har warit den första af de fremmande, som upwacktat Churfursten uti sin nya höga dignitet; hwartill jag i går aftons, då Hofwet war folkrijkt församlat uti Orangeriet, togh tillfälle, anhållandes om nådig tillstädielse att för Hans May. fötter nederläggia min underdånige lyckönskan, samt derjämte yttra den fägnad jag säkert wiste min allernådigste Konung och Herre worde hämtandes, då han förnumme en så god wänn sittia på den Engelska Thronen, och i öfrigt bediandes H. May. täcktes i desse bijstre conjuncturer låta sig Sweriges wälfärd till det bästa wara

Digitized by Google

anbefalld. Han wijste sig häruppå öfwermåttan nådig och önskade snart spörija det Hans Kongl. May. begifvit sig på hemresan, oaktadt de tidender man här hade om hvariehanda af Turkarne derutti inkastade hinder och svårigheter. Talte sedan om wår Flotta, och huru länge den wäl skulle kunna hålla sig i siön, och sade slutligen med serdeles ynnest det han hört mig hafva varit siuk, och war glad att åter see mig wid helsan»[1]).

Den 7 Aug. s. v. inberättade Werwing till konung Carl XII den skedda förändringen, tilläggande: »Och emedan sålunda min ringa beställning här å orten eij wijdare blifwer nyttig; ty har jag mitt öde till Eders Kongl. May. nåd och wälbehag härmed allerunderdånigast skolat hemställa, och afwäntar des nådigste befallning hwart jag migh numehra må hafwa att wända. Jag hafwer i aderton åhrs tijd hafft den lyckan att wara uti Eders May. tienst och önskar intet högre än att derutinnan få ända mina lifsdagar — — —».

Några dagar därefter skref han härom till Erik Benzelius: »Ainsi mon ministère en mignature touche à sa fin; och hoppas jag innan kort hafwa den fägnad att see Herr Professorn i Sverige, så framt Hennes Kgl. Höghet och den Kgl. Senaten så behaga, hoos hvilka jagh mig om mitt öde förfrågat. Imellertid torde wår allernådigste konung sig infinna uti Christenheten, hvarom nu åtskillige gånger i rad helt positive tidender inlupit; då jag lärer sökia att migh hoos H. May. i underdånighet få inställa. J'ai quatorze raisons de ne point partir si tost de Hannovre; dont la première est que je manque d'argent, mal épidemique et incurable parmi nous autres suédois». Sedan han nämnt något om det nya Engelska hofvet tillägger han: »Jag har bedt Hans Maij. sielf och hans ministrer att tänckia på oss, när de komma uti deras Rijke. Wår Herre gifwe dem så vist hugen, som de få makten at giöra oss godt. De måste nu fatta andra principer och sentimens och som Engelsmän betrackta consequencen af det Nordiske wärcket för

1) Om denna sin sjukdom skrifver Werwing själf till Benzelius: »För 8 dagar sedan låg jag nästan segelfärdig till det eviga lifvet. Il est fort difficile à un Suédois de se bien porter en ce siècle-ci».

Digitized by Google

den Engelska handelen, så framt Czaren efter sitt onda uppsåt får med Sveriges undergång innästla sig i Östersiön». Efter hvad som framgår äfven af andra bref, försummade Werwing intet tillfälle att hos den nye engelske konungens ministrar tala godt för sitt arma fädernesland, men hans ord upptogos i allmänhet kallt, ett förhållande hvarom han i ett chifferbref (som finnes med öfverskrifna ord) af den ¼ Aug. 1714 till v. Müllern yttrar sig på följande sätt: »Jag har här på en tijd bortåth spordt en större froideur än tillförende besynnerligen sedan konungen i Preussen war här, hwilken skall hafwa giordt wijdlyftiga förslag och sökt att indraga detta håfvet derути samt i förbindelse med sig och Dannemark. När jag låtit ministrarne märkia att sådant eij wore mig obekant, hafwa de gifwit mig mörka eller så godt som inga swar men rådslagen och intresset torde förändras då man nu kommer till England».

Den 29 Aug. s. v. hade han sin afskedsaudiens hos konungen, som snart skulle afresa till sitt nya rike, hvarvid han hembar till denne »en underdånig tacksäijelse för den nådiga protection» som han »i halfnijonde åhrs tijd uti des Hoff åtniutit», och äfven begagnade tillfället att ånyo uppfordra konungen till kraftig hjälp, hvarpå dock denne genmälde: »Der König muss selber das beste dabey thun, näml.», säger Werwing, »som jag det förstod, beqväma sig till frid och tractater». Han redogör vidare för konungens beklaganden öfver Carl XII:s fortsatta bortovaro och Ryssarnes landstigning på Åland, samt afslutar brefvet, som är till v. Müllern, med följande intressanta ord angående Hannovers förhållande till Sverige, hvilka visa, att han nu kommit underfund med dettas dubbla spel: »Man hafwer här städse ansett den Engelske successionen för ett ganska swårt, om icke alldeles omöijeligt wärck. Detsamma endtligen att understödia och igenomdrifwa skall, som bekant är, detta Herrskapet hafva inlåtit sig i en eller annan förbindelse med Czaren och Dannemark, som utfäst att i sinom tijd bijträda med deras siömachter. Sådant jämte det gamla wänngnabbet om försätet i Creissen, Officerernes rang, penningelånets utslående och mehra slijkt, tyckes hafwa warit uhrsprunget till den

Digitized by Google

kallsinnighet man i de nästförledne åhren wijsat för Swerige, och att man i många stycken fijrat dess fiender; ja jag weet eij om man icke med skiäl skulle töras häraf sluta att Hannover enkom willfarit Czaren och Dannemark på det att de igenom wårt utmattande måtte hafva kunnat skaffa sig på erfordrande nödfall frija händer. Då nu den Engelska saken bättre aflupit än man trodt, och man eij behöft den betingade hielpen, så lärer man sig wäl ångra att som Churfurste hafwa för länge conniverat till Sweriges förtryck, men det står derhän, hwad ändring och boot man nu mera såsom Konung i England lärer hafwa hugh eller förmåga deremot att åstadkomma». Som bekant är, kommo alla dessa förhoppningar på skam, i det den nye konungen af England i Maj 1715 slöt förbund med Danmark och af detta mot pant bekom Bremen och Verden, sedan Carl XII:s plötsliga ankomst till Stralsund korsat alla planer, som fattats af hans fiender på den nya kongress, som varit samlad i Braunschweig sedan början af år 1714[1]).

En vigtig förändring i Werwings lif förestod nu, då han måste lemna den plats, han i så många år innehaft, och den ort, där han under en längre vistelse gjort sig hemmastadd. Hans personliga förhållande till det hannoverska hofvet tyckes alltid hafva varit det bästa. Redan 1713 skrifver han hem att han »har all orsak att väl trifwas vid detta hofwet, hvarest jag efter 7 åhrs vistande, som är ett tämligen skede af menniskans ålder, blifvit så godt som naturaliserad och flera vänner och bekantskaper förwärfvat än jag någonsin haft derhemma. Sedan min förman Baron Friesendorf tog afsked uhr Hannover, har jag nu i 2 åhr hushållat här allena och dagligen haft den ähra att opvakta ett mycket nådigt herrskap, hvars ynnest och vänlighet mot dhe främmande ej nogsamt kan

1) Om denna yttrar sig Werwing i ett bref af d. $^{1}/_{12}$ Juni 1714 till E. Benzelius: »Brunswijkske Congressen är nu domför nogh, i ty alla dijt destinerade ministrer sigh omsider infunnit. On y boit du vin de Hongrie copieusement, on joûe, on se promène, on se divertit et voilà tout. Mehr kan ej uträttas, säija de, så länge wij uteblifwa, som dock äre, leijder!, i detta wärcket empfindtligen interesserade. Nalkas wår nådige Konung, så torde snart bli annat liud i skiällan och apetiten förgå enom och androm af våra snåla grannar».

Digitized by Google

berömmas». Hans bref innehålla dock ej särdeles många yttranden om kurfurstens person, men då och då yttrar han sig om hans moder, den ryktbara Sophie Stuart, som af sin vän den store Leibnitz alltid kallades »unsere grosse Frau Kurfürstin». Utaf henne fick han bl. a. 1713 låna Relation d'un voyage du Chevalier de Bellerive, d'Espagne à Bender et de son séjour au Camp du Roy de Suède», om hvilken han fäller följande omdöme: »Han giör konungens Conterfeij sannfärdigt och fördelachtigt, beskrifwer dess klädebonad, daglige sysslor, maneer att äta, rijda; oprepar sina Samtahl med Hans Maij., hvilka synas något skarfwade, emedan Hans Maij. eij är mångordig med fremmande och obekante. Tartar-Herns son afmålar han som en beauté de Roman» — — —. Om kurfurstinnans hastiga död lemnar han i ett bref af den $^{1}/_{12}$ Juni 1714 till E. Benzelius följande skildring: »Förleden Fredags afton kl. emellan 6 och 7 afsomnade wår nådiga och oförlijkneliga Churfurstinna, Hans Churfurstelige Durchl. fru moder ganska plötsligen på Herrenhausen uti trädgården, i det hon med sitt fruentimmer der spatserade. Dagen tillförende höll hon sig i några timmar till sängs af en rhume, hwarmed hon på en kort tijd bortåth stundom funnit sig besvärad, men innemot qvälln stod hon åter upp, sade sig wara frisk och sund, och begaf sig efter wanligheten på promenaden, klagandes sedermera så litet öfwer någon opasslighet, att hon ock om fredags morgon sielf med posten affärdade sina bref, och låt sig effter måltijden intill sin sista utgång i trädgården något uhr åtskilliga böcker af sin sekreterare föreläsa. Hennes Durchl. tillryggialagda 84 åhr hafva fuller warit hennes enda hählsoot, derunder hon dock, oachtat hvarjehanda inom hennes Hus och familia i framfahrne tider tillstötte vedervärdigheter, nästan eij kiänt någon af de krämpor, som elliest pläga häfta vid en så högh ålder, i ty hon framgent behållit sin fullkomliga syyn, hörsel, minne, goda humeur och sådan kryhet, att hon fast dagligen tree stunder i ett skeede orkat till foot spatsera. Ibland andra herrliga qualitéter war hon ock begåfvad med ett uplyst förstånd, mycken lärdom och wetenskap samt en stor färdighet i Tyska, Frantzöska, Italienska,

Digitized by Google

Engelska och Holländska språken, hälst emedan hon i ungdomen dehls med sina föräldrar, dehls ock med sin sal. Herre alla desse orter besökt. Hennes mildhet mot sina betiente samt gunst och vänlighet emot de fremmande kan eij nogsamt berömmas, och warder hon sörjd och saknad af alla, som haft den ähran henne att kiänna. Hennes fader war den olyckelige Konungen i Böhmen Churfurst Fridrich af Pfaltz, och modren Printzess Elisabeth, Jakobi Primi dotter, på hvilkens vägnar hon blifvit förklarad för närmaste arfvingen till Engelska Kronan uti den protestantiska linien».

Georg Ludvigs bevågenhet mot Werwing upphörde ej förrän med skiljsmessan, ja ännu dagen före sin afresa till sitt nya rike utanordnade han en summa af 500 Rdlr såsom present till denne, som härigenom, som han själf uttrycker sig, »fick medel att reda sig från denne orten», hvilket annars utan tvifvel fallit sig svårt för en man med så trassliga affärer, som Werwing. Utan någon enskild förmögenhet måste han uppehålla sin ställning som sin konungs ställföreträdare vid ett dyrbart och njutningslystet hof [1]). Att den redan härigenom i olag bragta affärsställningen skulle i hög grad förvärras genom fäderneslandets svåra belägenhet, hvilket ofta medförde innehållande af embetsmännens löner för längre eller kortare tid, faller af sig själf. Redan i Aug. 1712 undanskyller Werwing sig inför v. Müllern för sina sällsynta rapporter därmed, att »hans vilkor en tijd bortäth och, sedan jag nu på ett heelt åhr eij nutit någon löhn, warit så slätta, att jag knapt wetat råd till att betala ett bref till och ifrån Hamburg, till dess hans Exc. Grefve Wellingk sig deröfwer förbarmat och mig med undsättning på denna dyra och creditlösa orten hugswalat». Ett år därefter sjunger han samma klagovisa: »Jag kan ej tillfyllest beskrifva den nöd och trångmåhl, hwaruti jag stadder är genom min löhns uteblifvande

1) Om sin i ekonomiskt afseende föga inbringande ställning yttrar han sig på sitt vanliga skämtande sätt i ett bref år 1714 till en för oss obekant vän: »Quand vous aurez attrapé votre Principauté, j'éspère que vous me tirerez d'ici, en me donnant le gouvernement de quelque Isle ou château, ne seroit ce même qu'en Espagne, où l'on en bâtit tant. Un tel employ seroit presque aussi solide que celui où je me trouve depuis Dieu scais combien d'années».

Digitized by Google

för 5 quartaler tillbaka, hvarigenom crediten platt ophörer, att jag nu nödgas selja mina kläder till att lefva utaf, sedan jag nödgats sättia mig i 500 R. skuld, för hvilka intresse betalas måste». I ett annat samtidigt bref klagar han öfver att han »cij allenast intet mächtar underhålla correspondencen — -- — utan måste ock oförtöfwat lijda brist i mitt tarfweliga uppehälle och än mehr i de omständigheter, som fordras att wijsa mig wid Hofwet, hvarest tree fiendtlige Ministrer sigh befinna och hafwa cij allenast det nödwändiga, utan skryta jemwäl med det öfwerflödiga». Sedan det slutligen gått så långt, att han i Oktober 1713 måste skrifva: »Genom betalningens uteblifvande har crediten omsider stadnat, så att jag träget mahnas af otålige creditorer, och weet sannerligen ingen utwäg öfrig att här längre kunna uthärda och förrätta min allern. Konungs tienst, eller fournera till de utgifter, som kosten, hushyran, postpenningarne och en drängs försörjande fast dagligen erfordra: ja med min nöd är nu så wijda kommit, att jag cij eger ett halföre till en måltijd maat, och lärer endera dagen tvingas att sällia mina kläder till att lefwa af», anmodade senaten Wellingk att lemna honom 600 Rdr Hamb. Banco af vissa medel, som hos denne »under Kongl. Senatens disposition wore nedersatte». Wellingk lyckades dock att genom Werwing själf af hannoverska hofvet utbekomma denna summa, hvarvid kurfursten dock betingade sig att, såsom Werwing uttrycker sig, »hwad mig, såsom wistande här å orten och den Hans Churf. Dhl. serskildt wille hafwa gratificerat, i så måtto wederfores, skulle wid flere tillfällen och för andra betiente cij dragas till consequence och exempel». Sådana inblickar i äfven de på framstående platser anställde embetsmännens förhållanden tyckes oss tala kraftigare om den nöd, som vårt fädernesland led under Carl XII:s krig, än långa skildringar. Werwings oförmåga att få penningarne att räcka till har tagit sig flerfaldiga uttryck i hans dikter såsom t. ex. i följande, äfven af Hanselli anförda

Visa.

»Säg om cij lyckan mot mig sträfvar
Och om hon icke är mig tung,

Digitized by Google

När spindlar spinna sina väfvar
Uti min kista och min pung?
Om jag ej hade creditorer,
Som stundom gofvo mig visit,
Jag aldrig mer besökter wore
Än trots den armste eremit».

Ja hela hans bekanta »Afsked till Parnassen» är ju en klagan öfver en poëts dåliga ställning i denna prosaiska verld. Ehuru tryckt både hos Carleson och Hanselli, torde det förtjena att här i sin helhet anföras efter hans eget skrifsätt.

Ode.

Parnassen jag nu öfvergifver.
Fahrväl de Nio Systrars Tropp.
Eho som hogen dertill drifver
I rummet mitt må klifva opp.
Hvad har jag bland det folk beställa,
Där armod är som aldrastörst.
Af Hippokrenes starka kiälla
Har jag omsider släckt min törst.

Sen jag uppå de magre slätter
Har fört min lilla hiord i bet,
Mån tro dess trefnad blifvit bätter,
Mån hon däraf är blefven fet?
Neij under brist och smärtan hårda
Hon stundelig försmächta will
Och ingen finnes, som sig wårdar
Med gunstigt öga se dertill.

Låt hjeltar vinna slott och städer,
Med seger giöra striden kort,
Jag deras lof förgiäfwes qväder
Och nedför lagren tvinar bort:
Jag gillar Muser, eder lära
Att ähran är ehr frukt och frö?
Men den, som lefver blott af ähra,
Kan mycket lätt af hunger dö.

Digitized by Google

Min stämma jag omseenst opphäfver
Att sjunga en högtklingand' digt,
När den, som skuld utaf mig kräfver
Will höra klang af gull och vigt:
Ehuru liufligt jag ock talar,
Dock svarar han med smärk och stijm:
Min vän jag måste ha rigsdaler
Och frågar intet efter rijm.

Ja, Muser fåfängt är sig möda
På edra skarpa åkrar så:
De bästa skalder liten gröda
Med stort besvär der pläga få.
Hvad kunde då wäl jag förwänta
Til skiörd och bärgning i min höst?
Det lär ju löpa mindre ränta
Uppå en swag och sträfver röst.

Hvad båtar mig de myckna sånger
Och annat konstigt lappreri,
Hvarmed jag öfver hundra gånger
Har sielfver giordt mig hufvudbry
Och deraf jag till vackra flickor
En åhrlig tionde har sändt?
Jag menar att med swafvelstickor
Jag säkert hade mehr förtiänt».

Ehuru sorgligt det än hade sett ut, blefvo dock, som vi sett, Werwings affärer i ordning ställda så att han kunde lemna Hannover, sedan äfven hans innestående lön blifvit utbetalad. På befallning från Cancellicollegium begaf han sig till Brunswijk för att vid Wolfenbüttelska hofvet invänta vidare befallningar. Han blef här väl emottagen af den några månader förut på den hertigliga tronen uppstigne August Wilhelm, hvilken tydligt nog uttalade sig om Hannovers beteende mot Sverige, i det han sade sig »eij kunna begrijpa hvij konungen af England så alldeles släppt Swerige handlöst och inlåtit sig uthi rådslag och anstalter, som ofelbart syftade på en delning af wåra tyska provincier, där ibland högbemälte konung torde hafwa härtigdömet Bremen för sig utmärckt».

Digitized by Google

Långvarig blef ej hans vistelse härstädes. Redan den 15 December undertecknade Carl XII i Stralsund följande handling:

»Carl m. G. n. etc. — — Igenom det tillfället att konungen af Frankrijke ämnar affärda till oss des GeneralLieutnant Grefve Croissy, att behandla någon penningehielp, i stället för den wärkeliga garanties præstation i manskap, till hvilken han sig skyldig förklarar; äre wi föranlåte blefne, att afsända å wår sijda General-Lieutnanten Baron Erik Sparre till wälbemälte konung med nödiga föreställningar detta werket angående. Men som hända kunde, att wi honom som bättre med Extraord. Ambassadörs caractère torde försee, så hafva wi i anseende till Eder skickelighet och till wårt nöije försporde flijt i nåder welat utsee Eder att wara Sekreterare i samma Ambassade. I hafven för den skull genast att infinna Eder i Holland hos bem. wår General-Lieutnant, som å wåra wägnar lärer bestå Eder den lön och utredning, som wi wid slijka tillfällen efter wåra Reglementer tillegna Edra wederlijkar. Och som I hafwen warit en rum tid Commissions-Sekreterare vid Brunnswik-Lüneburgska hofwen och är nyligen af wår Bremiske regering ännu blefwen autoriserad att sköta bemälta Gouvernements ährender vid Brunnswikske Congressen, så hafven I på tienligt sätt att skilia Eder från dem med förmälan af orsak dertill och med förwissan, att wi intet lära underlåta med det forderliga någon skickelig person utnämna till att residera vid furstliga Brunnswikska hofvet. Så lära ock wår Bremiske Regering intet försumma någon att befullmäcktiga i Edert ställe, till dess Wi sielfwe lära hafva determinerat Oss, efter närmare inhemtad kundskap ifrån Wien angående bemälte Congress. Wi befalle Eder etc. Stralsund d. 19 Dec. 1714.

Carolus.

C. Feif.

Nyheten om denna utnämning meddelades Werwing genom Wellingk, som uti ett bref af den 1 Jan. 1715 får emottaga de varmaste tacksägelser härför. Den del af nyheten, som rörde den franske ambassadörens resa till Stralsund, väckte däremot mycken harm hos Sveriges fiender, att dömma af Werwings yttrande: »Wåra

Digitized by Google

wedersakare äro eij ringa illhugade öfver Herr Croysis beskickning och låta sig förliuda, som wisste de att han medbrachte anseenlige Wexlar till Strahlsund».

Samtidigt, som Erik Sparre skulle i Paris söka skaffa penningar, skulle kammarherre E. A. Wellingk, grefve Mauritz Wellingks son, i Madrid söka åstadkomma detsamma. Werwing fick befallning att invänta dennes ankomst för att sedan i hans sällskap öfver London begifva sig till Paris[1]). Ännu d. 2 Febr. n. s. var han kvar i Brunswijk, hvarifrån han skrifver: »Efter Cammarherren herr Grefve Wellingk begynner jag nu så mycket mehr att längta, som min ärnade franska resa öfwer allt blifvit bekant och jag sannerligen eij hafver något mehra att lefva utaf, till förtijga den obeqvämligheten att i detta föhret och åhrstijden traska till foot, der doch alla mina wederlijkar hafwa råd att hålla sig chaiser». Svårigheten med penningar var dock en vigtigare orsak, än Ernst Wellingks uteblifvande, till Werwings motvilliga kvarstannande i Brunswijk, som man finner af ett bref af den 5 Febr. från M. Wellingk till Erik Sparre, hvari denne skrifver: »Mr. Werwing est retenu à Brunnswijk et mon fils ici faute de resolution final et d'argent pour tirer le premier de là où il est». Den 26 Febr. kan densamme ändtligen underrätta Erik Sparre, att affären var uppgjord och att sonen skulle i Brunswijk inhemta Werwing. Den $^{8}/_{19}$ Mars kan Werwing själf underrätta Sparre om att Wellingk framkommit och att de inom kort skulle anträda sin resa, sedan Strahlenheim blifvit utnämnd till hans efterträdare. I Maj anlände de till London efter att hafva passerat Haag. I London uppvaktade Werwing konung Georg och hans ministrar, hos hvilka han fortsatte sina i Hannover så ofta framstälda uppmaningar till att bistå Sverige. Han påpekade inför dessa, huru Sveriges fiender skröto öfver den hjälp, de hade att påräkna från konungens af England

1) Enskildt hade han äfven i uppdrag att öfvervaka Ernst Wellingks lefnadssätt, hvilket ej alltid var det bästa, samt om möjligt söka invärka godt på denne, ett uppdrag, som han, att dömma af meddelanden mellan M. Wellingk och E. Sparre, med heder uträttade, och hvars blotta gifvande talar godt om Werwings anseende.

Digitized by Google

sida, vid deras försök, att »instängia H. K. Maij. med dess krijgshär uti Stralsund, ja att dehla des provincier uti Rijket och skaffa de Swenske bort ifrån Tyska botten»; och påminte om kurfurstens af Hannover så ofta uttalade vänliga försäkringar. En af ministrarne försvarade konungens handlingssätt med hänvisande på Carl XII:s obenägenhet för förlikning och tillbakavisande af alla försök, som gjorts därför; »man hade omsider nödgats släppa oss handlöst eij annorledes än ett folk, som eij skiötte om mått oeh handlingar utan bråttades efter sin egen olycka». För öfrigt vore, enligt hans åsigt, förbundet mellan Hannover och Sverige för flera år sedan slut. Om också detta vore förhållandet, ansåg Werwing å sin sida, att förbundet med England dock ännu egde bestånd. Hela samtalet ledde ej till något resultat och har ej förtjenat att anföras af annat skäl, än som ett bevis på det intresse och den ifver, hvarmed Werwing i sin mån sökte arbeta för sitt olyckliga fädernesland.

Från London begaf sig Werwing till Paris, under det hans reskamrat fortsatte sin resa till Madrid. Från Werwings vistelse i Paris saknar man nästan all underrättelse. Med sin forne gynnare M. Wellingk började han väl ånyo brefväxla den 27 September, men detta bref innehåller nästan endast meddelanden om de stora inskränkningar i hofhållning, som redan företogos, ehuru Ludvig XIV ej längre hvilat i grafven. Med säkerhet kan man dock våga den gissningen att Werwing här i det stora hela trifdes bättre än i det lilla Hannover, där han alltid hade svårt att vänja sig vid tyskarnes skryt och pedanteri. Visserligen störes äfven här hans ro och trefnad af de ständigt återkommande penningebekymren, och att han ej häller i denna nya och förbättrade ställning lyckats bekämpa dessa, bevisas af den redogörelse för hans affärsställning vid dödsfallet, som meddelas i en bilaga.

Länge blef det nämligen honom ej förunnadt att värka för konung och fädernesland. En oförsigtighet, att, ehuru afrådd, dricka för mycket af Seinens vatten utan uppblandning med vin, ådrog honom en hetsig feber, som efter 14 dagar slutade hans lif den 27 November 1715.

Digitized by Google

Så afbröts en löftesrik bana, som annars sannolikt blifvit både lysande och gagnerik. Den så plötsligt aflidne unge skaldens och diplomatens stora begåfning, mångsidiga kunskaper, diplomatiska erfarenhet och den stora välvilja och bevågenhet, hvarmed han omfattades af inom kort så inflytelserike män som Arvid Horn, Carl Gyllenborg, Gustaf Bonde, Erik Sparre, Mauritz Wellingk m. fl. torde ej jäfva en sådan förmodan. Vid hans så tidigt öppnade graf var det ej endast hans adeliga vapensköld, som krossades, utan jämväl alla de stora förhoppningar, som säkerligen vid honom fästades af alla vänner af svensk vitterhet och svensk statskonst. För hans många personliga vänner var dödsbudet utan tvifvel smärtsammast och ej minst för barndomsvännerna och föremålet för hans ungdoms kärlek Greta Spegel, som ännu dröjde fyra år, innan hon gaf sin hand åt sed. kanslirådet Joachim v. Düben. Utan tvifvel var hans död en stor förlust för Sveriges vitterhet, ty nekas kan ej, att i de jämförelsevis få prof på hans skaldeförmåga, som ännu finnas i behåll, röja sig stora anlag, som, ifall det förunnats honom en längre lifstid och mera tillfälle till deras uppodlande, säkerligen skulle kommit honom att intaga en mer framstående plats i vår litteraturhistoria, än den, som nu är honom anvisad. Han hade många egenskaper, som tala härför. En vidsträckt bekantskap med utlandets moderna litteratur, som röjer sig i hans öfversättningar och imitationer från franskan, engelskan och italienskan, uteslöt likväl ej en stor beläsenhet och ett stort intresse för den antika poësien, hvilka bevisas ej blott af behandlingen af antika ämnen och författande af t. ex. ett »Ode till Melissa», som ganska bestämdt pekar på Horatius som sin förebild, för att ej tala om öfversättningen af ett epigram af Martialis, utan äfven af det jämförelsevis stora antal latinske författare, som vid hans död funnos i hans knapphändiga boksamling (se bilagan). Hans lyra hade toner af många slag, än ljöd hon i enkla, men värdiga och ofta storslagna toner vid fäderneslandets store söners grafvar, än tolkade hon hofvets och hela folkets beundran för sin hjelte-konung, än klagar hon öfver skiljsmessans bitterhet för ett älskande hjärta, än satiriserar hon tidens slappa moral. I hofvets

Digitized by Google

salar hyllade lysande masker den unge envåldskungen med hans sångmös alster, mot hofkapellets hvalf stego hans sånger prisande »härarnes Gud» för vunna segrar. Han, som i många sånger i kvicka men lättsinnigt lekande ord skämtar med kärlek och trohet, låter i andra dikter ett varmt och kärleksfullt hjärta tala känslans sanna språk. Han, som på tacksägelsedagen den 12 Febr. 1704 öfver aftonsångstexten skref följande vackra parafras öfver Psalm. 59 v. 17 och 18:

»Men jag will siunga om tin macht
Om morgonen din godhet prijsa;
Tig ware ewig ähra sagt,
För all then nåd, som tu mig wärdigats bewijsa.
Tu har med starkom arm min fiend nederlagt.
I mina nöd jag tillflycht till dig tager,
Med titt beskydd tu mig uhr faran drager.
Jag will lofsjunga tig min tröst
Tu Gud äst mitt beskiärm, min Gud, som mig förlöst»,

nedlät sig andra gånger till de frivolaste skämt. Han, som skrifvit de högstämda styckena »öfver döden», »öfver skönhet» m. fl., skrifver en annan gång någon af dessa små pikanta dikter till någon dame, hvaraf flera exempel förefinnas bland hans dikter, liksom allt hvad han skref, utmärkta för fyndighet och ledig versification. Bland hans dikter förekomma äfven några af stor kvickhet. En sådan, näml. den hos Hanselli anförda »Parturiunt montes»,

I präktiga palais, I stålte Pyramider,
Du rara mausolée, du Rhodi höga stod,
Som bären vittne om de Grækers store mod,
Hvars makar man och eij mer bygger eller smider.
I tempel, murar, slott, som uti forna tider
Beprydde staden Rom längs efter Tibris flod,
Theatrer, där hvar dag utgöts så mycken blod,
I hus, af hvilkas fall byggkonsten saknad lider
Mot er har tiden vist sig vrång och afvundsfull,
Ty han er platt förstört och häfvit slätt omkull,
Ja intet är så starkt, som han ju fräter sunder.
Om han nu rådt uppå ert marmor, koppar stål,
Så må eij heller mig det tyckas vara under,
Att på min gamla råck han slitit några hål»,

Digitized by Google

har njutit den äran, att i följande något omarbetade skick utan anförande af sin ursprunglige författares namn hafva blifvit införd i Stockholms-Postens 88 nummer för d. 18 April 1781:

I Pyramider, Torn och Slott
Colosser, Mausolær och präktigt bygde gårdar
I menskiohögmods minnesvårdar!
Förgäfves I mot tiden stått.
Dess öfvermagt I alle fått
Och fån förfara;
Bör jag då tycka illa vara,
Om på min gamla råck ett hål för armen gått».

Som redan förut är omtaladt, skref han äfven vers på franska, tyska, spanska och italienska språken, städse utmärkande sig för en ledig versbehandling.

I vår litteraturhistoria intager Werwing snarare sin plats bland den mängd skalder, Lejoncrona, Holmström, Rudéen, Dahlstjerna m. fl., som pläga räknas till 1600-talets »romantiska skola», än bland »den moraliserande riktningens» målsmän, dit dock Malmström försätter honom mellan Broms och Geisler. Hans skaldeverk tyckes oss ega mer likhet med en Rudéens erotiska qväden eller en Holmströms skämtsamma visor än med en fru Brenners tråkiga rimmerier eller en Geislers prosaiska funderingar.

Som människa och enskild person träder Werwing oss till mötes i sina dikter och bref som en älskvärd, känslig och vänfast personlighet. Stark var hans fosterlandskärlek, som också ofta sattes på prof under dessa olyckans dagar, varmt hans intresse för sina vänner. Midt i ett lättsinnigt hof och ehuru äfven han i mycket barn af ett lättsinnigt tidehvarf, lägger han i dagen de ädlaste känslor och upphöjda tänkesätt, som tala till hans förmån. Bland hans papper finnes i behåll följande humoristiska, af honom själf författade självporträtt, som förtjenar anföras:

»De faire un Portrait n'est pas une chose si facile qu'on pense. Un Peintre flateur, en voulant embellir le sujet, le rend méconnoisable, et un barbouilleur gâte tout. Je m'en vais donc me peindre moi-même et je promets d'employer les couleurs et les ombres les moins mal qu'il me sera possible. Je n'ay rien de particulier dans

Digitized by Google

mon espèce. J'ay les yeux, le nez, la bouche et les autres membres du corps placés comme le reste des hommes. Et quoique mon visage ne soit pas des mieux taillés de ce monde, cependant le tout ensemble peut passer de loin. Mon teint approche du basanné et ma peau de celle du poulet d'Inde. Mes dents, qui me restent encore toutes, ont à peu près la couleur du brey hue(?). Avec tout cela, lorsque je n'avois que quinze ans, les filles de mon pays me disoient que j'etois beau garçon. Quelle impertinence! Mon ésprit ne supplée point au défaut de ma figure: car je fournis rarement à ce que l'on peut attendre de ce côté-là pour égayer la conversation. Il ne faut pas me mettre sur la plaisanterie, ce n'est pas mon affaire. On me prendroit pour un Suisse ou du moins pour un Espagnol, tant je parois réveur et melancolique. Je ne scai pas assez de musique pour m'y connoitre et, si je chante, ce n'est que par distraction. Ainsi ma voix ne fait pas plus de plaisir que mon visage. J'ai le coeur si bon, que souvent j'en ay esté le dupe. Trop susceptible de ce qu'on appelle une grande passion j'en ay essuyé les peines sans en goûter les douceurs. Fidèle à mes amis autant qu'à ce que j'aime, je suis inconsolable, quand je m'apercois qu'on abuse de mon amitié et de ma tendresse. En me trompant on perd mon estime; mais difficilement on scauroit m'inspirer de l'haine. A tout prendre, je suis bon garçon, fort accommodant, en tout bien et tout honneur s'entend, et l'on me prendroit bien pour un autre, quand on n'a rien à faire de mieux».

Med denna skildring, där Johan Gabriel Werwing under skämtets form dock utsagt mången sanning om sig själf, afsluta vi vårt försök att framställa några litteratur- och kulturhistoriskt intressanta drag från en mans lif, som både som skald och diplomat spelat en ej ovigtig rôle på den tid, då Sveriges utrikes politik delvis sköttes af våra skalder, sådane som Carl Gyllenborg, Christoffer Lejoncrona och Johan Gabriel Werwing.

Digitized by Google

Bilaga.

Ännu har man i behåll (på Bergshammars bibliotek) den inventarieförteckning, som några dagar efter Werwings död upprättades öfver hans efterlemnade tillhörigheter samt en förteckning öfver hans skulder. Såsom ett litet bidrag till denna tids inre historia torde denna förteckning öfver en svensk ambassadsekreterares garderob m. m. förtjena att anföras:

»Inventaire des hardes trouvés aprés la mort du feu Monsieur le Secretaire Werwing le 30 Nov. 1715.

Or et argent.	℔	s.
Un anneau d'or à peu près d'un ducat.		
Une Montre d'argent angloise	100:	—
Une Canne avec la pomme d'or	40:	—
Une Epée d'argent doré	80:	—
Une Tabatière d'ecaille à charnieres d'argent.		
Deux cachets d'argent gravés dans les pierres rouges contrefaits.		
Trois autres cachets d'acier avec les armes du defunt.		

Linge.	℔	s.
21 Chemises à 6 ℔ 10 s. la pièce	136:	10.
9 Cravates à 30 s.	13:	10.
3 Vieilles Chemises 3 ℔ pièce	9:	—
3 Coeffes de nuit à 8 s.	1:	4.
2 Mouchoirs à 10 s.	1:	—

Habits.

Un habit Veste et culottes d'un drap brun avec des boutons de cuivre doré, une paire des bas bruns de laine	50: —
Un Manteau d'ecarlate	40: —
Un paire de bas de soye couleur d'ardoise	4: —
Un bonnet de fourure	2: —
Une bourse de soye rouge	1: 10.
2 peruques	30: —

Livres.

Corona Gothica Castellana en Espagne 4 toms.			
Une Livre des Psaumes	in 8vo	à 35 s.	1, 15.
Martialis	in 12mo	à 35 s.	1, 15.
Ausonius	in 12mo	à 35 s.	1, 15.
Orationes Malagonelly	in 12mo		17, 6.
Lipsy Monita		à 35	1, 15.
Salustius		à 35	1, 15.
			483, 1, 6.

Digitized by Google

On a donné au valet du défunt;
Un habit noir avec veste et culottes quasi tout usé.
Une robe de Chambre d'une etoffe jaune de laine, demi usée.
.Une paire de bas de soye noire usée.
Un vieux chapeau avec une bordée d'or.
Une paire de chausettes et 6 paires de chaussons.

Specification der Schulden des sal. Herrn Secret. Werwing.

		℔	sols
Von Mons. Rinckwich geliehen	18 Rthl. Spec.	63	
Von dem Pastorn	2½ » »	8,	15
Von dem Maitre d'hôtel	37 » »	129,	10
Sein Diener hat für ihm am Kleinigheiten ausgelagt, won er ein Verzeichnich gegeben		3,	4
Des Dieners Lohn, täglich, 25 sols, belauft sich wom 28 Julii		153,	15
Der Peruquier soll haben		60	—
Die Wächerin für 4 Monate, jeder Monate 6 ℔		24	—
		442,	4

Ausserdem ist er schuldig an einem Leinewands-Krämer und dem Barbier».

Enligt en annan »specification» finner man att den förre af desse hade att fordra 63, 10 och den senare betalning för 1 månad, hvarjämte presten för begrafningen skulle uppbära 24 ℔, hvadan hela skulden uppgick till 529, 14. Enligt uträkning uppstod sålunda, då tillgångarne uppgingo till 483—1—6 och skulderne till 529—14, en brist på 46—13—6; men summan blef något större, då dessutom en skuld till en maitre d'hôtel på 63—18, till en peruquier på 30 och till tvätterskan 39—10 måste betalas. Antagligen betaldes dessa skulder af Erik Sparre, som väl äfven fick ersätta de 100 Ecus, som C. G. Friesendorfs enka d. 28 Dec. 1715 omtalar att hennes man hade lånat Werwing.

E. LEWENHAUPT.

Digitized by Google

Till Carl Gustaf af Leopolds biografi.

Om Leopold är under senaste årtiondena så mycket skrifvet, att en och annan kanske tycker det vara mera än nog. Emellertid är det visst, att en ganska interessant efterskörd af belysningar återstår att göra. Vår afsigt är dock icke för närvarande att skrifva om Leopold, utan vi ämna låta honom sjelf lemna bidrag till sin lefnadshistoria, i det vi meddela följande handlingar. En kortfattad öfversigt af L:s lefnad finnes i Biogr. Lex., ny revid. upplaga VIII: 403 f., hvartill hänvisas.

Den 19 Augusti 1776 invaldes »studiosus» Leopoldt till ledamot af »Vitterhets-societeten», äfven kallad »Vetenskaps- och Vitterhets-sällskapet», i Göteborg[1]), och ingaf derefter till sällskapet, enligt dess protokoll för d. 23 Januari 1777, följande, här ordagrant återgifna sjelfbiografi:

> Carl Gustaf Leopoldt, född i Stockholm år 1756 den 23 November, följde kort derefter med sine Föräldrar till Norrköping och åtniöt där till år 1766 enskilt undervisning. Lämnades samma år under Rect. Scholæ i Söderköping Hr Mag. P. Wimmermarks handledande; reste derifrån till Linköping år 1768 och bevistade derstädes föreläsningarna i öfverscholan[2]). Återkom till Söderköping 1770, nyttiade åter Hr Rector Wimmermarks undervisning och besökte Academien i Upsala åren 1773 och 1774. Academien lämnades i slutet af år 1774, då resan ställdes åt Öster-Göthland, hvarest vistandet nu är hos Hof-Marskalcken Herr Greve Douglas. Stiernorp den 7 Sept. 1776[3]).

1) Först 1778 stiftades det »Kongl. Götheborgska Wetenskaps- och Witterhets-Samhället».

2) Jfr Sv. Akad. Handl. D. 53 s. 205, der stridiga uppgifter meddelas.

3) Leopolds här intagna skrifvelser äro, såvidt möjligt varit, bokstafsnoggrant och med iakttagande af författarens interpunktion aftryckta. Noten 4) å sidan 68 angifver skälet tydligt nog.

Digitized by Google

Efter frånträdandet af sin befattning hos grefve Douglas skall L. hafva blifvit anställd hos assessor Cederbaum vid Westervik, möjligen för att följa dennes med L. jemnårige stjufson till Upsala. Vi lemna detta för tillfället derhän, endast anmärkande, att L. sjelf i bref till Gjörwell d. 26 Oktober 1775 förklarat, att han för att komma till akademien måste afbida tillbud, »att få stå på mederna hos någon annan» [1]).

Medellöshet tryckte honom således redan nu. Efter ett tiotal af år hade icke blott bristen på tillgångar ökats till den grad att L. måste tigga om hjelp, utan dertill kom ock betänklig brist på helsa. Vi hänvisa i detta afseende till Sv. Vitterh:s Häfder I: 328 f. eller ännu hellre till Crusenstolpes »Karakteristiker» (1851), der man s. 177 f. finner, utförligare än på nyss nämnda ställe, aftryckt L:s upprörande bref till Kellgren, dateradt Upsala d. 27 Januari 1787 (bör vara 1786), samt vidare till deraf föranledda skrifvelser, tryckta i »Handlingar ur v. Brinkmanska Archivet» II: 436, 389 och I: 265. Det bör här anmärkas, att L., enl. hvad som meddelas i Sv. Akad:s Handl. D. 53 s. 204, efter sin 1780 aflidna fader fått i arf »Rdr 1038: 34 specie», men tillika, att L. för sitt vistande i Tyskland och för läkarevård fått vidkännas säkerligen rätt stora utgifter. Visst är att han vid början af 1786 var så nödställd, att han ansåg sig tvungen söka högt stående personers gunst och hjelp. Sedan man på ofvan anförda ställen inhemtat huru härvid tillgick, och att L. sjelf gaf anledning till den förändring i sin ställning, som i Februari samma år inträffade, genom den befattning han då erhöll hos konung Gustaf III, läser man med mera interesse än eljest följande, efter originalet i Kongl. Bibl., här anförda böneskrift till konung Gustaf IV Adolf, 1805.

StorMäktigste, Allernådigste Konung!

Det är med bäfvan att begå en förmätenhet som jag nedlägger för Eders Majestäts fötter denna underdåniga böneskrift. Jag har ingen rätt framför hopen af Eders Majestäts undersåtare att frambära inför Thronen mina enskilta bekymmer; Och likväl

1) Jfr Ljunggren, Sv. Vitterh. Häfder I: 44 f.

Digitized by Google

säger mig känslan af Eders Majestäts stora och ädelmodiga hjerta, att jag icke skall förgäfves göra det.

Hvad jag är, hvad jag åtnjuter af nödtorftig bergning eller borgelig heder, derföre har jag att tacka Tvenne Stora, och af mitt hjerta evigt vördade Konungar. Af Eders Majestäts Glorwördigste Herr Fader emottog jag, såsom ung man, mina första lyckliga öden. Eders Majestät har värdigats fortfara i samma beskyddande Nåd: och jag har blifvit gammal under åtnjutna vedermälen deraf.

Då jag vågar nämna, att jag genom ett tjugoårigt bemödande sökt göra mig dertill åtminstone så litet ovärdig som i min förmåga varit, är det visserligen ej för att på ett oblygt sätt tillegna mig någon förtjenst, svarande emot Eders Majestäts välgerningar. Jag äger inom mig sjelf endast medvittnandet om viljan och bemödandet. Eders Majestät har värdigats göra afseende derpå; och jag har blifvit genom Eders Majestäts belönande Ädelmod, mera än genom något eget värde, en för mina likar uppmuntrande eftersyn.

Med djupaste undersåtliga tacksamhet, erkänner jag all denna Kongliga Nåd. Och om något qvarlemnadt bekymmer skulle det oaktadt ännu nertrycka mitt sinne; om jag har någon öfrig bön att i underdånighet frambära, härflyter sådant visserligen hvarken från en brottslig oförnöjdhet med de vilkor som blifvit mig i nåder förunnade, eller från brist på den ordning i mitt lefnadssätt, som bör göra för mig, äfven en knappare lott tillräcklig. Men Allernådigste Konung! mina år tilltaga betydligen, och hafva genom min helsas försvagade tillstånd, beklagligtvis ökat behofven i stället för att minska dem. En viss årlig brist i tillgångar ger mig årligen nya bekymmer, som alltid öka sig. Den tilltagande dyrheten på allt, hotar att beröfva sjelfva Mynt-förbättringen större delen af sin välgörande verkning; Och ehuru föga mig ännu återstår i möjligheten att äga en jemt tillräcklig bergning, finner jag mig likväl, så nära slutet af min lefnad, i det mindre lyckliga tillstånd, att icke vara alldeles tryggad för brist, eller utan sorgliga föreställningar i anseende till framtiden.

Digitized by Google

Något hopp för mig uppklarnade väl för tvenne år tillbaka, vid dåvarande ledighet af SekreterareSysslan i Eders Majestäts Vitterhets Akademi. En mera berättigad sökande till denna beställning, hindrade mig att ens bönfalla derom. Åter en ny utsigt tycktes på lika sätt öpna sig genom den förmodade möjligheten af Professor Malmströms befordran till ett Läroställe vid Kongl. Akademien i Upsala. Men äfven denna utsigt har försvunnit, och min afskilda ställning från nästan all vanlig befordringsväg, låter mig föga hoppas att flera tillfällen af lika slag torde för mig, på längre tid, yppa sig.

Det som i detta tillstånd mer än allt annat förbittrar min lefnad och uppfyller, hvarje stund, mitt hjerta med svidande känslor, det är förutseendet af min hustrus öde efter min död, ifall hon skulle, oaktadt sin sjuklighet, tilläfventyrs öfverlefva mig. Eders Majestät bevisade mig väl redan 1793 den utmärkta nåden, att i sådant fall tillägga henne den pension af 150 Rdr som jag i Svenska Akademien innehar. Jag hyser ej tvifvelsmål att ju Eders Majestät lärer täckas af lika nåd förunna mig bekräftelsen derå; och min glädje deröfver skulle vara äfven så stor som min underdåniga tacksamhet, ifall jag kunde möjligen hoppas att hon vore derigenom tryggad, åtminstone för de mest tryckande behof. Men då sådan blifvit, sedan dessa tolf år tillbaka, tidernas dyrhet, att endast åtnjutandet af några tarfliga boningsrum skulle, efter nu vanligt pris, medtaga större delen af denna summa, kan jag ej utan bedröfvadt sinne tänka på hennes tillstundande lott. Allernådigste Konung! Det är här som jag, djupt nedböjd till Eders Majestäts fötter, anropar Eders Majestäts högsinnta medlidande. Måtte Eders Majestät värdigas med en tillagd nåd fullkomna den redan beviljade! Den skall trösta min återstående lefnad, den skall göra min död lugn, och skall kanhända föga eller intet öka beloppet för Eders Majestäts Kassa. Allernådigste Konung! värdigas tillåta att den Pension af 100 Rdr som jag på Eders Majestäts Hand-Kassa åtnjuter, må såsom en tilläggning till ofvannämda 150 Rdr, öfverflyttas från den ena sjuklingens hufvud på den andras, ifrån min, på min hustrus tilläfventyrs ej mindre

Digitized by Google

korta lefnadstid. Med glädje vill jag, i händelse af hennes tidigare död, afstå och umbära för min del, allt vidare åtnjutande deraf.

Efter denna underdåniga bön, den första och vigtigaste för mitt hjerta, borde jag kanhända icke våga att återkomma till min egen närvarande belägenhet. Men skulle Eders Majestät värdigas sänka sig ett ögonblick äfven till åtankan derpå; skulle Eders Majestät finna enligt med Sina höga och välgörande tänkesätt att hugna mig, nu snart vid femtio års ålder, med uppfyld bergning och tryggadt sinneslugn för mina öfriga dagar; och ägde jag Eders Majestäts nådiga tillåtelse att dertill sjelf nämna ett medel, så vore, med 250 rdr förökad inkomst, mitt bekymmer stilladt och alla mina önskningar i fullkomligt mått uppfyllda.

Att intill dess någon liten syssla, eller befattning, förenlig med mina yrken, kunde, genom Eders Majestäts nåd, framdeles skänka mig denna fyllnad i mina behof, emedlertid erhålla den såsom en särskilt nådebevisning af Eders Majestäts höga Konungsliga frikostighet: sådan, Allernådigste Konung, är väl den dristiga önskan som mitt närvarande tillstånd tvingar mig att inom mig sjelf hysa; men som jag knappast äger mod att, vid Eders Majestäts fötter, genom ord uttrycka.

Allernådigste Konung!

Då Eders Majestät genom sin höga återkomst spridt öfver hela Sitt Rike en allmän sällhet och förtjusning; då den Kongliga Familiens lyckliga förökelse fördubblat den allmänna glädjen; och då Eders Majestät Sjelf, utan Egen hög tillfredsställelse visserligen ej kunnat erfara dessa bevis af en Nations kärlek och vördnad, som förstår att skatta GUSTAVISKA Dygder och Tänkesätt: i dessa glada stunder, Allernådigste Konung! har äfven hos mig det hopp uppvaknat, att Eders Majestäts Konungsliga ädelmod kanhända icke skulle vägra en deltagande blick åt en gammal, fast ringa tjenares bekymmer, fästad genom hjerta och tjenst, sedan snart tjugo år tillbaka, vid Eders Majestäts Eget höga Kongliga Hus. Äfven då Eders Majestät skulle täckas, genom sålunda förbättrade vilkor, hugna mina tilltagande år, lof-

Digitized by Google

var mig ej min helsas osälla tillstånd att länge få ega njutningen deraf. Jag har, efter all liknelse, få öfriga dagar att räkna. Men må jag för deras lugnare slut hafva att tacka Eders Majestäts välgörande nåd! Må jag i sidsta stunderne af min lefnad, förena med lika djup tacksamhet åtanken af Tvenne Odödliga Konungars välgerningar! Och må mitt ringa namn, om det skulle genom någon förtjenst öfverlefva mig, blifva för Efterverlden ett bevis af Begges lika Augustiska ädelmod!

Det är, med de innerligaste önskningar för långvarigheten, sällheten, glansen af Eders Majestäts Regering, äfven som med den djupaste undersåtliga vördnad och trohet, som jag till mitt yttersta ögonblick framhärdar

Stormäktigste Allernådigste Konung!

Eders Kongl. Majestäts

allerunderdånigste tropligtigste

tjenare och undersåte

Carl Gustaf Leopold.

Den i egen föreställning »stormäktige» konungen var visserligen nogräknad om sin värdighet, och derefter har nog supplikanten rättat sin framställning, men underdånigheten deri är nästan pinsam. Dock, nöden har ingen lag. Emellertid fogade ödet så, att L. måste återkomma till sin lifsfråga, men det skedde först sedan regentombytè egt rum. Han vände sig dock icke denna gång till regenten sjelf, utan till dennes närmaste man, excellensen von Engeström, och som L. nu ej behöfde lägga band på sitt framställningssätt, så skref han sålunda:

Till Hs Excellence Herr Friherrn,
Stats Ministern.
Allerödmjukaste ProMemoria.

Då jag för snart ett fjerndels Sekel sedan [1]), hitkallades af Högstsal. Hs Mjst Konung Gustaf III, innehade jag, vid Upsala Akademi, redan Professors grad och rättigheter. En liten sak felades: det var Professors inkomster. De hade dock troligtvis kort derefter erhållits, antingen vid Professor Lindbloms förflytt-

1) 1786.

Digitized by Google

ning till Linköpings Biskopssäte, eller vid något påföljande tillfälle; Och jag hade derigenom, för mer än 20 år sedan, sutit i åtnjutande af en hederlig utkomst. Jag är långt ifrån, att då jag, efter så många års förlopp, nu skrifver detta, befinna mig i samma lyckliga belägenhet.

Men jag hade rimmat sedan 6:te året af min lefnad, och Himmelen ville att denna synd skulle straffas genom en lika så behagligt ljugande lycka, som sjelfva den konsten hvaråt jag uppoffrade mig. Konungen älskade Vitterheten, gjorde Operor på prosa, och trodde att de blott saknade rimmet för att vara poësi. *Kellgren* hade gjort af *Gustaf Vasa* ett odödligt poëm. För min del förskrefs jag från Upsala, att tillägga slutljuden i *Frigga*, *Helmfelt* och andra af Hs Majsts Theaterarbeten. Jag hade ej *Kellgrens* Talang; men jag var ung, arbetade fortare, och skref mer. Innan kort uppvägde jag hans beröm vid hofvet, icke genom den verkliga godheten af hvad jag gjorde, (ty den Lyriska genren var aldrig min) utan, likasom i mekaniska beräkningar, genom massan multiplicerad med fortheten. Dertill kom ännu att mina Samtal, jag vet ej huru, hade den lyckan att behaga Konungen. I sex års tid, med undantag af tvenne Campagner och några resor, hade jag den nåden att merendels utgöra hans Majestäts aftonsällskap, och att, i trots af en redan förstörd helsa, gå till sängs, på förnämt sätt, klockan 4 om mornarna.

Någon återväg till Upsala, gafs nu ej mera för mig. Redan kort efter min hitkomst fästades jag här genom Bibliothekariesysslan vid Drottningholm, hvartill jag nämdes med en lön af 300 Rdr. Dertill lades en pension på Kongl. HandKassan af 100 Rdr och en annan i Akademien af 150 Rdr. Fyra år derefter ökades ännu favörerna, genom plats i K. Nummerlotteri Direktionen, af lika vilkor med Bibliothekariesysslan, och genom en fullmakt såsom Hs Mjsts Handsekreterare, hvaraf hela inkomsten bestod i TromansTituln. Min lycka i löningsvägen var nu gjord, och så fullkomligt gjord, att den med undantag af ett ringa tillägg, allt sedan, det vill säga, under 20 års tid, funnits utan behof af någon vidare förbättring.

Digitized by Google

Emedlertid, då under de följande åren, myntets värde ända till 60 prCt minskades, och då mina årliga tillgångar derigenom mer än till hälften försvunno, lemnar jag en hvar att dömma, huru rik bergning jag deraf åtnjöt. Den jemmerligaste af alla utvägar, som här i Sverge kunna uttänkas, den, att, som *Boileau* säger, *grunda sitt kök på sin penna*, måste likväl tillgripas. Jag gjorde hårda dagsverken i *Holmbergs* tjenst, som begynt utgifva *Extra-Posten*, och ändå saknade jag behöflig utkomst. En bättre husbonde fick jag sedan, i nuvarande StatsRådet Baron *Adlersparre*, och mitt Hus började florera till den grad, genom *Blandade Ämnen*, att jag kunde till och med någon gång bjuda min Patron till middagen. Men ur Discontens nät kom jag likväl aldrig. Tvertom, jag fördjupade mig, år från år, i allt större skuld, efter att först hafva behörigt förtärt några tusende Rdr som min hustru medbragt. Och då jag ändteligen vid utgifvandet af mina så kallade *Samlade Skrifter* gjorde, på dem, en så kallad lycka af mer än 4000 Rdr, hade denna vinst redan gått den vanliga matvägen, och min hela åtnjutning deraf, bestod i nöjet att betrakta lågan af antända Discont-sedlar, hvaraf omkring 700 Rdr öfverblefvo oinlösta, som, under omväxlande lån och inbetalningar, till omkring samma summa ännu återstå.

Ständiga behof och skulder: se der Poëten! torde någon säga. Jag svarar dertill, att jag ägde i inkomst knappast 500 goda Rdr årligen, när den minskning afdrages, som myntets ständiga försämring och prisens ständiga stegring medförde. Mitt årliga *deficit*, alltifrån år 1794, utgjorde ungefär en lika summa, och i sednare tider, ännu derutöfver. Man beräkne denna brist, på 16 års tid, och deraf skall uppkomma en summa af minst 10000 Rdr. Emedlertid utgör min närvarande skuld, föga öfver 700 Rdr. Se der poëten, således, från en sida, som kanhända ej vanhedrar hans hushållningskonst. Den poëtiska talangen har dessutom, hos mig, alltid varit för liten, för att, i något afseende, utesluta ordning och förnuft.

Digitized by Google

Mina bekymmer tilltogo, emedlertid, med hvart år, särdeles sedan jag, efter *Läsningens* upphörande[1]), och utgifvandet af mina egna Skrifter, icke hade någon väg öfrig, till uppfyllande af min årliga brist. Genom arbeten för Akademien, erhöll jag likväl, tid efter annan, ett biträde dertill, utom hvilket jag hade varit att beklaga. Med erkänsla skall jag alltid påminna mig Akademiens ädla välvilja, och i synnerhet Herr Landsh. v. Rosensteins faderliga vänskap. Men behofvet af allt detta nedslog mig: dyrheten tilltog, och utsigten för framtiden, i stället för att uppklarna, dimmades mer och mer.

I denna belägenhet vidtog jag ändteligen det beslutet att rakt vända mig till Hs Majst för detta Konungen. Jag föredrog Hs Majst i underdånighet, huru jag, genom öfverflyttningen hit till Stockholm, blifvit ryckt från en befordringsväg i Upsala, der jag redan stod invid målet, och deremot här försatt på en plats, hvarifrån ingen väg ledde till den ringaste förbättring af Lönevilkor: att jag hade kunnat sitta vid Hs Majsts nyssnämde Akademi, redan 16 års tid, vid en hederlig inkomst; då jag deremot nu måst, under hela denna tid, låta mina Creditorer förskjuta mig vid pass 5, till 600 Rdr årligen, som utgjorde ett mer och mer oumbärligt tillägg i hvad Hs Majst behagade förunna mig: att jag likväl ej allenast som en flitig poët, författat i Hs Majsts tjenst, Tragedier, Prologuer och Segersånger, men äfven med all undersåtlig trohet rimmat, renskrifvit och i grammatiskt afseende rättat Hs Majsts Sal. Herr Fars Konung GUSTAF III:s pjeser: och att, om jag, för att ej hafva gjort allt detta bättre än jag gjort, borde straffas vid bröd och vatten, vore likväl en viss kortare tid för detta straff af Lagen föreskrifven, som redan var mycket öfverskriden; till förtigande, att jag bordt, efter vanligt bruk, få nåd vid kröningen. Hs Majestät behagade med en ljuf och tyst stämma förklara mig sitt höga medgifvande häraf: täcktes berömma min konst att hålla mig vid lif, och under tillägg, att en förbättring af mina vilkor, vore *lika så billig som nödvändig*, befallte

1) Läsning i Blandade Ämnen upphörde 1801.

Digitized by Google

mig att derom inlemna skriftlig anhållan. Jag hade den redan färdig till underdånigt öfverlemnande, och Konungen värdigades i egen hand emottaga den[1]). Nu tackade jag Himmelen för slutet på mina mångåriga bekymmer. Detta företräde, hade ägt rum i Staden. Några veckor derefter företog Hs Majst sin Skånska resa. När jag kort derefter, på tillsägelse af n. v. Stats-Rådet Hr Frih. *Lagerbjelke*, begaf mig till Haga, för att öfverse Bibliotheket och några papper, som Hs Majestät lemnat efter sig, fann jag på en bokhylla, min underdåniga böneskrift, ganska nätt ihoplagd och nådigt förvarad i första Tomen af mina Arbeten, förmodligt i afsigt att låta den åtfölja dem till Efterverldens behjertande.

Under Konungens vistande i Stralsund, bragtes likväl, genom en och annan gynnare, min sak ånyo till föredragning. Men Akademiens Stafningslära hade då väckt Konungens uppmärksamhet. Man hade öfvertygadt Hs Majst att namnet *Stenbock*, borde enligt Akademiens reglor skrifvas *Stenbok*, och att då bokstafven C, vore af henne alldeles förkastad, det första och vigtigaste af alla arbeten, *A,B,C-boken*, skulle hädanefter komma att nämnas *A,B,D-boken*. Konungen i högsta grad nitisk om Svenska Äran, uppbragtes grufligen häraf. Han hade väl försålt Wismar; Pommern stod i fara att förloras; Finland var vid flera tillfällen äfventyradt: men, när det gällde den tredje bokstafven i Svenska Alphabetet, då upplifvades hos Hs Majst känslan af en Svensk Konungs pligter, och han beslöt att, till försvar af denna Riks-Klenod, utbreda hela sin alphabetiska makt. Akademien ställdes till ansvar för sin misshandel, och Grefvarne *Stenbock* och *Delagardie* förordnades till hennes dommare. Saken stannade dock dervid att Akademien fick ett onådigt Konungabref. För min del, angifven såsom upphofvet till hela detta ortographiska Riks-tumult, hvarigenom Fäderneslandet hade varit hotadt med förlusten af en ärorik bokstaf, lemnades jag åt mitt öde, med nåd till lifvet, så länge jag var i stånd att, med tillhjelp af de öfriga 23 bokstäfverna, uppehålla det.

---

1) Här ofvan s. 59—63 införda skrift.

Digitized by Google

Genom förord af KansliPresidenten, Herr Frih. von *Ehrenheim*, erhöll deremot Lecteuren *DeChaux*, vid samma tid, och jag tror under samma dag, till de 1000 Rdr B:co han förut åtnjöt, en årlig löneförbättring af 666 Rdr 32 sk. B:co, för att hafva uppburit vinsten af Konung GUSTAF III:s utgifna Arbeten[1]). Denna nyssnämda Summa, skulle 15 år efter hans död, äfven tillfalla hans hustru eller arfvingar. Hvad hans vackra Fru angår, hade hon i sanning större förtjenster om det Allmänna att åberopa, än både hennes man och jag tillhopa: förtjenster, dem hon, under sin närvarande utrikes resa, äfven utsträckt till andra delar af Europa.

På sådant sätt, och efter 24 års flerfaldiga öden i rim och prosa, sedan jag gifvit åt Svenska Theatern, tre stora poëtiska Arbeten och flera mindre, kanhända icke utan någon slags ny vinst för språket och vitterheten; sedan jag under flera år, förestått ett Dagligt papper, som tilläfventyrs på sin tid medförde någon nytta[2]), och derefter betydligen deltagit i ett af Nationens mest ryktbara Periodiska Arbeten[3]); sedan jag utgifvit, eller förvarar till utgifning, flera band af Skrifter i strödda ämnen; sedan jag uppoffrat 11 års trägen möda att utreda Språkgrunderna, och ett tvåhundraårigt stafningschaos[4]); korteligen: sedan jag under ett fjerdedels Sekel, efter måttet af min ringa förmåga stridt och nitälskat för det Sunda förnuftet i Philosophien, den goda Smaken i Vitterheten, Språkets renhet och förädling, Tankans och Tryckets allmänna frihet, det Publika förståndets ofta misskända rättigheter, vettets och sedernas helgd i Litteraturen, emot fräckheten och galenskapen, — befinner jag mig ändteligen, vid 53 års ålder, uttärd af sjukdom, utmattad af arbete, med synbar ogunst förödmjukad af nyss varande Ständer[5]), periodiskt skymfad i ett

1) Franska upplagan utgafs af Dechaux.

2) Extra Posten 1792—95.

3) Läsning i Blandade Ämnen.

4) Se Sv. Akad:s Handl. ifrån 1796. Del. 1. Deri afhandlas, hufvudsakligen af L., »svenska stafsättet».

5) Afser utan tvifvel förkastandet af Leopolds förslag till tryckfrihetsförordning 1810.

Digitized by Google

offentligt veckopapper[1]), och, till råga på min vittra belöning, i saknad af den nödvändiga bergning, som jag redan för 20 år tillbaka icke hade kunnat fela att erhålla.

Hos Hs Majestät, vår nu regerande Allernådigste Konung, af hvars beskyddande ädelmod jag åtnjutit så många och stora prof, har jag i denna belägenhet, vågat underdånigst bönfalla om någon förbättring i min utkomst, genom en årlig tilläggning af 600 Rdr B:co: en summa, som churu till nummertalet betydlig, likväl, vid närvarande oerhörda dyrhet, knappast torde böra skattas till tredjedelen af sitt forna värde. Till utgörande af detta årliga tillägg, utan hvarken betungande af Statens Kassa, eller någon märkelig känning för Hs Majestäts egen, har blifvit i lika underdånighet föreslagit:

1:o) Att Hs Majst värdigades allernådigst bevilja mig, den efter n. v. Stats-Rådet Herr Friherre *Adlerbeth* lediga HandSekreterarelönen af 200 Rdr B:co, såsom varande, efter honom, numera Konungens äldsta HandSekreterare.

2:o) Att Hs Majst. enligt ett redan, för flere månader sedan, inlemnadt underdånigt Memorial af Hr ÖfverIntendenten *Edelcrantz*, täcktes lika nådigt förordna mig, till ett sådant biträde vid Kongl. Direktionen öfver Spektaklerna, som i samma memorial underdånigt föreslås. Detta biträde skulle bestå i Theaterpiecernas öfverseende och ansvarigheten för deras innehåll, såväl i anseende till språk och seder, som öfriga fordringar. Min löningsfördel dervid skulle blifva — 400 Rdr.

Dessa 400 Rdr skulle på det sättet erhållas, att först och främst Herr Öfv.Intendenten *Edelcrantz*, enligt eget ädelmodigt anbud, afstode det Censorsarfvode af 166 Rdr 32 sk. B:co som han hittills innehaft; att vidare, resten, eller 233 Rdr 16 sk. anslogos mig, på de af Spektakel-Inkomsten odisponerade lotter; och att intill dess K. Majsts höga beslut om Spektakel-medlens totala belopp och disposition, hunnit blifva fastställdt och kunnigt, denna nyssnämda fyllnad af 233 Rdr 16 sk. B:co, blefve mig, i anseende

1) Polyfem.

Digitized by Google

till mitt verkligen trängande behof, nu, till en början, på Hs Majestäts HandKassa, allernådigst förunnad.

Sådan är, hos Konungen, min underdåniga ansökning, redan, från början af året skrifteligen anmäld hos Hs Excellens Herr RiksMarskalken, för att blifva Hs Majestät underdånigst föredragen, och med Hs Excellences gällande förord understödd: hvilket Hs Excellence äfven med mycket varm godhet lofvade, men hvaraf ännu alldeles ingen följd visat sig.

Vid tvenne personliga företräden hos Konungen, någon tid derefter, fann jag tillfälle att sjelf, i djupaste underdånighet, muntligen föredraga min angelägenhet. Hs Majestät värdigades med godhet afhöra mig; försäkrade mig om sina fortfarande nådiga tänkesätt, och tycktes vilja uttrycka, att om ock andra tillgångar saknades, vore Hs Majestät icke obenägen, att af Egen HandKassa tillägga mig den ifrågavarande Löneförbättringen.

Dervid har det likväl åter sedermera stannat. Ändteligen har min underdåniga anhållan i dessa dagar blifvit förnyad genom en skriftelig Supplik, hvars öfverlämnande Hr Öfverste KammarJunkaren, Friherre *Flemming* haft den godheten att, med den största välvilja, åtaga sig. Då denna Supplik Hufvudsakligen angår en fördel på K. Spektakelfonden, torde någon lämpeligare och förmånligare väg till föredragning deraf, svårligen hafva kunnat sökas, eller finnas.

Framgången af min underdåniga ansökning, beror dock tvifvelsutan betydligen på hvad understödjande förord den erhåller af de Herrar och Män, som genom deras plats kunna vara berättigade att tala för mig. Ett ibland mina öfriga missöden har varit, att då jag, genom min personliga aflägsenhet från Thronen, icke ägt till den, på många år, något närmare tillträde, jag icke heller allt hitintills, fått hugna mig af någon slags Förmans skyddande godhet, hvars förord jag kunnat anropa. På sådant sätt har jag lefvat, under aderton år, nästan enstaka, mitt i Samhället, och utan anledning att begära, likasom utan väntan, att någon välvillig röst, med minsta eftertryck, upphöjdes för mig. Denna mångåriga saknad har af Lyckan ändteligen blifvit på det

Digitized by Google

fullkomligaste ersatt, då jag, genom min plats i Kongl. Kansli-Styrelsen, fått, såsom min Chef vörda den högsta af Rikets nuvarande Embetsmän, icke blott genom företrädet af sitt upphöjda kall; men ännu mera, genom sitt Eget odödliga värde af upplysning, litteratur, statsförtjenster och ädla tänkesätt. Nästan invid grafvens brädd har mitt slocknade hopp deraf funnit sig upplifvadt. Om jag sökt lefva, inom min krets, icke alldeles onyttig: om, äfven med afdrag af alla gerna medgifna brister, någon öfrig förtjenst likväl hos mig skulle finnas återstå, vågar jag förmoda, att hos Hs Excellence Herr Friherrn, StatsMinistern finna, icke blott en ädel Mans deltagande för min verkligt ömmande belägenhet, men äfven en vördad Chefs mäktiga medverkande till ändtelig lindring deraf: En eftersyn af ädelmod, och jag vågade nästan säga af rättvisa, som jag är försäkrad att Hr Friherrn, HofKanslern, skall göra sig en ära af att med lika godhet åtfölja. Föga långt skall mitt åtnjutande af denna lyckligare lott utan tvifvel blifva. Men jag skall åtminstone derigenom se mina sidsta dagar tryggade mot ett tillstånd af brist, smärtande för mig, icke berömligt, kanhända, för mitt Fädernesland, och skall, om jag ej förmår på annat sätt, åtminstone i ett erkänsamt hjerta förvara Deras Namn och Minnen, som jag har att tacka derför.

Stockholm d. 20 Maj 1810.

Carl G. af Leopold.

Vissa delar af denna skrift äro väl på spridda ställen i Sv. Vitterh:s Häfder tryckta, men att hon såväl för sitt upplysande innehåll, som för sin satiriska qvickhet, förtjenar att läsas i sin helhet torde ej kunnå nekas, och dermed är äfven offentliggörandet försvaradt. Man kan ej läsa dessa L:s böneskrifter utan deltagande för författaren, hvilken, ehuru han var Gustaf III:s gunstling, i så ringa mon blef lyckans, att han snart sagdt måste lida nöd. Hvad verkan än den sist anförda skriften medförde, som gifvet kan man väl antaga, att brist följde den gamle gustavianen till grafven.

K. F. Werner.

Digitized by Google

Bellmaniana.

(Under ofvanstående titel komma bidrag till kännedomen om Bellmans lif och skaldskap att intagas, och uppmanas hvar och en, som härom har sig något bekant, att meddela detta i denna afdelning af tidskriften. Särskildt vilja vi fästa medlemmarnes uppmärksamhet på vigten af att genom granskning af de originalmanuskript, som ännu ej äro undersökta, åstadkomma en det svenska folket värdig upplaga af Bellman.)

1.

I Riksbankens arkiv förvaras följande opus af Bellman, hvilket visserligen blifvit omnämndt såsom existerande, men som dock aldrig blifvit i tryck meddeladt. Det vittnar väl ej om någon djupare begåfning och låter oss knappast ana den blifvande Fredmanssångaren, men torde dock förtjäna att delgifvas denna tidskrifts läsare såsom ett bland de tidigaste alstren af Bellmans sångmö och dessutom såsom en illustration till frihetstidens ämbetsmannaväsende.

Secreta Banco Protocoll för år 1760.

Den 26 Januari.

Upplästes Extraordinariens Carl Michael Bellmans Nyårsönskan til Herrar Fullmägtige på Svensk Wers, hvaruti som Herrar Fullmägtige funno en god disposition til Poesie, så anordnades honom til upmuntring Etthundrade Femtio Daler Kopparmynt, hvilka befaltes att utassigneras af Dispositions Medlen under namn af en wiss utgift, på thet andra til Skaldekonsten mindre fallne Extraordinarier ei måtte af thenna belöning taga sig anledning at med ingifne Poetiska Skrifter söka discretioner.

Utdrag af Herrar Fullmägtiges Protocoll, hållet i Banquen d. 26 Januari 1760.

Resolverades: Thet hafver Låne Banquen at til en wiss utgift af Herrar Fullmägtiges Dispositions Medel låta affölja Etthundrade Femtio Daler Kopparmynt. År och dag som förr skrifvit står

(namn).

(I registret)

Bellman Carl Michael
får 150 Daler Km.

Digitized by Google

Bland inkomna »Akter till Herrar Fullmägtige för År 1760», läses:

Til
Högvälborne
Högvärdige och Höglärde
samt
Hög-Ädle och Högaktade
Riksens Höglofl. Ständers *Banco* Herrar
Fullmäktige
vid
Ny-Åhret 1760.

Så liusnar upp En Dag på Framtids mörka Fält,
wist är En Högre Hand som detta Liuset stält.
Från Efwighetens rymd det Sina strålar kastar
Och in i samma svalg i blinken åter-hastar.

Der dolda Maijestät af Efwig Gudoms prakt,
Ett enda Alt i alt af kärlek och af makt.
Upplyft Ett Uselt stoft att för din *Tron* framträda
och i en Helig Frögd om Dina under qwäda,
Hur Sielf i Dag Din hand, ett Tid-hwarf åter-tar
förbytt från Gammalt Godt til nya Sällhets-dar,
En wacker Afton-Sol med Sina bleka strålar
ger Morgon-dagen frögd och nya Nöijen målar.

Min Skaldgudinna kom at under Frögd och We,
Förgänglighetens glantz i Tidens åldrar se,
Hur Timmar i Sitt Språng med Åhret glättugt spelar
tils båda af Sitt Skien en lika skugga delar,
hur dagar liksom Moln, förswinna med en fläckt,
fast lyftes ögat upp, Syns att de *Secler* räckt,
Att alla Tiders lopp fullkomnas till den Ähra,
som Tidens Herre Sielf will af Sitt wärk begära.

Så kom min Tanke-kraft at nå ett Före-mål,
det i Sig Sielf är stort förutan twång och prål,
Jag väckes menlöst upp, min tystnad kan eij döllja,
de trogna Suckars rop, som här min penna föllja.

Digitized by Google

Du Ädla Rikets Wärck, Dess heder, gagn och pris,
för Fosterlandets wäl Ett fruktbart Paradis,
til Lif och krafter Du det gamla Swerje lyftar,
och all Din Ähro-lust på hennes bästa syftar.
Din Styrka och Din magt blif som ett ymnogt arf
hvars Ränta dubbel öks til dubbla Tide-hwarf
Blif lik ett Blomster-Fält, som Syn och hierta gläder,
där Skiörden samlas in i lugn och stilla wäder.

Den Store Gudens hand som mildt utsträckes än,
välsigne i Din Skiörd De Ädle Skiörde-män,
Som under Ämbets plickt af Redlig blod och Anda
här uti Råd och däd Riks-kroppen gå tillhanda,
Som se med egna lius som rätt och wäl förstå,
att lika stora wärf en lika Skiötzel få,
Att punkten utan alt fullkomnas i den Lähra,
för Gud och Kung och Land och Foster-Brödrens ähra.

Så läggs min Önskan nu med Ödmjuk wördnad ner,
tag den med mildhet upp min Skald-Gudinna ber.
Och Den som Tiden styr Han giöre Eder gamla
att nögda åhr och dar med glada Hiertan samla.

Carl Mich: Bellman.

2.

I originalupplagan af Fredmans Sånger (Sthlm 1791) förekommer som 65:te Sången »Bref til Kongl. Secret. Elis Schröderheim, i anledning af Konungens resa til Ryssland, år 1777». Ehuruväl Bellman förklarar dessa sånger vara af sig »öfversedda, rättade och erkända», behöfver man dock ej taga detta så noga. Fredmans Epistlar jämförda med det af Klemming utgifna 1772 års manuskript visa, att Bellman ej fattat denna utgifvarepligt så synnerligen strängt. Hvad detta stycke beträffar är titeln oriktig. I alla de samtida afskrifter af detta stycke vi sett, är öfverskriften »Vid Konungens resa til Finland 1775». En af dessa afskrifter (af Bibliotekarien i Upsala B. Frondin) har dateringen Hägersten d. 5 Juni 1775. Samma datering eger också ett fragment af original-

Digitized by Google

manuskriptet, som finnes i Herr Bokförläggaren Isidor Bonniers ägo. När Bellman 16 år efter författandet utgaf detta bref, svek honom således minnet och han råkade att sammanblanda resan till Finland 1775 och resan till Ryssland 1777.

Likaledes saknas i originalmanuskriptet den i kortare verslag författade slutstrofen.

Vid versen »Då hon bestört ser kungen om bord men orkar ej dricka i botten» har Carlén följande not. »Enligt meddelad uppgift skulle här i en handskrift finnas tillagda »fyra verser», om hvilka är antecknadt, att de blifvit inflickade af Schröderheim på konungens begäran». I det ofvannämda Frondinska manuskriptet finnas dessa verkligen införda med citationstecken, hvilket tyckes visa att här föreligger ett tillägg. Tillägget lyder:

»Tvänne Styrmän, som fört åt Kung Carl hans flaggor och vimplade kölar
Ropa i lur: se Björn han är fast på Skeppsholmens synliga pölar.
Hade Gref Wrangel fått föra vår Kung, el' också den långa Tersmeden,
Då hade resan gått lyckligt och väl, ty Flaggmän de känna bäst leden».

Frondin anmärker i en not att Wrangel och Tersmeden blifvit »tillsatta på konungens befallning af Schröderheim».

Om sjelfva den händelse, som ligger till grund för dessa verser, berättar Fersen III, 205:

»Konungen inskeppade sig i Stockholms hamn, de första dagarne af Juni månad, på en galère eller schebeck af ny konstruktion vid arméns flotta, benämnd Hemmema *Oden*[1]); eskorterad af två dylika af samma storlek. Öfverste Trolle förde befälet öfver denna eskader. Inskeppningen skedde på qvällen, efter slutad opera, med ceremoni; hela hofvet var der och Konungen, som anordnat souper om bord, för drottningen, påräknade att, under måltiden, tillryggalägga vägen ända till Blockhus-udden, men man hade så illa undersökt farvattnet i Stockholms hamn och fartygets köl hade sjunkit ned i dybotten till den grad, att sedan man flera timmar arbetat, kunde den först klockan 1 på natten komma flott.»

1) I L. v. Engeströms Minnen och Anteckningar I. 12 anges dock namnet rätt. »Konungen sjelf gick om bord på Turumma Björn Jernsida». Engeström nämner äfven Schröderheim bland dem som deltogo i expeditionen.

HENRIK SCHÜCK.

Digitized by Google

Ur Lidénska brefsamlingen å Upsala Universitets Bibliotek.

(Under denna öfverskrift ha vi för afsigt att småningom införa en serie af bref, som kunna vara af intresse för vår literaturhistoria och våra inre samhällsförhållanden under förra århundradets senare hälft. De äro hemtade ur den brefsamling, som prof. *Johan Henrik Lidén* jemte sitt bibliotek tillämnat Östgöta landskapsförening, men som genom särskilda bestämmelser tillfallit det Akademiska biblioteket. Enligt testators förordnande öppnades och tillgängliggjordes brefsamlingen först år 1830; och utgöres hufvudsakligen af bref från literära män till *Lidén* och hans äldre halfbroder domprosten Samuel Ålf).

1.

Bref till J. H. Lidén från And. Schönberg.

Min Wärdaste Wän.

Jag tackar för herr Magisterns bref, som jag sista post i lördags undfick. Jag skal swara den hederliga Alnander så fort jag hinner. Jag wet ej om jag hinner denna post. Jag har fått mycket bryderi, ty min Systerson Rydmark[1]), som warit hos Gjörvell, ligger i dödsens käftar, utan hopp om lif, och förmodeligen redan död. Jag skaffade honom i höstas til Drabant, gaf min revers för des accordssumma 9000 dr til des man kunde få in af Insenstjerna[2]), där des Mor har pengar, Och det wore nu förloradt, om man icke ifall han dör, kunde genom Hans M:ts nåd, hwaraf det endast beror, få nytt accord efter honom, som kostat mig mycken skrifning, om det då kan reussera.

Jag tackar för all nitälskan om wår gubbe Jernbergs[3]) Prosttitel. Jag skulle önska, at det kunde reussera. Til upmuntran därwid, skal jag hugna herr Magistern med den glada tidning, at herr

1) Son till inspektor *J. Rydmark* och *Margareta Elis. Schönberg.*

2) *Gustaf Insenstjerna*, sedermera kapten vid Göta artilleri.

3) *Olof Jernberg*, kyrkoherde i Östra Fernebo, blef prost d. 12 Mars 1767, blef sedermera gift med ofvannämde Rydmarks enka och sålunda svåger till Schönberg.

Digitized by Google

Magistern är i ständig ihågkomst hos Doctorinnan des dotter. Då flickor leka sinsimellan ge de hwaran också fästmän, och Magister Lidén är altid däribland ihågkommen, som andra des leksystrar iakttagit. Är icke det en stort tröst, ibland denna werldenes beswärlighet. Jag är försäkrad at det åtminstone til någon liten del lär minska förtreten af den nya Vice Bibliothecarien i Upsala.

Professor Amnell[1]) kommer säkert uplyst i många delar hem från Riksdagen. Han lärde ock känna til slut hvad wärkningar Fanatismer hafwa. Sjelfwa des Swärfar Rikets Ärchebiskop utslöts ur Ståndet, för det han hade adlade barn. Har herr Magistern läst memorialerna och handlingarna om den saken och om den sanna Religionens befästande med werldslig arm? Utan twifvel. Hwad tycker herr Magistern om Wadenstiernas Memorial. Nog är det starkt, men det war ock hårdt folk at tagas med. Gyllensverds första Memorial ansåg jag i början endast som et infall af en oblyg tok. Jag flatnade då jag såg möjeligheten at gjöra alfware däraf, som aldrig händt, om icke Patres gjort sig så allmänt förhatelige. Hwem skulle tro, at den saken kunde med så stor pluralité gå igenom i Bondeståndet, som altid höllo hop med de heliga Fäder och af dem tilbaka hade sitt starkaste beskydd. Saken kunde väl icke skada, men war et bewis på bönders ärkänsla. Än lär icke Expeditions Deputation wara uphäfwen, Men det är all liknelse at den skiljes i confusion, och lemnar mycket ogjort. Ännu i torsdags war både Wederlagssaken och den om Adel. Biskopparna oexpedierad.

Stridigheten imellan Adeln och Presteståndet kom ej först af Wederlagssaken. De sednare wisade först sin goda vilja genom Adelns utslutande ur sitt stånd. Däri stod ingen ändring at få, oaktadt alla föreställningar. Då slog först Riddarhuset til med wederlagen. Presteståndets swar på Gyllensverds memorial war ganska oanständigt för det ståndet. De kalla sig däri et sjelfständigt stånd. Et memorial war skrifwit däremot som ej kom in, som säger att man af wördnad för densamma Religion ej wille kalla Präste-

1) *Johan Amnell*, Theol. professor i Upsala, Universitetets ombud vid den långvariga riksdagen 1765—66, gift med Ärkebiskop *Beronii* dotter *Cath. Marg. Björnstjerna.*

Digitized by Google

ståndet sjelfständigt, för at icke falla i Spinozismus, ty man visste icke utom Spinosa någon, som statuerat et sjelfständigt wäsende utom Wår Herre.

Gyllensverds sednare Memorial skal wara skrifwit af en i CammarCollegium, åtminstone såg jag det i Concept hos en snäll Cammarkarl där.

Kerrmans grafskrift[1]) hade ryktet ock fört hit. Betraktelsen war skälig. Wisst war des lefnad et bewis på människors högmod i lyckan, på mängdens afund öfwer de owanligen förmögna, på kanske Jus Talionis Divinum, och på tiders och personers omskiften.

Det är ingen bråska med Disputation om utflyttningar[2]). Jag hade haft lust at läsa den, och om det vore möjeligt få fast et exemplar däraf, för at hafwa tilhopa alt hwad däri är skrifwit, men det har ingen hast. Om jag nu skulle skrifwa om Utflyttningar, skulle jag kunna lägga flera orsaker til. I dessa twå år har en oändelig hop näringsidkare gått ur Riket. Hans M:t beklagade sig däröfwer i et ömt bref til Riks. St. i de sista dagarna. Det blef ingen ting reelt widgjort. HåfRättsRådet Linderstedt, et stort genie, som warit nitisk M— [össa] förut, men ock blifwit mycket uplyst, sade på Riddarhuset då, at när folket äter up hwaran ini Riket, skola de någorstans söka trygghet.

Insenstjernas bönder förlorade icke, som herr Groth berättat med lika sanning, som är wanlig för des Herre. Det blef icke slut i saken. Betänkandet, som är tryckt och herr Magistern lär wäl sett, til böndernas faveur blef bifallet hos Pr. och Bondeståndet. Ad. och Borg.St. företogo ej saken. Alt kom af Borgarnas begär efter winst. Borell från Upsala, ehuru fanatique M— han war, skrek ändock emot dem. Eljest tror jag de hade wunnit i BorgareSt[åndet],

1) Förmodligen afses härmed »Öfwer för detta handels-borgmästarens i Stockholm herr Gustaf Kiermans död den 15 Novemb. 1766», som trycktes följande år. Han dog såsom bekant på Marstrands fästning, såsom af Riksens ständer dömd för oredlighet (jfr C. G. Malmström, Sveriges Hist. V, s. 351).

2) I ett föregående bref hade Schönberg begärt att Lidén skulle skaffa honom en i Lund tryckt akad. afh. i ofvannämnda ämne. Det är troligen den under *Bring* 1765 ventilerade afhandlingen »de amore patriæ optimo migrationum obice».

Digitized by Google

om saken kommit före; men Sebaldt[1]) tog ej en gång fram den. Saken är således lemnad til nästa Riksdags decision. Har herr Magistern sett den lärde Gestrike bondens tre stridskrifter emot Insenstjerna, och isynnerhet des anmärkningar på Insenstjernas swar, som så aldeles gjort det til absurdum, at han aldrig mäktade ge sig i widare strid därom.

Herr Magistern såg wäl i den sist öfwersända skriften, huru fina satirer woro oförmärkt inblandade, doch det inter nos. Skriffriheten är nu ingen, då man mäst smickrar Nationen därmed. Det var åtminstone systematiquet för et Partie som rår.

Den nye Vice Bibliothecarien[2]) är utan twifvel owärdig til sin befordran. Det är altid ömt för andre i samma wärk, då de därwid lida, men för öfrigt är detta icke den första eller den enda oförtjäntes befordran, som händt i Swerige, och kanske äfwen af konung Ingo, som war mera swag än god. I alla tider är det ej owanligt, at en Biskop, en influerande man, håller sig framme, och hjälper sin son til oförtjänt befordran. Det behöfs ej flera favoriter därtil. De gjöra därföre orätt i Upsala, om de därföre minska sin grundade kärlek til Prinsen[3]), som kan äfwen så wäl surpreneras som andre, och det kan hända de största Förstar eller andre Män i wärlden.

Ibland mindre förtjänta befordringar kan också Mag. Branders til Enköping nämnas. På förslag med honom war Fältprosten Hedman, som är Reg. Pastor här vid HelsingR. Han war Präst nästan wid den tid då Brander föddes, är förtjänt och käck man, och fick där alla rösterna; men Brander högg up Nodus Gordius, och skaffade sig Ständernas Resolut. så ampel at nästan ingen fått sådan. Jag befordrade det på Riddarhuset, efter Brander war min wän, och jag tystade ned dem, som ropa at saken skulle ligga på bordet, som om de fått besinna sig därpå, aldeles skulle hindrat hans befordran, sedan Borgareståndet icke samtyckt. Jag är wiss på at om

1) *Carl Fredric Sebaldt*, hofrättsråd och borgmästare i Stockholm. Borgareståndets talman vid 1765—66 års riksdag.

2) *Erik Filenius*, son till biskop Per Filenius i Linköping, utnämnd till vice Bibliotekarie vid Upsala bibliotek 1766, med förbigående af amanuensen *Hageman*.

3) Kronprinsen, sedermera konung Gustaf III, då Universitetets Kansler.

Digitized by Google

Fältprosten wisste det, så förbannade han mig oförskylt, ty jag wisste ej at han war competitor, liksom herrar Upsalienses bannas öfver dem, som hjälpt dit en oförtjänt Vice Bibliothecarius.

Herr Magistern täckes begära en förtekning på alt det, som jag låtit trycka. Det är så mycket lappri däribland, at det knapt förtjänar upteknas. Större skrifter äro just icke så många, och de små har jag ingen räkning på. Wid minsta delen har jag satt ut mitt namn. Förfarenheten har efter hand lärt mig, at med samma opartiskhet anse egna utkast som andras, och at utan skrymtan med sig sjelf dömma hvad i dem kan wara dugeligt eller swagt.

Den första skrift, som i mitt namn blef tryckt, är en Grafskrift öfwer min Syster, som drunknade 1749. Jag war då 11 år, och man kan wäl förstå at jag behöfde då andra som skrefwo åt mig. Det är ock min justification för den skriften, ty jag fant sedan, at hela skriften war stulen ur Runius. Jag tror ej, at många Exemplar finnas af den, ty så snart jag blef det warse, brände jag up alla Exemplar, som jag fick i däraf, och de fleste som trycktes lågo i min Fars gjömmor, och förstördes af mig, så at jag ej en gång har något Exempl. qwar. Min Disputation *de Indole Poenarum in Jure Patrio* känner Herr Magistern förut. Jag skref den långa luntan i början af 1753, men Solander[1]) sölade så länge, at jag endast hann ge ut första Capitlet. Jag wille hafwa Jus Præsidii för resten, men dåwarande Canceleren Ehrenpreus sade mig, at jag förut borde bli Juris Doctor, som jag ej årkade med, och gaf derföre Solander resten, som herr Magistern wet, gifwit ut dem med någon förbättring i Latinen, fast jag ej altid är ense med des styl.

Därnäst gaf jag ut Hjältars Historierna[2]) som herr Magistern känner. Jag vet knapt om jag, som endast satte ut initial bokstäfverna, wil offenteligen hafwa den på listan af mina skrifter, fast Gjörvell nämnt mig därföre i Mercur. Mina samlingar kunde den tiden ej sträcka sig utom den boksamling, som fants på Aspnäs, således blef historien ofullkomlig. I den fanatisme som härskade

1) *Daniel Solander*, juris professor i Upsala.

2) Hjältars sammanliknade historier på baron Holbergs sätt. V. I, II. Sthm 1756. Första delens företal är undertecknadt A. S. B.

Digitized by Google

1756, då Frihet skulle nämnas i hwart ord, fast man ej förstod at skilja den från Sjelfswåld, blef jag ock smittad af samma fanatisme, och drog alla reflexioner ditåt, om det passade sig eller icke. Stylen bemödade jag mig ock at gjöra för mycket gran, at den på några ställen blef affecterad, en wanlig smitta för nyss skapade skribenter. Utom de twå tryckta delarna, skref jag ock den tredje om General Duc de Schomberg och den Stora Connetablen den sista i den tjänsten, Duc de Les Diguieres. Det war däruti den bästa af dessa stycken, at en hos oss mindre känd och stor mans öden afskildrades, men jag lärde se felen i hela skriften och lät aldrig trycka den delen. Exemplaret är ock under mina flyttningar förkommit.

Af lika fanatisme som Hjältars Historierna är mina afskedswerser til Riksens Ständer smittade, som trycktes hos Salvius 1756.

Alt ifrån 1754 til 1758 skref jag natt och dag stora luntor, och min ifver förökades, sedan mera sjuklighet hotade mig med döden, då jag genom skrifter trodde mig kunna lefwa efteråt, med den föga insigt, som man i början af sin skribent-tid merendels hyser. Sju stora Volumer af Bref woro utarbetade til tryckning. Jag hade icke hittat på det bästa modell i Holbergs Epistlar, som äro ett swagt sammelsurium af nytt och gammalt. En del af dessa brefwen woro wärkeligen wäxlade med några wänner. Andra woro tillagde. Mera insigt sedermera öfwertygade mig, at en stor del af dessa brefwen tjänade til Papillotter, hwartil de användes. Rudera af en del äro qwar. En del gingo åt vid mina Manuscripters förtäring 1761. Imedlertid hade jag af detta arbete den nytta, at jag fick tilfälle läsa och tänka i åtskilliga ämnen.

Af dessa brefwen kom den samling, som 1759 gafs ut under namn af Bref af Menalcas, med någon förbättring utgifwen. De flesta af dessa brefwen woro skrifna då ständig sjuklighet qwalde mig. De woro således mästadels moraliska och theologiska til en del. Det är wisst, at många af dem woro skrefne, under mycket ömma rörelser, så at mitt hjärta mången gång önskat sig dessa stunder tilbaka. De äro således med mycken wälmening skrifna, men ej altid med en soutinerad styrka.

Digitized by Google

Jag hade städat två delar til, af dessa bref at trycka, och de woro redan censurerade både i Stockholms Consistorium och af Oelreich, då de undergingo eldswåda 1761 om sommaren, under min swåra mjältsjuka. Rätt som jag börjat träda in i werlden vid Riksdagen med all en ynglings hetta, war placerad i två Deputationer, och röstade på mitt wis, så blef jag som Nebucadnesar, som åt hö. Jag dågde til ingen ting, och man ansåg mig för galen, hwari icke mycket felades. Under min obegripeliga ängslan flyttade jag ur mitt qwarter til en annan wän. Efter några dar lät jag flytta dit min byrau, där mina Manuscripter lågo. En wän wille dissipera mig, bad mig taga fram mina skrifter, och arbeta på dem. Jag roade mig därmed en stund, men omsider tänkte jag: Du har skrifwit mycket af vanité, och genom vanité lemnar du dem efter dig, då du dör. Det skal ej ske tänkte jag. Jag tog famnen full, gick i kjöket, och brände först up dessa två delar af Brefwen, sedan så mycket jag hant, tils wärdinnan kom och ryckte af mig resten. Af de qwarblefna stycken har jag sedan städat en hop i afsigt at låta trycka dem, men de måste undergå en ny granskning förut, och jag har altid blifwit hindrad af annat.

Förmodeligen wid denna eldswådan gick också tre band åt: Tankar wid lediga stunder utarbetade 1756 och 1757, ty jag har ingen lapp qwar däraf.

År 1757 utarbetades min hos Hesselberg tryckta Inledning til naturliga Lagen och Sedoläran Första delen[1]). Andra delen blef icke mera skrifwen än til utstakningen. Man har aldrig rätt wetat, hwad man wågat skrifwa i Politiquen, som den delen skulle röra. Och jag har haft andra förhinder.

Dessa åren skref jag Werser alt i ett, i synnerhet til en Societé, som några Wänner hade, för at skrifwa[2]). Det war Gjörvell, bägge Baronerna Lejonhufvud Knut och Carl, Kl. Secreterarne Bjerckén, Engeström och Hermelin, den snälla Sten Piper i Canceliet, Håfintend. Tham, Häradsh. Dahlman, några Gyllenborgar, och jag mins ej alla; men i sednare år tar jag ej gerna på mig at skrifwa wers,

1) Tryckt 1759.

2) Ett troligen hittills icke uppmärksammadt vittert sällskap.

Digitized by Google

sedan jag funnit at mina tankeöfningar mera warit at draga in tankar, än låta imagination leka, utan hwilkens yrhet man sällan blir Poet, som är annat än Wersmakare. Tryckta Werser efter mig äro, utom förenämnde til Riksens Ständer 1756, inga andra, än en Lyckönskan til Prins Carls Födelsedag, tryckt i Lärda Tidningar N:o 78, 1757, och den herr Magistern bekanta skriften om Människans Elände och Nöjen, som jag ser efteråt, at den bordt hjälpas något, om jag ej låtit trycka den så straxt. En och annan brudskrift är tryckt, som jag skrifwit utan namns utsättande; nu sist en liten i Octavo öfwer Notar. Sievers[1]). En grafskrift på Stenstyl öfwer wår Jernbergs Mor, som dog 96 år gammal, skref jag för ro skull til Satire öfwer wår tids Stockholms dockor. Den är tryckt i Gefle förledit år.

Mitt swar til Wetensk. Acad. om Utflyttningarna och des förswar emot Chydenius wet herr Magistern af förut.

Under sista Riksdag har jag ej låtit trycka flera Politiska Skrifter, än Brefwet från en Landtman om Rikets och Medborgares Rätt, som är min favorit skrift, och Brefwet om Skrif- och Tryckfriheten. Några andra skrifter som Källans Ursprung til Rikets Wanmakt, och en och annan dylik hafwa några anteknat för min räkning, men de äro skrifne af Assessor Virgin och andra flera.

Wid 1760 års Riksdag trycktes icke mera af det jag då utarbetade, än Yttrande om Rättegångssaken imellan Capit. Armfelt och Lieuten. Wulfcrona, tryckt hos Momma. Det är til Wulfcronas faveur, utan namn under. I andras Riksdagssaker äro många mina utkast tryckta under andras namn, som jag ej mins alla. Brefwet från Nyköping om donerade skattehemman, til Fernebo böndernas faveur tryckt två gånger i år, är utgifwit utan namn.

Af mina Riksdags Memorialer är intet mera tryckt än Dictamen om Bancosystemen sedan 1738, som herr Magistern lär wäl sett, då det är appendix til General Fersens Memorial, hwilket lär wäl nu finnas i Upsala. Det skrefs i hast och hade bordt få ännu

1) Til Notarien i Kongl. Slotts-Cancelliet, herr Henric von Sivers samt Fröken Hedvig Christina Reutersvärd, på deras bröllops-dag den Januari 1766. Sthm, tryckt uti Kongl. Tryckeriet. 2 bl. 8:o.

Digitized by Google

mera öfwertygande skäl, om jag haft mera tid, men jag kom i staden just i de dagarna. Et och annat Memorial, såsom om Manufactur Contoiret, om Adel. Biskopparne, om Censors ämbetet med mera har jag lemnat til dem af mina Wänner, som det på något sätt rört och begärt dem af mig at tryckas, men om de blifwa det eller icke, wet jag än icke.

Större afhandlingar i Mercurius och Sw. Bibliothequet, äro: Anmärkningarna om Heraldiquens öden i Swerige uti Mercurius 1757, Jul. August. och Octobr. månader. Tankar öfwer Berlinska Wetenskaps Academiens fråga; Om Metaphysiska sanningarna i gemen och Grundsanningarna af Naturl. Theologien och Moralen kunna föreställas med lika tydelighet och wisshet, som Geometriska sanningarne, i Mercur. 1763, Apr. och Maj månader, det rörde mitt favorit ämne den delen af Philosophien, som handlar om människans kännedom. Noterna til Stiernhökiska Brefwen i Sw. Biblioth. 2 del. p. 162. Regerings Rådet Sandbergs Lefwerne i Nya Swenska Biblioth. 2 Bandet, VII Stycket. Under den tiden, som jag år 1759, 1760 och 1761 hjälpte Gjörvell med Swenska Mercurius, äro en del Recensioner i Historien, Belles Lettres och Philosophien utarbetade af mig. Et och annat stycke utan namn i Mercurierna war från mig, som jag ej mins alla, såsom Brefwet om Sällskapet Witterleks arbeten, infört i Mercur. 1761 Febr. månad. Twå bref med mitt namn under äro införde i Nya Sw. Biblioth. 1 Band. IX stycket, och i Mercur. 1763 August. mån. Eljest äro i allmänhet alla små afhandlingar, bref och critiquer, som i Mercurierna och Lärda Tidningarna finnas under namn af Amyntas och Menalcas, ifrån mig. En afhandling af mig om munken Lars Skytte lär snart bli tryckt i Magazinet. Twå små afhandlingar, ur Aspenäs Fågelkammare äro införde i Wetensk. Academ. Handl. Andra Quartalet 1757, och andra Quartal. 1759. Sådana små stycken, som Lyckönskan til Magist. Alnanders Disput., hwarjehanda små bref under allehanda namn i Lärda Tidningarna kan jag icke minnas.

Några versioner af Theologiska skrifter har jag här otryckta, som jag torde ge någon boktryckare.

Digitized by Google

K. Carl den XI:tes Historia blir intet af, åtminstone går jag aldrig et steg därefter mer, förr än jag får lön[1]). Jag wore väl galen, om jag skulle förtära alt det jag äger i Stockholm, med en owiss tour utan lön. I dess ställe arbeter arbetar jag ut andra historiska ämnen, som jag ock nu börjat en Afhandling, som Gjörvell begärt til sin Historia om Gustaf Adolph, om Swenska Jus Publicum i des tid, et artigt ämne, där jag får tilfälle at wisa huru Swenska Friheten kan bestå utan sjelfswåld. Om Gud wil man lefwer, får jag tilfälle efter hand gifwa ut åtskilligt om Swenska näringarne och deras öden.

Några hade ment, at jag skrifwit min fars lefwerne i Sv. Biblioth., men det war Loenbom som skref den, och stylen där är ock stundom nog torr.

Nej det blir tid på at sluta. Gjörvell mår wäl, och arbetar nu i synnerhet på sin Gustaf Adolphs Historia. Ingen snö hafwa wi här ännu, som gjör oss stor wånda. Jag är buden på flere ställen til Jul. Jag wet ännu icke, om wi allesammans komma at resa til Högbo Bruk då. Min qwinna ber hälsa. Med beständig wänskap är jag alltid

min Wärdaste Wäns

ödmjuke tjänare

Åsberg d. 11 Decemb. 1766. And. Schönberg.

P. S. Har herr Magistern läst Borgm. Sebaldts Afskeds Tal på Rikssalen och i Ståndet? I mitt tycke äro de mästarestycken af dumhet och svaghet[2]). Jag mente jag läste en sermon af någon gammal Herr Pehr. Jag tycker nog om at man i sina Tal inblandar alfwarsamma och där det passar sig Religieusa tankar, men at gjöra det så at det icke passar sig, utan afseende på sitt ämne och utan wärdighet, det är at utsätta heliga ämnen för åtlöje, och blir just som Prostens i Delsbo citationer af Bibeln och Pigornas liggia. Om man fick häckla Sebaldts Tal som Knutslunda Prostens bok, så skulle man finna et icke mindre rikt ämne[3]).

---

1) Schönberg utnämndes till Rikshistoriograf 1761 och Riksens ständer uppdrog åt honom att författa Karl den elftes historia, men någon lön erhöll han ej förrän 1774 (Fryxell, d. 44 s. 136).

2) Här har Lidén i kanten skrifvit: nog hårt.

3) Har afseende på Prosten *Knut Lenæi* bekanta bok Delsboa Illustrata, öfver hvilken Lidén i Sv. Mercurius 1764 Sept. infört en skämtande recension.

L. Bygdén.

Digitized by Google

ERIK JAKOB ARRHÉN VON KAPFELMAN.

Att den man, som bar detta inom vår svenska musikverld bekanta och i våra biografiska verk upptagna namn, tillhörde den berömliga och hos oss under tidernas lopp temligen vidt utgrenade slägten Arrhenius eller Arrhén, synes vara obekant, ty uti ingen biografi öfver honom nämnes hvilka hans föräldrar varit, och uti tillgängliga tryckta och otryckta genealogier öfver hans slägt saknas han.

För att fylla denna lucka och derigenom undanrödja en brist i slägtleden, meddelas här nedan erforderliga upplysningar och på samma gång några biografiska data om musikdirektören A. v. K.

En stamtafla öfver slägten Arrhenius finnes i Loenboms »Anecdoter om namnkunniga och märkvärdiga svenska män» III: 45—96 (1775), hvilken stamtafla återfinnes tillökad bland Klerckers handskrifna genealogiska samlingar i Kongl. Biblioteket i Stockholm. En annan ganska utförlig stamtafla finnes i Riddarhusarkivet på de genealogiska tabellerna öfver adliga ätten [Arrhenius-]Örnhjelm. I Svenska Adelns Ättartaflor af Anrep, IV: 729 f., återgifves deraf, enligt planen för arbetet, endast så mycket som angår den adliga ättegrenen Örnhjelm, hvaremot de oadliga sidogrenarna äro uteslutna. I Lüdekes Denkmal (1823) s. 426 f. lemnas bidrag till ifrågavarande slägts genealogi, liksom ock på spridda ställen i Biografiskt Lexikon, samt i Hof-Clereciets historia III, Ärkestiftets Herdaminne, Sveriges Läkarehistoria m. fl. ställen, der biografier öfver enskilda medlemmar af slägten förekomma.

Följande korta genealogiska öfversigt visar Erik Jakob Arrhén von Kapfelmans härkomst, i rätt nedstigande led från stamfadern, samt tillika slägtnamnens förändringar, tid efter annan. Stamfadern

Digitized by Google

här i landet för slägten Arrhenius, skall, enligt ofvan anförda källor, hafva varit en *Clas Kapfelman* af adlig ätt från Bajern och kommen till Sverige med hertig Carls (sedan Carl IX) första gemål, såsom hennes hofjunkare. Död 1607. Hans son *Arvid Kapfelman*, handlande i Linköping, död 1687[1]), hade sju barn, deraf fem söner. Den äldste af dessa, Clas, eller Claudius, antog namnet Arrhenius (1684 adlad Örnhjelm, se Anrep IV: 729, 756 och Biogr. Lex. XXIII: 385 f.) och tre af hans bröder följde exemplet, men en fjerde broder, som bosatte sig i Åbo, behöll namnet Kapfelman. En af bröderne var *Jakob Arrhenius*, född 1642, slutligen hist. professor i Upsala, gift med professor L. Fornelii dotter, Anna, och död 1725 (se Biogr. Lex. Ny rev. uppl. I: 253 f.). I detta äktenskap föddes sju barn, bland hvilka här märkes *Clas Arrhén*, som, född 1687, blef löjtnant vid Bohusläns dragoner, vid afskedstagandet 1741 erhöll kaptensgrad och dog 1771. Han var gift med Anna Elisabet Bornander, prestdotter från Bohuslän, och i detta äktenskap föddes fyra söner, af hvilka en, Clas, kämnär i Stockholm, antog namnet *Arrhén von Kapfelman*. Den äldste af bröderna, *Jakob Arrhén*, född 1718 och död 1772, var jägmästare i Bohuslän och först gift med Catharina Susanna Höijer (hvilket dock torde tarfva bekräftelse, ty sonhustrun bar detta namn), sedan med Catharina Fehman. Antagligen var den senare moder till de tre söner, hvilka slutligen upptogo det namn, som deras fabror Clas, död 1806, förut burit, neml. Arrhén von Kapfelman. Äldste sonen *Clas Peter Arrhén* (sedan Arrhén von Kapfelman) född i Halmstad 1758, tullinspektor i Westervik och död derstädes d. 17 December 1829, blef gift med sin kusin *Catharina Susanna Höijer*, född 1761 i Jönköping (dotter af assessorn i Göta Hofrätt E. G. Höijer och Sara Elisabet Bornander) och hade med henne en son *Erik Jakob Arrhén* (sedan Arrhén von Kapfelman), född i Westervik d. 21 Oktober 1790. Han blef student i Lund höstterminen 1809 och inskrefs i Östgöta nation d. 10 Oktober s. å., undergick d. 11 December 1810

1) J. Arrhenius och Andreas Liinwall författade »Graf-Skrifft» (tr. i Upsala) öfver Arwid Claesson Kapfelman, »förnäm borgare och handelsman» i Linköping, död d. 7 Febr. 1687, 83 år 13 dagar gammal, och begrafven d. 27 samma månad.

Digitized by Google

examen för inträde i rättegångsverken, lemnade 1811 akademien, der han, enligt nationsbetyg af d. 17 Februari s. å., »gjort sig känd för goda kunskaper och en ganska berömvärd flit samt äfven genom ett anständigt och dygdigt uppförande utmärkt sig». Inskrefs som auskultant i Göta hofrätt d. 2 Augusti 1812, blef e. o. kanslist i Kammarkollegium d. 12 Juni 1816, då han ännu kallade sig Arrhén, och e. o. kammarskrifvare i Krigskollegium d. 15 November s. å. Antogs till musiklärare vid krigsakademien på Karlberg d. 19 Oktober 1824, då han hade antagit namnet Arrhén von Kapfelman, och tillträdde denna befattning d. 1 November s. å.; undergick musikdirektörsexamen hösten 1833 i Musikaliska Akademien, med vitsord om stor musikalisk skicklighet, teoretisk såväl som praktisk, enligt direktörsdiplomet af d. 4 September s. å.; blef medlem af Musikaliska Akademien 1841; erhöll på begäran afsked från sin lärarebefattning vid Krigsakademien d. 23 Oktober 1850 och dog i Stockholm d. 23 Maj 1851, ogift.

Skrift: Fjell-Blommor af A. v. K. Stockh. 1836. 24 s. 8:o.

Omdömen om honom som musiker finnes i bl. a. A. Mankells arbeten: Musikens historia och Sveriges tonkonst och melodiska nationaldikt samt i Höijers Musiklexikon och Biografiskt Lexikon. Ny följd I: 226.

Källor för uppgifterna om E. J. A. v. K. äro, utom ofvan anförda, vederbörande pastorsembetes intyg, examens- och tjenstebetyg jemte andra officiella papper i brukspatron Atterlings, i underteckнads och i flere enskildes samlingar, Post- o. Inr. Tidn. m. m.

K. F. WERNER.

Digitized by Google

Smärre meddelanden.

»*Kajsa Warg*» är en inom hela vårt land känd benämning på den författarinna, som utgifvit vår ryktbaraste kokbok, och som antagits hafva gifvit upphof till det ännu gängse ordspråket: »man tager» eller »man tager om man så hafva kan», hvilket skulle kunna hänföras till »bevingade ord».

Om nu dessa ord äro författarinnans eller icke hafva vi ej för afsigt att ådagalägga, utan lemna det derhän, och vi ämna icke heller företaga oss det obehöfliga värfvet att öka hennes ryktbarhet, utan vår afsigt är blott att sammanföra några uppgifter till närmare kännedom om salig »kokmamsellen».

Under senare åren har nemligen i Stockholmspressen hennes minne upplifvats vid olika tillfällen och dervid om henne meddelats stridiga uppgifter, hvilka kräfva belysning för att icke förvilla. En dylik uppmärksamhet förtjenar väl den författarinna, hvars arbete utgått i 14 upplagor och säkerligen lättat efterföljares möda genom det stoff det lemnat till nyare kokböcker.

Landskamereraren i Örebro Anders Warg, som först var gift med Catharina Margaretha Forsell, ingick år 1700 äktenskap med första hustruns kusin, Catharina Lewin, hvilken han vid sin död d. 1 Mars 1708 efterlemnade som enka. Hon var dotter af bruks-patronen Magnus Lewin och Anna Linroth (af adlig ätt) och föddes 1681, blef 1710 omgift med ryttmästaren Erik Georg Rosenstråle († 1741), med hvilken hon hade sju barn, och dog 1755 (se Anrep III: 506). I sitt gifte med Warg hade hon haft fem barn, deraf fyra döttrar, af hvilka den äldsta, Anna Catharina, född 1701, först (1720) blef gift med kommissarien Johan Kjellman, sekreterare hos borgerskapet i Stockholm, och sedan (1752) med skomakaren Tiesenhausen. Hon var således en verklig »Kajsa Warg», men en utan

Digitized by Google

ryktbarhet. Hennes syster deremot, hon som blifvit ryktbar under namnet »Kajsa», Catharina Lewins andra barn med Warg, hette *Christina* och föddes d. 22 Mars 1703. Hennes lefnadsomständigheter bestå förmodligen blott deri, att hon egnade sig åt kokkonsten och att hon hade tillfälle att öfva och utöfva densamma i förnäma hus. Sålunda säges hon hafva varit anställd hos en Klinckowström och hos en Stackelberg. I Hammars Hist., Geogr., Stat. Lex. öfver Sverige II: 390 heter det i slutet af art. Frösunda socken, att mamsell Warg varit hushållerska på Löfsta hos *grefve* Stackelberg, hvarmed enl. annan uppgift skulle afses Wolter Reinhold S., död 1801 96 år gammal och så känd för att hafva haft buken till sin gud, att hans kök blifvit i Bellmans dikter ihågkommet. I Supplementet till sagde Lexikon berättas deremot s. 223 att egendomen Löfsta egdes af en *friherre* Stackelberg, som var så korpulent att han vägde 17 lispund och att minsta antalet rätter på hans middagsbord var tolf. Vi känna icke källan för dessa uppgifter och måste lemna dem i sitt värde, med den anmärkningen, att oss veterligen ingen Stackelberg egde Löfsta under den tid mamsell Warg utöfvade sin kokkonst. Detta hindrar icke att hon på annat ställe tjenat någon Stackelberg.

Af hennes arbete »Hjelpreda i hushållningen för unga fruentimber» trycktes första upplagan i Stockholm »hos Lor. Ludv. Grefing på dess egen bekostnad 1755» och var försedd med en graverad planche, framställande ett kök, samt med förf:s dedikation till »Nådiga och gunstiga fruer» undertecknad C. W., liksom fallet var med de under hennes lifstid utgifna följande tre upplagorna 1759, 1762 och 1765, hvilken sist nämnda fjerde upplaga är tillökad med ett bihang, i början hvaraf hennes namn »Christina Warg» står utsatt. Detsamma är ock förhållandet med den 1772 i Greifswald tryckta öfversättningen af fjerde upplagan. Den femte svenska upplagan utkom 1770 och den fjortonde 1822. Således utgingo tio upplagor efter författarinnans död, hvilken inträffade i början af Februari 1769, ty i Inrikes Tidningar n:r 13 s. å. annonseras bland döde i Stockholm från d. 4 till d. 11 Februari: »Jungfru Christina Warg 67 år», hvilken åldersberäkning dock är oriktig, såsom man kan se af födelseåret här ofvan.

Digitized by Google

I Tidskriften »Nytt och Gammalt» 1769 d. 20 Maj infördes i anledning af mamsell Wargs död, här nedan återgifna, anonyma verser, aftryckta i »Stockholms Dagblad» d. 31 Januari 1880 och åtföljda af några oriktiga uppgifter, hvilka framkallade rättelser af en ins. i skämttidningen »Söndags-Nisse» s. å. n:r 7. Der framkastas bl. a. den förmodan, att en dödsannons i Inrikes Tidn. 1767 n:r 94 kunnat gifva upphof till benämningen »Kajsa», men på anförda ställe står bland döde emellan d. 20 och 28 November »Jungfru Anna *Christina* Warg».

Uppkomsten af namnet eller benämningen »*Kajsa*» Warg är oss obekant. Vi måste säga detsamma om ordspråket »Man tager». Den *vigtiga* utredningen af dessa frågor öfverlemnas åt någon annan, som äfven i öfrigt torde hafva ett eller annat att säga om mamsell Warg.

Källor, utom de ofvan anförda, äro Klerckers Genealogiska Samlingar i Kongl. Bibl., mamsell Wargs kokbok, m. m.

Öfwer Mamsell Wargs Dödsfall.

Döden rasar i sin yra,
Altid är han lika arg[1])
Hwem skall nu hans wälde styra
Se'n han tagit *Mamsell Warg*,
Som til lifs och kroppens helsa
Lagat oss så mången bit[2]);
Hwars Recepter kunnat frelsa
Mången Fru från slät Credit?

Sörje då, på denna dagen,
Alt det Kön, som heter *Hon*.
Jag kan sjelf få ondt i magen,
När här dör så dyr person.
Skada! när wi miste *Brenner:*
Skada! *Nordenflycht* flög bort.
Witterhet förlusten känner;
Men den sorgen war dock kort.

1) Detta hårda ordet om döden kan ursäktas för rimets skuld, at swara mot *Warg*.

2) Syftas på des allmänt bekanta *Kokbok*.

Digitized by Google

Werser ingen hungrig mätta:
Witterhet är slät Confect.
Wil man Rim på bordet sätta,
Kan man skräma bort sin Slägt.
Magen sjelf skal kunna säga:
Lika godt med *Brenners* död!
Blott wi Mamsell *Warg* fått äga,
Som gaf mat til öfwerflöd.

Men nu går Hon bort til grafwen:
Lät oss följa Henne ät!
Slefwen ware nu Prestawen,
Wispar öke denna ståt.
Saladierer, Sylte-Saker,
Soppor, *Saucer* och *Gelee*,
Mandel-Tårtor, Fläske-Kakor,
Följas åt i hwarje le'.

Uppå Grafwen bör bli skrifwit:
Här nu hwilar *Mamsell Warg*,
Som oss *Kokeboken* gifwit,
Och ej war på Rätter karg.
Lefwa skal hon i wårt minne,
Wördas af hwar Delicat,
Tils ei ann' Mamsell wi finne,
Som så wäl kan laga Mat.

K. F. WERNER.

I åttonde bandet af »Samlade vitterhetsarbeten af svenska författare från Stjernhjelm till Dalin» har P. Hanselli sammanfört alla för honom bekanta vittra alster af riksrådet Carl Rudenschölds penna. De äro endast helt få och de, som hafva bunden form, synas alla förskrifva sig från författarens tidigare ungdom. Uti Delagardieska handskriftsamlingen i Lund finnes dock i ett samlingsband innehållande en mängd smärre dikter af olika författare också ett litet poem af C. Rudenschöld, skrifvet i hans ålders höst. Vi meddela det här, ej för dess poetiska värde, hvilket ej kan sättas mycket högt, utan endast såsom ett litet supplement till Hansellis samling, samt emedan det gifver vid handen, med hvil-

Digitized by Google

ken sinnesförfattning den gamle, gränade, högt förtjente statsmannen mottog sitt entledigande från rådsembetet, en yttring af partiförföljelse, hvilken drabbade honom så mycket svårare, som han derigenom utsattes för armod och ekonomiskt betryck. I fall, såsom antagligt är, det lilla poemet är skrifvet år 1766, så har han redan snart derefter, vid följande riksdag 1769, genom sitt återinsättande i riksrådsvärdigheten, vunnit den upprättelse, som han här antyder att han hoppas på.

Af R.R. Rudens(chöld) då han geck ur rådet.

Fast mod och lycka våldsamt qväfves,
Så stannar hoppet dock ej af,
Fastän mitt skjepp af böljan häfves
Och hotas at bli sänkt i qvaf,
Vid slikt oväder
Mitt hopp sig gläder
Och ändock qväder:
Fast mod och lycka våldsamt qväfves,
Så stannar hoppet dock ej af.

Försynen lättlig bladet vänder;
Hvem vet hvad mig förvarat är?
Oväntad hjelp han ofta sänder,
Det vare fierran eller när.
Naturens lagar
På mulna dagar
Blid himmel lagar.
Försynen lättlig bladet vänder;
Hvem vet hvad mig förvarat är?

Från början af samma riksdag 1765—66, då C. Rudenschöld första gången utträngdes ur rådet, härrör förmodligen äfven ett litet i samma band intaget epigram, hvilket vi ej erinra oss hafva sett förut tryckt och som det derföre må tillåtas oss att här meddela. Med det egentliga föremålet för vår notis Carl Rudenschöld har det visserligen intet närmare sammanhang. Dess författare torde hafva tillhört Rudenschölds motparti, mössorna, men ej de mest oförsonlige.

Digitized by Google

Wår nya riksdag, Himlen gifve!
Ett mönster för vår framtid blifve,
Där egennyttan ej får rå,
Som 1762,
Ej agget uppå ähran spotta,
Som 1738,
Ej våld får rasa så till vägs,
Som 1756!

Carl Rudenschölds broder kommerserådet Ulrik Rudenschöld har, såsom bekant är, äfvenledes, och det mycket trägnare än den äldre brodren sysselsatt sig med svensk verskonst. Till den samling deraf, som Hanselli föranstaltat, kan för fullständighetens skull läggas ett litet för H. obekant bröllopsqväde utan angifvet tryckår och tryckort, författadt med anledning af Henrik Benzelii och Emer. Rudenschölds bröllop 1725. Det har följande lydelse:

Sommar-Qvad vid then ädle och höglärde Professorens vid Kongl. Academien i Lund, Herr Henric Benzelii, samt välborna Jungfruns Jf: Emerentia Rudenschölds bröllops-fäst den 15 Julij år 1725.

Beqvämast tiden är at loflig älskog sköta,
När ock naturen all ther stämmer samman till;
Ej något diur i skog, i luft, ell' vatnet vill
En så förnöjlig tid i enslighet förnöta.

I marken höras nu the glada foglar qväda
Väl på förborgat språk, dock millan them bekant,
En hvar om nöjet, thet han i sitt vän-vahl vant,
Så alla i gemen, som särskilt hvar sig gläda.

Hos vattnets tysta folck kan sig ej eller dölja
En eld, then vågen ej, ehuru hon är kall,
Hur häftig hon och är, förmår med allt sitt svall
Hos them förkyla, ell' ur theras hiertan skölja.

När man sitt öga vill till fältets blomster säncka,
Syns hur' af kärlig drift the flätas hvar om ann,
The luta fram sin topp, och then them skådar an
The lik som biuda åt en krantz sin vän at skäncka.

Digitized by Google

Thet sälla Herde-Folck som bäst i skuggan svala
Bland mång slags spel och sång nu dela kärlig ord,
Tå himlen medler tid har vård om theras hiord,
Och med en vacker Krantz sin Käras gunst betala.

Som thenna tid med skähl bör årets ungdom heta,
En ålder, som ock bäst med älskog sämjas plär,
Tå våhrens barndoms blom förliden redan är,
Och höstens mandoms frucht snart lär vår lystnad beta.

Så tycks ock ther emot vår ålder svara böra,
Så at man ej för ung sig gier i thenna strid,
Ej heller skiuter opp thet värket til en tid,
Tå sielfva tiden bjur all sådan lust uphöra.

I hafven, Täcka Pahr, som hedren denna dagen,
Försichtig tadt i ackt en så behaglig stund,
Til at fullborda väl Ehrt Ächtenskaps Förbund;
Ehr ålder stämmer ock väl in med thenna lagen.

Herr Brudgum, se'n I nog then större Werld betrachtat,
Och genomfarit try thess hörn med Lyckans vinn,
Samt af förfarenhet och vett nog supit inn,
Ther af Ert ädla Namn hos hvar man högt är acktat,

Så stod nu thet igen, at se Ehr ut en Maka,
För then I hädan åt i ro förtälja kan
Och föra til sitt bruk hvad på en ort och ann
I funnit aldramäst af dygd och förmon smaka.

Nu, som I bägge sedt Ehr Våhr behagligt blomma,
Och Eder Sommar nu i rätta mognan är,
Så önskar jag, Ehr höst all önsklig frucht Ehr bär
Samt åldrens Winter sent, men hugnerik må komma!

Sungit af

Ulric Rudenschöld.

Fr. Braune.

Digitized by Google

Blenda. Romantiſches Heldengedicht in fünf Geſängen. Nach dem Schwediſchen. Kiel. Schwers'ſche Buchhandlung. 1841. (Oktav 90 sidor, utom ett blad i slutet hvarpå "Berichtigungen" äro tryckta).

Denna öfversättning är säkerligen, oaktadt sin ålder af nära fyratio år, en nyhet hos oss, ty om hon någonsin varit nämnd i vår litteratur, så är det glömdt längesedan, och som glömskan eller förbiseendet har en rätt besynnerlig orsak, så torde följande meddelande vara af interesse för bokvänner.

Den, som är hemmastadd i vår litteratur, tror sig genast af titeln kunna sluta till hvem originalets författare är, och hans nyfikenhet kan således endast gälla öfversättaren. Om denne söker man dock förgäfves upplysning, men på bladet näst efter titelbladet meddelas i stället följande öfverraskande och här ordagrant återgifna underrättelse:

"Dies Gedicht des Schwediſchen Dichters und vormaligen Königl. Bibliothekars, L. Kammerſköld, der ein eifriger Anhänger der Deutſchen Philoſophie war, derſelben aber einigen Swedenborgiſchen Myſticismus beimiſchte, auch eine Geſchichte der Schwediſchen Literatur und Philoſophie herausgab, aber vor dreizehn Jahren (15 October 1827, 42 Jahre alt) in Stockholm geſtorben iſt, gründet ſich auf eine ziemlich allgemein bekannte nordiſche Volksſage, welche die Geſchichte der Schwediſchen Heldin, Blenda, und eines nordiſchen Prinzen, Olof, aus der grauen Vorzeit, der Periode der Unterkönige ("Fylkingskungar"), bis auf unſere Zeit brachte".

Bland "Berichtigungen" finner man att den svenske författarens namn skall vara Hammerskøld, men de tyska boklexikograferne hafva förbisett detta och boken har derför uppförts under författarenamnet Kammerskøld, hvaraf åter följt att hon blifvit förbisedd. Det har naturligtvis icke kunnat falla någon svensk in att antaga, det en öfversättare skulle kunna misstaga sig om namnet på den författare, hvars icke anonyma arbete han öfversatt, men det förhåller sig verkligen så, att *Stagnelii* romantiska dikt *Blenda* antagits vara af Hammarsköld, förmodligen derför att denne utgifvit första upplagan af Stagnelii skrifter. När nu, såsom ofvan synes, sättaren satt K i st. för H och boklexikografen icke märkt rättelsen af detta fel, så torde med skäl kunna antagas, att ifrågavarande exempel på en följd af förbiseenden är ensamt i sitt slag. Boken är ganska sällsynt.

K. F. Werner.

Digitized by Google

I Dissertatio de linguae svecanae orthographia Praes. Petrus Lagerlööf 1694, förekommer å sista sidan en »sonnetto» af Ostanus Pihl. Som denna på ett märkligt sätt skiljer sig i byggnaden från dåtidens öfriga sonnetter hos Stjernhjelm, Rosenhane m. fl. — torde den förtjäna att här meddelas.

Sonnetto.

Det är en ädel Dygd/ som födes med stor möda
Och i sin början giör all wällustz åtrå stäckt/
Den under arbets ijd och Olust står förtäckt
Till dess hon kommer i sin aldraskiönste gröda.

Här i sig finna bäst dem *Pallas* plägar föda
Och dem hon offta haar af söta sömnen wäckt
Apollo kläder dem sist i en Ähre-dräkt/
När de sitt Moders-Mål befrämia in till döda.

I ha min trogne Wän den första Swårigheet
Nu öfwergådt/ och giordt ett upsteg till den ära/
Som Tijden ändtlig lär Ehr flitighet beskiära.
Den sidst uthplånar all Ehr mödsamhetz förtret.

Wår. Himmel gifwe Er en dygde löön heel fager/
Som Eder pryda skall af Pindi *Löf* och *Lager*.

Ostanus Pihl.

Som man ser består den af tre quatrainer och en cuplett, under det att, som bekant, den vanliga italienska sonetten är sammansatt af två quatrainer och två terziner. Den form, som här begagnats, finnes, så vidt jag vet, endast i England, der den infördes af Daniel och sedermera begagnades af Shakspere m. fl., dock utan att allmänt antagas. Dess tillvaro blef ej heller långvarig och sträcker sig knappt öfver den Elisabethska perioden. Den enda olikhet, som Pihls sonett företer i förhållande till de »danielska», är att de båda första quatrainerna (men ej den tredje) rimma inbördes, under det att Daniels rimflätning var a b a b, c d c d, e f e f, g g samt att sonetten är skrifven på alexandriner, som hos Stjernhjelm, och ej på femfotade jamber. Skilnaden är således föga be-

Digitized by Google

tydande [1]) och frågan synes gestalta sig så: har man rätt att antaga, att denne Ostanus Pihl känt den engelska Elisabethslitteraturen, och med den »danielska» sonetten som förebild författat sitt opus, eller får man skrifva denna likhet endast på slumpens bekostnad? Det förra är icke aldeles oantagligt, då man tar i betraktande t. ex. Spegels kännedom om engelska litteraturen. Denne uppräknar bland de honom bekanta engelska författarne Cowley, Chaucer, Spenser, Draiton, Sidney och Silvester.

HENRIK SCHÜCK.

Ehuru af föga intresse för vår egen litteraturhistoria förtjäna dock de utländska dikter, som behandla svenska ämnen, en viss uppmärksamhet, såsom belysande den kännedom andra land haft om vårt, och således äfven på sätt och vis Sveriges ställning till utlandet. Klemming har i Sveriges Dram. Litt. under rubriken »Främmande om Sverige» behandlat den dramatiska afdelningen häraf. Ehuruväl denna förteckning i det närmaste är så fullständig, som det är möjligt att åstadkomma, är det dock klart att alldeles fullständig kan den knappt någonsin blifva. Några smärre tillägg ha vi här antecknat.

Om, som Klemming i likhet med de flesta andra forskare antar, författaren till Schwedische Comoedia ej är Joh. Rist, så måste dock denne uppföras bland de författare, som dramatiskt behandlat Gustaf Adolfs lif. Rist omtalar nämligen i »Poetischer Lust-Garte, das ist: allerhand anmuthige Gedichte, Hamburg 1638, att han skrifvit skådespel om Herodes, Wallenstein, *Gustav Adolph* m. fl. Sannolikt blef detta dock aldrig tryckt och är i hvarje fall nu förloradt.

I IV. Band. 1. Heft. af »Archiv für Litteraturgeschichte», herausg. v. *Schnorr von Carolsfeld*, Leipzig 1874, meddelas följande utdrag ur en skrift kallad Eigend- und Gründlicher/ Bericht,/ Von der

1) Samma rimflätning som hos Pihl förekommer till och med hos den Elisabethska tidens mest bekanta skald — Spenser — i dedikationerna till Fairy Queen. För öfrigt fästes föga afseende på rimflätningen och denna underkastades många variationer.

Digitized by Google

Mächtigen Victoria/ So die/ Königliche May. in/ Schweden wieder das Keyſerliche Volck/ den 17. Julij dieſes Jahrs erhalten./...../ Gedruckt, Im Jahr, M. DC. XXXI. (6 Blätter in 4°) [1]. Utdraget lyder:

Hildesheim von 20. Julij.

Die Jesuiter haben vnlengst eine Comedia alhier angestellet, vnd zwar also, dass nemblich 2. Persohnen, einer in gestalt des Königs in Schweden, die andere alss der General Tylli zu Ross auffgezogen kommen, da denn der General in Namen Keys. May. den Schweden, warumb er also mit Kriegsmacht auffs Reichsboden sich begeben, ernstlich hat zu Rede gesetzet, der Schwed hat etwas seiner Motiven angebracht, vnd alss sie des handels nicht einig werden können, haben sie einander zu Ross angesprenget, vnd mit den Pistolen, so nicht scharff geladen, auff einander Fewer gegeben, vnd ist angestellt gewesen, dass Tylli den Schweden solte vom Theatro hinweg jagen, aber das Blat hat sich gewendet, vnd ist die jenige so des Tilli Persohn agiret, (weil der agirende König in Schweden, jhm zu geschwinde vnd mit dem Pistole etwas zu nahe kommen) gar zu hart getroffen, also dass derselbe gantz betäubet von Ross herunter gefallen vnd hinweg getragen worden, welches denn ein Tumult verursachet, vnnd der gute Schwede zur straff in die Schachteley geführet, vnd also aus der Comedia bald eine Tragedia worden.

Likaledes finnes ett engelskt drama, som behandlar Gustaf Wasas historia, skrifvet ej längt efter dennes död: »Gustavus King of Swethland» af Thomas Decker, en mycket verksam dramatisk författare, hvars lif faller mellan åren 1570 och 1640. Det trycktes ej under författarens lifstid, men anmäldes till tryckning hos »the Stationers Company» June 27, 1660, utan att man dock vet om det då kom under pressen. I alla händelser finnes intet exemplar i behåll. (Halliwell: A Dictionary of old english Plays.)

---

1) In der Königl. Bibl. zu Dresden (Hist. Germ. C 547, 63) nebst einer zweiten Ausgaben (ebd. 547, 66) von 4 Blättern, in deren Titel gedruckt ist: Mayestät, wider das Kayserliche u. s. w.

Digitized by Google

»Il Re Torrismondo Tragedia del Sig. Torqvato Tasso — in Vinegia MDLXXXVII per Girolamo Polo» synes oss äfven böra räknas hit, då händelsen spelar »i Gothia» och hjältarne äro Torrismondo, Re de' Gothi och Germondo, Re di Suetia [1]).

HENRIK SCHÜCK.

Efterföljande dikt af Bernhard Elis Malmström, hvilken icke finnes upptagen bland hans utgifna samlade dikter, är redan tryckt i Upsala Correspondenten för den 3 Januari 1846, med då den tyckes vara fullkomligt bortglömd, meddelas den här för tidskriftens läsare.

Förgängelse.

Jag varnar dagens timmar att ej stupa
I tidens graf.
Jag varnar bäcken att ej nå det djupa
Det vilda haf.

Jag varnar blomman, som i solen glöder:
Hon vissna skall.
Jag varnar skogens ek, som rankan stöder,
För blixtens fall.

Jag varnar templet, som på kullen skiner
I pelarskrud.
»Ett sekel till — — du ligger i ruiner
du och din Gud.»

Jag varnar äran, som triumfer väger
På lifvets våg.
»Hör upp att äflas: snart dig reds ett läger
I hydda låg.»

1) Samma år lära sex andra upplagor ha utgifvits. Hvilken af dessa, som är originalupplagan, kunna vi ej angifva. Förut (1582, 1583, 1585) hade första akten och de två första scenerna af den andra utkommit på tryck.

Digitized by Google

Jag varnar skönheten, som verlden dårar
I lifvets vår.
»Snart återstår af dina glada vårar
En graf — en tår.»

Den eld, som klarast sken, skall ock förbrinna,
Hur röd den är.
Den våg, som lugnast flöt, skall ock förrinna
Bland vilda skär.

Förgängelse, o qval! den ros, som glöder,
Skall glöda slut.
Förgängelse, o fröjd! det sår, som blöder
Skall blöda ut.

Hvad skönast här ur lifvets källor öses
Förgår till stoft,
Förvittrar, vissnar; men i döden löses
Till himmelskt doft.

Digitized by Google

Frågor.

1.

År 1778 utkom i Göteborg i tvenne nu ganska sällsynta upplagor en episk dikt med titel: »Barrabasiade i twänne sånger». Ämnet för denna skämtsamma dikt, hvilken icke tilldragit sig någon uppmärksamhet från våra litteraturhistorikers sida, framgår af följande anteckning å ett af Upsala Biblioteks exemplar, af J. H. Lidéns hand.

»Då hr Kongl. Bibliothekarien och Brænvins Fiscalen Simmingsköld körde ned på isen, men olyckligtvis kom åter up.» Anledningen till detta sista föga fromma tillägget har man naturligen att hämta i denne Johan Simmingskölds senare öden, sådana de framstå t. ex. i *Fryxells* Berättelser ur Sv. historien, D. 44, s. 105—9.

Hvilken är författare till denna dikt?

L. Bn.

2.

I en egenhändigt uppsatt meritförteckning, som förvaras i Riksarkivet, fäller *Johan Upmark-Roscnadler*, på tal om sin verksamhet under den tid (1716—37), då han såsom censor librorum hade att vaka öfver tryckfriheten här i Sverige, följande rätt betecknande yttrande: »Huru mangfaldigt under mine Censoris åhr och Ämbete, i anseende til de förre tider arbetet tilltagit, kan jag med ett dagregister eller journal af 96 ark fulltyga. Den pruritus scribendi med hvilken wåra grannar äro mehr än tillförene bekayade, har tämmeligen flyttiat öfwer til Swerige, så at flere piecer och tractater skola finnas nu hvart enda åhr tryckte än på 10 åhr tillförende».

Digitized by Google

Insändaren vore synnerligen tacksam att erhålla upplysning om huruvida nämnda censorsjournal ännu finnes qvar och hvar densamma förvaras.

L. Bn.

3.

Fribyggare-Orden. Förefinnas detta sällskaps protokoller i någon offentlig inrättnings förvar och kunna om detsamma, om dess medlemmar, särskildt dess sekreterare, några andra underrättelser numera erhållas än de få och knapphändiga uppgifter, som äro att hemta ur den af sällskapet utgifna Journal för allmänna upplysningen (1797—98), ur Skrifter upplästa i Sällskapet F. B. (1799), ur G. A. Silfverstolpes Journal för svensk literatur samt slutligen ur Svenska vitterheten af Hammarsköld och Svenska ordnar af P. G. Berg? Visserligen har sällskapets verksamhet icke i och för sig varit märkvärdig och bland sina ledamöter tyckes det hafva räknat allt annat än stora förmågor, men, såsom i någon mån karakteristiska för tidens anda och tendenser, ega sällskapets sträfvanden likväl ett visst intresse.

—A—

4.

Ett ställe i Konunga-Styrelsen. Kan källan uppspåras till den i Kon. och Höfd. Styrelse (Bures uppl. s. 44 f., Geetes uppl. 47 f.) förekommande berättelsen om en vis mästare, som kom från Österlanden till Rom och lät på en stenmur med gyllene bokstäfver skrifva »siu torpara ok siu höuisk åthäue»?

—V—

Digitized by Google

Digitized by Google

ANDERS WOLLIMHAUS: DIDO.

Till skolorna och universiteten är som bekant vår äldre dramatik nära knuten. Icke minst till Upsala högskola. Messenius' dramer gafs af Upsalastudenter och Upsalastudenter var det som utförde Hjärnes Rosimunda, Upsalastudenter som bildade »Lejonkulans» skådespelarsällskap, hvilket bragte Börks m. fl:s arbeten på scenen.

Vi nämnde Urban Hjärne. Vid tjugu års ålder kom Hjärne år 1661 för andra gången till Upsala för att studera medicin, men tillika för att egna sig åt vittra idrotter. I det senare fallet fann han i Samuel Columbus, bröderne Jakob och Anders Wollimhaus (adlade Gyllenborg och Lejonstedt), Jakob Isthmenius (Reenhielm), Olof Rudbeck den yngre, Peter Lagerlöf, Johan Paulinus, Erik Wennaesius samstämmige kamrater. En beskyddare mötte han i universitetets fräjdade »kurator», gamle Olof Rudbeck, som utverkade tillåtelse åt honom att »i den bästa salen på Upsala slott, den med Ovidianska fabler sirad var» få uppställa en teater, på hvilken han och de nämda kamraterna, och flere med dem, »för att divertera ungdomen» finge uppföra skådespel, dels original, dels öfversättningar och bearbetningar. Här förelåg alltså en riklig dramatisk litteratur — som är nära nog försvunnen. Af originalen är nämligen Urban Hjärnes Rosimunda, som uppfördes 1665 för Karl XI, hittills det enda i tryck återgifna. Det utgafs 1856 af Hanselli och är af Beskow och Ljunggren utförligt skildradt.

Utom Hjärnes Rosimunda känna vi icke namnet på något annat stycke från denna trupps repertoar än *Didos tragedia* af

Digitized by Google

Wollimhaus. Att detta måtte varit ett af de mest omtyckta bland dess spelstycken synes framgå af en »klinczdickt» *till Anders Wollimhaus om Didos tragœdiæ publication den 26 Maji 1679* af den nämnde Erik Wennaesius, så lydande:

»Nu kan, herr Wollimhaus, vårt sinnebild fru Dido,
Snart vara sömnemätt. Är öfver niond' åhr
Hon legat uppå prof, som skalden ock påstår;
Har sig så kunnat vänd' å een och andre sido
Och tyckz en hielplig hand som henn' uprees förbijda
Att den, som förr ey sedt dess dröflig dödebår
Väl som dess välgångsdag (derefter man fast trår),
Sig tå förundra må, väl som deröfver qvijda,
Jag säijer intet mehr men lägger ned min fiäder.
Det är, jag skulle sagt, altsammans som sig bör,
Til pricka förr utfördt. Allenast ehr tillhöör
Att utan länger tvijk framge det som båd' Eder
Till prijs och oss all god förnöjels' lända lär
Att det i ljuset gifz är endast vårt begär».

Af detta framgår alltså, att Didos tragedia är skrifven före Maj 1670, antagligen något af 1660-talets sista år.

Wennaesius' önskan att få den »i ljuset» gick emellertid icke i fullbordan. Af trycket utkom den ej, och någon handskrift finnes veterligen ej i någon svensk samling, så att stycket antecknats såsom försvunnet.

År 1876 fann jag emellertid vid forskningar å Köpenhamns kungliga bibliotek ett svenskt manuskript, som i katalogen kallas *Aeneas och Dido* (Store Kgl. Samling 4:o № 3330), och som utan tvifvel just är det sökta dramat. Språket antyder denna tid, handstilen kanske en något senare, men — hvad som är vigtigast — själfva styckets ästetiska art angifver tydligen öfvergångstiden från skoldramat till den franska tragedien. Läsaren må själf döma vid en jämförelse med de sparsamma profven af Wollimhaus' skriftställeri som finnas meddelade hos Hanselli, om icke alla sannolikhetsskäl tala för att antaga W. såsom författare, då icke någon annan svensk Dido från denna tid veterligen existerat.

Digitized by Google

Till samma åsigt om författarskapet har för öfrigt den meddelare kommit, som lemnat Klemming uppgiften om denna »Didos tragedia» i tilläggen till Sv. Dr. Litt. (1878). Dessa uppgifter äro emellertid ej fullt korrekta, ty stycket säges vara »på prosa med kuplett af 8 verser i sista inträdet». Såsom läsaren finner, är vida mera än sista inträdet i tredje akten på vers.

»Rosimunda» är, som kändt, af Ljunggren uppvisadt såsom öfvergångstecknet från skoldrama till den klassiska tragedien och såsom motsvarande den franska tragikomedien. Ehuru det är antagligt, att den Hjärneska författaregruppen i allmänhet öst ur samma källor [1]), kan det dock icke sägas, att Wollimhaus' *Dido* äger någon särskild frändskap med den franska tragikomedien, och stycket är därför icke på långt när så intressant som Rosimunda.

Emellertid betecknar äfven det en *afgjord* öfvergång från skoldramat till den franska smaken.

Ämnet är klassiskt, hemtadt från Vergilius, behandlingen i många fall sträfvande efter den franskklassiska enkelheten, »enheterna» visserligen ej fullt iakttagna, men dock icke onödigtvis brutna.

Språkformen är dels prosa, dels alexandriner, dels ett till öfverflöd rimmadt jambiskt versmått (III, 8 och 9), hvilket starkt påminner om den efter-stjernhielmska (Runiusska) rimleken. Knitteln är alldeles öfvergifven. Prosan är hurtigt behandlad, åtminstone till att börja med, sedan blir den mera — så att säga — »kansliartad». Prosadiktionen är onekligen det intressantaste i stycket, på grund af de ytterst sparsamma prof af vitter prosa man har från denna tid.

På ett par punkter erinrar stycket om de Stjernhjelmska »balletterna» — t. ex. Auroras entré (III, 6) samt slutkören med de åtta Förstarne, och öfverhufvudtaget kan det sägas att stycket mycket påminner om den Stjernhjelmska riktningen inom vitterhetens öfriga grenar. Särskildt att märka äro de af ett akademiskt latinstudium starkt påverkade mytologiska uttrycken och bilderna.

1) Man vet visserligen att Columbus sysslade med öfversättningar från Molière och Corneille år 1679, men detta var ett årtionde senare än den tid hvarom nu är fråga.

Digitized by Google

Vi nämnde ofvan, att ämnet var hemtadt från Vergilius, hvilken ju allt igenom medeltiden och långt fram mot vårt århundrade var de lärdes älsklingsförfattare. Dramatiskt hade förut t. ex. samma ämne behandlats af Jodelle i »Dido se sacrifiant»[1]). Af denne synes dock Wollimhaus intet hafva hemtat, ty Jodelles stycke behandlar så att säga endast katastrofen (Aeneas öfvergifver Dido), och Jodelles Dido är betydligt mera utdragen, utgöres egentligen af långa bevekelsedialoger. Men om handlingen i Wollimhaus' Dido är betydligt rappare än i Jodelles, så är den däremot vida mera utspunnen än hos Vergilius. I allmänhet följer Wollimhaus Aeneiden ytterst troget, han har endast borttagit gudamachineriet och för öfrigt för fyllighetens skuld tillagt en dispyt mellan Chloanthes och Aeneas samt Achates (III, 1), hvartill alls ingen motivering finnes i Aeneiden, i hvars fjärde sång 29:de raden det tvärtom står att alla »höra med glädje hans röst och befallningen lyda». Auroras inträde — omotiveradt för öfrigt — är tydligen föranledt af ett par rader i Aeneiden (IV, 584—585[2])). Jarbas är

---

1) Öfriga behandlingar af samma ämne äro: på *franska* — utom Jodelles bekanta tragedi — Didon, Tragedie de Guillaume de la Grange, skrifven 1576 och utgifven 1587 i något förändradt skick; Didon se sacrifiant, Tragedie d'Alexandre Hardy 1602; Didon, Tragedie de M. de Scudery 1636; La vraye Didon ou Didon la chaste, Tragedie de M. L'Abbé de Boisrobert 1642. — *Engelska* behandlingar äro: Dido, a latin tragedy acted before Queen Elisabeth — . . . 1564, af okänd förf. och otryckt: Dido, a Latin tragedy by William Gaget . . . 1583. Otryckt; Dido and Æneas omtalas som speladt af The Lord admiral's servants 1597—98, men härmed afses troligen endast samma stycke som Dido, Queen of Carthage, a tragedie . . . . written by Christofer Marlowe, and Thomas Nash, Gent. Tryckt 1594. Af *tyska* författare finnas flerfaldige behandlingar. Af Hans Sachs ha vi en »Historia»: Die Königin Dido 1557; dessutom Traurspil von der Dido. Von Salemydonius 1658. Den bekante humanisten Nicodemus Frischlin har skrifvit tvänne tragedier med detta ämne — Venus och Dido — bägge intagna i hans skrifter 1598. — En *italiensk* behandling är Cintios Didone, skrifven troligen på 1540-talet (Venedig 1583). Redan förut, 1510 hade dock en Didone författats af Alessandro de' Pazzi, men den har förblifvit otryckt. Ryktbarast är Dolces Didone 1547 (Venedig). Dessutom har Metastasio skrifvit en Didone. Än flera behandlingar af detta omtyckta ämne torde kunna uppgesföre Wollimhaus' försök.

2) »Ren ur Titoni famn och saffransfärgade läger
Steg Aurora och skänkte sitt ljus förnyadt åt verlden».

Digitized by Google

införd utan egentlig motivering från Aeneiden. Hans monolog i slutet af andra akten liksom än mer förstarnes sång i slutet af tredje innehålla författarereflexioner i stil med den grekiska kören.

Någon djupare karaktersteckning än den, som Aeneiden ger anledning till, torde vara svårt att uppvisa; det hastiga omslaget hos Aeneas är endast föranledt af en ingifvelse från ofvan och kan således ej påvisas i karaktersutvecklingen. Däremot är Didos karakter alls icke oäfvet tecknad och att märka är hennes dialog strax i början af andra akten med Anna, som för öfrigt sluter sig mycket till Aeneiden. Anna är en »förtrogen» efter den franska tragediens smak.

Och efter dessa korta randteckningar till manuskriptet, återgifva vi Andreas Wollimhaus-Lejonstedts »Didos tragedia» som nu, efter 210 års slummer, bör vara betydligt mera »sömnemätt» än hon var för 200 år sedan[1]).

---

1) För den beredvillighet, hvarmed kungliga danska bibliotekets chef, d:r Chr. Bruun, låtit mig våren 1880 på Göteborgs Museibibliotek begagna manuskriptet för afskrifts tagande, stannar jag i synnerlig förbindelse

DIDOS TRAGEDIA.

Första öpningen.

I. *Inträde.*

Aeneas. Hjelp Himmel! Hwart uth will denna yhrande blixt, grymma storm och stränga sydowäder? I mina tappraste soldater och Sjömän anwänden nu den yttersta fliit. Slån om seglen, giörer fast Tågen och biuden till med all macht winna Sydowinnen med ådrarna.

Illioneus. Både macht och konst äro förgäfves, ej är annat än ypna döden till att förvänta.

Cloantes. O Aeneas, o Konungh! Mig och mitt föllie drifwer stormen till främmande och aflägsna strander (stränder).

Aeneas. Nu är hwarken råd eller hjelp öfrigt. Fort, fort, stryk segel, hugg mast, rå, tåg och trotzar af. Man måste till det ringaste lifwet sålunda frelsa.

O mechtigste Gud, Tu som både haf och wäder styr och j lydno håller, lät mig icke med mitt sällskaph omkomma. Men hwad kan iag med ord eller böner uthrätta, hwilka dee stormande wädren förskingra, och tillåta icke för den milda himmelen komma. Huru blijr iagh nu niid till djupaste afgrunden kastader, och nu igen af wilda stormen upp under högsta himlens skyar uppkörder. Nu, nu träffa mig den store Gudens förskräckliga skott och piilar, hwars dunder och fräsande hela min Själ förfära.

II. *Inträde.*

Dido. Protesilaus.

Dido. Ach den oändeligh möda och nästan odrägeliga omsårgh som een konungslig spiira måtte med sig föra. Altiid måste man ju så för sina undersåtares säkerheet som för sin egen wällmåga med bekymmer waka; och är man ändå nästan aldrig om sin egen wällfärd säker, hwilken alla Rijketz owänner lönl.(igen) så wäll som uppenbarligen söka att förolempa. Hwad skall iag

Digitized by Google

wäll nu om dessa fremmande män dömma? Nog föregifwa dee att een bister storm hafwer dem till mina strander kastadt. Doch är till befruchtandes, att den arge Pygmalion eller den fiendtlige Jarbas hafwèr mig listiga förrädare under annat skeen tillskickat. Jag seer intet annat, Protesilaë, än att man deras tankar ju förr ju heller behändigt uthletar, och ytterligare deras uppsåth, medan tiider är, wiisligen förekommer.

Protesilaus. Wisserligen bör land och Rijke o mächtiga Dido, således från förrädare och arga sällar alltiid reent hållas: Dock är om dessa ankomna män ej slijkt att befruchta; aldenstund de äro de nampnkunnige Trojaner, hwilka effter sin stads och riikets förlust äro genom uthståndet skeppsbrott ändteligen hiit till dessa orter af storm och böllian kastade. Och tyckes det nu siälfwa himmelens ofeelbara willia fodra att man dessas olyckliga mootgång och swåårheet med een synnerlig nåde och wälwilligheet förlijsar.

Dido. Himmelens stränga willia uthi slijka tillfällen plägar wäll aldrig af mig försummas, lijkwähl måste mig dessas lycka ännu något närmare förklaras. Kalla, Protesilaë, dee misstänkte hiit upp: man måtte af deras egen berättelse för alt underrättas. Trojaners stridbara manhafftigheet är mig långt för detta bekant. Måste dee liikwähl nu andras Nåd och hjelp anlijta. Det faller mig heel sällsampt före.

III. *Inträde.*

Dido. Protesilaus. Illioneus. Cloantes.

Protesilaus. Här äro, nådigste Dido, dee ankomne Män. I hwad uppsåth de hafwa wårt land bestigit må dee sjelfwa förtällia.

Illioneus. Stormächtga Dido. Den om wår ankompst något widrigt tänker förgriper sig högel.(igen) på wår arma oskyldighet. Wii äro dee olykelige Trojaner, hwars oupphörliga mootgång och plågor himmelen så wäll som Jorden beklaga måtte. Från wår öfverwunåne och till aska förbrända Troja stälte wij wår flycht till det af Guds försyn oss förordnade landet Italien. Men, ach, wår stränga olycka följde oss och på wilda hafwet effter. En obeskrifwelig storm

Digitized by Google

wäxte der upp som helften af skepsflåttan strax fördränkte, de öfriga från hwar andra kastade, Ja och oss från wår konung den tappre hielten Aenea skingrade. Således äro wii sedermehra skepsbrutna hiit uppå Eder Maijt:s stränder kastade. Hwarföre om slijk oupphörlig mothgång förmår att medynkosampt miskund hoos tig o nådige Dido, uppwäckia, hindra nu dina undersåtares hender att dee måtte oss icke någon wiidare undergång och skada tillskynda.

Men om ditt hiärta är aldeles obewekligt, så att denna wår olycka dig intet går till sinnes; tänch att någon Gudommelig macht är till, som lärer hwars och ens gärningar sin rätta belöning tillmäta.

Dido. Af sådant tahl, herrar, förnimmer iag wäll, hwilka I ären och hwadan I kommit. Har dock wäll den blinda lyckan emoth dee mächtiga Troer så handlat? Dock måtte nu wist edra plågor återwända; Ty jag förnummit Himmelen wara särdeles om dee Trojaners wällfärd bekymradt. Hvad till Eder förstärkningh och wederqwickande kan wara nödigt är giärna upplåtit. Läggen derföre bort all fåfäng räddhoga och fruchtan. Himmelen gifwe att samma olycklige storm måtte Aeneam och hiit föra; honom skulle min wällwilligheet äfven öpen tillhanda hollas.

IV. *Inträde.*

Aeneas. Achates komma hastigt in.

Aeneas. Den är tillstädes, o nådiga Dido, hvilken din milda wällwillighet så ymnogdt uppdrages. Hwadan kommer dig doch ett så benägit sinne moth de elliest osälle Trojaner. Eller huru kan wår ringa förmögenheet, ja fastän Troja stode, din öfverflödiga ynnest, som sig bör bemöta? Ach att den blijda himmelen wille då din stora benägenheet emoth oss med någon synnerlig sin nåde kröna.

Dido. Jag räknar för lycka o, tappre Aeneas, att himmelen mig förunnar dee stridbare Trojaner uti sin mothgång med hielp bijspringa. Dessutom, hwem skulle icke sliik olycka till misskundsamhet beweka. Sannerligen mina egna händelser föreställa mig nogsampt, hvad flychtiga och skepsbrotna bäst behöfwa. Låte sig

Digitized by Google

derföör, Aeneas, behaga under min tak nu omsider en trygg hwila taga. Protesilaus må dee andra med behörig nödtorfft försee.

V. *Inträde.*

Achates.

Så låter liikwähl den odödeligas försyn een rättwiis sak sig angelägen wara. Så har den omsider behagat wår förra oroo uti lust, wår rädzla uthi tryggheet, wår flycht uti stillheet, wår möda och nöd uti största lycksaligheet förwända. Aldrig kan iag tillfyllest gläda mig öfwer den öfvermåttan ynnest, som Aeneas tillika med dee andra igenfundna Trojaner hoos den bewågna Dido åthniuter. Ach att den gunstiga himmelen, Dronningens stoora wällwilligheet emoth oss täcktes öfverflöd en gång belöna! Men iag måste wäll nu effter Aeneæ befallning förfoga mig till skepen, Ascanio wår oförmodeliga lycka förständiga, och således med det snaraste till håfwet med mig uppföra.

Andra Öpningen.

I. *Inträde.*

Dido.

Ack, du fast olycksamma Dido! Ästu så hastigt utaf een härskande och mechtig Dråttningh een arm och förachtelig trälinna worden. Hwad har jag doch, hårde Venus, emoth dig brutit, att tu mitt kyska hierta till frätande qwahl och plågor welat underkasta? Aeneæ öfvermåttan anseende, dess täcka seeder och Heroiska hieltemod hafwer een sådan eld uti mitt hierta upptändt; att iag heel och hollen brinner, lärer och snart nog försmälta, om han mig intet med sin liuflighet swalkandes warder. Ey kan dess Guddommeliga fägring någonsin låta mig j fred. Om natten plågar den mig j fåfänga drömmar, om dagen swäfvar mig och slijk Gudaskapnadt j tankar och sinne. Hwad blodiga Tårar krystar då mitt olycksamma öde mig utur ögonen, hwilka mig all widare kärleeksens liufwa sötma förnekar. Ja Himmelen må witna, huru nödigt iag Sickœ min swurna edh will bryta. Men hwad kan een häfftig kärleek, den och dee tappraste förmår sig underläggia? Anna,

Digitized by Google

Anna aldrakäraste Syster, kom tillstädes. Nu är sannerl (igen) hög tijd att jag tijna råd försöker.

II. *Inträde.*

Dido. Anna.

Anna. Hwad är på färde, mächtigste Dido, käraste syster.

Dido. Hwad är på färde? En obeskrifweligh plåga, ett outhsägligit qwahl hafwer min sinnen så hårdt ombelagt, att dee migh snart aldeles lemna.

Anna. Hjelp Himmel! Hwadan kommer oss denna olyckan eller hwadan är en så oförmodeligh förändringh?

Dido. Hwadan den kommer är mig, ty wärr alt för wäll bekant: men så mycket högre beklageligt som den synes oöfverwinnerligh.

Anna. Mon läkedomar härutinnan intet kunna förmå? Dee pläga lijkwähl ens smärta åthminstone lindra.

Dido. Ach att dee hoos mig kunde nogon krafftigh wärkan finna; men jag fruktar dee äro nu förgäfves.

Anna. Hwad skall iag tänkia? Mon kärleken, som allena syns med örter icke kunna botas, hafwer sig min systers kyska hierta betwingat?

Dido. Huru kan jag nekat? Kärleek, och en sådan kärleeks eld som till grafwen lärer brinna. Ach, hwem skulle icke Aenea' treffeliga anseende till kärleek upptända?

Anna. Det är sant, hans later äro behageliga.

Dido. Hwad skiönt? Ey tror iag Adonis, som sielfva Venus låg på hjertat kunde med större fägring wara begåfwat. Hvad oförlijknelig färg hafwa hans läppar? Huru lysa hans klaraste ögon? De kunna wäll ens Phoebi stråhlar trotza.

Anna. Mån och icke till slijk siuka boot finnes? Hwem weet j hwad uppsåth Himmelen hafwer Aeneam till wåra stränder welat ledsaga? Hwem kan förbiuda att icke han dee Carthaginensers mächtige Konungh kan med tiiden blifwa?

Dido. Hwad nu. Skulle jag den såta Sichäum så platt förgiäta?

Digitized by Google

Anna. Genom dödliga frånfällen blifwa ju ächtenskaps förbunden upplöste.

Dido. Ach att den högste liikwähl migh till dee hijskliga Erebi mörker förr nederstörte än iag Sichäo min swurna edh skulle rygga!

Anna. Slijkt förplichtande finner iag aldeles onödigt; Ty hwad kunna dee förruttnade kroppar sig deraf betiena?

Dido. Skulle iag då mitt ädla nampn och rychte med slijk lättsinnigheet befläckia?

Anna. Hwad rychte? Med sanningen består det aldrigh. Ty bör det så mycket mindre skattas.

Dido. Himmelen lärer dock aldrig, käraste Anna, min otroo emoth Sichäum ostraffat släppa.

Anna. Jag afråder intet den försyn man bör för den odödeliga hafwa. Dock kan han snart med böner försonas.

Dido. Så menar Tu iag min trägna längtan kan änteligen winna?

Anna. Hwarför inte? Allenast giör dig, kiäraste syster, godt hopp: Ty det plägar icke ringa wåra uppsåth bestämia.

Dido. Så måste jag än ytterligare winlägga mig på alt sätt, att winna Aenea' kärleek.

Anna. Det måste skee. Men aldraförst bör den stoora Guden med innerliga böner blidkas. Sedan står frii wägh till Aenea' ljufva famnar.

Dido. Det will jag och framför alt j acht taga. Hielp Himmel, att iag uti mitt företagande måtte een önskelig framgång winna!

Anna. Den trägen är plägar mestadels winna sitt uppsåth.

III. *Inträde.*

Protesilaus.

Ach, huru det nu med den prächtiga Charthagine tillgår. Dess fasta murar, som tyktes på een tijd wackert tilltaga lemnas uti främsta wärket. Ingen reser nu mehra Torn på Tempel eller fästen. Ey förskaffas wijdare Sand, Kalk, Tegel och andra behöriga ämnen. På Wallar, Skantzar och Bohlwärk arbetar nu ingen. Kort

Digitized by Google

sagt, alt förra arbete stannar nu uti sitt högsta drifwande. Ungdomen, som tillförene war wahn öfwa sig uti wapn och wärjor, drilla med pijk till höger och wänster, swinga sig j andra flyglar, achta sin leeder och hwad annat mehr, går nu later och drifwer allenas flättia för öfning. Ja spiut, wapn och wärjor dee hafva sitt wissa rum under bord och bänkar. Sedan den främlingen Aeneas ankommit, låter Dido sin förra wakan och omhåga om Rijket aldeles falla, tillbringandes nu sin tijd uti öfwerflödiga måhltider, otijdiga Jachter och en alt för säker wällust. Men jag moste fuller dee mig tillsagde jachter med flijt tillreda: Thy spiut, nät, stafwar, horn och hundar moste jag rätt nu tillbringa.

IV. *Ziribiziribo.*

V. *Inträde.*

Dido. Aeneas. Illioneus. Cloantes. Achates. Protesilaus med några Jägare.

Dido. Hwem skulle icke denna liufliga dagen till all frögd och lust uppwäckia.

Aeneas. Sannerligen den gyllende Phoebus har denna dagen mehr än wanligen welat sina strimor meddela; och tror jag wäl för ingen annan orsak, än att han wårt antagna förlustande will på detta sättet förmehra.

Dido. Så welom wij derföre oss skynda, här, Protesilaë, är nu alt färdigt som till jachten görs behof.

Protesilaus. Ingen ting är af mig försummat. Här är Bogar, pijhlar, näät, spiut, stafwar, horn och alt behör.

Dido. Nu wäl an, den sig å jachten tapprast wijsar skall af mig med anseenliga skänker ihogkommas. Cloantes och Achates må nu föra den wänstra flygeln. Den högra behålle Illioneus med min Protesilao. Jag tillijka med Aenea williom oss mitt på platzen holla.

Illioneus. Wäll an, Cloantes lätt sii hwem första diuret lägger.

Cloantes. Derom lyster och mig med Illioneo täfla.

Digitized by Google

Dido. Så måtte man deras sinnen försöka. Men hwart uth willia dessa kåhlswarta moln med hijsliga blixtar?

Aeneas. Det är till befruchta, dee wårt antagande medelst ett stort regn lära förhindra.

Dido. Huru är denna liufwa dagen uti ett bistert wäder förwändt. Jag fruchtar Aeneas, det wara bäst sig nu undan regnet gifwa.

Aeneas. Ja intet bätter. Jag föllier Drottningen gärna effter.

VI. *Inträde.*

Jarbas.

Ach den odrägeliga harm du spotzke Dido måste mig alt stadigt tillbringa! Huru hafwer tu åter min konungzliga högheet med din olijdeliga spotzkheet beskymfat, j det du fram för mig een härskande konungh den flychtige och siödrifne fremlingen till din och Rijkets försvar hafwer upptagit! Skall du så den qwinlige Aeneas fram för dee Maurers wäldige konungh, allenast för sin leekande later, påsmorda låckar och tepåta seder blifwa föredragen och framsatt? Har icke iagh lijkwähl tig Dido, o stålta Qvinna, innom mina gräntzer af tin flycht upptagit; ja och den Jordamån som Tu nu åbor till din och dinas underhåld för ett ganska ringa wärde gifwit?

O frätande harm! O glödande förtreet, som in till sielfwa döden måtte brinna! Säg mig doch, store Gudh, Tu min Fader och Herre, hwarest nu tin nijtiska hämbd, tin fräsande liungeld och dundrande åskia äro? Eller fruchtom wij dem fåfengdt när dess wirriga liud, med skimrande elden uti dee hisliga mohlnen för oss skymtar. Men hwad gagnar mig denna klagan? Det sluth iag påminner mig wara af nådiga himmelen här utinnan gifwit, lärer den mig vederfarna oförrätt alt nog hämna. Huru lärer Tu då, o stålta Dido, tig ångra att Tu min ehrbiudna Scepter och krona med föracht bemödt, när du seer dig af Aenea blifwa lemnat och öfvergifwen. På slijkt sätt lärer ju himlen sielf tin spotzkheet emoth mig wedergälla. Tack skee alt derförr Tig, O nådiga himmel, som min ödmiuka böner behagat ansee och om een sådå rätt-

Digitized by Google

wijs saak tig låtit angelägit wara. Min egen hembd, skall och intet fattas. Min macht, mitt folck, min länder skola nu den nys uppbygda Carthago strax anfalla, den j grund förderfwa, och äntel.(igen) till swarta mullen kasta. Ja och tig o stålta Dido, skall min macht wäll finna, och skall Tu sidst förnimma, att Tu een konungh af Macht och Wälde har förtörnadt.

Tredie Öpningen.

I. *Inträde.*

Aeneas. Ascanius. Illioneus. Cloantes. Achates.

Aeneas. Så weet, så hänger det tillsamman, som iag nu eder berättat. Oss befaller ju himlen hädan resa.

Cloantes. Måste wij åter dee fahrliga Neptuni böllior försöka? Mig tyckes lijkwähl, o Aeneas, bätter, att man qwar dröjer till dess wintern med stormande wäder måtte lindras och sachtas.

Illioneus. Jag undrar Cloantes will den stoora Gudens alfwara befallning för slijka skiähl försumma. Ey äro wij så klena af mod och krafter, att een bister kiöld skall oss från wåra handteringar hindra.

Achates. Och mig tyckes ett tappert sinne intet böra utaf någon swårheet från sitt uppsåth afskräckas.

Cloantes. Hwad täncken I wäll gode Herrar? Är wåhrt folck ännu af förra nöd och uthståndne beswähr nog uppfriskat? Äro och skepen som sig bör med tyg och tackel wäll försedde?

Achates. Himmelens willia kan ey derföre af oss försummas.

Cloantes. Dock pläga så hastiga råd sällan winna en önskelig utgång.

Illioneus. Hwad himlen har befalt, det lärer han och befrämia.

Ascanius. Ach, Fader! Huru knapt äro wij Trojæ brand och den förra böllians farligheet undankomne? Skola wij åter j wilda hafwet af och an kastas? Ach att man alldrig nogon trygg roo eller hemwist finner! Huru sälla kunde wij lijkwähl hoos den fromma Dido än länger blifwa?

Aeneas. Ey tillåtes längre, Ascani, den milda Didonis wällwilligheet nyttia. Ty hwad den höga himmelen befaller moste wij

Digitized by Google

oförsumligen effterkomma. Ey är oss nu nogon annan hambn at förwänta än dee lofwade Italiens länder.

Cloantes. Himmelen plägar och offta sitt uppsåth förändra.

Illioneus. Skolom wij då, Cloante, medelst wår egen försummelse den lycka och framgång utur händerna släppa, som nu oss uppdrages.

Cloantes. Hwad lycka? Ey annat lärer oss här igenom tillfalla än ett försmädeligit rychte och öpen undergång, att wij så den milda Dido hemligen undanrymma.

Achates. För Didos kärliga umgänge tienar ingalunda sin egen tapperheet nedläggia.

Cloantes. Så fruchten I ey Didos macht, ey den högstes hämbd, hvilken otrooheet påföllier.

Aeneas. Att ingen otrooheet sig här uti besticker, witnar sielfwa himmelen, som oss denna resan tillsagdt hafwer. Men Didonis egen hämbd måste wij medelst wår hastiga och dålda flycht förekomma. Lät man derföre himmelens willia hafwa sin framgång ehuruwäll det I framfördt är försichtigdt nog. Ny skynden eder herrar till skepen, tillagen alt behör: Jag med min Ascanio williom strax komma effter.

Cloantes. Aeneæ willia är mig för högsta befalluing, hwad sagt är, skall snart effterkommas.

Illioneus. Så blifwer nu wår roo uti tienliga sysslor förwändt.

Achates. Så kunnom wij wårt land omsider trygdt nog winna.

II. *Inträde.*

Dido. Aeneas. Ascanius.

Dido. Ach hårda Tu, ärnar Tu icke så det förbund Tu mig swurit kullslå och sönderrifwa? O snöda last! Är detta hålla ordh? Tänker du icke nu mig hemligen undanrymma? O Aeneas, menar Tu att denna mörka natt skall ditt arga uppsåth och sinne öfwerskyhla och betecka?

Aeneas. Hielp Himmel, hwad nöd, hwad ångest mig nu omfatta! O skiöna Gudinna, min afresa har iag aldrig tänkt förtijga.

Digitized by Google

Dido. Så will Tu lijkwähl så platt mig nu förlåta? Hwad godt har iag lijkwähl tig giordt alt ifrån den stunden tig grymma hafwet till mina stränder kastade? Will tu mig nu så löhna?

Aeneas. Huru kan iag käraste Dido, all tin ynnest och mig wederfaren wällwilligheet som sig bör beprijsa? Himmelen weet, huru högdt iag den med ditt liufwa umgänge skattar. Är iag och plichtig till bleka döden härföre din trähl lefwa, der icke himmelen mig annat befalte.

Dido. Snöda otacksamheet! Hwem skulle icke här den yttersta hämbden sökia? men huru kan mitt kiärliga sinne wredgas? Aeneas, sii min oförlijkneliga Carthago, min spira, min krona; hwad j min macht är, iag tig nu för een gåfwa upoffrar. Ändra doch ditt grymma upsåth.

Aeneas. Slikt öfwerflödight oppbiudande står ey i min macht skönsta Dido att wedergöra och är det så mycket mehra förgäfwes, som det den högstes alfwara befallning hoos mig ey förmår ombyta.

Dido. See doch, hårde, att dig een Drottning till fota faller, hwilcken fast hon j macht och wälde tig wijda öfvergår, begärer lijkwähl allenast för din såtaste upptagas. Sij min hwijta bröst all söta lusters liufwa källa. Sij min blanka leeder, min purpurmunn, för hwilken Rubinens sin färg moste lemna. Lätt doch min hwijta leeders klara allabast titt hårda sinne öfwerwinna, huru wäll det stodo oss ann Aeneas, om iag tin Venus wore, du sielfver Mars, och din lilla Ascanius Cupido, som Tig ditt hårda hierta weeka kunde. Biud Fadren tin, att han sitt hårda sinne byter. Hoos Fadren plägar ju enda Sonens böner mäst gälla.

Aeneas. Ach nöd! Ach qwahl! Hwem skulle icke slijkt beweeka? Men här är, o Dido, för tina böner ey något rum mehra hoos mig öfrigdt.

Dido. Lätt doch mitt heeta tåre-regn tig gå till hiertat.

Aeneas. Ey kan iag, o Dido, Guds fasta lagh mothstrijda.

Dido. Så äret med mig giordt. Ach hårde Tu, Tu mehnedare och willsinte Tyran! Aldrig ästu af den milda Venus, nog aldrig af Anchise framkommen: men utaf den stränge Caucaso framkläckt

Digitized by Google

och med dee willsinte och fräsande Panterdiuurs sinne uppammat. Hwad hielper mig nu min sorg längre fördöllia, när mina ödmiuka böner intet mehr uthrätta? Af min böön och tårar mån han sig röra lätt? Hwad är dock för ett himlabod som du ställer mig före. Jag tror wäll himlen lärer det förbund som han oss emellan sielfwer satt hafwer medelst denna din afresa kullkasta. Hwij will iag då din resa förhindra? Far, fly, rees din koos. Hiss din segell opp och packa tig undan min ögon. Jag hoppas lijkwähl, om rättwiisan något förmåhr uthrätta, så lärer hon denna din otroo wisserligen hämna och wedergälla.

III. *Inträde.*

Aeneas. Ascanius.

Aeneas. Hielp Himmel, huru mina sinnen af ett blödigdt medlijdande nu betwingas!. Men hwad? galenskap? Himlens willia bör ju fram för alt befrämias. Ach doch hwad grymheet kärleeksens yhra kan på lychtone åstadkomma. När een wänlig käärleek bliir uti bittert haat förwänder, är den sedan med ingen låga till sitt grymma brinnande att förlijkna. Här sannas nu min egen spådom. Den otacksammaste, den hårdaste blijr iag för den liufligaste och sötaste Aeneas kallader. Lätt oss Ascani derförr hädan hasta. Kom, wij welom oss skynda att hon icke i sin förbittrade wrede måtte oss något wärre tillskynda.

Ascanius. Med min käraste faders willia är iag och mycket wäll tillfreds. Ty sedan Dido af slijk grymhet brinner, faller mig intet längre behageligit här dröja.

IV. *Inträde.*

Aeneas. Anna.

Anna. Ney icke så, aldrakäraste Aeneas, Sin trogna Dido måste han ey så platt förlåta.

Aeneas. Men komma mig icke ännu slijka okära böner före? Högädla Fröken, ställen mig icke slijka ordh j öronen; mig är förbudit längre här dröja.

Digitized by Google

Anna. Töfwa dock nogot lijtet, aldrakäraste Aenea. Tu må till det ringaste förnimma hwad iag på din Didos wägnar will dig förmähla.

Aeneas. Hwad hon å Drottningens wägnar åstundar weet iag öfwermåttan wäll. Iag kan icke dess mehra det efterkomma.

Anna. Min Systers willia är ey ytterligare att Aeneas skall stadigdt qwar blifwa: men så länge qwar dröja till dess hennes sinne måtte komma till sig igien.

Aeneas. Ey tillåtes, att iag mina tankar j detta måhlet förändrar, ey heller min afledna fader Anchises, som alla nätter uti min hwila mig om Italiens bemächtigande päminner.

Anna. Sin egen lycka kunde Aeneas sålunda befrämia. Ty när wåhren kommer, och wädren med den swåra kiölden sig sachta, blifwer honom resan lättare.

Aeneas. Himmelens willia bör ingen swårhet tillbaka sättia, och kan winterns kiöld eij det ringaste förmå mitt upsåth förändra.

Anna. Hwad mån då, o hårde, den milda Dido emoth tig brutit, att tu så aldeles utan orsak henne undanrymmer? Är Troja utaf henne belagder? Är tin fiende med hielp af henne understödd, eller hafwer hon uti någon ting sig emoth tig förgrijpit?

Aeneas. Mig drifwer ingen slijk orsak ifrån det liufwa Didos umgänge: men himmelens fasta lag, hwilken intet kan emothsträfwa.

Anna. Kan tig icke ännu hennes liufwa umgänge qwarhålla? Betänk doch, hwad godt tu lijkwäll hoos den milda Dido funnit.

Aeneas. Sannerligen slijka wällgärningar äro och än ytterligare skola wara j ett tacksampt minne.

Anna. Den tacksamhet, man uti lämpligit tillfälle wijsar är dubbelt kärkommen. Ämnar tu nogot, så wijsa det nu uti så god lägenheet.

Aeneas. Jag hafwer ju offta sagdt hwad mitt wällwilliga sinne hindrar.

Anna. Tänck dock Aeneas, att ingen otroo olönt blifwer.

Aeneas. Tillwijta mig icke så grof beskyllning utan ringaste orsak. När har iag och wäll Dido ett stadigt ächtenskap swurit?

Digitized by Google

Anna. Ach Aeneas, hwad ondt kan tu lijkwähl förhindra.

Aeneas. Den försichtig är, må sig bäst taga till wara.

Anna. Ach låter tu intet säja dig. Mina böner plägar du tillförene intet förwägra.

Aeneas. Det är, som du hörer, ey nogot rum för böner hoos mig öfrigdt.

Anna. O steenhierta! Gud pläga ödmiuka böner förmå öfverwinna.

Aeneas. Och himmelens befallning skickar sig ju intet försumma. Ty moste iag hasta mig.

Anna. Ach blijf Aeneas, ach!

Aeneas. Ney, ney iag moste fort.

V. *Inträde.*

Anna.

Han flyr och reeser af! Hielp himmel hwad för smerta!
Betunga lärer nu det weeka Didos hierta.
Ach otacksamme Tu! Blijr så den ymnig gunst
Som Dido tig betedt, nu lönt. Wist är om sunst
Nu böner och förslag. Iag fruchtar Didos fara
Med slijka ord hon lär eij liif ell' anda spara.
Det plägar mehrendels slijk uthgång och slijk änd'
Den kärleek förestå, som hastigdt blifwer tänd.

Men iag moste wäll nu desse obehagliga tijdender, fast det intet gärna, den förlåtna Dido tillbringa. Ach att himlen lijkwähl tig, falske Aeneas, ett rättmätigt straff till hämbd måtte tillmäta!

VI. *Inträde.*

Aurora (med sina strimmor kommer upp uhr hafvet).

Så liuflig som iag tror, så sorgse bord mig wijsa
Min strimmors täck ankompst, och om iag kunde lijsa
Den arma Didos siäl ifrån dess ach och wee
Skull iag min strimmor mehr ey nogon nånsin tee.
Men stränga ödet, ach!, det oförändradt blifwer:
Ett farligdt mord-uppsåth till Didos sinne drifwer
Som skönias innan kort. Ach att iag kunde då
Min purpurliufwa färg j stygisk mörker blå

Digitized by Google

Strax wända: Eller och långt borta hädan wara
Slijk giärning hindra så; och Dido lifwet spara!
Men ach det taar ey lag; Iag måste båda an
Hwar gyllend' Phoebi Stråhl, hwar dag som kommer fram
Och är det faran wärdt, att Didos mordetanckar
Ey så skall lägga af, som hemd j sinnet wanckar.
Sin skamfläck menar hon ey kunna twättas af
Ell' annat höllias med än utaf mull j graf.
Ach falska kärleek så ju altid är tin räncker,
Tin' arma trählar tu med ewigdt wee sidst kränker!
Wäll liufligdt kommer tu med leek, med skiempt och smeck,
Men ändtlig ändan giör till hiertas mördand' sweek.
Fast säller Dido war så länge hon ey hyste
Den skadlig kiärleksglöd. Ey nogon qwinna lyste
För hennes tijder lång af slijker qwinno-dygd!
Är ey det klagan wärdt? Ach andra kund' hon styra,
Men egna sinnen ey i rosig Astrilds yhra!
Är icke klagan wärdt! Een Drånning blir nu störd
Af falska Amors list omkommen, dödat, mörd!
Man hwad kan mina ord? Ey får iag länger dröja
Iag most gij Phoebo rumm, iag weet min gråt ey böja
Kom Didos morde-mod: Wäll an min plicht glör iag
Aeneæ liuflig stund: Men Dido sårgedag.

VII. *Inträde.*

Dido.

Hielp Himmel! reser den flychtige Aeneas migh således undan! Lembnar den ostadige mig så förachtad qwar? O rättwijse himmel! Är då nu all dee Dödligas troo förkohlnat, eller är Aencas den otacksammaste, som himlen nånsin under sig kunnat lyda? Hwad är då till råda? Heij, Protesilae, rusta min skepp, sambla min macht, fölg på de otacksamme Troer. Dee skola mig aldrig så ostraffade undan slippa. Men hwad talar iag? Det är ju nu förseent. Ach att iag då med Progne min hämbd på tig för tin afresa kunnat öfwa! Men kiäre, hwem kunde j tin närwaro wäll sådant tänckia? Tu har ju den sälla Anchisen, tu har ju tina Gudar undan den Trojaniska elden burit. Huru kan så grof missgärning med tig öfwerens komma? Ach outhsäjlige räncker!

Digitized by Google

Kanstu nu, du eenfaldiga Dido, besinne, huru bedrägeligit och förderfweligit fremlingars wänskapp och umgänge måtte wara? Min (sic!) hwiita bröst, tin lemmar all, titt ädla rychte, medelst hwilcket iag [sic!] kunde till ewig tijd lefwa, till scepter och krona är den nu således skändeligen förnedrat och befläckat? Så är min lefnads stijgh framlijden. Ey kan iag då längre tåhla, att den rena Phoebus sin klara stråhlar på min befläckade Siäl skall kasta. Derföre upp, Dido, rusta dig, een sådan skamfläck kan ey med annatt än tin egin blod afsköllias. Hwij dröjer iag då? hör, hör huru Sichäus min befläckade Siäl till ewiga plågor nu fodrar! Ach Sichäe hålt, hålt doch litet stila! Sij denna dart, hwilcken den falske mig för een skänck, men sannerlig een tienlig ting till mitt egit lijfs förspillande hafwer qwarlemnat, skall tig straxt mitt snöda anleet till handa skicka.

Dock hör, o himmel, att denna min gråt och tårar, som af min bleka kinder ned uppå detta mordeståhl falla måtte hoos den grymme Tyrannen något efftertryck med tijden hafwa.

VIII. *Inträde.*

Anna. Dido död.

Hielp Himmel blijd, iag hijsnar wiid, den syn iag warse blifwer
Att Dido så, kullligga må till lemmar kall och styfwer
Jag bleknar wijd, och siignar niid, mig sinn och hufwud brinna,
Sij offret fedt, som iag beredt, har båhl och brinnand' lågor!
Ach arma iag, som moot behag, förökat har tin plågor!
Tin tankar ney; förstod jag ey, till bod iag wille giöra
Och tänckte iag, att tin förslag skull, som du sad' bortföra
Aeneæ bild, Tyrannen wild uhr tankar tin och minne
Doch seer jag nu, hwad arma tu i hågen had' och sinne.
Säg hwij så dölt tu tankar hölt, säg käre Dido, Dido,
Att jag ey kund på samma stund insomna wid din sijdo.
Doch detta båhl, ett mordeståhl strax måste nu omgälla
Mitt lijf det skall för Didos fall på stunden omkull fälla
Ach bannadt blij till ewig tij Aeneas som oss röfwat
Wår Dråttning sååt med låth och grååth har Rijket wårt bedröfwat.
Ja dagen den iag bannar än, på hwilken Dido hyste
Aeneam giäf, den falske räf och honom otänkt kyste.

Digitized by Google

Förbannad blij, hvart åhr den tij, som iag min Syster rådde
Den falske taa och hålla af, och då hon så wähl trodde
Min blinda råd, mitt galna dådh. Mehr iag ey orkar tahla
Ty skall och snart, rätt denna dart slijk brister min betahla.

IV. *Inträde.*

Protesilaus. Anna. Dido död.

Protesilaus. Håll Anna still, säg hwij tu will wår förra sorg förööka
Med tinom död, och ewig glöd så obetänkt försööka?
Ey Dido mehr, nu lifvet seer fast tu ditt och förspiller
Ey heller wij mehr sälla blij. Men Himlen slijkt ogiller
Ach arme jag, min such och klag ey häller tijga mächtar
Af klagogråth och sorgelåth min sinnen och försmechta.
Min krafft går bårt, min tijd blir kårt, Aeneas, o Tyranner
Tin arga råd, tin listig dåd iag rättelig förbanner
Med tina list, tu hafwer wist, förleedit Dido frommer
Ja falske Tu, tu oss och nu om liif och wällfärd kommer.
Cartago stoor och hennes floor j början seer sin ända
Dess murar stark till jord och mark sin spetsig torn nu wända
All länder Wår j händer får ja oss till trähl och fångar
Wår fiend, bätsk, hin Jarbas hätsk een hämbd han nu bekommer.
Sii lyckans speel, sij hennes feel! ostadig städz hon blifwer
Hwad nu högst war, sitt fall det tar, så spelet sitt hon drifwer.
Men himmel hör, ach att iag spör Aenea straffelåge!
På siö och strand, på fasta land olyckan städz dig plåge!
Men klagan ey här hielper; ney, Till roo måst Dido lagas
Ty kommer an, I herrar fram, af oss hon måst begrafwas.

X. *Inträde.*

Dido död. Anna. Protesilaus. VIII Förstar.

I (Försten).

Hielp Himmel, hwad jag seer! Hvem har wår Dido dödat!
Wist henne egin hand och kärleeks twång har mördat.
Ach sköna Dido, ach blijr så din låga släckt
Skull' den ey annars än med egit lijf blij stäckt?

Digitized by Google

II.

Sij kiärleeks häfftigheet! Sij blinda Astrilds yhra!
Ach huru lijtet man i den förmåår sig styra.
Hwar Dido ditt förstånd, hwar är ditt täcka mod?
Det är af älskog blindt och stört i egit blod.

III.

Ach wrånga Venus! Ach hwad wåld till macht föröfwar,
Een ung tu gammal giör, een sund tu snart bortröfwar.
Hwad då din liufligheet som idell galla bär,
Som då hon fägnar mäst wår korta trå afskär.

IV.

Så finnes wara sandt, att alt hwad gull-likt glimmar,
Ey klara gullet är, der fins och andra strimmar.
Så sööt som kärleek först, så bitter blir han sist
Då han j liuset teer sin tusend ränkors list.

V.

Slijkt rönat Dido wår, som ey hans frätand' plågor
Har länger kunnat dra men släkt j blod sin lågor.
Är dock ey farlig ting umgås med kärleeks glöd
Som snart den största lust giör till den största nöd?

VI.

Wäll obetänkt det är den blinda kärleek höllia,
Men minder galit än dess snöda wägar föllia
Een främling älska, det wist nog galit war:
Men sielf sig bringa om än större galna bar.

VII.

Det see wij, see hwad wåld, hwad macht nu kärleek öfwat
Han Dido lijfwet sitt och oss wår Dido röfwat.
Aeneæ otroo storr! Det är ju wålland' titt
Att wij wår Dido sååt, och hon sitt lif är qwitt.

VIII.

Så är'et men hwad mehr, den kärleek har kullslagit
Och gjordt dess priis till blygd. Men den sig sjelf har dragit
I egin död och blod, wij giömma nu med pracht.
Så slutom wij wårt speel och ända denna Act».

KARL WARBURG.

Digitized by Google

Bellmaniana.

3.

I en mig tillhörig samling »Supvisor» (i qvartband) förekommer åtskilligt, som har afseende på Bellman, hvarför det här också må meddelas. Samlingens upphofsman är en borgen för uppgifternas tillförlitlighet, ty denne är ingen mindre än den bekante C. Völschow, Bellmans mångårige vän och nästan dagliga umgänge, efter hvilkens manuskript skaldens dikter 1814 utgåfvos.

Sången »Alle man i Bålen», som hittills gällt såsom Bellmans, måste nu frånkännas honom inför Völschows noggranna öfverskrift »Til Stats Secet. Schröderheim på dess Födelsedag 1785 af Kielgren». Först 1836 (i Sondéns upplaga del. VI sid. 218) finnes detta stycke upptaget som Bellmans. Hvarifrån Sondén hämtat uppgiften nämner han ej.

Likaledes finnes här upptaget ett annat stycke, som hittills tillskrifvits Bellman, nämligen »Systrar hör sådan kostlig Bassong». Till denna dikt angifver Völschow Tilas som författare, och om denna är riktig, hafva vi således ännu ett exempel på sammanblandning af dessa båda umgängesvänners visor.

Sången »Bröder och Systrars glada lag» är hos Völschow angifven som Brandels, och om denna uppgift är riktig — hvilket synes troligt äfven af inre skäl — måste den således frånkännas Bellman. Det egendomliga inträffar nu, att dessa bägge sista sånger finnas upptagna i det af Klemming utgifna manuskriptet från 1772, som är skrifvet med Bellmans egen hand. Det vill derför synas som — att döma efter hvad ofvan framdragits — detta manuskript ej *endast* innehåller Bellmans egna visor, utan att han däri äfven

Digitized by Google

intagit andras, hvilka fallit honom i smaken, häri följande samma princip, som alla andra vissamlare från denna tid.

4.

I samma samling förekomma äfven följande sånger. De uppgifvas vara författade den 26 Juli 1787, den första af Hallman, den andra af Envallson, den tredje ställd till samlingens upphofsman af icke uppgifven auktor. I den fest, hvarunder dessa visor sågo dagen, deltog äfven Bellman — man äger nämligen af honom ett bref på vers till Kapten Kempensköld, skrifvet samma dag »på lagets vägnar», och enligt uppgift undertecknadt af 100 personer. Ingen af dessa nämnas i Völschows Bellmans-upplaga, men några dagar förut den 12 Juli är den Lindström, som tyckes ha varit wohlthäter vid festen den 26 Juli, med bland undertecknarne af ett likartadt bref till kapten Kempensköld. Ännu i ett bref från 1792 hälsar Bellman Kempensköld från brodern Lindström. Det torde därför ej vara en allt för djärf hypotes att påstå, att Bellmans bref och de Hallmanska och Envallsonska skåltalen illustrerade samma fest. För att närmare belysa dennas karaktär meddelas talen.

1.

Vänner i vårt glada lag,
trohet vi förklara,
och vår fägnad blir i dag
för en Vän från Skara,
Skål för alla resande,
de som Stockholms flickor se,
utan att dem likväl gie,
det bästa och det rara.

Lustigt vänner än en skål,
ej Westrogothorum
här vid bordet och vår Bål
är det Lindströms Forum,
må hans lycka ständigt gro,
ära, vänskap, frid och tro
trifves altid i hans Bo
Collerie cum collorum.

Digitized by Google

2.

Faseligt at Skamen går
öfver torra Landen,
Värd och Vän vår heder får,
men de ömma banden
Vj så när förgiätit platt,
och vid Värdens ljufva tratt,
glömma vj hans bästa skatt,
och den högra handen.

Vackra Fru så god och glad
som trotts nån Värdinna,
ibland Kiönets hela rad
ej en slik vj finna,
god, förlåter hon vårt snack
då vj smaka denna Rack,
ädelmodig hon vår tack
skal för evigt vinna.

Lindström sjelf bland hedersmän,
Kan ej vårt nit försaka,
Gudarne blott åt sin vän
Skäncka sådan maka,
Hon vår hela vördnad har,
må nj uti många dar
Som et vördadt heders par
Lifvets nöjen smaka.

3.

Än den vittra samlaren
af de glada skrifter,
Bachii Archivarien,
Stor i dess bedrifter,
Völschow vackra Könets vän,
för den Bussen — ja, just den
vj bevara vänskap än,
alt til våra Grifter.

Digitized by Google

5.

Här ännu ett exempel på karaktären af de fester, i hvilka Bellman deltogo, nämligen några skålar föreslagna för skalden, och hvari dennes goda hjärta är temat. De meddelas ur samma Völschowska samling. Öfverskriften är »På Sabbatsberg d. 12 April 1788», och till den första skålen (på mel. »min Kung») uppgifves Hallman som författare. Dagen förefaller dock som en misskrifning för den 12 Juli samma år, ty denna senare dag vet man, att Bellman befann sig på sommarnöjet Heleneberg vid Sabbatsberg hos Handlanden Behrens Christofer Qviding och hans hustru, den sedan af Bellmans penna så förevigade Helena Maria född Lindberg[1]), och uppläste själf ett qväde till värdinnan. Äfven 1792 var Bellman på Sabbatsberg d. 12 Juli. (Eichorns Bellmans upplaga I 155 och Carléns IV 408.) Den 12 April 1788 författade han visserligen en dryckessång (Völschows upplaga I 196), men denna synes snarare motsäga antagandet, att han då skulle ha varit gäst hos makarne Qviding. Heleneberg var för öfrigt ett sommarnöje, och det är väl ej troligt att utflyttningen dit skett redan i April.

Gif agt! Slå i med fult rågad mål,
höjen glas och Bouteiller och lyftom vår Bål,
ingen får sitta still,
vänskap biuder och vil,
med sin slef i handen Behrendts dricker oss til.
Uppå sin Tunna År ifrån År,
Fadren Bachus han sväfvar och ropar gutår,
altid munter och fri,
ropar ut: Hören I,
för Anacreon i Norden skal skålen nu bli,
Et sådant hierta så ädelt och godt,
bör ju älskas och hedras öfver alt utan mått,
Gif agt! Slå i under Klingande Skrål,
präss i botten! vj drickom Bror Bellmans Skål.

1) Att Eichhorn i »Bellman och hans senaste biograf» sid. 49 uppgett att Bellman ej lärde känna Fru Qviding förr än efter skiljsmässan från mannen eller 1789, är en lapsus calami. Eichhorn meddelar nämligen i sin egen Bellmans-upplaga II 155 en skål af Bellman för henne d. 12 Juli 1788. Att mannen var närvarande synes af verserna i Völschowska manuskriptet.

Digitized by Google

2.

Ibland oss vj muntra vänner
hvad är det som fägnad bär
Jo! en Skål för den som kiänner,
vördnad för, hvad ärligt är.
Låt oss därför glasen tömma,
för den ädla Kiänslor har,
det vore Skam att Bellman glömma,
Jag till hans välgång glaset tar.

3.

Du min Bror som Kiänslor äger
och som den rara Lykan har
at vara Vän — som mera väger,
än guld och glada dar,
Åt dig jag skålen ägnar,
må du lefva lycklig nögd
en sådan Skål ju fägnar
hvaren som är til vänskap bögd.

4.

Jag aldrig nånsin funnit
det nöje som i dag
ej af det vin som runnit,
ty tocke fås hvar dag.
Nej at mit hierta röra,
det tillhör Bellman, blott
vj glasena omföra
och önskom honom godt.

6.

Slutligen meddelas ur samma källa en dikt af Lidner till Bellman:

Förnedren, förnedren det kragade pack,
Som et Snille för nyktert vil prisa,
Salomon drack Pounche af Batavia Rack,
just då han siöng sin höga visa:
Vj som ej Vishet af Bachus ha fått
Glasen för Bellman högtidligen tömma,
glömmom hans Snille — han vil göra godt.
Drickom Dens Skål som kan dikta och ömma.

HENRIK SCHÜCK.

Digitized by Google

Ur Lidénska brefsamlingen å Upsala Universitets Bibliotek.

2.

Bref till J. H. Lidén från C. C. Gjörwell.

Stockholm d. 28 Jan. 1767.

Min egen vän.

Jag tackar dig högel. för dit sista k. Bref af d. 2 Jan. Här innelykt följer en sedel på Tidningarne[1]), af hvilka M. B. är utnämnd til Medarbetare och Correspondent. Flere ledamöter af Vet. Acad. arbeta i detta verk, et verk, som jag haft nu på 3:dje året in petto, men för private och publique svårigheter ej kunnat sätta i rörelse. Det skal blifva en lärd tidning med heder, hoppas jag, och vinna andra rummet i Europa, näst den Göttingska. Skilnaden här i landet är endast den, at man här måste sjelf fatta både råd och mod, at gjöra något i dylikt ämne. Säg, om jag icke är en stor volontair i den lärda verlden?

Vi hafva nu ock fåt vid Kgl. Biblioteket den af Riks. Ständer upsatte nya Regerings-formen[2]), oss tilhanda sänd från Kgl. M:st genom Canc. Collegii Remiss. Den är eljest utkläkt i assessor Brocmans[3]) hjerna, men i sjelfva verket är den visligen inrättad, ehuru vår Antiquarius nu i förstone allena sörgt för sig sjelf. Det hufvudsakliga går derpå ut, att Translator Reg. och 2 Assessorer i Antiq. Archivo reduceras. De öfriga få bättre lön, men Hr Br. nu genast. Biblioteket och Antiquiteterne skiljas aldeles åt,

---

1) Kongl. Bibliotekets Tidningar om lärda saker, som år 1767 började att utgifvas af Gjörwell.

2) Sekreta utskottets skrifvelse till Kongl. Maj:t rörande Kongl. Biblioteket och begge Archiverne. Se Kongl. Bibl. Tidningar 1767, stycket XXIII s. 346.

3) *Nicl. Reinhold Brocman*, assessor i Antiqu. arkivet och translator regius, † 1770.

Digitized by Google

som de varit förr[1]), och utgjöra et verk hvar för sig. Staten vid det förra är ökt. Bibliothekarien, som altid är tillika Kgl. Sekreterare, får 1200, vice-Bibliothecarien (en hel ny syssla) 800 och Amanuensen 500 d. smt. Inköpsfonden är ock tilökt, men blott med 100 d. smt. Den öfriga Reformen neder vid Archivum[2]) och i Riks-Archivo gås här förbi. Hr Br. ville äfven indraga Riks-Historiographien, men den frälste Landshöfd. Baron Tilas[3]) för Rikets värdighet. Men Suecia-verket måste denna Herren gifva förlorat til Riksgäldens afbetalning. Deremot har han förskaffat oss Conducteuren Feldts Ritningar öfver Skånska Herregårdar och Märkvärdigheter, hvilken Provins, du vet, fattas i Dahlberg[4]). Kort sagt, för Kgl. Biblioteket har denne Riksdag varit en gyllene tid, ehuru för så många andra en järnålder. Endast det får äga bestånd i framtiden. Men det artigaste af alt är, at Betjeningen vid verket aldrig vetat det ringaste af alla dessa anstalter förr än vi fåt Expeditionen i våra händer.

Du har väl set, at Hofmarsk. Manderström öfversatt, på Drottningens befalning, Phocions Samtal, en förtreffelig bok[5]). Nu skola vi öfversätta goda saker, och här om dagen befalte Riks-Rådet Gref Löwenhielm mig, att öfversätta Hr Roustans Medel til et förderfvat Folks förbättring, också en skön Stats-skrift[6]). Det Almänna behöfver väl sådana hjertstyrkande saker, medan våra begrep alla dagar dränkas i en förvirrad Oeconomie och en den

1) Före år 1751, då de förenades.

2) Antiquitets-Arkivet.

3) Landshöfd. baron *Daniel Tilas*, då ledamot i Sekreta utskottet vid riksdagen.

4) Conducteuren *F. G. Feldts* teckningar, 41 till antalet, skulle såsom ett supplement till Dahlbergs Suecia antiqua et hodierna enligt Rikets Ständers beslut lemnas till Kongl. Biblioteket och de öfriga under Öfver Intendents embetets inseende fullbordas. Kongl. Bibl. Tidn. 1767 s. 228.

5) Phocions samtal om stats-konstens förbindelse med sedoläran (af Abbé *Mably*). Efter hennes kongl. maj:ts nådigste befallning ifrån fransyskan öfversatte af *Christopher Manderström*. Sthm L. L. Grefing MDCCLXVI.

6) Hvilka medel kunna förbättra et fördärfvat folk. och hvilken är den fullkomligaste plan lagstiftaren i sådan afsikt bör följa. Sthm 1768. Öfversättningen är dock ej af Gjörwell. utan af *Joh. L. Odhelius* och omtrycktes Sthm 1792.

Digitized by Google

uslaste Literatur. Nu vil jag förskräcka dig. Jag såg härom dagen en Gustaviade el. Drott Quäde om Gustaf I i 12 Böcker, skrifven i Alger af Consul Brander[1]), som hemfört stora skatter, ibland annat et Cabinett af antique medailler, som täflar med de bäste i Europa och har stycken, hvilka ej finnas i Rom, Florens och Paris. Det är starkt.

Har vår hederlige Alnander skrifvit dig til? Han har blifvit bemött af Biskop Filenius på et oerhört sätt[2]). Han ämnar söka Theol. Lectoratet hos Cadetterne i Carlskrona, och jag skal tjena honom i alt hvad jag kan. Gud välsigne dig. Jag är

Din Gjörwell.

En annan gång Instruction för Tidningarna. N. B. Samla nu fr. årets början Disput. och Program.

3.

Bref till J. H. Lidén från C. C. Gjörwell.

Stockholm d. 9 Febr. 1767.

Min käraste Broder.

Jag tackar dig för dit k. och artiga Bref, med förra Posten. Lycka til dina nya och vackra Rum. Men vet ock, att jag flyttar i Påsk. Huru, lär du säga, ifrån så vackert ställe, ifrån så många beqvämligheter? Ja, min söte Lidén, men til något mycket vackrare och beqvämare. Saken är den, att Hofintendenten Rehn reser i sommar ut, med unga KammarH. de Geer från Löfstad, til Frankrike och Italien, med flere länder i vägen, och lämnar sina bägge

---

1) *Erik Brander*, adlad *Skjöldebrand*, förf. till Gustaviade. Hjälte-dikt i tolf sånger. Sthm, Lars Salvius, 1768. 4:o — omarbet. i 15 sånger och omtryckt Sthm 1796 in 8:o.

2) I Lidénska brefväxlingen förekommer ett af mag. doc. *Samuel Joh. Alnander*, sederm. lektor i Karlskrona, skrifvet bref, som omförmäler närmare det ohöfliga mottagande, han rönt vid ett besök hos nämnde biskop. Anledningen var att Alnander helt oskyldigt blifvit i Presteståndet vid föregående riksdag af biskop *Serenius* recommenderad till presterlig befordran, och den politiska partihätskheten tog ut sin rätt.

Digitized by Google

döttrar hemma, under tillsyn af vår Ritare i Antiq. Archivo, Ol. Rehn, som är hans slägtinge, är gift och kommer at bo i mina rum. Det är sant, at jag mister den vackra gården, med sina målningar al fresco, som gjöra den unique i hela Stockholm, men jag får deremot en Trägård om 40 lefvande Träd, utom häckar, blomsterquarter och sängar til stort antal, en sak, som i alla tider varit ibland mina desideria domestica. Jag har hyrt til Påsken den så kallade Cogelska Malmgården vid S. Clara, en gata längre ut på Norr, derifrån jag nu bor, utmed sjön. Huset, deri jag kommer at bo, ligger emellan Trägården och sjön, på hvilken sida jag har hela den täcka Kongsholmen för mig. Vid sjön har jag utomdes en nätt och väl inrättad Bakgård, för Kreatur, Höns m. m. jämte flera beqvämligheter, som bättre stå i Contractet än i et Bref. Men utom alla dessa förmåner och behagligheter, räknar jag den ganska högt, om ej förnämst, at min lilla Hustru är uppfödd på den Malmgården hos sin mormor, Fru Cogel, som sjelf med egen hand planterat det mästa i Trädgården. Tänk, hvad öm och ljuf åminnelse för henne på en gång. Til hennes och mit nöje, kommer ock det, at den lille Carl Christoffer, hvarmed Gud välsignat oss, kommer at lära sig gå i den trädgården och således växa up lika med sin söta mor på et och samma ställe; kanske väntar han sig äfven der en syster. Alt nog hundrade saker, kan du säga, men tillåt at hjertats känslor ibland får flyta på papperet. Jag skrifver detta ej så mycket för den goda oeconomiska lägenhetens skull, som för att få fägna en vän med en kär tidning rörande min Hustru och min lille son.

Visserligen kan du bidraga til Bibl. tidningen, som är i Biblioteket til des nytta och din heder, efter du känner Böckerna. Det är väl sant, at du borde Docera privatim för din nya förman hr Filenius, men lät honom sköta sin frisure, upodla den vetenskapen. Då och då skickar du en recension af någon ny utländsk Bok i *Critiken* och *Lärdomshistorien*, de begge ämnen, som efter medarbetarnes fördelning äro dig tillhörige. Skulle du icke villa, äfven ibland, förbarma dig öfver somliga af våra academiske Di-

Digitized by Google

sputationer? men de från Upsala lägger du likafullt af för mig ganska complette från årets början; Programmerne får jag alltid med Posten och andra Nyheter i sjelfva Brefven. Hrr Wilde, Schönberg, Kryger, Bilmark och flere äro medarhetare, som i Stycket 5 el. för d. 18 huj. komma at nämnas. Hr Adj. Bergman i Upsala arbetar för hela Naturens rike. Han är en af våra skickligaste män, och har vidlöftig utrikes bekantskap. Säg mig i förtroende härnäst, af hvad tänkesätt han är inom Er stat, antingen han håller med el. mot din värd. Men tyst, jag är då intet i rätta dagen; jag bör fråga: håller han med Prof. Melander? Reformations-Acten[1]) vid Kgl. Biblioteket har jag redan infört i min stora Collection och har ej nu tid at skrifva af den på nytt. Tack för löftet om Brefven fr. Italien. Men lät oss ock lära känna hr Starling[2]). Du må tro, at här är en mägta stor strid i Kyrkan för D. Eneboms uphöjelse[3]). Man menar det stadnar i Rådet. Hastig händelse var det emellertid. Men Rosén himlar sig jämmerligen, kom sjelfva Nyårsdagen up på Slottet och skal hafva sagt, at Gud inom aftonen skulle straffa Enebom, hvarpå Hofvets spyflugor uttydde det således, at den nya Öfver HofPrädikanten samma afton tappade en stor bête. Det skulle vara mig kärt, om hr Wallenstråle[4]) utgifver sin Resebeskrifning, ty den blir interessant. Vår Lönboms Veckoblad[5]) är ute och går väl åt. Nu ser han, at jag spått sant. Hans vilkor hade varit bättre, om han förr följt mitt råd. Nu har jag läst Acten, hvarigenom Stats Secret. Rosenadler gifvit sit Bibliotek til Vet. Academien, teknad d. 19 Jan. sistl. Men det till-

1) Ny stat för biblioteket.

2) Från *Johan Gustaf Starling*, borgarmästarson i Upsala, finnas 2:ne bref till bibliotekarien *Ant. Norrelius*, skildrande italienska förhållanden, tryckta i Kgl. Bibl. Tidn. 1767. Vol. II s. 340—346.

3) D:r *Gustaf Enebom*, erhöll d 12 Jan. 1767 Kongl. fullmakt såsom öfverhofpredikant och preses i hofkonsistorium. Om ofvan antydda strid mellan nämde öfverhofpredikanter, se Westén, Sv. Hofcler. hist. I. III s. 353 - 357.

4) Kongl. hofpredikanten lektor *Martin Wallenstråle*, som föregående år återkom från en utländsk resa.

5) Historiska märkvärdigheter till uplysning af Svenska häfder. Började utgifvas af Sam. Loenbom 1767.

Digitized by Google

faller först Academien efter hans död utan bröstarfvingar. Hederlig gofva. Biskop Mennander har ock gjort en vacker Donation af Böcker till Biblioteket i Åbo, hvarom mera i tidningen[1]). Där får du i st. 4 el. i öfvermorgon läsa en ganska vacker art. om M. Erasmus Nicolai, liturgisk Biskop i Westerås af Domprosten Herweghr. Han har just den rätta stylen och smaken i Sv. lärda Biographien, lika med dig och Rector Gothenius i Götheborg, som gaf oss et par rätt artiga stycken i sit Magazin förl. år. Nu med det första kommer jag til Dina Poeter. Få vi snart ut flera? Nu är papperet alt, men jag altid

din Gjörwell.

P. S. Efter du vil vara god, så skickar jag dig 20 sedlar, ej för många för det höglärda Upsala. När de hunnit lösa så mycket at det förslår til 3 Prenum. på Canc.R. Ihres Glossarium, så beder jag genast om dem. Mig sker härmed en särdeles tjenst. I nästa månad få Prenumeranterne på G[ust.] A[dolph] sin valuta, hvarpå jag Gudi lof, liquiderat med det Allmänna för at sedan komma til mina private Creditorer. Får jag lefva detta året i fred, och Riksdag ej hålles i Stockholm, går alt för sig. Jag för min del ser gerna Ständerna i Norrköping. Vår Vagtmästare berättade mig eljest om en, som han sade, Nödtvångs Riksdag i Stockholm, redan för i år.

L. Bygdén.

1) Se Kongl. Bibl. Tidn. st. II. s. 28.

Digitized by Google

Tvänne lustspel i svensk öfversättning från Frihetstiden.

I Nordinska handskriftsamlingen å Upsala bibliotek påträffade jag vid tillfälligt genomgående af en afdelning en volym, 817 4:o, innehållande tvänne lustspel, hvilka strax vid närmare påseende befunnos vara öfversättningar af kända franska original.

Som mig veterligt intet meddelande om dem förekommit, men de synas förtjäna ett sådant, åtminstone det första, som bär den intressanta uppgiften, att det blifvit uppfördt på »Svenska Theatren» 1739 eller redan under denna anstalts första verksamhetsdagar, så vill jag här i korthet redogöra för dem.

Den handskrift, i hvilken dessa lustspel bevarats, är prydligt skrifven med gammal svensk stil och kan med goda skäl sättas före 1750. Utan tvifvel är det en afskrift, då båda pjeserna äro skrifna af samma hand och i det rediga skick de här te sig.

Det första stycket, med titel: *Den / Sielfkloka / eller / Otidiga Infall / utaf ett Sielf- / inbillat Wett / Föreställd i ett skådespel af fem acter / eller Öpningar / På Svenska Theatren A:o 1739*, visar sig vara en öfversättning af Molière's »L'étourdi ou les contre-temps», det första större dramatiska arbetet af den store lustspelsdiktaren, hvilket dock i sin ordning är en efterbildning efter italienaren Nicolo Barbieris »Inavvertito» (se för öfrigt Lotheissen, *Molière, sein Leben und seine Werke*, Frankfurt am M. 1880. sid. 62 o. ff.). Af den jämförelse jag varit i tillfälle att anställa framgår, att själfva öfversättningen ej håller sig särdeles strängt till originalet, hvarför, då i pjesernas anordning någon, om ock obetydlig olikhet, röjer sig, man skulle kunna ge vår öfverflyttning heder och värdighet af bearbetning. Att originalets något lösa byggnad i den svenska öfversättningen ej fått någon fastare sammanslutning, är lätt att gissa. För att något antyda skilnaden, skall jag framdraga några ställen och gör början med personförteckningen:

Digitized by Google

Originalet.	Sv. öfversättningen.
Personnages.	*Acteurerne.*
Lélie, fils de Pandolfe.	Leli, Pandolphs Son.
Célie, esclave de Trufaldin.	Cleli, oppfödd hos Trufaldin.
Mascarille, valet de Lélie.	Mascarill, dräng hos Leli.
Hypolite, fille d'Anselme.	Hippolit, Anselms dotter.
Anselme, vieillard (père d'Hypolite).	Anselm, Hippolitis fader.
Trufaldin, vieillard.	Trufaldin.
Pandolfe, vieillard (père de Lélie).	Pandolph, Lelis fader.
Léandre, fils de famille,	Cleant, förlofvad med Hippolit men kär i Cleli.
Andrès, Cru égyptien.	Eraste, Clelis Bror, hemkommen uhr Turkiet.
Ergaste, ami de Mascarille.	Arlequin, en dräng hos Cleant.
Un Courrier.	En PåstRyttare.
Deux troupes de masque.	Tvenne trupper masquer med deras musikanter.

Att den svenska pjesen är en fri tolkning af originalet torde följande ställe kunna belysa. Det är från första aktens femte scen, i hvilken skälmen Mascarill söker ställa sig in hos den gamle Anselm, afleda hans uppmärksamhet och komma åt den börs denne nyss tappat, genom att inbilla honom, att han är älskad af en ung dam:

Mascarille.	Mascarill *för sig sjelf.*
O! Dieu la belle proie	O! Hwad för läcker bit[1]) wor' det för mig att nappa!
A tirer en volant! chut; il faut que je voye	Det wor' en önsklig hielp i dessa tider knappa,
Si je pourrois un peu de pres le caresser.	Om jag man kunde få . . . dock si . . . ja si . . . jag wet,
Je sçay bien les discours dont il le faut bercer.	Hur' jag skall wäcka upp Anselms nyfikenhet.
Je viens de voir, Anselme	*Till Anselm.*
	Ack! Herr Anselm, god dag, tänk, om I gissa kunden,
	Ifrån hwad kärer ort jag kom rätt nu på stunden.

1) börsen.

Digitized by Google

ANSELM.

Et qui?

MASCARILLE.

Vostre Nerine.

ANSELME.

Que dit-elle de moy cette gente assassine.

MASCARILLE.

Pour vous elle est de flâme.

ANSELME.

Elle?

MASCARILLE.

Et vous aime tant, que c'est grande pitié.

ANSELME.

Que tu me rends content!

MASCARILLE.

Peu s'en faut que d'amour la pauvrette ne meure;
Anselme, mon mignon, crie-t-elle à toute heure.
Quand estce que l'hymen unira nos deux coeurs?
Et que tu daigneras esteindre mes ardeurs?

ANSELM.

Hwar kommer du ifrån, min goda Mascarill?

MASCARILL.

Ifrån Madam Nerin.

ANSELM.

Hur' står med henne till?

MASCARILL.

Hon älskar ehr så högt, och mer än I kan tänka.

ANSELM.

Nej, säj, så giör hon dä, den hiertans täcka änka.

MASCARILL.

Jo, hon är hel verliebt.

ANSELM *mycket glad.*

Oh, Oh, det fägnar mig,
Oh.. Oh.. Oh.. Oh.. Men har hon då sagt det åt dig?
Jag såg'na wäl en gång uppå ett främmand ställe,
Med stort behag; men se'n har jag ej haft tillfälle
At märka des person . . .

MASCARILL.

Ja, just från samma dag,
har hon till ehr person ock haft ett stort behag,
Hon sad' i jåns till mej: hur' länge ska' dä räcka,
At jag ej ser Anselm, den hiertans gubben täcka?
Hwar är nu wäl Anselm? Säj, tänker han på mej?
Hwad giör den lilla skielm? Har han mig kärer, säj?
Hwad säger min Anselm? Will han mig nögder giöra?

Digitized by Google

ANSELME.	ANSELM *hel förnogd.*
Mais pourquoy jusqu'icy me les avoir celées?	Jag är wäl gammal, men så tar'et, ser jag, lag,
Les filles, par ma foy, sont bien dissimulées!	At wackra qwinfolk än kan få till mig behag.
Mascarille, en effet, qu'en dis-tu? quois que vieux,	
J'ay de la mine encor assez pour plaire aux yeux.	
MASCARILLE.	MASCARILL.
Ouay, vrayment, ce visage est encore for mettable;	Ehrt ansigt är, min san, ännu rätt godt och brukligt;
S'il n'est pas des plus beaux, il est des agreables.	*(Anselm ler och hostar i detsamma)* fast bröstet ehrt ibland är något swagt och sjukligt.

eller då Mascarill i tredje aktens fjärde scen yttrar:

Courage, mon garçon, tout heur nous accompagne,	Hugg! Skjut och stick, häng, bränn och sönderkrossa
Mettons flamberge au vent et bravoure en Campagne	liksom en Tamerlan och som en Barbarossa.
Faisons *l'Olibrius, l'occiseur d'innocens.*	

Det i II 10 förekommande brefvet, som af kuriren (»PåstRyttaren») framlemnas till Trufaldin, är öfversatt på prosa och förkortadt samt undertecknadt *Carl Gottfrid Jouvelenborg*, ståthållare.

I III 5 inträder i stället för Ergaste Mascarilles vän, Arlequin med en lång monolog. Knappast har denne något utom namnet gemensamt med den bekante arlequinsfiguren, såvida man ej i monologens början skulle finna något minne af honom:

ARLEQUIN. *Kommande nederst på theatern baklänges, inbärandes med ett bylte på ryggen med masqueradskläder, wänder sig till Coulissen och säger.*

Farwäl, min kära mor! farwäl min mor kär lilla;
De kläder jag har länt ska intet fara illa.
I morgon alra sist skall I få dem igen,
adieu! Stor tack: farwäl! Å kära helsa hem.
Sjunger, medan han går.

Digitized by Google

Nu har jag lupit som en barfota hund,
I sta'n och på malmarna sammalund.
At låna tillhopa maskradkläder dessa,
hwarmed min herre med sin prinsessa
dansa vill så snäll:
Och i denna qwäll,
föra den sköna galanta go wän
hemligt hem till sig, ifrån Trufaldin.

Hela denna scen är olika med originalets motsvarande och betydligt längre än denna. Troligen är det bearbetarens eget. Såväl af det föregående i monologen, som af en några rader längre ned förekommande lärd anspelning kunde man vara böjd till detta antagande:

Jag har i denna dag måst löpa som en hund,
at skaffa hop dä här; och ej en enda blund
lär jag i denna natt få såfva; ty min herre,
sehn han blitt kärer, är han tio gånger wärre
än nånsin Paris war, som för en flicka skull
förarga Grekland så, at de slog Troja kull.

Enligt originalet är Andrès Célies älskare, som blifvit skild från henne, men ändtligen lyckas uppspåra hennes vistelsecort, ehuru de dock sedermera (Mascarilles berättelse om den gamla egyptiska kvinnans bekännelse m. m. V 9) befinnas vara syskon och Trufaldin, hvars rätta namn är Zanobio Ruberty, deras far; i öfversättningen åter framställas redan i V 1 Cleli eller Marian och Eraste som syskon, och deras

fader het Albert och bodde många åhr
I Holland rik och nögd;

men hade sedermera blifvit därifrån fördrifven i ett »upplopp», tillställdt af hans afundsmän; om detta samt om hans irrfärder berättar Eraste tämligen långdraget för sin syster, sedan han funnit och igenkänt henne.

Namnet Albert är för öfrigt ej gripet ur luften, ty det förekommer i Andrès' (Erastes) utrop, då han igenfinner sin far

Ouy, mon père, je suis Horace vostre fils,
D'Albert qui me gardoit les jours estant finis.
etc.

Digitized by Google

Man jämföre vidare Arlequins utdragna berättelse med Ergastes i Originalet V 1 efter Marcarilles utgjutelse öfver sin herres kortsynthet att altid omintetgöra de planer han (Mascarill) listigt uttänkt.

ARLEQUIN.

han bar sig dock bra åt . . . Jag trodde ej Leli war
En sådan käck och braf samt resolverad kar,
där kom min goda Corporal med fyra man tillika,
och sade åt vår kar, lätt oss gå in och dricka
En kanna öhl ihop; å nej, stor tack, sad' han.
Corpralen sad': å jo. Nej swara'n, jag ej kan.
Hvarför då icke dä, min herre, sad' Corpralen?
derför jag intet will, sad' han, jag wor' wäl galen,
Om jag skull' gå med ehr och dricka på en krog,
Hur då, sad' Corpralen? Är jag ej goder nog
at dricka utur stop med ehr? så will wi taga
Två glas at dricka ur, om det kan mer behaga.
Nej swara'n än en gång, jag går ej på en krog.
Därpå Corpralen fritt sin hanske af sig drog
Och tog'n i hand och sa': dä wa en krigsmans näfwe!
Jag tror, at hon ej skall för flintmousquetten bäfva.
Kom kära bror å gå och dricka Kongens skål.
Jag dricker, svard' han, aldrig emellan mål,
Corpralen tog'n i famn! Wår kar, han sade, herre
Blif mig från lifwet, I! Corpralen sade, Käre,
Jag tror, at I blir ond, och i det samma tog
han åt honom ett tag; men karen genast drog
Sin värja ut och sade: Will du mig öfverfalla?
Kar! eller hugger jag i tu på dig din skalle.
Hå, hå, sad' wår Corpral, jag skrämmes ej af hot.
Hugg till, om du har lust, du skall, min san, få mot.
Och i detsamma som de bägge så wor' stå'ndes
Och hötte åt hvaran. Si då kom Leli gå'ndes.
Han drog på wärjan strax: och sad'! hwad will I ha?
Släpp karlen! lätt'en gå! ell' skall ehr hinnen ta
Hvad är det för manér? då min Corpral så goder
dröp af! och sad': farväl, till härnäst, käre broder.

Upplösningen är både i original och öfversättning densamma: att Cleli förenas med Leli, sedan man upptäckt, att Cleli och Eraste (= Célie och Andrès) rätteligen äro syskon.

Digitized by Google

Det andra lustspelet bär öfverskriften: *Den / Tilkommande / Tidens / Seger*, och är en tämligen trogen öfversättning af tredje delen af Legrand's »Le triomphe du temps», »Le triomphe du temps futur». Som kändt är den första delen af detta stycke, »Le triomphe du temps passé» utgifven i svensk öfversättning af *C. H. König* (se Klemming, Sv. dram. literatur sid. 93) och tryckt 1764. Namnen på den senare pjesens personer äro de samma som i originalet, utom det att »Dorinette», fru Rocquentins kammarjungfru, blifvit »Dorothea» samt scenen i öfversättningen är förlagd till Stockholm. I »Den tilkommande tidens seger» är lokaliseringen bättre genomförd, såsom äfven framgår af här meddelade personförteckning.

Acteurs.	*Personerna.*
Castelcric, Gascon, nouveau mari de Lucinde.	Baron Giftklok, nyss gift med fru Snårpa.
Lucinde, mariée en secondes noces à Castelcric.	Fru Snårpa.
Damon, frère de Lucinde.	Damon, fru Snårpas Bror.
Hardicrac, Gascon, ami de Damon et de Castelcric.	Baron Stormtok, Damons vän.
Agathe, fille de Lucinde.	Fröken Sophia, fru Snårpas dotter.
Lolotte, Petite Fille, Soeur d'Agathe.	Fröken Lotta, Sophias syster om 7 åhr.
Dorante, Amant d'Agathe.	Baron Gustaf, kär i fröken Sophia.
Le petit Clitandre, Amant de Lolotte.	Lilla herr Carl, kär i fröken Lotta.

Baronerna Giftklok och Stormtok, för öfrigt kusiner, göras till västgötar i st. f. originalets gascognare.

Någon gissning om öfversättarne — ty knappast äro öfversättningarna verkställda af en och samma person — torde svårligen kunna göras. Att kontrollera uppgiften om den första, att den är uppförd å svenska teatern 1739, är väl ej häller lätt. Dahlgrens »anteckningar» lemna därom ingen upplysning.

GUST. STJERNSTRÖM.

Digitized by Google

Smärre meddelanden.

En praktupplaga 1702 af en karta öfver Stockholm.

Uti »Upfostrings-sälskapets Tidningar» 1784 sid. 723 f. meddelas en af kongl. bibliotekarien J. Björnstjerna uppsatt förteckning på plankartor och utsigter öfver Stockholm, och i första delen af Elers »Stockholm» (tr. 1800) sidd. 18—40 lemnas en annan förteckning, hvilken upptager äfven outgifna kartor m. m. Warmholtz har i Bibl. Hist. Sveo-Gothica I: 21—22 förtecknat åtskilliga stockholmskartor, men förbigår utsigter och anmärker, att »en samling af äldre och nyare sådane vuer öfver Stockholms stad, dels särskilt utgifne, dels tagne utur åtskillige tryckte böcker, förvaras uti magistratens bibliotek därstädes». Vi föreställa oss att Warmholtz här syftat på en af notarien vid Stockholms bokauktionskammare Erik Ekholm (se Biogr. Lex. Ny följd III: 272, 383) gjord samling af Stockholmiana, af honom såld till Stockholms magistrat 1778, sedan C. F. Ekerman och Johan Wellander i memorial, upplåst på rådhuset d. 27 Mars, tillstyrkt den värdefulla samlingens inköpande för 2000 dlr kmt. En öfver denna samling på 16 folioblad gjord förteckning, försedd med följande titel: »Stockholms stads Bibliotheque, eller förteckning på en mäst complett samling af chartor, böcker, tryckta skrifter och handskrifna papper, som höra til Stockholms stads beskrifning samt til underrättelse om dess öfver- och understyresmän, med deras lefverneslopp», uppvisades på rådhuset d. 5 Augusti s. å., dervid beslöts, att förteckningen skulle till handelskollegium öfverlemnas för att der förvaras, och att Ekholm skulle betalas. Enligt kollegii protokoll d. 11 Augusti deponerades förteckningen i kollegiets jernkista. Samlingen åter

Digitized by Google

emottogs af C. F. Ekerman att under hans vård förvaras »i det forna auctions-revisionscontoret».

Vi hafva något omständligt yttrat oss om denna samling för att möjligen framkalla svar på den frågan: hvar finnes nu den Ekholmska samlingen af Stockholmiana? Sannolikt är den genom vanvård förstörd. Förteckningen är deremot till finnandes i stadens kammarkontor. Den Ekholmska samlingen vore nu, om den funnes, vida dyrbarare än då den inköptes, synnerligast som den stora samling af Stockholmiana, hvilken egdes af J. Westin, icke stannat i Stockholm, der den kunde gagna, utan förflyttats till Upsala för att der upptaga en plats, som lämpligare kunde användas för en samling »Upsaliana».

I alla ofvan nämnda förteckningar upptages en af amiralen Werner von Rosenfeldt utgifven karta öfver Stockholm, hvarmed afses en karta, som bär denna inskrift: »Svea Rikes hufvudstad Stockholm, medh alla dhes gator, gränder och all annan behagelig situation, utj en accurat Grundrijtningh förfärdigad a:o 1701». Kartan graverades af A. Wijkman, utgafs 1702 och tillegnades d. v. öfverståthållaren, grefve Christopher Gyllenstjerna. Hon är väl icke så accurat som inskriften angifver, ty en och annan tillämnad, men ej utförd reglering m. m. (framför allt Norrbro enligt Tessins plan), är upptagen som verkställd, men hon är ganska vacker, och att hon var ämnad att blifva ett praktverk synes af hvad som här efter anföres.

Kartan har en bredd af 65 cm. och en höjd af 54 cm., men storleken ökas betydligt genom följande tillbehör, hvilka äro långt sällsyntare än sjelfva kartan. Samtidigt med denna trycktes nemligen en utsigt från Kungsholmen af staden och malmarna, hvilken gravyr, 140 cm. lång och 33 cm. hög, utgör det helas öfversta del. Derunder, på båda sidor om och närmast kartan, äro anbragta, dels emblematiska prydnader (i den till venster är graverad en dedikation till kon. Carl XII), 12 cm. breda och 70 cm. höga, och dels, utanför dessa prydnader, åtta efter Dalbergs Svecia Ant. i mindre storlek kopierade utsigter af de förnämsta byggnader i

Digitized by Google

hufvudstaden, neml. (till venster:) Kongl. Slottet, Riddarhuset, d. v. Kungshuset, nu Kongl. Hofrättens hus, den s. k. Arsenalen, sedan Dramatiska Teatern, som nedbrann 1825, (till höger:) Katarina kyrka, det nu s. k. Petersenska huset, Rådhuset och Banken. Dessa sidostycken äro 70 cm. höga och 26 cm. breda. Platsen under sjelfva kartan upptages af ett blad, 65 cm. långt och 16 cm. högt, hvarpå är tryckt en af Werner von Rosenfeldt författad »Låfdicht öfwer Stockholms stad». Det hela har en bredd af c:a 140 cm. och en höjd af 103 cm.

Sådant är det exemplar, som nu finnes i Kongl. Biblioteket.

Genom gamla anteckningar har man vetat att kartan utgafs sålunda prydd, som här beskrifvits — bildande ett verkligt praktstycke, som gjorde sin tid heder —, men under mer än ett sekel har intet fullständigt exemplar varit kändt. Det har lyckats Kongl. Biblioteket att på olika tider från skilda håll sammanföra arbetets 13 delar, hvilka slutligen år 1878 kunde hopfogas och uppfodras till ett helt som saknar motstycke. Den stora utsigten, de två emblematiska prydnaderna och »Låfdichten» torde vara unika.

En kopia af sjelfva kartan med latinsk och holländsk öfverskrift utgafs, utan årtal, af Reinero Ottens i Amsterdam.

K. F. Werner.

Andreas Burei stora karta öfver Sverige 1626.

Om såväl Bures berömliga verksamhet inom svenska landtmäteriet, som om hans karta, lemnas åtskilliga upplysningar i Sv. Biogr. Lex., ny reviderad upplaga III: 105, 361—362 [med rättelse IV: 401], der ock hänvisas till flera källor, bland hvilka äfven Warmholtz' Bibl. Hist. Sveo-Gothica I: 9—10, 53—54. De uppgifter om kartan, hvilka der meddelas äro dock icke fullt riktiga, förmodligen derför att Warmholtz ej haft tillfälle att se något fullständigt exemplar af den sällsynta kartan. Man känner nemligen deraf endast få exemplar: ett innehafves af Topografiska corpsen, ett af K. Landtmäteristyrelsen, ett tillhörde J. Westin i Stockholm, ett

Digitized by Google

finnes i Akad. Biblioteket i Upsala[1]) och ett i Kongl. Biblioteket i Stockholm. De tre först nämnda äro mer eller mindre bristfälliga samt sakna tillhörande titel och text; Upsala-exemplaret har beskrifningen, men är ej väl bevaradt; exemplaret i Kongl. Biblioteket är deremot fullständigt och felfritt.

Detta sist nämnda exemplar bestod ursprungligen endast af sjelfva kartan, i 6 lösa blad eller ark, och kom i sådant skick på 1780-talet från kanslirådet C. R. Berchs samlingar. På 1850-talet utbjöds i en tysk katalog till salu och inköptes af d. v. amanuensen, nu kongl. öfverbibl: Klemming, en latinsk beskrifning öfver Sverige, hvilken befans vara den till Bures karta hörande, tryckt på ena sidan af 16 folioblad, två och två sammanklistrade och derefter häftade eller bundna såsom bok. Slutligen erhölls 1879 den remsa, på hvilken kartans hufvudtitel i träsnitt är tryckt med hvita bokstäfver på svart grund.

På sätt nu är nämndt hafva de tre dyrbara och under mera än 250 år skilda beståndsdelarna (i kopparstick, boktryck och träsnitt) af det för sin tid utmärkta arbetet förenats till ett fullständigt exemplar, som blifvit restaureradt och omsorgsfullt uppfodradt, så att, enligt den ursprungliga afsigten, beskrifningen omgifver kartan på tre sidor, som en bred ram, och titelremsan utgör öfverkanten af det hela.

Kartan, som med textbladen har en bredd af omkring 160 och en höjd af omkring 150 centimeter, omfattar Sverige, Norige och Finland, samt upptager af Danmark, Norra Tyskland, Östersjöprovinserna och Ryssland så mycket som nödigt varit för fyllande af papperet. I venstra öfra hörnet finnas medaljongsporträtter af konung Gustaf Adolf och drottning Maria Eleonora.

Å förenämnda titelremsa läses:

Orbis Arctoi nova et accvrata delineatio. Auctore Andrea Bureo Sueco.

Nederst å kartan står: V. S. Trauthman sculpsit et excud.

---

1) Akad. Bibl. har nu antagligen äfven det Westinska exemplaret.

Digitized by Google

Beskrifningens titel är denna:

Orbis Arctoi Imprimisq; Regni Sveciæ descriptio.

I slutet: Impressa Stockholmiæ. Prælo Reusneriano Anno M DC XXVI.

Enligt Warmholtz funnos de »något nötta» kopparplåtarne till kartan ännu 1748 i behåll hos en enkefru Cogell på apoteket Kronan i Stockholm. Numera återstår en och en fjerdedels plåt, som förvaras i Kongl. Vitterh.-, Hist.- och Ant.-Akademien. Fjerdedelsplåten upptages af de förut nämnda porträtten.

Att plåtarne voro något nötta synes bevisa, att många aftryck blifvit gjorda. Att kartan likväl är sällsynt kan förklaras endast på det sätt, att formatets storlek gjort kartan obeqväm att förvara och att detta föranledt förstöring. Dessutom aktar man föga gamla kartor, sedan de blifvit ersatta af nyare.

Säkerligen gingo icke få exemplar till utlandet, ty der kopierades Bures karta »otaligt många gånger och i åtskillig storlek», så att nästan alla kartor öfver Sverige, som i sjuttonde århundradet utomlands utgåfvos, icke voro annat än kopior af Bures. En under konung Carl X Gustafs tid i Holland utgifven, efter de politiska förhållandena vederbörligen rättad och ökad kopia, af samma format som originalets, förtjenar särskildt omnämnas derför att hon är lika sällsynt som den svenska förebilden. Ett exemplar i Kongl. Biblioteket är antagligen det enda i Sverige. Någon beskrifning till denna upplaga trycktes ej.

Bures karta var resultatet af långvarigt och mödosamt arbete, hvilket började vid den tid, då Carl IX blef konung, och som då till buds stående hjelpmedel och kunskaper voro skäligen ofullkomliga, var utförandet så mycket svårare. Det fordrades derför Bures nit och förmåga för att åstadkomma en karta, som vid första anblicken tyckes vara en nyare tids verk.

Att detta arbete också väl var värdt de belöningar, adelskap inberäknadt, hvilka Gustaf Adolf tilldelade Bure, derom kan man få en fullt riktig föreställning endast genom att jemföra Bures karta med de förut befintliga. På en af dessa äldre kartor var

Digitized by Google

Upsala förlagdt nära den punkt der Torneå är beläget, på en annan fann man Wiborg i Finland så långt norr ut som Nordkap. Det öfriga var lika förvändt, så att kartorna icke gåfvo någon föreställning om verkligheten. Öfverdirektören för Landtmäteriet Jakob Faggot har i sitt Tal inför Kongl. Vetenskapsakademien 1747 berättat historien om svenska landtmäteriet och geografien och dervid haft tillfälle att framhålla Bures stora förtjenster.

K. F. WERNER.

JOHANN GEORG RÜDLING, som författat det på Joh. Laur. Horrns bekostnad utgifna, för sin tid märkliga arbetet: »*Det i flor stående Stockholm*» (tryckt 1731) med »*Supplement til thet i Flor stående Stockholm*» (tryckt 1740), har derigenom fått en så bemärkt plats i vår litteratur, att det vore önskligt att om hans lefnad kunna meddela några närmare underrättelser. Men då forskningar i sådant afseende hittills visat sig föga fruktbringande, sammanföras här tills vidare följande strödda bidrag till hans anspråkslösa lefnads historia.

Om Rüdlings ifrågavarande arbete yttrar (på 1770-talet) Warmholtz i Bibl. Hist. Sueo-Gothica I: 122: »Verket är vidlyftigt nog; men icke desto mindre hvarken grundeligt, fullständigt eller påliteligt. Författaren länder likväl til beröm, at han, såsom Utlänning, med den insigt och förmåga han ägde, præsterat det som tils datum ingen Svensk Man sig åtagit, neml. at lämna Allmänheten i händer en så detaillerad Beskrifning öfver Svea Rikes Hufvudstad, som denna är[1]).

Derefter tillägger Warmholtz:

»Joh. Georg Rüdling, född i Leipzig, var Tysk Scholæ-mästare i Stockholm, hvarest han afled 1741. Underskriften[2]) af Dedica-

1) Rüdlings far, död 1702, var först professor i Leipzig och sedan superintendent i Naumburg, enl. Benzelstiernas Journal öfver boktryckerierna i Stockholm.

2) Menas väl öfverskriften eller inledningen, ty underskriften är i vanliga ordalag.

Digitized by Google

tionerne framför Supplementet tjenar til bevis af hans stora modestie».

Hvad angår vidlyftigheten, så var den visserligen icke ringa, ty med dedikationer, företal och register upptager arbetet omkring 1170 oktavsidor, men Supplementet kallas ock på titeln »Grundelig Tilökning» till sjelfva hufvudskriften, hvilken, enligt dess titel, var en »Korteligen författad Beskrifning öfwer den nu för tiden widtberömda Kongl. Swenska Residence- Hufvud- och Handels-Staden Stockholm, Alt ifrån dess Begynnelse in til närwarande Tid, Vtur åtskilliga Tro-wärdiga Historie-Böcker och gamla Monumenter, med Flit och mycken Möda sammandragen» etc. etc.

Vidkommande omdömet om arbetet, bör ihågkommas att dettas mindre grundlighet och pålitlighet icke berodde ensamt på författarens större eller mindre förmåga att behandla sitt ämne, utan ock på de då tillgängliga källornas beskaffenhet. Den som något sett sig om i s. k. källskrifter, vet ganska väl att felen i dem täfla om att missleda forskaren. Att Rudlings arbete till Stockholms stads förherrligande hedrade sin författare, deri kan man instämma med Warmholtz, äfven af flere skäl än denne anfört. Också väckte det uppseende hos samtiden, och drottning Ulrika Eleonora måtte på något sätt hafva uppmuntrat företaget. Man kan sluta dertill icke blott af hela den hyperboliska dedikationen till henne af »Supplementet», utan ock af vissa uttryck. Uti denna dedikation, undertecknad af förläggaren och författaren, önskas »Then Stormächtigsta Drottning Ulrica Eleonora, Sweriges, Giöthes och Wendes Drottning, etc. etc. etc. Landt-Grefwinna til Hessen etc. etc. Af then Aldra-Heligste och Ewige Guden, Himmelens och Jordenes Alsmächtige Konung, Lifsens Aldra-Glorwärdigste(!) Furste, Härlighetens Nåde- och Kiärleks-Fulle Herre, all Godhets Vrsprung och Källa, Så mycken Önskelig Wälsignelse och wälsignad Wälgånd, som then Heliga Bibels-Skatten innehåller, Och til Hennes Maj:tz Wår Aller-Nådigste Drottnings Timmeliga, Men förnämligast Ewiga Wälfärd, hälsosam och nyttig är!!!» Detta utgör inledningen. Derpå följer sjelfva dedikationen, hållen i samma stil som inledningen.

Digitized by Google

Att emellertid hvarken drottningens eller allmänhetens bevågenhet medförde någon synnerlig ekonomisk fördel för Rüdling, det finner man af en, ett par år senare, för honom och hans maka utfärdad, så kallad tiggareskrift.

Denna skrift, tryckt på ett högst sällsynt oktav-blad, meddelas här nedan af flere skäl, neml. dels för att lemna bidrag till Rüdlings lefnadshistoria och på samma gång rätta uppgiften af Warmholtz: att R. dött 1741, och dels för att bereda tillfälle till jemförelse med motsvarande slags skrifter i våra dagar. Den ifrågavarande, upprörande skriften har följande lydelse:

»Sanfärdige och Märckwärdige Berättelser om ett par Christeligächta folks bedröfweliga och ganska ymkeliga tilstånd, then enas uti lekameliga och then andras uti andeliga måtto.

Then här i thenna Kongl. *Residence*-Staden, hos förnämt och *honett* Folck, nu så när i 20 åhrs tid wälbekante gamla tyske *Informator Rydling*, som sitt Namn igenom sin **thenna Stadens Historiska Beskrifning,** benämt, **det i Flor stående** *Stockholm*, har giordt allmänt bekant, och nu är boendes på Norra-Malm-skiljnadsgatan, uti Hofslagaren, Mäster *David Raues* hörn-gård, gent emot Trompetarebackn, giör härmed, efter långt betänckande, öfwer alt kunnigt, at then Alsmächtige, Allwise och Nådefulle Gud, efter sin heliga wilja och outransakeliga råd, har behagat, honom, berörde *Informatoren*, förutan hans Kropps gamla Svag- och bräckeligheter, ännu påläggia många långwariga, dag och natt pinsamma och dels oboteliga siukdomar, af hwilka kännbare och bekante äro, Hiertwärk och klappning, Mielt- Lung- och Wattu-soten, owanlig och omåttelig hunger ock törst, såsom ock pinsamma Matsmältning, stadig Buk- och magwärck, kroppens Upblåsning och förstoppelse, Skörbiugg, Swulnad och Swedan ifrån hufvudet inntil fötter, stor wanmächtighet, Andetäppa, Sömlöshet(!) och hufwudyra. Alla thesse berörde swåra plågor har bemelte *Informator Rydling* nu så när i 3. åhrs tid utstått, och af theras dageligen tiltagande wärck efter handen, både tils Sinnen och Lifzkrafter, blifwit så aldeles utmattat, at han nu, utan stor mödo och swida, ei mera förmår stå eller gå,

Digitized by Google

sittia eller liggia, waka eller sofwa, äta eller dricka, och sålunda hwarken lefwa eller dö.

Men förutan the berörde stora Beswärligheter, som honom allena klämma och pina, äro ännu twå andra swåra Plagor, som både honom och hans samtelige Anhöriga ganska hårdt trycka; Then ena är i andelig måtto, och består therutinnan, at hans kära Ächta hustru, som utan fåfängt och lögnachtigt Ros at nämna ifrån sin ungdom sig har beflitat om Christeliga dygder och sanna Gudsfruchtan: wid Guds-buds samt hennes lefnads noga betrachtande, och Christi, wår allmänna Frälsares hugneliga *Evangelii* å sido sättiande, råkat först uti stor häpenhet och hiert-ängslan öfwer hennes stora Synda-Register och margfaldiga Gudsbuds öfwerträdelser, sedan i klenmodighet, Samwets qwal, och hufvud-yrsel, och omsider, igenom Guds och alla Christna-Siälars arglistiga och afsagde Fiendens sataniska Frestelser, fallit i klentro, fruchtan och rädsla för then Hel. Nattwards begående, sedermera i twifwel på Guds nåd och hans Hel. ords sannhet, sina Synders Förlåtelse, och hennes siäls salighet; med hvilka pinsamma och faseliga Sinn- och Samwets-Plågor hon sig nu redan halftannat åhr har dragit, och therigenom, tillika med hennes siuka Man och 3. ännu omyndiga Barn, råkat uti stort älende och bedröfwelse, samt ett ganska uselt och ynkeligt tilstånd. Then andra plågan, som bemälte *Informator* tillika med sina samtel. anhöriga har at bära, är ganska stor Fattigdom, som består uti mangel och brist på alt, som högstnödigt är, först och främst til sina margfaldiga och ganska pinsamma siukdomars bot eller lisa, samt sin aldeles utmattade kropps skiötsel och wederqweckelse; sedan ock til sitt osh sina samtel. anhörigas lifs-underhålls-medel, och sidst til sina Christeliga gäldenärers tilbörliga förnöjelse och skrifteligen utlofwadt ärliga betalning, dels för then ännu skyldiga huus-hyra, och dels för the, under hans långwariga siukdom, och sina ringa inkomsters dageliga förminskande, på god tro bekomma(!) lifsmedel eller matwaror, hwilka skulden tilsammas räknat belöpa sig wid pass på 500. dal. k:mt, af hvilken sidst berörde gäld- och samwets-plågo han giärna wille wara befriad, om han ännu så lycklig kunne wara för sin död,

Digitized by Google

som, efter alt anseende och menskelig förmodan, nu snart lär giöra en, gifwe Gud! önskelig, hugnelig och salig ända af sitt älendiga och bedröfweliga, jämmer- bekymmer- och sorg-fulla lefnad, hvilket senare han nu, efter Guds Hel. wilja, med tolamod och öfwerlåtenhet stundeligen wäntar, hierteligen åstundar, och sig thertil fast tro på sin Frälsare, efter sin menskeliga swaghet Christeligen hereder.

Och sålunda har then ofwan bemälte fattige och älendige, utmattade och wanmächtige, högstbedröfwade och jämmerfulle, samt medel- och hielp-löse *Rydling*, then nu i *Abrahams* skiöte, ibland the sälla himmels-borgare, ewig salig *jubilerande Lazari* usle Ställbroder, sitt och sina anhöriges nu warande älendige och ynkeliga tilstånd, sanningen likmätigt, allmänt kundgiordt, emedan han sig härtils af ingen sådan Frände eller Wän har haft at hugna, som honom med någon hielp eller god råd har welat eller kunnat gå til handa; härwid underdånig-ödmjukast bediande, at the Christeliga Personer, som af Gudi med timmeliga håfwor och rikedomar, samt medlidande hiertan äro benådade, täcktes sig hans stora älende och nöd gå til sinnes, och giöra honom, samt sina med bedröfwade anhöriga, någon hielp och understöd, efter theras behag och förmågo, med then wissa försäkring och tilförsicht, at then allwetande och nådefulle Guden, efter sin kiäre Sons, wår dyre och kärleksrike frälsares *Matth.* 25. v. 40. giorda Nåde-löfte, then kiärlek, hielp och wälgiärningen, som the then ofwanbemälte *Rydling*, theras högt bedröfwade Jämn-Christen, och med många korss beteknade medlem af then fattige och förachtade Pelegrims-orden, hafwa bewisat, med andeliga och lekamliga, timmeliga och himmelska Nådegåfwor warder wedergällandes, efter sin kiärleks oändeliga mått. *Stockholm* den 20. *Maij*, 1742».

Om det ock låg i tidens sed att starkt färglägga vissa slags framställningar, nemligen sådana som den nu anförda, till hvilken dock maken torde fåfängt sökas, och sådana, som, åtminstone i någon mån, liknade den förut här ofvan meddelade dedikationsinleduingen, så kan man dock taga för gifvet att Rudling befann sig i så högst beklagansvärdt tillstånd, att döden snart måtte hafva

Digitized by Google

slutat hans lidanden. Måhända det nu meddelade frammanar närmare upplysningar om Stockholms förste historiografs och hans familjs öden.

K. F. WERNER.

Ovanliga kataloger.

Under nu tilländagångna årtiondet har vår kataloglitteratur eller dertill hänförliga förteckningar öfver samlingar riktats med åtskilliga raritets- och prakt-upplagor, bland hvilka följande må nämnas såsom förtjenta af dels konstvänners och dels bokvänners uppmärksamhet.

Uppslaget till dylika upplagor har synbarligen gifvits genom en på uppdrag af konung Carl XV af Jacob Falke upprättad och af honom på samme konungs bekostnad till trycket befordrad förteckning med titel: *Die Kunstsammlungen Sr Majestät des Königs Karls's XV von Schweden und Norwegen zu Stockholm und Ulriksdal.* (Wien 1871. Stor oktav. VIII + 254 + 2 sidor). Denna förteckningss titel är infattad i bred ornerad ram och ett ornament finnes ofvanför hvarje afdelnings öfverskrift, hvilken senare är tryckt i rödt, liksom en del af titeln, hvarjemte hvarje sida är försedd med röd ram. Samtlige ornamenten äro skurna i trä i Wien efter äldre original[1]).

1873 lät brukspatron C. D. von Schinkel trycka, i omkring 30 exemplar, på tonpapper och med röda ramar på hvar sida, en kortfattad *Katalog öfver von Schinkelska konstsamlingarne* (Stockholm. Liten oktav, 16 sidor). Detta lilla häfte, med sitt vackra tryck och sitt litografierade omslag, är en angenäm typografisk företeelse.

Samma år utgafs på konsthandlaren Bukowskis i Stockholm bekostnad och tillegnades »gynnare, kunder och vänner», ett häfte med titel: *H. Bukowskis handteckningar.* Denna något villsamma

1) Lika utstyrsel gafs den *auktionskatalog på de till försäljning bestämda delar af H. M. Konung Carl XV:s efterlemnade konstsamlingar* etc., hvilken trycktes i Stockholm 1873 (stor oktav. 40 sidor). Nästan lika utstyrsel fingo ett par 1877 tryckta auktionskataloger, den ena öfver porträtt som såldes å Salsta och den andra öfver en del af enkedrottning Josefinas qvarlåtenskap.

Digitized by Google

benämning förtydligas dock genom den på bladet näst efter utsatta egentliga titeln: *Förteckning öfver en samling gouacher, aqvareller och handteckningar af skandinaviske mästare* (Stockholm. Oktav, 2 + 38 sidor). Upplagan var 50 exemplar, i 42 af hvilka, jemte exemplarets nummer, namnet på mottagaren trycktes.

Nuvarande innehafvaren af godset Vibyholm, beläget i Nyköpings län och Årdala socken, vid sjön Båfven, grefve Gustaf Trolle-Bonde, har med mycken omtanka och kostnad i Vibyholms slott sammanbragt ett porträttgalleri, det största enskilda i vårt land. Det omfattade omkring 1875 öfver 300 nummer, deraf 285 målningar i olja, 11 i pastell och vattfärg; de öfriga utgjordes af pennritningar, kopparstick och litografier. 71 medlemmar af Bondeslägten representerades af 126 målningar. Öfver denna samling upprättade en af egarens söner, grefve Carl Bonde, en katalog, hvilken hans far befordrade till tryck i en praktupplaga af 200 exemplar till utdelning åt interesserade. Titeln på denna katalog är: *Porträttsamlingen vid Vibyholm beskrifven af Carl Bonde* (Stockholm, Hæggström 1876. Stor qvart. XII + 92 sidor). Första bladet är afsedt för exemplarets nummer och emottagarens namn. Titeln, å hvilken Vibyholms slott i äldre tid är afbildadt i fint utfördt träsnitt, är, liksom texten, delvis tryckt i rödt och trycket å hvarje sida omgifves af röd fyllig ram med ornament. Efter titelbladet följer ett dedikationsblad, derpå förord med upplysningar om samlingen samt sid. 1 f. den utförligt beskrifvande porträttförteckningen, sid. 83 f. biografiska notiser om i samlingen representerade målare och s. 90 f. förteckning öfver 73 af artisten L. Frid på utgifvarens bekostnad afritade porträtt samt öfver tre teckningar, framställande »Vibyholms slott på 1600-talet[1]), Vibyholm i närvarande dagar» och »grundritning af Vibyholms hus i början af 1700-talet». Porträttritningarna och de två sist nämnda teckningarna fotolitografierades och trycktes i 100 exemplar, dock händelsevis i mindre format än beskrifningen, å Generalstabens litografiska anstalt, men n:ris 26—30 äro, liksom ena teckningen, undantagna, så

1) Antagligen ofvan nämnda titelvignett i träsnitt.

Digitized by Google

att endast 68 af de förra och grundritningen hafva utlemnats. Porträtten äro tryckta på grå botten inom svarta ramlinier, bildande fyrkanter circa 11 cm. höga 8,5 cm. breda.

Ifrågavarande Beskrifning, med dertill hörande afbildningar, kan nu räknas till de prydligaste och dyrbaraste böcker i vår litteratur.

Nyligen har tillkommit ytterligare en dyrbar beskrifvande och illustrerad förteckning af ungefär samma slag, som den föregående, och som bär titeln: *J. A. Bergs Tafvelsamling på Heleneborg i Stockholm 1880* (Stockholm, Hæggström 1880. Stor oktav. 4 + 60 sidor, den sista hvit). Kaptenen m. m. J. A. Berg, egare af Heleneborg inom Stockholms stads område, har genom tjuguårigt samlande, sammanbragt ett tafvelgalleri af omkring 200 nummer, hvaraf 190 äro beskrifna uti ifrågavarande katalog. I detta galleri äro svenske, danske, italienske, spanske, franske, nederländske och tyske mästare representerade. För att sätta konstälskare i tillfälle att göra sig tydligare föreställning om en del af samlingen, än genom beskrifningen är möjligt, har hr Berg med stor kostnad låtit hoffotografen J. Jæger i ljustryck, afbilda 75 af taflorna, och hr Jæger har i allmänhet så väl lyckats öfvervinna de svårigheter, hvilka äro förknippade med ett dylikt företag, att hans arbete står framom det utländska, hvilket ingifvit hr Berg den tanke, som nu förverkligats. Upplagan är 75 exemplar, hvilka, smakfullt bundna, utdelas till konstälskare och till offentliga samlingar. Å ett blad framför titeln i hvarje exemplar är, jemte exemplarets nummer, namnet på emottagaren litografieradt och derunder plats för gifvarens egenhändiga namnteckning.

Genom att anlita ljustryck för illustrerande af denna katalog har kapten Berg föregått med ett exempel, som torde eller borde följas af dem, hvilka icke behöfva sky den dermed förenade uppoffringen.

Utöfver hvad nu blifvit anfördt skulle åtskilligt kunna meddelas om under 1870-talet tryckta, ovanliga bok- och myntkataloger, men dermed må anstå till annat tillfälle.

K. F. Werner.

Digitized by Google

Tillägg till Sveriges dramatiska Literatur af G. E. Klemming.

Sid. 558.

Gustaaf Adolf, of De Veldslag bij Lutzen, Treurspel; Naar het Fransch, van *Lucien Arnault*,

Door *C. G. Withuijs.*

Te Amsterdam 1832.

Duodes 128 sidor.

G. S.

Frågor.

5.

Finnas oafsedt Dübens förteckning i »Lappland och Lapparne» någonstädes förarbeten eller samlingar till ett *Bibliotheca Lapponica* eller förteckning öfver böcker tryckta på lapska?

L. Bn.

6.

Enligt Hammarskölds förteckning öfver »Schole- och Undervisnings-Böcker» Sthlm 1817 finnes sid. 28 uppgifvet, att *A. Heldmann's Grammatica germanica svetizans* utgått i 8 upplagor. I Upsala och Stockholms bibliotek finnas dock endast uppl. af 1727 (den första), 1735, 42, 51 samt den sista, Vesterås 1774. Likaså sakna nämda bibliotek hans *Paradigmata Part. Orat. Lingvæ Germanicæ* Holmiæ 1718. Undertecknad stannade därför i största förbindelse, om någon kunde upplysa honom om, huruvida någon af de saknade (för såvidt de funnits) uppl. af *Grammatica germanica* samt *Paradigmata* finnas i någon offentlig eller enskild boksamling.

Gust. Stjernström.

Digitized by Google

7.

Undertecknad emottager med tacksamhet meddelanden angående den kopparstickare, som på en planch till *Wilhelm Kruses* år 1734 i Stockholm tryckta *Riksdags-Memorial* på vers tecknat: »Sigismundt Novosadÿ sculpsit in Stockholm»;

samt upplysningar från hvilka nedanstående kopparstick förskrifva sig:

Porträtt af *Joannes Barclaius* (häradsh. i Waksala 1674—1680).

Titelplanchen i *Anders Söderman's Palæstra Militaris Suecana.* Sthlm 1679.

Porträtt af *Werner von Rosenfeldt* i hans *Navigationen* etc. Sthlm 1693.

Plancherna till *Ol. Rudbeck's* d. y. *Laponia Illustrata.* Ups. 1701.

Titelplanchen till *J. Petrellius' Christelige Long Frid Dags Tankar* etc. Westeråhs 1744.

E. LEWENHAUPT.

Digitized by Google

LITERATURHISTORISK BIBLIOGRAFI.

I

1880.

UPPRÄTTAD

AF

GUST. STJERNSTRÖM.

SAMLAREN 1880.

Digitized by Google

I denna *förteckning* anmärkta luckor torde benäget meddelas

Redaktionen.

Digitized by Google

I. Bibliografi och Literaturhistoria.

1. **Verzeichniss** der auf dem Gebiete der altnordischen Sprache und Literatur von 1855 bis 1879 erschienen Schriften. Von *Th. Möbius*. IV + 129 8:o. Leipzig 1880. Pr. 3 mk.
2. **Jahresbericht** über die Erscheinungen auf dem Gebiete der germanischen Philologie, herausg. von der Gesellschaft für deutsche Philologie in Berlin. 1:ster Jahrg. 1879. 239 Seit. 8:o. Berlin 1880. Pr. 6 mk.
3. **Bibliographische Uebersicht** der Erscheinungen auf dem Gebiete der germanischen Philologie in Jahre 1879. Von *Karl Bartsch*.
   Germania, 25:ster 1880 Jahrg. Seit. 433—506.
4. **Årskatalog för svenska bokhandeln** 1879. 71 sid. 8:o. Sthlm 1880. Pr. 0,50.
5. **Svenskt Boklexikon.** Åren 1830—65. Utgifvet af *Hjalmar Linnström*. h. 27—36, sid. 417—576. Sthlm 1880. à 1 kr.
6. **Kongliga bibliotekets handlingar II.** Innehåller: a) Årsberättelse för år 1879. (Af K. Öfverbibliotekarien *G. E. Klemming*), b) Kongl. Bibliotekets samling af svenska brefvexlingar. Öfversigt af *Elof Tegnér*. 12 + IV + 128 sid. 8:o. Sthlm 1880. Pr. 2,50.
7. **Kongliga bibliotekets samling af svenska brefvexlingar.** Öfversigt af *Elof Tegnér*. IV + 128 sid. 8:o. Sthlm 1880. Pr. 2,50.
   Separat ur föreg.
8. **Meddelanden från svenska riksarchivet,** utgifna af *R. M. Bowallius*. IV. 85 sid. 8:o. Sthlm 1880. Pr. 1 kr.
9. **Ur en antecknares samlingar.** [Af *G. E. Klemming*]. Ny upplaga. Sid. 1—64. 8:o. Upsala 1880.
   Utgifves af Svenska Literatursällskapet såsom bihang till tidskriften »Samlaren«.
10. **Tillägg till** »Sveriges dramat. literatur af *G. E. Klemming*«. I »Samlaren« 1880, sid. 98—100, 159.

Digitized by Google

11. **Förteckning på böcker och skrifter berörande Sveriges historia hvilka utkommit under år 1879.** Histor. Bibliotek. Bibliografi 5, N:o 543—653. [Af *Carl Silfverstolpe*] sid. LIII--LX.
Histor. Bibliotek 1880, h. 2.

12. **Öfversigt af de senaste årtiondenas värksamhet för kännedom om folkmål och folklif i Sverige och andra länder.** Inledande föredrag af *J. A. Lundell.* (Vid Landsmålsföreningarnes tredje allmänna fest i Upsala d. 7 Nov. 1879). Svenska landsmålsföreningarnes tidskrift I, 11. 1879, 80. 2 + sid. 461–544.
I noterna bibliografi öfver folkmål och folkliteratur, sid. 503—544 af *J. A. Lundell.*

13. **Öfversigt af tidskrifter för romanska och germanska språk.** Af *Gust. Stjernström.*
Pedagog. Tidskrift 1880, sid. 316–320.

14. **Svenska autografsällskapets tidskrift.** [Utgifven af *Chr. Eichhorn*]. N:o 2. Maj 1880. Sid. 17—36. 8:o. Sthlm 1880. à 0,50.

15. **Svenskt biografiskt lexikon.** Ny följd. VIII, 2. Sid. 225—368. 8:o. Sthlm 1880. Pr. 1,50.
Recens. i Finsk tidskr. T. IX 1880, sid. 59.

16. **Göteborgs stifts herdaminne ur kyrkan och skolan.** Efter mestadels otryckta källor sammanfördt. Af *C. W. Skarstedt.* 2:a häft., sid. 183—390. 8:o. Lund 1880. Pr. 2 kr.

17. **Vesterås stifts herdaminne.** Ny följd 1800—1880. Af *P. A. Ljungberg.* I. Westmanland. 253 sid. 8:o. Sthlm (Örebro) 1880. Pr. 3,50.

18. **Ättartaflor** öfver den på Finlands riddarhus introducerade adeln, af *Oskar Wasastjerna.* 1: 5. Sid. 513--748. II: 1—4. Sid. 1—512. (Till och med ätten Stewen). 8:o. Borgå 1880. Subskriptionspr. för hela verket 25 mk.

19. **Ur vår samtid.** Femtio porträtt med nekrologer. Af *Harald Wieselgren.* 220 sid. stor 8:o. Sthlm 1880. Pr. 6,50.

20. **Nekrologer** öfver

Thekla Knös. Af *A. H. [Agnes Hamilton].*
Ny illustr. Tidn. 1880. Sid. 131, 32.

Robert Fredr. von Kræmer. Af *V. S.*
Ny illustr. Tidn. 1880. Sid. 214, 15.

August Wilhelm Stiernstedt. Af *—d.*
Ny illustr. Tidn. 1880. Sid. 379.

Jacob Westin. Af *[Eichho]rn.*
Ny illustr, Tidn. 1880. Sid. 379.

Digitized by Google

21. **Dödsrunor** af *Axel Krook.* (O. Glas, Thekla Knös, N. J. Anderson, J. A. Josephson, Nils Arfvidsson, J. H. Berens, A. G. Adlercreutz, Fredrika Stenhammar).
I kalendern »Svea« 1881, sid. 217—47.

22. **Johan Anton Waldenström.** Minnesteckning af *P. Hedenius.* 34 sid. 8:o. Upsala 1880. Pr. 0,60.

23. **Niels Henrik Abel.** En Skildring af hans Liv og videnskabelige Virksomhed af *C. A. Bjerknæs.* 129 sid. 8:o. Sthlm 1880.
Bihang till Nord. Tidskr. 1880.

24. **Lars Johan Hierta.** Biografisk studie af *Harald Wieselgren.* 1, 2 hh. Sid. 1—224. Sthlm 1880. à 1 kr.

25. **Minnesteckning öfver Jonas Hallenberg** af *B. E. Hildebrand.* 35 sid. 8:o. Sthlm 1880.

26. **Bengt Erland Fogelberg.** Ett konsthistoriskt biografiskt försök af *John Böttiger.* (Ak. Afh. Lund). 68 sid. 8:o. Göteborg 1880.

27. **Michelagniolo.** En biografisk studie af *L. Dietrichson.* Från förf:s handskrift öfversatt af *—s —.* 167 sid., 1 portr. 8:o. Sthlm 1880. Pr. 2,25.
Utgör n:o 1 af »Lefnadsteckningar öfver utmärkta personligheter, utgifna af stiftelsen Lars Hiertas minne«.

28. **Inträdestal** [i Sv. akademien öfver *E. M. Fries* d. 20 dec. 1869] af *C. R. Nyblom.*
Svenska akademiens handlingar 56. Sthlm 1880. 8:o. Sid. 13—56.

29. **Inträdestal** [i Sv. akademien öfver *C. W. Böttiger* d. 20 dec. 1879] af *C. D. af Wirsén.*
Sv. Akademiens handlingar 56, sid. 71—221.

30. **Johan Olof Wallin.** Af *C. R. Nyblom.*
I Ny Sv. Tidskrift 1880. Sid. 1—20.

31. **Till Minnet af P. H Ling.** Af *—tw—.*
Ny illustr. Tidning 1880. Sid. 343, 46.

32. **Edvard Bergh.** En minnesteckning af *Claes Lundin.*
I kalendern »Svea« 1881. Sid. 208—12.

33. **Johan Gabriel Werwing.** Af *E. Lewenhaupt.*
I »Samlaren« 1880. Sid. 5—57.

34. **Till Carl Gustaf af Leopolds biografi.** Af *K. F. Werner.*
I »Samlaren« 1880. Sid. 58—71.

35. **Erik Jakob Arrhén von Kapfelman.** Af *K. F. Werner.*
I »Samlaren« 1880. Sid. 86—88.

Digitized by Google

36. **Johan Georg Rüdling.** (Förf. af »Det i flor stående Stockholm«.) Af *K. F. Werner.*
I »Samlaren« 1880. Sid. 151—56.

37. **Johan Ihre.** Utkast till en lefnadsteckning. Af *Gust. Stjernström.*
Nord. Tidskr. 1880. Sid. 591—607.

38. **Anders Odel.** En literaturhistorisk studie. Af *Isak Fehr.* XXV sid. 8:o. Upsala 1880. Pr. 0,50.

39. **»Onkel Adam«.** Hans lif och Diktning, af *Karl Warburg.*
I kalend. »Svea« 1881. Sid. 9—34.

40. **Hans Brask.** En skizz af *A G A[hlqvist].*
Ny illustr. Tidn. 1880. Sid 325, 26, 335, 38.

41. **En svensk »Ambrosius«** (Lars Wivallius). En tidsbild af *Julius Sellman.*
Ny illustr. Tidn. 1880. Sid. 386, 398, 99.

42. **Till Frits Reuters biografi.** Af *—s.*
Ny Sv. Tidskrift 1880. Sid. 400—404.

43. **Jules Michelet.** Af *—gf—.*
Finsk Tidskr. T. VIII. 1880. Sid. 89—107.

44. **Francesco Piranesi,** svensk konstagent och minister i Rom. Af *Fr. Sander.* 80 sidor 8:o. Stockholm 1860. Pr. 1,25.

45. **Luis de Camoens.** Af *J. A. R.*
I kalend. »Nornan« 1881. Sid. 127—37.

46. **Anteckningar om Olaus Martini.** Af *P. E. Thyselius.* 14 sid. Sthlm 1880.
Ej i bokh.

47. **Bröderne Cröell,** tidsbilder från 1600-talet af *K. K. Tigerstedt.*
Finsk Tidskr. 1880. T. VIII. Sid. 187—98, 257—278. (Äfven separat, 33 sid. 8:o).

48. **Eine alte Sammlung isländischer Aefintýri.** Von *G. Cederschiöld.*
Germania. 25:ster Jahrg. 1880. S. 129—42.

49. **Studier öfver Konunga-styrelsen.** Af *K. F. Söderwall.* (Lunds Univ. årsskrift. T. XXV). 76 sid. 4:o. Lund 1880.
Recens. i Kongl. Vitterh.-, Hist.- och Ant.-Akademiens månadsblad. Febr. 1880, sid. 32; i Literaturbl. für germ. und roman. Philologi n:o 10 1880 af *K. Maurer;* i Liter. Centralbl. af *A. Edzardi.*

50. **Några anmärkningar om bearbetningar af skriften** *De regimine principum* **af Egidius de Columna.** Af *K. F. Söderwall.*
I Vitterh.-, Hist.- och Ant.-Akademiens månadsblad. April 1880. Sid. 51—56.

Digitized by Google

51. **Om Konungastyrelsen.** Af *Gust. Stjernström.*
Nord. Tidskr. 1880. Sid. 450—58.

52. **Studier öfver Þidreks saga af Bern** af *Oskar Klockhoff.* (Upsala Univ. årsskrift 1880. Filosofi, språkv. VI). 26 sid. 8:o. Upsala 1880. Pr. 0,50.

53. **Små bidrag till den Nordiska literaturhistorien under medeltiden** af *Oskar Klockhoff.* 1. Om Osvalds saga. 2. Om Elis saga. 3. Om Partalopa Rimur. 30 sid. 8:o. Upsala 1880.

54. **Studier öfver Eufemiavisorna** af *Oskar Klockhoff.* (Upsala Univ. årsskrift 1881. Filos., språkv. I). 86 sid. 8:o. Upsala 1880.

55. **Den norsk-isländska historieskrifningen före Snorre.** Afhandling — — af *Oskar Klockhoff.* 20 sid. 8:o. Upsala 1880.
Ej i bokh.

56. **Nordboernes Aandsliv fra Oldtid til vore Dage. II. Den katholske Tid.** h. 2, 3. Kbhvn 1880.
I. Hedenold. II. Den katholske Tid äro härmed fullständigt utgifne.

57. **Om 1607 års upplaga af Uplandslagen** af *L. F. Leffler.* (Upsala Univ. årsskrift 1880. Filosofi, språkv. III). Upsala 1880. 32 sid. 8:o.

58. **Wulf Grijp emot Lars Wivallium.** Af *Skoglar Bergström.*
Hist. Bibliotek 1880. Sid. 457—506.

59. **Ur gamla läkareböcker.** Anteckningar af *Hans Janson* [*Wilh. Nauckhoff*].
Ny illustr. Tidn. 1880. Sid. 391.

60. **Tvänne lustspel i svensk öfversättning från Frihetstiden.** Af *Gust. Stjernström.*
I »Samlaren« 1880. Sid. 139—45.

61. **Bellmanniana.** Meddelade af *Henrik Schück.*
I »Samlaren« 1880. Sid. 72—75, 128—32.

62. **Ur Lidénska brefsamlingen å Upsala Universitets Bibliotek,** meddel. af *L. Bygdén.*
I »Samlaren« 1880. Sid. 76—85, 133—38.

63. **Om Katarina II:s opera »Gore-Bagatyrj«.** Tvänne afhandlingar [af *J. Grot* och *A. Brückner*]. Öfversatte från ryskan af [*C. Silfve*]*rst*[*olpe*].
I Hist. Bibliotek 1880. Sid. 191—208. (Äfven separat, 18 sid. 8:o).

64. **Zelma och Fanny af Franzén.** Inbjudningsskrift. Af *Gust. Ljunggren.*. 22 sid. 4:o. Lund 18[79]80.

Digitized by Google

65. **Några anmärkningar rörande Tegnérs bildspråk.** Inbjudningsskrift. Af *Gust. Ljunggren.* 20 sid. 4:o. Lund 18[79]80.

66. **Nya skolan bedömd i literaturhistorien.** Anmärkningar. Af *Börje Norling.* 351 sid. 8:o. Sthlm 1880. Pr. 3,75.

Recens. i Göteborgsposten 278 B $^{28}/_{11}$ 1880, i Helsingfors dagblad 338 $^{12}/_{12}$ 1880, i Sydsv. dagbladet Snällposten 302, 303 $^{29, 30}/_{12}$ 1880, i Ny illustr. Tidn. 5 $^{29}/_{1}$ 81, Aftonbladet 26, 28 $^{2, 4}/_{2}$ 81.

67. **M. J. Crusenstolpe, hans galleri af samtida och hans literära korrespondens.** Lefnadsteckning och urval af *Arvid Ahnfelt.* I. VIII + 228 sid. 8:o. Sthlm 1880. Pr. 3 kr.

68. **Ur Franzéns brefväxling.** Af *C. G. Estlander.*

Finsk Tidsk. T. IX 1880. Sid. 22—34.

69. **Förbisedda blad ur vår vitterhet.** Små literaturhist. ströftåg af *Theodor Ekelund.* 3 + 111 sid. 8:o. Sthlm 1880. Pr. 1,25.

70. **Svensk literaturhistoria i sammandrag.** För skolor och sjelfstudium, utarbetad af *Karl Warburg.* X + 142 sid. 8:o. Sthlm 1880. Pr. 1,75.

Recens. i Pedagog. Tidskr. sid. 370 o. ff. af *A. E. Friedlander,* i Ny Sv. Tidskr. af *[H.] S]olande]r* Sid. 410 o. ff.

71. **Geschichte der Literatur des skandinavischen Nordens** von den ältesten Zeiten bis auf die Gegenwart. Dargestellt von *Frederik Winkel Horn.* VIII + 404 s. 8:o. Leipzig 18[79]80. Pr. 12 mk.

72. **Literaturöfversigt.** Okt. 1879—Sept. 1880. Af *C. R. Nyblom.*

I kalendern »Nornan« 1881. Sid. 168—192.

73. **Den norska literaturen under år 1879.** Af *Henrik Jæger.* I, II.

Ny Sv. Tidskrift 1880. Sid. 109—12, 179—83.

74. **Henrik Ibsens tragedi »Et Dukkehjem«, belyst** af *Valfrid Vasenius.* Hfors 1880. 29 sid. 8:o. Pr. 0,75.

75. **Några ord om H. Ibsens »Et Dukkehjem«.** Af *L. H. Åberg.* 22 sid. 8:o. Sthlm 1880. Pr. 0,35.

Separat ur Tidskr. för hemmet.

76. **Ibsens Dockhem.** Af *W. Bolin.*

Finsk Tidskr. T. VIII 1880. Sid. 341—53.

77. **Henrik Ibsens Et Dukkehjem.** Af *A. Strömbäck.*

I Tilläggsblad n:o 1 till Tidskrift för hemmet. 23 årg. Sid. 1—8.

Digitized by Google

78. **Victor Hugo och det nyare Frankrike.** En studie af *P[auline] A[hlberg]*. III. 332 sid. 8:o. Sthlm 1880. Pr. 2,75.
I, II utkomne 1879 à 2,75. Recens. i Ny Sv. Tidskr., sid. 190 o. ff.

79. **Den estetiska realismen i Danmark.** Literaturöfversigt. Af *C. R. N[yblom]*.
I Nord. Tidskr. 1880, sid. 257—71.

80. **Nyare Pompejanska studier.** Af *J. E. Centervall.*
Nord. Tidskr. 1880, sid. 641—57.

81. **Literære Feuilletoner.** Af *Otto Borchsenius.* 413 sid. 8:o. Kbhvn 1880. Pr. 4 kr.

82. **Verldsliteraturens historia.** Hufvudsakligen efter J. Scherr sammanfattad och utgifven. Af *Arvid Ahnfelt.* 1 h. 2 uppl. 80 sid. 8:o. Sthlm 18[79]80. Pr. 1 kr.

83. **Livius som historieskrifvare.** Inledning till Livii skrifter. Af *And. Frigell.* 68 sid. 8:o. Sthlm 1880. Pr. 0,75.

84. **Var Luigi Pulci utan gudsfruktan och var hans mening någonsin att komma förargelse åstad?** Af *A. Th. Lysander.*
I »Litterärt Album« 3 årg. 1880, sid. 25—57.

85. **August Strindberg såsom dramatiker, af *W. Bolin.***
Finsk Tidskr. T. IX 1880, sid. 353—62.

86. **Cæsars-karakteren i Shakespeare's Julius Cæsar.** Af *Gust. Ljunggren.* (Inbjudningsskrift, Lund). 26 sid. 4:o. Lund 1880.

87. **Zur Shakespeare-Literatur Schwedens.** Von *W. Bolin.*
I Jahrbuch der deutschen Shakespeare-gesellschaft herausgeg. von *F. A. Leo.* 15 Jahrg. Weimar 1880. Sid. 73—128.

88. **Shakespeare och hans bearbetare.** Af *C. G. Estlander.*
Finsk Tidskr. T. IX, sid. 206—219, 292—307.

89. **Elisabeth Barret Browning, århundradets skaldinna.** Af *E. N. [Ellen Key]*.
I Tidskrift för hemmet 1880, sid. 20—32, 92—108. Slut. Början af uppsatsen i föreg. årg.

90. **Till Pouschkin-jubileet, af *—gf—*.**
Finsk Tidskr. T. IX. 1880, sid. 2—21.

91. **Uebersicht der neueren russischen Literatur von der Zeit Peters des Grossen bis auf unsere Tage.** Von *E. W. Palander.* 91 S. 8:o. Tavastehus 1880. Pr. 2 kr.

92. **Paulus Genberg.** Minnesteckning af *Oskar Svahn.* 106 sid. 8:o. Sthlm 1880. Pr. 1,25.

Digitized by Google

93. **Aurora Eneström, född Liljenrot.** Några minnesord. Af *Gust. Eneström.* (Ur Tidskr. för hemmet 1880). 9 sid. 8:o.
Ej i bokhandeln.

94. **Svenska Folkvisor,** utgifna af *E. G. Geijer* och *A. A. Afzelius.* Ny, betydligt tillökad upplaga utgifven af *R. Bergström* och *L. Höijer.* I. Tex. II. Anmärkningar. III. Musik. XXXII, 536 + XVI, 447 + XVI, 216. Sthlm 18[79]80. Pr. 19,50.
Recens. i Finsk Tidskr. T. IX 1880, sid. 310—14 af *C. G. Estlander.*

95. **Nordisk familjebok.** Konversationslexikon. Realencyklopedi, utgifven af *N. Linder.* III: 8—10, IV: 1, 2. Sthlm 1880. à 1 kr.

96. **Samlaren,** tidskrift utgifven af Svenska Literatursällskapets arbetsutskott. Första årg. 1880. Pr. i bokh. 5 kr.

97. **Neues aus Schweden.** (Om de senaste biografierna öfver Bellman och C. J. L. Almqvist). Von *J. C. Poestion.*
Magazin für die Literatur des Auslandes N:o 13, 1880, sid. 184—86.

98. **Om anden Del af Goethes Faust.** Af *Viktor Rydberg.*
I »Ude og Hjemme« n:o 153 $^{5}/_{9}$ och n:o 155 $^{19}/_{9}$ 1880.

98a. **Haqvin Spegel,** af *And. Neander.*
I Läsning för hemmet, 2 årg., 1880, sid. 415—440. Äfven separat i 25 ex.

Recensioner.

99. **Biografiskt Lexikon,** ny följd, VIII: 1, 2, Sthlm 1879, 80.
Recens. af *C. G. Estlander* i Finsk Tidskr. T. IX 1880, sid. 59—61.

100. **Götiska förbundet och dess hufvudmän.** Fosterländska teckningar. I. Götiska förbundet. Erik Gustaf Geijer. Af *Rudolf Hjärne.* Sthlm 1878.

101. **Från det förflutna och närvarande.** Minnen och tankar. I. Teckningar från Upsala akademi på 1830- och 40-talen. Köping 1879.
Bägge sistn. arbetena recens. af *Arvid Hultin* i Finsk Tidskr. T. VIII, sid. 485—490.

102. **Olof Johan Södermark,** hans lif och verk. Lefnadsteckning. Sthlm 1879.
Recens. af *C. G. Estlander* i Finsk Tidskr. T. IX 1880 sid. 59, 61.

Digitized by Google

103. **Henrik Ibsens dramatiska diktning i dess första skede**; estetiskt-kritisk undersökning af *V. Vasenius*. Hfors 1879.
Recens. af *C. G. Estlander* i Finsk Tidskr. T. IV 1880, sid. 221—24.

104. **Laurentius Andreæ.** En minnesteckning af *Th. Strömberg*. Strengnäs 1879.
Recens. af *O. A.* i Ny Sv. Tidskr. 1880, sid. 199—202.

2. Svenska språket.

105. **Historisk inledning till en språkvetenskaplig Encyklopedi.** Ett utkast af *Gust. Ragn. Schlyter*. 50 sid. 4:o. Karlskrona 1880. Pr. 1 kr.
Aftryck ur årsberättelsen om h. allm. läroverket i Karlskrona 1879—80.

106. **Språkets makt öfver tanken.** Af *Esaias Tegnér*. 139 sid. 8:o. Sthlm 1880. Pr. 2 kr.
Utgör n:o 26 af »Ur vår tids forskning, populära skildringar, under redaktion af *Gust. Retzius* utgifna af stiftelsen Lars Hiertas minne».

107. **Språket, dess lif och utveckling.** Af *W. D. Whitney*. Öfversättning och bearbetning med författarens tillstånd verkställd af *Gust. Stjernström*. 6 + 320 sid. 8:o. Sthlm 1880. Pr. 3 kr.
Recens. af *H. Edgren* i Nord. Tidskr. 1880, sid. 666—68.

108. **Klangfärger och språkljud,** af *C. F. E. Björling*. Med en tafla och 26 träsnitt. 106 + 1 sid. 8:o. Sthlm 1880. Pr. 2,75.
Recens. af *Robert Tigerstedt* i Finsk Tidskr. T. IX 1880, sid. 62, 63.

---

109. **Erex Saga,** efter handskrifterna utgifven af *Gustaf Cederschiöld*. XII + 45 sid. 8:o. Köpenhamn 1880. Pr. 3 kr.
Utg. af »Samfund till udg. af gammel nordisk literatur«. Ledamotsafgift pr år 5 kr.

110. **Svenska Medeltids-Postillor,** efter gamla handskrifter utgifna af *G. E. Klemming*. Första delen. 366 sid. 8:o. Sthlm 18[79]80. Pr. 6 kr.
Häft. 73, 74 af »Samlingar, utgifna af Svenska fornskriftsällskapet. Ledamotsafgift pr år 5 kr.

Digitized by Google

111. **Om rökstenen,** af *L. F. Leffler.* I Antiqvarisk Tidskrift för Sverige. VI: I. Sthlm 1880. 32 s.

112. **Några svenska medeltidsord.** Förklarade af *K. F. Söderwall.* 6 + 68 sid. 8:o. Lund 1880. Ej i bokh.

Recens. i Vitterh.-, Hist.- och Antiqvitets-Akademiens Månadsblad Febr. 1880, sid. 32.

113. **Bidrag till svensk etymologi.** Förklaring af fornsvenska lagord. Två uppsatser af *Axel Kock.* 27 sid. 8:o. Lund 1880. Pr. 1 kr.

114. **Om tyska lånord med *kt* i Medeltidssvenskan.** Akademisk afhandling af *Aug. Schagerström.* VI + 92 sid. 8:o. Upsala 1880.

115. **Om tyska ändelser i Svenskan,** af *Fredr. Tamm.* 2 + 44 sid. 8:o. Upsala 1880. Pr. 1 kr.

Upsala Univ. Årsskrift 1880. Filos. Språkv. I.

116. **Om främmande ord, förmedlade genom tyskan.** Några etymologiska anmärkningar af *Fredr. Tamm.* 28 + 1 sid. 8:o. Upsala 1880. Pr. 0,30.

117. **Spår af hednisk tro och kult i fornsvenska personnamn,** af *Magnus Fredrik Lundgren.* VI + 58 sid. 8:o. Upsala 1880. Pris 1,50.

Upsala Univ. årsskrift 1880. Filos. Språkv. IV.

118. **Om behandlingen af lång vokal i förbindelse med följande lång konsonant i de östnordiska språken,** af *Adolf Noreen.* 17 sid. 8:o. Upsala 1880. Pr. 0,50.

Upsala Univ. årsskrift 1880. Filos. Språkv. II.

119. **Fårömålets ljudlära,** med ledning af C. Säves och P. A. Säves ordsamlingar utarbetad af *Adolf Noreen.* 86 sid. 8:o. Sthlm 18[79]80.

Utgör I: 8 af Nyare bidrag till kännedom om de svenska landsmålen och svenskt folklif. Tidskr. utg. genom *J. A. Lundell.*

120. **Norrländska husdjursnamn,** af *Johan Nordlander.* 61 sid. 8:o. Sthlm 1880.

I: 9 af Nyare bidrag till kännedom om de sv. landsmålen etc.

121. **De svenske Dialekter.** Af *Joh. Storm.*

Nord. Tidskr. 1880, sid. 333—50.

Digitized by Google

122. **Ur Wästmanlands-Dala landsmålsförenings samlingar till en ordbok öfver landsmålet i Wästmanland och Dalarne. II.** 40 s. 8:o. Upsala 1880.

Tryckt som handskrift. Ej i bokh.

123. **Spår af dualis i ett par af Finlands svenska dialekter.** Af *A. O. Freudenthal.*.

124. **Some runic stones in northern Sweden.** From the papers of the late prof. dr *Carl Säve.* By *G. Stephens.*

I Nova Acta Reg. Societatis scientiarum Upsaliensis. Ser. tertiæ Vol. IX fasc. 2. 50 pag. 4. Upsala 18[79]80.

125. **On the dialect of the first book printed in Sweden,** by *G. Stephens.* 34 pag. 4:o.

I nova acta reg. soc. Ups. Vol. IX etc.

126. **Bidrag till svenska språkets akcentlära,** af *J. A. Aurén.* 81 sid. 8:o. Sthlm 1880. Pr. 1,50.

127. **Svensk bokstafveringslära.** 6:te uppl. (Utarbetad med hänsyn till »Ordlista öfver svenska språket, utgifven af svenska akademien«, 4 uppl.) Af *J. A. Aurén.* 35 sid. 8:o. Sthlm 1880. Pr. 0,40.

128. **Svensk språklära.** 2 uppl. Af *J. A. Aurén.* 100 sid. 8:o. Sthlm 1880. Pr. 1 kr.

129. **Svensk språklära i sammandrag.** Af *D. A. Sundén.* 6:te med en verslära tillök. uppl. 183 sid. 8:o. Sthlm 1880. Pr. 1,25.

130. **Kritisk ordbok öfver svenska växtnamnen.** Af *Elias Fries.* Utgifven af svenska akademien. XIV + 177 + 1 sid. 8:o. Sthlm 1880. Pr. 2,75.

131. **Dansk-svensk *gå* och *stå*,** af *M Lorensen.*

Nordisk Tidskr. for Filologi. Ny Række, IV, sid. 222—31.

132. **Satser i nordisk språkhistoria.** Af *L. F. Leffler.*

Nord. Tidskr. for Filologi. 1—10 i IV, sid. 285—88; 11—20 i V, sid. 75—80.

133. **Satser i svensk verslära,** af *Adolf Lindgren.*

Ny Sv. Tidskr. 1880, sid. 221—48. Äfven separat.

Digitized by Google

Recensioner.

134. Sounds and forms of spoken swedish. By *Henry Sweet.* (From the transactions of the philological society 1877—79).

Recens. af *J. A. Lundell* i »Literaturblatt für germanische und romanische Philologie«, n:o 9. 1880; af *Gust. Stjernström* i Nord. Tidskr. 1880, sid. 375.

135. Språkhistoriska undersökningar om svensk akcent, af *Axel Kock.* Lund 1878.

Recens. af *Karl Verner* (Halle) i Anzeiger f. deutsches Alterthum und deutsche Literatur. VII, 1. S. 1—13.

Digitized by Google

Digitized by Google

Digitized by Google

Förteckning

öfver

Svenska Literatursällskapets medlemmar.

Hedersledamöter:

Estlander, C. G., Fil. D:r, Professor, Helsingfors.
Klemming, G. E., Fil. D:r, Kongl. Öfverbibliotekarie, Stockholm.
Ljunggren, G. H. J., Fil. D:r, Professor, Lund.

Ledamöter:

Abrahamsson, A., Godsegare, Nääs
Abramson, A., Grosshandlare, Stockholm
Abramson, L., Grosshandlare, Göteborg
Afzelius, Fr., Apotekare, Söderhamn.
Afzelius, J. A., Fil. Kandidat, Upsala.
Agardh, J. N., Bibl.-Amanuens, Lund.
Ahlén, A., Fil. D:r, Lekt., Kristianstad.
Ahlstedt, K. A., Fil. Kandidat, Upsala.
Ahlstrand, J. A., Bibliotekarie, Stockholm
Ahnfelt, A., Fil. Doktor, Stockholm.
Akademiska Föreningen, Lund.
Alin, O. J., Fil. Doktor, Docent, Upsala
Almén, J., Kammarskrifvare, Stockholm.
Almqvist, R. M., Fil. Kandidat, Upsala.
Alvin, A. R., Fil. D:r, Läroverksadjunkt, Linköping.
Andersén, A., Handelsbokh., Stockholm.
Andersson, E. M., Handlande, Östersund.
Andersson, G., Antiqv. Bokhandl., Upsala.
Andersson, K. L., Tjensteman vid Central-Tryckeriet, Stockholm.
Andersson, L. A., Fil. Kandidat, Upsala.
Andréen, P., Stadskamrer, Göteborg.
Annerstedt, Cl., Fil. D:r, Docent, Upsala
Arsenius, J. G., Öfv.-Löjtnant, Upsala.
Arpi, R. M., Fil. Kandidat, Upsala.
Axell, J. S., Fil. D:r, Grossh., Sundsvall.

Bagge, A. J. P., Fil. Kand., Läroverksadjunkt, Nyköping.
Bagge, J., Musikhandlare, Stockholm.
Bagge, A. H., Landssekreterare, Jönköping.
Barkman, G., v. Kommissionslandtmätare, Östersund.
Barthelson, Fr., Aktuarie, Stockholm.
Becker, B. P. A. W. N., Protokollssekreterare, Stockholm.
Beckman, A., Jernvägskassör, Östersund.
Beer, G., Musikhandlare, Stockholm.
Bellinder, A., Fil. D:r, Lektor, Örebro.
Berg, E., Bryggeriidkare, Östersund.
Berg, F. W., Skogsinspektör, Umeå.
Berg, Josefine, Fru, Östersund.
Berg, N., Grosshandlare, Stockholm.
Bergelmer, A. M., Fil. Kand, Läroverksadjunkt, Jönköping.
Berggren, G. A. Fil. Kandidat, Upsala.
Berglöf, F., Borgmästare, Söderhamn.
Bergman, R., Handelsbokh., Stockholm.
Bergner, A., Östersund.
Bergstrand, W., Juris. Kand., Stockholm.
Bergström, D., Fil. Stud., Upsala.
Bergström, L., Provinciallä k., Hernösand.
Bergström, P. A., Landshöfding, Örebro.
Bergwall, A., Landtbrukare, Stockholm.
Bergvall, J. E., Provinciallläkare, Gefle.
Berlin, C. W., Apotekare, Gefle.
Berling, E. W., Fil. Doktor, Akad. Bibliotekarie. Lund.
Berling, Edv., Boktryckare, Upsala.
Bernand, M., Tjensteman i Bolaget Freja, Stockholm.

Digitized by Google

Billing, M, Fil. Doktor, Lund.
Bjurström, P. G., Handlande, Stockholm.
Björkén, J., Med. Doktor, Adjunkt, Upsala.
Björkman, B. A., Fil. Kandidat, Läroverksadjunkt, Gefle.
Björnberg, C. H. Th., Fil. Kand, Kollega, Uddevalla.
Blomberg, C. J., Fil. D:r, Lekt., Hernösand.
Blomqvist, J. W., Musikdirekt., Östersund.
Bodman, C. E. C., Tullförvaltare, Gefle.
Boëthius, S. J., Fil. D:r, Docent, Lektor, Upsala.
Boheman, C. R. H., v. Häradshöfding, Registrator, Stockholm.
Boheman, E. H. G., Kapten, Stockholm.
Bohlin, A., Bokförläggare, Stockholm.
Bohm, J. A., Handelsbokh., Uddevalla
Bohm, K., Kamrerare, Sundsvall.
Boklund, J., Hofintendent, Stockholm.
Bolin, E., Landssekreterare, Falun.
Bomansson, K. A., Fil. D:r, Statsarkivarie, Helsingfors.
Bonde, Gustaf, Trolle-, Öfv.-Kammarjunk., Stockholm.
Bonnier, A., Förlagsbokhandl., Stockholm.
Boqvist, E. G., Provinciallåk., Östersund.
Borgyren, E, Disponent, Östersund.
Borgh, P. O., Kronolänsman, Östersund.
Borgström, J., Mora.
Bovallius, C. E. A., Fil. Doktor, Docent, Upsala.
Bowallius, R. M., Jur. Fil. Kand., Lund.
Brandt, K. H., Fil. D:r, Lekt.. Östersund.
Branting, K. Hj., Fil. Stud., Upsala.
Bratt, A. W., Assessor, Jönköping.
Braune, F. E, Fil. D:r, Bibl.-Amanuens, Lund.
Brisman, N. M. P., Stadsläkare. Umeå.
Broberg, C., E o. Kammarskr., Stockholm.
Broberg, F., Postdirektör, Göteborg.
Broberg, J. W., Med. o. Fil. D:r, Bibliotekarie vid Carol. Instit. Stockholm.
Brunström, I, Notarie, Stockholm.
Bucht, G. W., Fil. D:r, Rekt., Hernösand.
Burman, Ag., Östersund.
Bygdén, A. L., Fil. D:r, Bibl.-Amanuens, Docent, Upsala.
Bylund, K. J. N., Med D:r, Wennersborg.
Börjeson, A., Fil. Kand., Extra Lärare, Karlskrona.

Cadier, R., Hotellegare, Stockholm.
Callmeyer, E., Boktryckare, Stockholm.
Cantzler, H. G., Stockholm.
Carlson, G., v. Häradshöfding, Jönköping
Carlson, K. G., v. Häradsh., Jönköping.
Carlson, M., Fil. Stud, Upsala.
Cederlund, J., Grosshandlare, Hernösand
Cervin, C., Bankir, Stockholm.
Christiernsson, G., Medarbetare i Aftonbladet, Stockholm.
Clason, E. C. H., Med. D:r, e. o. Professor, Upsala.
Crongvist, A. W., Rättskemist, Stockholm.
Cygnæus, C. J., Landssekreterare, Umeå.
Cöster, J. L., Kansliråd, Stockholm.

Dahl, O, Handelsbokhållare, Stockholm.
Dahlerus, G. E, Notarie, Stockholm.
Dahlgren, C., Notarie, Stockholm.
Dahlgren, E. W., Bibl.-Aman., Stockholm.
Dahlgren, F. A., Fil. Doktor, Kansliråd, Stockholm.
Dalsjö, M., Fil D:r, Lekt., Kristianstad
Davidson, D, Jur. Kand., Docent, Upsala
Davidson, E, Stockholm.
Djurklou, N. G., Frih., Fil. D:r, Kammarherre, Örebro
Donner, A, Fil. D:r. Stockholm.
Dumrath, J. E., Kamrerare, Stockholm.

Edman, L., Fil. D:r, Akad.-Adj., Upsala.
Eggertz, C. M. U., Fil. Doktor, Lektor, Karlskrona.
Ehrensvärd, C. A., Grefve, Landshöfding, Göteborg.
Eichhorn, Chr., Bibl.-Aman, Stockholm.
Ekelund, Th., Literatör, Stockholm.
Ekholm, E. U., Bibl.-Amanuens, Upsala.
Ekstrand, A. G., Fil. D:r, Docent, Upsala.
Ekwall, A., Kamrerare, Stockholm.
Elfstrand, P. G., Grosshandlare, Gefle.
Eneström, G. H., Fil. Kandidat, Bibl.-Amanuens, Stockholm.
Englund, P., Kronofogde, Östersund.
Engwall, Amanda, Fru, Östersund.
Engeström, J. v., Possession., Kipplingeberg.
Enlund, E. H., Fil. Kandidat, Läroverksadjunkt, Gefle.
Ericson, C. E., Bokhandlare, Stockholm.
Ericsson, C. M., Handlande, Stockholm.
Eskilsson, N., Bokhandlare, Stockholm.
Essen. C. v., Frih, Löjtn., Upsala, Wijk.
Ewerlöf, G., Bokhandlare, Gefle.
Ewerlöf, Hj., Bokhandlare, Gefle.

Fahlcrantz, C. A., Fil. D:r, Lekt., Upsala.
Fahlcrantz, G., v. Häradsh., Östersund.
Fahlstedl, F. E., v. Lektor, Sundsvall.
Falk, M., Häradshöfding, Stockholm.
Fant, C. J. M., Fil. Kandidat, Upsala.
Fehr, F. A., Fil. D:r, Komm., Stockholm.
Fehr, I. N., Fil. Licentiat, Upsala.
Feron, L. C., Juvelerare, Stockholm.
Festin, R., Fanjunkare, Östersund.
Fleetwood, C. M., v. Häradsh., Jönköping.
Flodin, S., Bokförläggare, Stockholm.
Flodmark, J., Kammarskrifv., Stockholm.

Digitized by Google

Follin, F., Notarie, Stockholm.
Foutell, A. G., Fil. Kand.. Helsingfors.
Frese, C. O. de. v. Häradshöfding, Umeå.
Frick, E. A., Lasarettsläkare, Hernösand.
Friedlander, A. E, Fil. D:r, Docent. Lund.
Friedländer, Th., Konsul, Stockholm.
Fris, C. G., Grosshandlare, Stockholm.
Fris, Gösta, Stockholm
Frunck, F. G. D., Fil. Kandidat, Upsala
Fägersten, A., Fil. Kandidat, Lund.

Gartz, Cl., Bokaukt:skommiss., Stockholm.
Geete, S. J., Häradshöfding, Östersund.
Gegerfelt, H. G. v., President, Jönköping
Geijer, P. A, Fil. D:r. Akad.-Adj., Upsala. *Sällskapets skattmästare.*
Georgi, K. G., v. Läroverksadj., Linköping.
Getzhult, G., Handelsbokh., Stockholm.
Gillberg, R. W., Fil. Doktor, Läroverksadjunkt, Umeå.
Gilljam, G. F., Fil. D:r, Rekt., Stockholm.
Glas, L., v. Konsul, Umeå.
Glas, P. W., Fil. Kand., v. Konsul, Umeå.
Granholm, E., Bleckslagare, Stockholm.
Grape, A., Med. Doktor, Gefle
Grape, E. O., Fil. Doktor, Lektor, Umeå.
Gumpert, M., Grosshandlare, Göteborg.
Gyldenstolpe, N. M. G, Grefve, Kammarherre, Stockholm.
Gyllander, Adolf, Fil. Kand., Upsala.
Göransson, H., v. Konsul, Gefle.
Göteborgs Musei Bibliotek.
Göthe, A. G., Fil. D:r, Aman., Stockholm

Hægerstrand, V., Skeppsklarerare, Gefle.
Hagberg, J. Th., Fil. D:r. Prof., Upsala.
Hagson, K A., v. Adjunkt, Linköping.
Hallbeck, C. S., Artist, Stockholm.
Hallbäck, H. H., Fil. D:r, Docent, Bibl.-Amanuens, Lund.
Hallman, K., Redaktör, Luleå.
Hallström, S.G., Tullvaktmäst, Östersund.
Hamilton, H. E. G., Grefve, Jur. Kand., Hofrätts e. o. notarie, Stockholm
Hammarsten, O., Med. D:r, e. o. Professor, Upsala.
Hazelius, A. I., Fil. Doktor, Stockholm.
Heckscher, E, Bankdirektör, Stockholm.
Hedberg, F T., Intendent, Stockholm.
Hedlund, E., Telegrafassistent, Uddevalla.
Hedlund, H., Literatör, Göteborg.
Hedlund, S. A., Fil. Kand., Redaktör, Göteborg.
Hellstenius, J. A. C., Fil. D:r, Aktuarie, Stockholm.
Hellström, N. P., Handlande, Östersund.
Hellström, P. F. C., Kapten, Hernösand.
Herlenius, D., Kamererare, Gefle.
Hernblom, K. A., Lasarettsläk., Östersund.
Hernlund, C. H., Fil. Kand., e. o. Amanuens, Stockholm.
Herzog, P., Bokbindare, Stockholm.
Hildebrand, H. O. H., Fil. Doktor, Riksantiqvarie, Stockholm.
Hillman, A. F., Grosshandl., Söderhamn.
Hillman, J:r, A., v. Konsul, Söderhamn
Hillman, R., Grosshandlare, Söderhamn.
Hirsch, I., Musikhandlare, Stockholm.
Hjertberg, E. G, Protok:ssekr., Stockholm.
Hodell, F., Redaktör, Stockholm.
Hofberg, H., Fil. Doktor, Stockholm.
Hofsten, K. E. v., Justitieråd, Stockholm.
Hohenhausen, L. H. v., Öfverste-Löjtnant och Chef, Östersund.
Holm, A. F., Juris Kandidat, Upsala.
Holm, C. Th., Handelsbokh., Stockholm.
Holm, G. B. A., v. Häradsh., Stockholm.
Holm, P., Länsman, Ström.
Holmgren, A. F., Med. Doktor, Professor, Upsala.
Huldt, Chr., Auditör, Umeå.
Hult, H. F., Fil. D:r, Rektor, Halmstad.
Hussénius, N., Bataljonspred., Karlskrona.
Hyckerström, M., Bokhandlare, Upsala.
Hålén, J, v. Häradshöfding, Gefle.
Hård af Segerstad, G. M, Grosshandlare, v. Konsul, Gefle.
Häggström, F. W., Fil. Doktor, Professor, Upsala.
Häggström, L., Teol. Stud., Upsala.
Högberg, C., Antiqv. Bokhandlare, Upsala
Högman, Chr., Fil. D:r, Bibl.-Amanuens, Upsala.
Höök, C. E, Kongl. Hofpred., Stockholm.

Ingelman, G., Löjtnant, Östersund.

Jacobi, A., Grosshandlare, Uddevalla.
Jacobsson, G., Fil. D:r, Teol. Kandidat, Docent, Upsala.
Jacobsson, H., Fil. D:r, v. Lekt., Linköping.
Johansson, J., Fil. D:r, Rektor, Umeå.
Johnsson, A., Fil. Doktor, Läroverksadjunkt, Jönköping.
Johnstone, A. v., Bankobokh., Halmstad.
Jungbeck, K., Revisor, Stockholm.
Justelius, Apotekare, Östersund.

Kallenberg, B. S., Fil. Doktor, Läroverksadjunkt, Kristianstad.
Karlson, K. Fr., Fil D:r, Lektor, Örebro.
Karlsson, K. H., Fil. Kandidat, Upsala.
Karsten, R. H., Handlande, Umeå.
Keijser, E. J., Fil. D:r, Teol. Kandidat, Kyrkoherde, Örebro.
Kempe, B., Grosshandlare, Hernösand.
Kempe, F., Konsul, Hernösand.
Kempe, W., Grosshandlare, Hernösand.

Digitized by Google

Kempff, Hj., Fil. Doktor, Lektor, Gefle.
Kjellberg, Julia, Fröken, Stockholm.
Kjellerstedt, N. J., Grosshandlare, Gefle.
Kjellerstedt, P. A., Förste Landtm., Umeå.
Klingberg, F. W., Handelsbokh., Stockholm.
Klintberg, G., Fil. Doktor, Rektor, Gefle.
Klockhoff, O., Fil. D:r, Docent, Upsala.
Knös, O. V., Fil. Doktor. Docent, Lektor, Upsala.
Kock, A., Fil. Doktor, Docent, Lund.
Krook, A., Literatör, Göteborg.
Kruse, N. J. W., Juris Kandidat, Sekreterare, Stockholm.
Krusenstjerna, E. von, Expeditionschef, Stockholm.
Kullander, P. E., Fil. Doktor, Docent, Upsala.

Lagerberg. M., Kamn.. .re, Göteborg.
Lagerholm, O. V., Fil. Kandidat, Upsala.
Lamm, H., Grosshandlare, Stockholm.
Lancken, C. E. v., Fil. Doktor, Jur. Kand., Borgmästare, Kristianstad.
Landtmanson, C. J. G., Fil. D:r, Lektor, Skara.
Landtmanson, I. S., Fil. o. Jur. Doktor, Professor, Upsala.
Larson, N., f. d. Talman, Östersund.
Larsson, J. E., Bruksförvaltare, Söderhamn, Sandarne.
Larsson, L., Fil. Kandidat, Lund.
Larsson i Tullus O., f. d. Riksdagsman, Näskott.
Laurent, Th., Bankkassör, Upsala.
Leffler, L. F., Fil. D:r, Docent, Upsala.
Lehnberg, G. C., Handelsbokh., Stockholm.
Leman, E., Grosshandlare, Stockholm.
Leman, O., Med. Kandidat, Stockholm.
Lewenhaupt, C. H. E., Grefve, Fil. Kand., Bibl.-Amanuens, Upsala.
Lidforss, V. E., Fil. D:r, Professor, Lund.
Lignell, C. A., Apotekare, Östersund.
Lilljecrona, P. G., Häradsh., Kristianstad.
Lilljesköld. J. C., Öfverstelöjtn., Östersund.
Lindahl, E. G., Fil. Kand., Läroverksadjunkt, Umeå.
Lindahl, W., Ingeniör, Gefle.
Lindal, P. J., Amanuens, Upsala.
Lindbæck, K. K., A. R., Underlöjtnant, Stockholm.
Lindberg, G. E., Kontorsskr., Stockholm.
Lindeberg, A., Bankbokhållare, Östersund
Lindecrona, G., Häradshöfd., Kristianstad.
Lindegren, E., v. Häradshöfd, Jönköping.
Lindencrona, C. J., Hofrättsr., Kristianstad.
Linder, N., Fil. D:r, Lektor, Stockholm.
Lindh, A., Lasarettsläkare, Halmstad.
Lindgren, K. H. G., Bokhandelsbiträde, Stockholm.
Lindroth, E., Fil. Kandidat, Umeå.
Lindskog, C., Boktryckare, Göteborg.
Lindskog, E. V., Fil. Doktor, Läroverksadjunkt, Skara.
Lindström, A F., Geolog., Stockholm.
Linnström, Hj., Bokförläggare, Stockholm.
Lithander, L., Handlande, Östersund.
Ljungh, Hj., Trafikchef, Söderhamn.
Ljungberg, F., Bankkassör, Östersund.
Ljunggren, C. T., Pastorsadj., Uddevalla.
Ljunggren, G. H. J., Fil. D:r, Professor, Lund.
Ljungholm, G. A., Bokhandl., Stockholm.
Lund, G, Fil. Kand., Läroverksadjunkt, Stiftsbibliotekarie, Göteborg
Lund, M., Handelsbokhållare, Stockholm.
Lundberg, A., Fil. D:r, Lärov.adj., Upsala.
Lundberg, K., Fil. Doktor, Umeå
Lundell, J. A., Fil. Kandidat, Bibl.-Amanuens, Upsala.
Lundgren, C A., Bokhandlare, Göteborg.
Lundgren, M. F., Fil. Doktor, Docent, Upsala.
Lundh, N., Redaktör, Kristianstad.
Lundholm, O, Hofqvart mäst., Stockholm.
Lundin, C., Literatör, Stockholm.
Lundin, O., Underlöjtnant, Östersund, Ås.
Lundqvist, C. W., Torpare, Östersund. Lugnvik.
Lundström, C. J Bokhandlare, Upsala.
Lundstedt, B. W., Fil. Doktor, Bibl.-Amanuens, Stockholm.
Lundwall, C. L., Hofrättsassessor, Kristianstad.
Läse- o. Schacksällskapet i Sundsvall.
Löfström, L. A., Fil. Doktor, Lund.
Löfvander, J. V., Rådman, Gefle.

Magnus, A., Grosshandlare, Göteborg.
Malm, T. W., Protokollsekr., Stockholm.
Malmberg, A. Th., Fil. Doktor, Lektor, Hernösand.
Malmsten, G. H. G., Auditör, Stockholm.
Mannheimer, O., Fil. Stud., Upsala.
Matthiesen, R. M., Konsistorie-Notarie, Hernösand.
Meyer, E. L. P., Fil. Kandidat, Upsala.
Moback, R., Bokhandlare, Stockholm.
Modin, J. E., Fil. D:r, Lektor, Westerås.
Molander, A., Kassör, Stockholm.
Molander, H., Fil. Stud, Upsala.
Montelius, G. O. A., Fil. D:r, Amanuens, Stockholm.
Månsson, L., f. d. Riksdagsman, Tranemåla, Hofmansby.
Mörsius Länbibliotek (G. Eriksson), Östersund.

Nattsén, N. L. Th., Fil, Stud., Upsala.
Naumann, Th., v. Häradshöfd, Stockholm.

Digitized by Google

Neander, A., Teol. Kandidat, Upsala.
Nerman, J. H. J., Rådman, Polismästare, Karlskrona.
Nilsson, L. G., Fil. D:r, Lektor, Luleå.
Nilsson i Kälen, L., Landtbruk., Östersund.
Nilsson i Kälen, N., Landtbruk., Östersund.
Norbin, C. M., Rådman, Stockholm.
Nordenfalk, J., Frih., Godseg., Stockholm.
Nordling, E. V., Jur D:r, Prof., Upsala.
Nordström, S. E. T., Fil. Doktor, Kanslisekreterare, Stockholm.
Noreen, A. G., Fil. D:r, Docent, Upsala.
Norlander, L. G. F., Fil. Kand., Läroverksadjunkt, Umeå.
Norling, T. B. Fil. Stud., Upsala.
Norrby, C., Teologie Assistent, Upsala.
Norrlands Nations bibliotek, Upsala.
Norrman, H. J., Landtmätare, Östersund, Rosenhill.
Nyberg, E., v. Häradshöfding, Uddevalla.
Nyblom, C. R., Fil Doktor, Professor, Upsala, *Sällskapets Ordförande.*
Nyström, J. G., Kapten, Gefle.

Odhner, C. T., Fil. D:r, Professor, Lund.
Ohlson, O., Extra Lärare, Gefle.
Olai, J. O., v. Häradshöfding, Stockholm
Olbers, M., Kamererare, Göteborg.
Olivecrona, S. R., D. K., Fil. och Jur. Doktor, Justitieråd, Stockholm.
Olsén, N., Fil. Kandidat, Lund.
Olson, J. O., Stadsfiskal, Östersund.
Ossbahr, C. A., Fil. Stud., Upsala.

Palm, A. J. Th., v. Bibliotekarie, Lund
Palmgren, J. Fr., Fil. Stud., Upsala.
Petersén, C., t. f. Kansliråd, Stockholm.
Petersens, C. af, Fil. D:r, Docent, Lund.
Peterson, G. H., Fil. Kandidat, Läroverksadjunkt, Jönköping.
Petersson, C. E., Kammarskr., Karlskrona.
Petre, E. R., v. Häradshöfding, Gefle.
Petre, J. W., Borgmästare, Gefle.
Philipson, J., Literatör, Göteborg.
Phragmén, L., Fil. Doktor, Rektor, Örebro.
Piehl, K. F., Fil. Kandidat, Upsala.
Pipon. E., Fil. Stud., Upsala.
Platen, C. B. E. v., Grefve, Öfverste-Kammarjunkare, Stockholm.
Pontén, J. O., Fil. och Med. D:r. Lektor, Strengnäs.

Quiding, N., Bokhandlare, Lund.
Qvanten, E. v., Bibliotekarie, Stockholm.

Rabenius, O. M. Th., Fil. o. Jur. Doktor, Professor, Upsala.
Ramm, A., Fil. Stud., Lund.
Regnell, K. V., Kamrerare Helsingfors.
Reinholdsson, H. B., Revisor, Stockholm.
Ridderstad, C. A. A., Löjtnant, Linköping.
Rissler, P. G., Landssekret., Östersund.
Roos, I. F., Kronofogde. Hedeviken, Östersund.
Roos, V., Bokförläggare, Upsala.
Rosell. A., Fil. D:r, Domprost, Göteborg.
Rosén. J, Literatör. Stockholm.
Rosén, J. J., Häradshöfding, Östersund.
Rothoff, J. G., Borgmästare, Umeå.
Rouget de S:t Hermine, W. M., Kapten, Uddevalla.
Rubenson, L. E. Fil. Stud., Upsala.
Rubenson, L., Grosshandlare, Stockholm.
Rubenson, M., Literatör, Göteborg.
Rudberg, F. A., Lasarettsläk., Söderhamn.
Rundberg, A R Kammarskr., Göteborg.
Rådberg, K [illegible]. D:r, Lekt., Venersborg.

Sahlin, C. Y., Fil. D:r, Professor, Upsala.
Sandahl, D. M., Fil. Doktor, Riksdagens Bibliotekarie, Stockholm.
Sandels, L. G., Generalmajor, Stockholm.
Sander, N. F., Fil. Doktor, Kanslisekreterare, Stockholm
Santesson, G. H., Fil. Doktor. Stockholm.
Schéele, F. A. v., Fil. Stud., Upsala.
Schéele, K. H. G. v, Fil. och Teol. D:r, Professor, Upsala.
Schlegel, B., Literatör, Stockholm.
Schlyter, G. R., Fil. D:r, Lekt., Karlskrona.
Schram, A. Th., Provincialläkare, Örebro.
Schröder, A., v. Häradshöfding, Gefle.
Schück, J. H. E., Fil. Kandidat, Upsala. *Sällskapets Sekreterare.*
Schützerkranz, J. W., Revisor, Stockholm.
Schwerin, H. H. v., Frih., Fil. Kandidat, Bibl.-Amanuens, Lund.
Schöning, G., Konsular-agent, Söderhamn.
Sehlberg, C. J, Grosshandlare, Gefle.
Sehlberg, N. J., Med Licentiat, Gefle.
Selggren, J., Fil. D:r, f. d. Rektor, Gefle.
Seligmann, Jos. & C:o, Bokförläggarefirma, Stockholm.
Settervall, N. Ph. F., v. Häradshöfding, Stockholm
Silfverstolpe, C. G. U., Kammarherre, Amanuens, Stockholm.
Siljeström. J. G, v. Häradsh., Göteborg.
Sirclair, Elise, Fru, Göteborg.
Sjöbeck, P., Fil. Kandidat, Lund.
Sjöberg, A, Bokhandlare, Wester2s.
Sjöberg, G., Stationsskrifvare, Östersund.
Skara Stiftsbibliotek.
Smerling, G. W., Jur.-Fil. Kandidat, Upsala.
Smith, J. J., Länsnotarie, Jönköping.
Smith, L. O:son, Grosshandl., Stockholm.
Sodenstjerna, E, Postinspekt., Östersund.

Digitized by Google

Solander, I H., Fil. D:r, Lektor, Umeå.
Sparre G. A, Grefve. Excellens, Stockholm
Spilhammar, J. R, Fil. Kand., Redaktör. Stockholm.
Staaff, P. G. Fil. Kandidat, Stockholm.
Stapelmohr, K J v., Borgmäst., Östersund.
Starck, W., Löjtnant. Stockholm.
Stenbeck, C W., Grosshandlare, Gefle
Stenbeck, J F, Grosshandlare, Gefle.
Steinnordh, J H W, Fil. och Teol. D:r, Lektor, Linköping.
Stenberg. C, Häradshöfding. Örebro.
Sternmark, C A. Östersund.
Stjernström, C. G, Fil. Kandidat, Bibl.-Amanuens. Upsala.
Strandberg, C. G. A, Teol. Stud., Upsala.
Studentkåren i Upsala.
Stråle, G. H, Brukspatron, Rörstrand, Stockholm
Sundén, D. A, Fil. D:r, Lektor, Westerås.
Sundhammar, G. Fr., extra Lärare, Upsala
Sundström. C. J, Fil. D:r, Lekt., Göteborg.
Sundvallson, A, Fil. Stud., Upsala.
Svedelius, A E, Öfverste-Löjtnant och Chef, Umeå.
Svedlund, P. A, Läroverksadjunkt, Gefle.
Swahn, C., Fil. D:r, Lektor, Stockholm.
Swedbom, P. J. F. W., Fil. Doktor, Sekreterare, Stockholm.
Swedborg, J, Fil. D:r, Lektor, Wenersborg.
Sydow, C v., Fil. D:r, Lektor, Kristianstad.
Sydow, I. E. v., Stadsläkare, Gefle.
Söderbaum, P. Hj, Fil Doktor, Rektor, Sundsvall.
Södermark, R, Ryttmästare, Östersund.
Söderwall, K. F., Fil. Doktor, Akad.-Adjunkt, Lund.

Tamm, F. A, Fil. D:r, Docent, Upsala.
Tannlund, F. O, Handlande, Östersund.
Tegnér, E, Fil. Doktor, Bibl.-Amanuens, Stockholm
Telander, E., Verkmästare, Lindholmen, Göteborg.
Tersmeden, E. B. v, Häradshöfd., Örebro.
Thestrup, G., Rådman, Auditör, Landskrona.
Thielers, N., Fil. Doktor, Seminarierektor, Umeå.
Thomson, J., v. Häradshöfding, Östersund.
Thorburn, R., Grosshandlare, Uddevalla.
Thorsén, A, Fil. Stud., Upsala.
Thorssell, E. B. T., Sjökapten, Stockholm.
Thunström, A. J., v. Konsul, Stockholm.
Thuresson, A., Östersund.
Thyselius, E., Fil. Kand., Bibl.-Amanuens, Stockholm.
Tigerschiöld, H. E, Fil. Stud., Upsala.
Tigerstedt, R, Med. o. Fil. D:r, Stockholm.
Torin, K. J. L, Läroverksadjunkt, Bibliotekarie. Skara.
Trana, E A, Fil. Doktor. v. Häradshöfding, Göteborg.
Troilius, A M., Fil. Doktor, Magistrats-Sekreterare, Gefle.
Trolle, H, Stationsskrifvare. Östersund.
Tunstorp. G L, Antiqv. Bokhandl., Lund.
Törnstrand, K. Fil. Doktor, Örebro.
Töyberg, L, Handelsbokh, Stockholm.

Uddenberg, E. v. Häradshöfding, Generalkonsul, Stockholm.
Ugglas, C. G. af. Frih., Jur Stud, Upsala.
Uhrberg, A. V., Fil. Kandidat, Kollega, Uddevalla.
Ullman, Hj, Kassör, Stockholm.
Unge, G. U., Öfverstelöjtnant, Gefle.
Uplands Nation, Upsala.

Victorin, H. A., Jur. Stud., Upsala.
Victorin, J. M., Handelsbokh. Stockholm.
Victorin, K. A., Fil. Stud., Upsala.
Vide, J, Lund.
Vikström, K A, Boktryckare. Stockholm.
Vougt, C. F., Fil. Stud., Upsala.

Wærn, Cecilia, Fröken, Göteborg.
Wahlberg, S, Handelsresande, Stockholm.
Wahlstedt, E. M. A, Läroverksadj., Gefle.
Wahlund, C W., Fil. D:r, Docent, Upsala.
Wahlund, J, Borgmästare, Östhammar.
Wallensteen, J. A, Krigshofrättsråd, Stockholm.
Wallinder, M., Fil. Doktor, Läroverksadjunkt, Linköping.
Wallström, S. G., Läroverksadj., Örebro.
Wannberg, D E.. Kyrkoherde, Tegneby, Orust.
Warburg, K J, Fil. Doktor, Bibliotekarie, Göteborg.
Warburg, S. E, Generalkonsul. Göteborg.
Wedberg, J. O., Justitieråd, Stockholm.
Weltzin, C. F., Kronolänsman, Bräcke.
Wendell, J. G. H., Fil. Doktor, Läroverksadjunkt, Strengnäs.
Wennerström, C., Handlande, Östersund.
Wennström, Henriette, Fru, Söderhamn.
Wenster, C. F., J, Fil. Doktor, Läroverksadjunkt, Kristianstad.
Werner, K F., Kamrerare, Stockholm
Westdahl, C., Fil Doktor, Konsistorienotarie, Lund.
Westling, E W., Fil. Kandidat, Upsala.
Westin, J., Fil Doktor, f. d Ålderman, Stockholm.
Wibom. A, Bokhandlare, Gefle
Wickberg, R. M., Fil. D:r, Docent Lund.

Digitized by Google

Wickman, *G A*, Fil. Kandidat, Kollega, Söderhamn
Widmark, *P. F.* Fil. Doktor, Walla, Bie.
Wieselgren, *H. O*, Fil. D:r, Bibliotekarie, Stockholm.
Wieselgren, *P. S*, Fil. D:r, Sekreterare, Göteborg.
Wiklander, *O. M.*, Kontrollör, Östersund.
Wikström, *P. O. O.*, Rådman, Söderhamn.
Windahl, *C. A*, Fil. Stud., Lund.
Wisén, *Th.*, Fil. D:r, Professor, Lund
Wrangel, *A. M. H*, Grefve, Jur. Stud, Upsala
Wrangel, *C*, Fil Kandidat, Lund
Wåhlander, *H. R.*, Fil. Doktor, Rektor, Stockholm.
Wulff, *F. A*, Fil. Doktor, Docent, Lektor, Lund
Wästfelt, *A. G*, Landshöfding, Umeå

Zachan, *A. P.*, Grosshandlare, Uddevalla
Zachrison, *M*, Landssekret., Venersborg.
Zander, *I*, Roteman, Stockholm.
Zetterberg, *H.*, Reg:skommiss., Uddevalla.
Zetterströmska biblioteket (genom Lektor S. J. Kardell), Östersund.

Åberg, *L Heap*, Fil. D:r, Docent, Upsala.
Åstrand, *J. O G*, Fil. Stud., Upsala.

Ödberg, *J. F*, Fil. D:r, Rektor, Skara.
Ödman, *N. P*, Fil. D:r. Lektor, Gefle.
Ödman, *S*, Hospitalsöfverläk., Hernösand.
Öhrling, *K. G Z*, Landskanslist, Östersund.
Öman, *V E*, Fil Doktor, Örebro.
Östergren, *C I.*, Fil. Doktor, Läroverksadjunkt, Gefle.
Östergren, *K. A.*, Fil. Stud, Upsala.

Som namnen ofta skrifvits otydligt och titel sällan utsatts, torde fel här och där insmugit sig. Undertecknad vore därför tacksam, om anmärkta felaktigheter meddelades, på det rättelse må iakttagas i följande års matrikel.

HENRIK SCHÜCK.

Upsala, Edv. Berlings boktryckeri, 1861.

Digitized by Google

Digitized by Google

Redogörelse för Svenska Literatursällskapets årsmöte.

Den 29 Mars 1881 sammanträdde Svenska Literatursällskapet å Stadshotellet i Upsala till sitt första allmänna årsmöte, vid hvilket ordet fördes af Professor *C. R. Nyblom.*

Sammankomsten började därmed att sekreteraren uppläste följande årsberättelse.

Årsberättelse.

Med hänvisande till den uppsats, som inleder Samlarens första häfte har jag därtill endast att tillägga, att medlemmarnas antal ökats till 541. Arbetsutskottet, som under året haft 7 sammanträden, har därvid ombestyrt utgifvandet af 19 $^3/_4$ tryckark, fördelade på följande sätt: 11 på de tvänne häftena af Sällskapets tidskrift, 4 på arbetet »Ur en Antecknares Samlingar», samt 4 $^3/_4$ på J. G. Oxenstjernas dagboksanteckningar. Vid bestämmande af författarhonorar har utskottet i allmänhet följt den principen att för originaluppsats betala 50 kronor per ark, 32 kronor för uppsats, som antingen helt och hållet eller till största delen består af afskrift. För Oxenstjernas dagboksanteckningar har betalats 20 kronor per ark och för arbetet »Ur en Antecknares Samlingar» har författaren förklarat sig ej önska något honorar. För nästa år har utskottet beslutat utgifva utom fortsättning af redan började arbeten äfven Columbi »Svensk Ordaskötsel». Utskottet, som under sin verksamhet haft att glädja sig åt ett stort tillmötesgående från de sällskapsmedlemmars sida, med hvilka utskottet satt sig i beröring, beder att till dem få aflägga sin tacksägelse.

Upsala den 29 Mars 1881.

Henrik Schück.

Digitized by Google

Sedan årsberättelsen blifvit godkänd, föredrogs följande revisionsberättelse.

Undertecknade, utsedde till revisorer i Svenska Literatursällskapet för räkenskapsåret 1880—1881 få nu efter fullgjordt uppdrag afgifva följande

Revisions-Berättelse.

Literatursällskapets *inkomster* under första arbetsåret, 1 Apr. 1880—31 Mars 1881:

Årsafgifter à 5 kr. af 538 medlemmar	kr.	2,690,00.
Fem tilläggs-afgifter för tryck å dyrare papper . .	„	15,00.
Ränte-vinst	„	9,63.
Summa		2,714,63.

Literatursällskapets *utgifter* under första arbetsåret:

Expedition genom posten	kr.	124,50.
Distribution i Upsala	„	15,81.
Författarehonorar	„	453,00.
Boktryckar-räkningar	„	1,577,07.
Bokbindar-räkning	„	82,84.
Stämpel-afgift å en vexel	„	1,00.
Annonskostnader	„	8,52.
Tillståndsbevis	„	5,00.
Renskrifvare, Matrikel, Räkenskapsbok, papper, lack, etc.	„	30,78.
Summa utgifter		2,298,52.

Behållningen för året utgöres af dels i penningar 416,11, hvaraf *fyra hundra* kronor insatta i bank, dels i tryck tvåhundrasextionio ex. af sällskapets samtliga utgifna skrifter och dessutom tvåhundra ex. af Oxenstjernas Dagbok.

På grund deraf, att — såsom af ofvanstående synes — penningbehållningen för året *icke* uppgår till en sjettedel af de influtna årsbidragen, få revisorerna föreslå den ändring i § 2 af sällskapets stadgar, att bestämmelsen: »att $^1/_6$ af årsbidragen skall afsättas

Digitized by Google

att bilda en fond för oförutsedda behof» ändras till: »att *om möjligt* $^1/_6$ af årsbidragen etc. etc.

På grund vidare deraf, att sällskapets skrifter delvis säljas i bokhandeln och bokhandlarnes redovisningar ej kunna infordras förrän i April, föreslå revisorerna, att stadgandet i § 3 om årsmötets hållande »*under Mars månad*» ändras till: »*under April månad*».

Slutligen tillstyrka revisorerna full ansvarsfrihet för skattmästaren.

Upsala, Mars 1881.

Carl Wahlund. *Victor Roos.*

Till följd häraf meddelades full ansvarsfrihet åt skattmästaren, och beslöt sällskapet dessutom antaga de af revisorerna föreslagna förändringarna i §§ 2 och 3 af sällskapets stadgar.

På grund af § 4 i sällskapets stadgar afgick Prof. *Nyblom*, efter verkställd lottning ur arbetsutskottet, dit han dock åter enhälligt invaldes.

Slutligen utsågos Doc. *A. Noreen* och Doc. *C. Wahlund* till revisorer.

Efter sammanträdets slut redogjorde Prof. *Nyblom* för en hittills okänd libretto, Den blåa fanan, af *C. J. L. Almqvist.*

Vid utskottets därpå följande sammanträde omvaldes Professor *Nyblom* till ordförande, Adj. *Geijer* till skattmästare och Kand. *Schück* till sekreterare.

H. S.

Digitized by Google

En literär strid i Sverige år 1738,

några bilder ur den svenska literära kritikens äldsta historia.

Först vid 1700-talets början röjes såsom bekant hos oss de första spåren af literär kritik och literära tidskrifter. Den vägbrytande anden därvidlag var Olof von Dalin, författaren till »Tankar om kritiker» och utgifvaren af »Den Swenske Argus». Den oerhörda framgång, som kom denna den svenska tidskriftsliteraturens egentliga förstling [1]) till del, lockade snart andra att på samma förut obeträdda fält söka vinna rykte och ära. Nyheten i förtaget, den aldrig förr hörda skönheten och böjligheten af prosaspråket, det satiriska i stilen och kanske ej minst utgifvarens väl bevarade anonymitet bidrogo till den lyckliga utgången af den 25-årige författarens djärfva försök.

En bland Argi störste beundrare var, att dömma af hans egna ord i hans 30 år senare hållna inträdestal i Vetenskaps-Akademien, en ung Upsala-student, en yngling med ett fräjdadt namn och lysande anlag, bägge ärfda från fadern polyhistorn Olof Celsius d. ä.

Olof Celsius d. y., hvilken 1764 som mogen man i sitt ofvan nämnda minnestal öfver Dalin i vältaliga ordalag skildrade samtidens hänryckning öfver Argus och dess sorg vid dess upphörande, hade själf i sin ungdom gjort ett försök att spela Dalins roll i denna rigtning. Det stora bifall Argus väckte och den tomhet, som kändes vid dess upphörande, hade visserligen förmått den nära 60-årige skalden

1) Carlesons 1730—31 utgifna »Den sedolärande Mercurius» var visserligen Sveriges första moraliserande tidskrift. men hade aldrig den spridning och det inflytande som Argus sedan vann.

Digitized by Google

Olof Gyllenborg att 1735 utgifva »Skuggan af den döda Argus», men denna månadsskrift, som, enligt Hammarskjölds yttrande, »också i sjelfva verket blott var skuggan af den afdöda» blef ej långlifvad.

För att tillfredsställa det allmänna behofvet af en satiriskt-moralisk tidskrift företogo sig tvänne unge män i Upsala Olof Celsius och Anders Hesselius att 1738 utgifva en sådan under namn af »Thet Swenska Nitet». Den unge Olof Celsius idkade då studier för filosofiska graden i Upsala, där han redan gjort sig känd ej blott för goda kunskaper utan äfven för vittert författarskap. Redan vid 17 års ålder hade han den 17 April 1734 offentligen tolkat universitetets känslor på konungens födelsedag i ett tal på vers [1]) och tre år senare skref han tragedien Ingeborg.

Anders Hesselius hade från Amerika, där fadern var kyrkoherde i svenska församlingen, 1724 kommit till Upsala, där han verkade som engelsk språklärare och strödde kring sig en oerhörd massa af tillfällighetsverser.

I första »arket» af den nya veckoskriften framlades dess program, för att begagna ett modernt uttryck, med följande ord:

»Här är ett manifest i hvilket jag förklarar
På dygdens wägnar krig mot alla lastens skarar.
En hjelm mitt papper är, en wärja blir min fjär,
Med den odygdens folck jag modigt tuckta lär.»

---

1) Finnes i författarens handskrift å Ups. Univ. Bibl. och bär titeln: »Almen Frögd| betygad| Tå| Then etc Konung| Friedrich| Then 1ste| Swerges Giöthes och Wendes Konung| etc.| etc.| firade| Sin högstwälsignade Födslofest| d. 17 April 1734| Och på stora Lärosalen uti Upsala| framförd| af| Olof Olofson Celsius.

Enl. en anteckning på manuskriptet voro desse verser »skrefne ifrån d 26 Jan. 1734 till den 16 Febr. sama åhr.»

I det program, hvari rektor Andreas Grönvall inbjuder till högtidstalets åhörande, yttrar han sig om den unge talaren sålunda: »Proinde ad pietatem, qua in Optimum Regem ferimur, ardentissimam et communem omnium nostrum, eo quo decet, verborum reverentiæque cultu, restandam declarandamque lætitiam non potuit non Senatus Academicus suffragium suum addere Juveni, literis, virtute moribusque maxime conspicuo, Dn. Olavo Celsio, filio, qui ad paternas avitasque laudes olim adscensurus, hasce oratorias partes in se derivandas esse, ipse voluit et submisse petiit.»

Digitized by Google

Ännu mer framträder dock den moraliska afsigten med företaget i dessa rader:

»Ett *Swänskt* och redligt *Nit* för dygd och goda seder
Min hand till detta wärk regerar och bereder;
Ja tro mig det är swårt för den som redlig är,
Att tiga när man ser hur laster hålles kär.»

Men svårt var det att tala till allmänhetens behag nu,

»— — sen Swänska Argi fjäder
[illegible] folcket lärt så wäl att skilja ord från wäder;
H[illegible] gjorde allas smak med sina skrifter fin,
Han lärde hwar och en at skilja drägg från win».

Ett fel hade dock äfven Argus haft, nämligen att hafva skrifvit »så väl och käckt», att ingen sedan vågat beträda samma bana.

»Det har ju ingen sen sig wågat stad att skrifwa
Och någon dylik skrift igenom trycket gifwa:
Jo jo förlåt mig då, jag kommer nu ihog,
Man litet efter åt af dig en *skugga* såg.
En *skugga* war det wisst, hon war så blek och mager
Som du förr än du dog war liflig frisk och fager;
Hwad under, att hon då ej dwaldes länger qvar,
Betänk min läsare, det blått en skugga war.»

Nu skulle Svenska Nitet försöka sin lycka, till hvars ernående det anropar först Argus, sedan konungaparet och sist den myndighet, som då var mägtigare än detta, näml. Riksens Ständer. Desses bevågenhet hade ju öfverhöljt Argus-författaren med belöningar och ära; hvarför skulle ej samma lott kunna vederfaras dess efterföljare? Blotta tanken på möjligheten af en sådan lycka inspirerar författaren till följ. utrop:

»Tänk lilla Skaldemö, om dig den äran skedde,
At Riksens Ständer sig med dig förnögde tedde,
Då fick du ymnog lön för all din gjorda flit,
Då hade du minsann ett mycket lyckligt nit.
— — — — — — — — — — — — —

Digitized by Google

Då är jag säker nog, då reds jag ej för hot.
För afwundssjukas harm, för wäderhanars knot.
— — — — – — — — — — — — —
Då frucktar jag ej mer för några etternosar;
En sådan intet mer, än sitt och sina rosar.
Stor sak, nog får jag dem, ty sanning föder hat,
Men aldrig skal jag stå för deras ögon flat.

Sann blef denna förutsägelse, ty länge dröjde det ej, innan det nya veckobladet blef föremål för anmärkningar och klander. Redan i tredje arket klagas öfver den mängd olikartade anmärkningar, som redan blifvit rigtade mot den unga tidskriften. Dessa voro dock endast svaga förpostfäktningar i jämförelse med den strid, som uppstod med anledning af det 25:te arket. Den literära strid, som då upplågade och om hvilken Celsii efterträdare i Svenska Akademien fält följande yttrande: »Det tal han höll i K. Wetenskaps-Akad. om smak i svensk vältalighet så bunden som obunden, och det granskande omdöme om svenska skalder, som i veckoskriften Svenska Nitet äfven tros tillhöra honom, blefvo ämnen för kritikens uppmärksamhet och bidrogo derigenom gemensamt med de öfver dem ytterligare utkomna granskningar till det ändamål författaren åsyftade, till en uppmärksamhet på svenska språket och skaldekonsten, som före hans tid varit sällsynt;» förtjenar af flera skäl uppmärksamhet af svenska literaturhistoriens vänner. Den intresserar ej blott genom själfva sin orsak, kritiken öfver fäderneslandets vittre författare, och den uppmärksamhet den väckte utan kanske mest genom ett par af de stridandes personlighet och deras vigt för vår literaturhistoria.

De bägge utgifvarne af Svenska Nitet hafva ingenstädes på något yttre sätt gifvit tillkänna, hvad hvar och en skrifvit, hvarför det ej alltid är så lätt, att numera afgöra, hvad som förskrifver sig från den ene eller den andre, ehuruväl Hammarskjöld talar om »de lätt igenkänliga bidragen af Celsius», och Malmström uttalar som sin åsigt, att »Celsii artiklar fördelaktigt utmärka sig framför medarbetarens».

Digitized by Google

Att Celsius är författaren af det strid-uppväckande 25:te arket, är dock otvifvelaktigt. Att det vid Celsii död så troddes, framgår af Tingstadii ofvan anförda ord ur hans i Svenska Akademien d. 12 Febr. 1795 hållna minnestal.

Appelblad tycks visserligen hafva varit tveksam, eftersom han i sin bekanta handskrifna »Anonymi et Psevdonymi Suecani» på tal om en af de här nedan nämnda stridsskrifterna först skrifvit att den var rigtad mot Celsius, men sedan öfverstrukit detta namn och i stället ditskrifvit: »författaren af thet Svenska Nitet.»

I en mot det 25:te arkets författare rigtad försvarsskrift af den däri anfallne skalden och fänriken Lithou nämnes Celsius rent ut som författaren. En afskrift af denna försvarsskrift förvaras å Upsala Bibliotek i en Nordinska manuskriptsamlingen tillhörig qvart, hvari dels tryckta dels handskrifna bidrag till den här nedan skildrade literära striden finnas sammanförda af d. v. häradshöfdingen i Medelpad Carl Mauritz Björner, den bekante antiqvariske författaren Erik Julius' broder. Sammanhäftad med dessa skrifter förekommer en synnerligen hätsk smädesång mot Celsius, hvilket tyckes tyda på ett närmare sammanhang mellan denne och de förre. För Celsii författareskap tala dock framför allt hans kända intresse för literaturhistoriska och estetiska spörsmål samt hans benägenhet för literärt-kritiskt skriftställeri. Året förut hade han under M. Beronius försvarat Pars I af dennes afhandling: »De Vitiis quibusdam Poëtantium, quæ hoc ævo Pædantismi et Charlataneriæ nomine venire solent,» för hvars Pars II han själf præsiderade 1743 Hos professor Ihre höll han 1740 ett tal »om svenska skaldekonstens hvarjehanda öden»; och två år senare började han utgifva Sveriges första tidning för literär kritik: »Tidningar om de Lärdas Arbeten för år 1742.»

Bland medarbetarens Hesselii mångfaldiga arbeten finnes intet i denna rigtning.

I det 25:te arket låter författaren en stor del af fäderneslandets skalder passera revue inför sina kritiska blickar, hvarvid hvar och en affärdas med några rader. Författaren skildrar huru han i en

Digitized by Google

dröm såg »Pindi sköna marker», där »Apollo rätt förnögd uti sin stillhet war», tills detta lugn helt plötsligt störtes, därigenom att Pindi ringmur bröts omkull och

— — — »Parnassen blef snart fuller
Med obeqväme djur — — — —,»

hvilka ofreda »Phoebi nio Möör» och ställa till oordningar af alla slag.

»De slita *Pegasus* ifrån sitt hwiloställe
De rida'n hertz och twertz förutan återhälle;
De plåcka lagren bort, de kasta Myrten kring;
De grumla *Castals* brunn, de dantza friskt i ring.»

Apollo lyckas dock slutligen så pass »stadga sina tankar», att han med sina nio döttrars hjälp förmår rensa Pindus från dessa besvärliga gäster. Efter välförrättadt arbete stiger han fram och förklarar sig vilja hålla mönstring med sina »svänner».

Det var denna »mönstring», som väckte en sådan ovilja ej blott hos de ännu lefvande bland de däri omnämnde skalderne utan hos så många vänner af den inhemska skaldekonsten, ovana som alla då voro vid offentligt omnämnande och någon slags literär kritik.

De svenske skaldernas stolta rad börjas af *Stjernhjelm*, som aktningsfullt tilltalas:

»Wälkommen *Stjernhjelm* fram; för dig min Döttrar niga
Och Nitets tadlefjär wil för dig gärna tiga;
Gå, gå, man fritt förbi, och wår *Homerus* war,
Uppå din *Hercules* jag intet tadla har.»

Näst efter honom kommer *Lucidor*, hvilken tillropas:

»*Natur* men föga *Konst* man hos dig skåda får,
Dock tiden mer än du för dina lyten rår.»

De bägge *Columberne* och *Rudeen* affärdas med loford, och *Lagerlöf* förklaras intaga »sätet främst bland Phoebi sworne wänner», ehuru väl hans »Swenske wers dock nog Latinsker är».

Digitized by Google

Eurelius får liksom *fru Brenner* nåd för hans kritiska öga, men underrättas att han gärna kunnat lemna öfversättningen af Pastor Fido ogjord.

De hittills mönstrade skalderne hade ju i det stora hela blifvit väl omnämnde. De omdömen, som isynnerhet blefvo föremål för klander, börjas också egentligen först med *Spegel* till hvilken Apollo säger:

> Wälkommen *Spegel*, hör så har *Apollo* menat
> At om med *Lucidor* du hade dig förenat
> Han mera Konst af dig, du drift af honom länt,
> Då had'n I både två långt mer beröm förtjänt.»

Guds Werk och Hvila [1]) vore näml. en allt för lärd bok och

> »En Dikt, en *Poesi*, som är för mycket lärd,
> Den är just derföre tyks mig långt mindre wärd.
> Din Bok, så dömmer man, har oförliklig blifvit,
> Om du den samma har på richtig *prosa* skrifvit;
> Men gack dock wärde man, ditt namn bör ärat bli
> För djupt förstånd och wett, fast ej för *Poesi*.»

Runii dikter behaga Apollo rätt mycket, men ett stort fel är, att han

---

1) För kuriositetens skull torde följande anteckning af C. M. Björner i det ofvannämnda häftet i Nordinska Saml. förtjena anföras: »Hvad auctorn till Guds wärk och hvila angår, så hörde jag åhr 1714 hos den lärde och alfwarsamme Landtmätaren Christoph. Stenklyft i Helliom (Hellgum?) uti Säbrå berättas för dess wän d. v. Consist. Notarien Mag. Is. Stecksenius senior, hurusom Stenklyft i Upsala studerat tillsammans med Lucidor och varit stora wänner samt att denne ägt stor insikt i Chiromantia och sagt Stenklyft det han skulle få en medelst byggande och annor yppighet slöserska till hustru, som ock hände samt den tiden allmänt bekant war, samt att Lucidor kunnat præparera sympatikrut eller tända eld på fjerran ifrån honom liggande krut allenast han hade litet deraf till eldfänge (?), och wärkel. wist prof deraf, som Stenklyft samma gång omständeligen berättade, tillförtroende sig kunna sätta hela danska flottan i brand, om ej så många själar dymedelst omkomme; och när Lucidors wänner gratulerat honom öfver hans lyckeliga Poësi, han sig således utlåtit: mina wänner och bröder, detta är lapperi, men när I få see Lasses sju Dagar torde vara något att säga. hvaraf Stenklyft sluta wille att Lucidor säkert måtte wara auctor till Guds wärk och hvila, ändock biskop Spegel det torde förbättrat, således ej heller satt sitt namn till werket, hvilket ock tillförne skall warit författadt på fransöska och danska. *C. M. Björner.*»

Digitized by Google

— — — »blandar alfwart tal och skämt så om hvarann
At läckert öra knapt osårat blifva kan».

Eld förklaras göra skäl för sitt namn uti sin »qwicka Dickt», men säges hafva »förskämt» sin smak och sin skaldekonst »med Öl, Win och Tobak».

Hos *Frese*, som annars vinner mycket bifall, anmärkes att han ej är nog »ämne-rik», hvilket är ett stort fel, ty

»Eho som skrifwa will, at allmänt bifall winna
Wid en och samma sak bör den sig aldrig binna,
Men växla ständigt om» — — —.

Slutligen egnas äfven några rader åt tvänne ännu lefvande skalder *Kolmodin* och *Lithou*.

Den förre får beröm för sin flit och förklaras för «en käkt Poët», men tadlas för sin »Qvinno-Spegel»:

»Får jag blott fråga dig till hwilka du wäl skrifwer?
Till Qvinnor? wäl; der af då strax min slutsats blifwer,
Då hade du ,min Wän bort slika Tal-Sätt fly,
Som kunna här och där så ljufwa öron bry.»

Den värst utsatte af alle var dock *Lithou*, hvilken anklagas för plagiat på följande roliga sätt:

»Men *Lithou* hör ett ord, *Apollo* ber dig dröja,
Ho har dig gifwit lof med annors Kalf att plöja?
— — — — — — — — — — — —
— — — — — — — — — — — —
Du plär förbudne Trän i *Phoebi* lunder hugga,
Barlæus önskad' blott att kallas få en skugga
Af store *Claudian*, men *Lithou*, som jag sir
Rent af *Barlæus* sjelf och ej hans skugga blir.
Ho kan wäl neka dig att kallas få *Poëta*;
Barlæus heter så, då må wäl du så heta?
Att du är stor som han det alla wittna sku,
Ty just det som han skref, detsamma skrifwer du;»

hvarefter en förteckning ,på »Några herr Fendrik Lithous plagia» meddelas i en note.

Digitized by Google

Till slut utbrister författaren:

»Så slöts min wackra dröm; Jag tänkte wid mig sjelfwer
Hwad är det åt jag går vid *Aganippens* älfwer?
När så berömde Män så dryga knäppar få
Af *Phoëbi* egen hand, hwad skal jag wänta då?»

Denna för sin tid ovanligt stränga och oförbehållsamma kritik öfver dels ännu i kärt minne bevarade skalder dels ännu lefvande författare uppväckte naturligtvis missnöje och harm. Författaren fick inom kort rikt tillfälle att värkliggöra censor Benzelstjernas förutsägelse, hvilken enl. sin embetsjournal på det inlemnade 25:te arket skref: »Detta kan tryckas, men sin mönstring och dröm må authoren sielf förswara.» [1])

Att Celsius själf insåg det vådliga i att angripa vissa författare finner man däraf att han den 1 Nov. i ett bref till Benzelstjerna »sig förklarar deröfver att han namngifvit framl. Erckebiskop Spegel och Lithou». Följande dag gaf censorn sitt imprimatur och redan den 13 inlemnades »Ett Bref till Auctoren af Thet Swenska Nitets 25te Ark», hvilkets tryckning tilläts, sedan »några allt för häftiga ordformer» ändrats. Detta bref, som var undertecknadt »Arimaspus. Riffelbergen d. 13 Nov. 1738», hade till författare [2]) *Abraham Sahlstedt*, som nu gjorde sitt första lärospån på den bana, som sedermera gjorde honom förtjent af det namn, som en af hans biografer tilldelat honom, »den vittra kritikens fader i vårt fädernesland».

Född samma år som Olof Celsius och liksom denne full af intresse för den svenska vitterheten, ehuru i olikhet med Celsius ej egentligen själf skald fick han nu i sin första kritiska strid till motståndare denne, med hvilken han ännu en gång 30 år senare skulle korsa sin klinga i en liknande strid, äfven den af intresse.

I ofvannämnda offentligen utgifna bref, som till motto bar Oveni bitande fråga: »Quid dare mi, præter verba, Poëta potes?,»

1) Detta liksom alla följande utdrag ur censors-journalen äro mig benäget meddelade af Amanuensen Bygdén.

2) Enl. så väl censors-journalens vitsord som Appelblads uppgift.

Digitized by Google

beklagar sig Arimaspus-Sahlstedt öfver att auktorn till det 25:te arket »en hop i drömmen lagt» till Poëbi tal, hvilket annars skulle hafva varit af stort intresse att höra. Nog kunde han tro att Phoëbus yttrat, hvad som sades om skalderna från Stjernhjelm och till och med Eurelius,

»Men,» utbrister han, »aldrig kan jag tro, att *Poëbus* sig förilat, —
Och med så grofwer skrubb wår *Spegels* arbet filat.
— — — — — — — — — — — — — — — — —
— — — — — — — — — — — — — — — — —
Hur hänger det ihop, hur har Apollo menat?
»At om med Lucidor wår Spegel sig förenat
Så skulle Lucidor af honom konsten länt;»
Och Spegel har likväl ej Skalde-namn förtjent?»

Drömmen var tydligen för sent antecknad för att Phoëbi ord skulle kunna vara riktigt anförda. Han lär tvärtemot sagt så här:

»Jag tillstår att din bok rätt lärde saker drifwer,
Och deraf kommer att han mera nöije gifwer.
En Dickt, en *Poësi*, som uti Wers är lärd,
Den är just derföre, tycks mig långt mera wärd.
Mig tycks din bok har ej så oförliklig blifwit,
Om du den samma har på ricktig *Prosa* skrifwit.
Så gack du wärde man, ditt namn bör ärat bli
För djupt förstånd och wett och jämväl *Poësi*.»

Omdömena om *Runius* och *Frese* klandras i förbigående, under det att utfallet mot *Eld* skarpt tadlas såsom personligt, hvarvid Celsius får följ. föreläsning:

»Du wet ell' mins du ej: den som critique will skrifwa,
Han lasten tadla får, personen låta blifwa.
— — — — — — — — — — — — — — — —
Det är ohördt att ha med *Poësien* att skaffa
Och då personen nämns, dess lefnads wandel straffa.
Än mer the dödas ben ej lemna uti frid:
Det sårar öron wist i wår upplysta tid.»

Kritiken af *Kolmodin* skildras såsom oförsynt,

»När han dock allmänt för sitt sköna wärk blir tackad.»

Digitized by Google

På beskyllningen mot *Lithou* för plagiat svarar han med att fråga:

»Har du wäl aldrig hört att twenne kunna skrifwa
På samma sätt, och dock hwar till sitt auctor blifwa:
Ell' minnes du, at nu ej något säijas kan,
Som icke förr är sagt ell' skrifwit af en an»?

Dessutom bör ej en poët tadlas för lån från andra, ty

»Citera ledsamt är och söka hwar det fins
Och ofta hwem det sagt man sielfwer icke mins.
Så skona *Lithou* då, hans *Porsi* ej tadla.
Hans egit, det han länt, hans skaldenamn sku adla.
Minns i en wacker skrift af lärda saker full
Der står en lånter wers som pärla uti gull.»

Utgifvarne af Svenska Nitet. tyckas hafva blifvit obehagligt berörda af detta svar, som dessutom följdes af en mängd andra till större delen klandrande bref, ty redan i följande ark hänsyfta de på tidskriftens snara upphörande. Ehuru arket nästan helt och hållet upptages af redogörelser för de ankomna brefven, vidröres ej det omtvistade 25:te arket förr än i de aldra sista raderna, där det bl. a. heter: — — — »Wår Poët war något öppenhjertig i wårt sista Ark — — —. Han nämnde der emot all wanlighet dem wid namn hwilka han critiquerade; Men besinna, mina Wänner, det man bör skilja emellan de fel som egentligen röra ens Person, och de fel som röra ens skrifter; hwad de förre angår wet jag det rätt så wäl som någon annan at critiquen bör ske förtäkt, men de sednare hafwer man ju alltid uppenbarligen angripit? De angå ingens ära och redlighet, ty man kan ju altid wara en ärlig Karl fast än man ej är *Poët*.»

Med anledning af detta uttalande vänder sig Celsius i det 28:de arket till sin »förtrogne medarbetare» med ett tack »för den korte men dock kraftige *Apollogien* han å mina wägnar i sitt 26 gordt samt för communicationen af Herr *Sinceri* Bref», hvilket han nu skyndar sig att själf publicera. I sitt bref, som är undertecknadt »Sincerus, Stockkolm den 10 Nov. 1738 upplyser

Digitized by Google

Sincerus [1]) förf. af det 25:te arket därom att han »företagit sig att fella sitt omdömme om några wåra besta swenska *Poëter*, och således angripit en sak, som han ej ännu är wuxen; åtminstone lärer han af Konstens kennare intet ärkennas för giltig.` Om the smärre *Poëter* och begynnare lärer wäl ingen betaga honom friheten at dömma, men gjör han thet med the större, så drunknar han i Konsten, ty thet är ett allt för högt ämne för hans begrep. Han bör wörda theras skuggor, men intet tadla på theras mull. Elska theras namn och berömma theras Konst, men intet utstella theras rychte som ett mål för tadeltungors skott. Edra drömmar bör hwarken skemma the dödas lefwande namn, eller the lefwandes odödeliga frägd.»

Äfven Sincerus tadlar vidare förf. för det han angripit personer och ej blott laster. Själfva Argus (»Er lilla Afgud») hade ju gjort samma påminnelse. Förf. uppmanas slutligen att antingen återtaga det sagda eller ock meddela publicum Sinceri bref, hvilken senare utväg, som vi sett, Celsius nu valde. Brefvet afslutas med följande fabel, som sedermera intogs af Sahlstedt i hans »Samlingar af wersar på swenska:»

Fabel.

»En gång när Grodor i en Dam
Wid Wårens glada början;
Emellan torf och gyttja sam,
Tå uppklef en uhr möljan.
Thet lilla kräk uti sin gång
På gröna gräset drögde.
Ther fick hon höra Fogla-Song,
Som henne ej förnögde.
Thes späda hörsel rörder blef
Af Foglars fina läten,
Som tunna luften sönderklef
På sina gröna säten.
Hon tyckte wäl thet war artigt nog
Ett sådant nöje smaka,
Men afwund henne strax betog.
Ty klef hon ned tillbaka
Och när hon kom i djupet tit
Ja i sitt wåta rike,
Begynner hon med mycken nit (!)
Om *intet* att predika.
Hon börja ganska myndigt på
Om Fogla-Songen dömma.

1) Tyvärr har det lika litet lyckats mig att erfara, hvem som dolde sig under pseudonymen Sincerus som under den längre fram omnämnda Neutralis.

Skulle möjligen, churu det ej är synnerligen troligt, detta bref vara skrifvet af J. F. Kryger, hvilken vid ett annat tillfälle begagnat namnet Sincerus?

Digitized by Google

Then hon dock aldrig lärt förstå
Uti sin wåta gjömma.
Then ena, sad han, song för *kort*
En ann för *longt* mot thenne
Then tredje åter allt för *tort*,
Men ingen likna henne.
Så dömde nu then dumma siäl,
Att rätt mått vara krokugt,
Och märkte ej att the song wäl
Och at han hörde tockugt.»

Celsius affärdar brefvet och fabeln med den försäkran, att »ehuru spirituel Herr Sincerus uti detta Brefwet will wisa sig, ehuru stickande han skrifver, är han dock ej mäktig att komma min blod i den ringaste rörelse», hvadan han ej ämnade taga tillbaka sina ord, med hvilka han hade haft »full mening» förrän Sincerus bevisat det han »skrifwit något utan grund.»

Oviljan öfver de fälda domsluten hade allt mer och mer tilltagit och gifvit sig luft i en sådan mängd bref, att tidskriftens författare i det 29:de arket ser sig föranlåten att redogöra för en del af den massa bref, »som mitt tjugufemte ark nu på en 14 dagar hafwer tillskyndat mig.» »Ja tänck», utbrister han »jag har på dessa 14 dagar fått 53 bref, af hwilka en del äro så sammansatte at mig synes det deras Uphofsmän hafwa hämtat sina ordatermer utaf den wältaligaste Mångelske-Rethoricam, som på hin sidan Norr-Bro kan wara tillfinnandes; hvad wil jag säga — — — är det nu kommit så wida att man begynner begå Plagier utur deras — — —. Må min nitiska ifver tiga, jag wil då intet undra om man i många mål på långlånet lånar något af de lärdas arbeten att de der må lysa som pärla fast icke alltid i Gull.» — — — —.

Detta skarpa hugg var tydligen ritgadt mot Lithou, som i högsta grad sårad af beskyllningen för plagiat sammanskrifvit en ytterst hätsk smädeskrift på latinsk vers. Denna inlemnades d. 28 Nov. till censorn, som i sin journal omnämner »Fendr. Lithous wederläggning emot Swenska Nitets 25 ark derest han carperas såsom plagiarius. latine carmine heroico. Gaf detta tillbaka åt translatoren Mathesius, som mig det tilstälte, med utlåtelse, att om han wille utlemna en hoop ähreröriga epitheta, dem jag ock utmärckte, skulle jag det straxt underskrifwa.» Därpå tycktes dock den uppbragte skalden ej velat gå in, ty i censors-journalen förekommer ingen anteckning om att den ånyo företeths, ej häller har jag

Digitized by Google

kunnat finna att den någonsin blifvit tryckt. I handskrift har jag däremot funnit tvänne exemplar af densamma i Nordinska saml. å Ups. Bibl.

Med det i ofvan anförda utdrag ur 29 arket fälda uttrycket »lysa som pärla fast icke alltid i Gull» anspelade förf. på slutorden i Arimaspi försvar för Lithous plagiat i det ofvan omtalade brefvet, hvilket han tyckes hafva ansett vara skrifvet af Lithou själf, som man finner af det 31 arket. Här bjuder han sina missgynnare sitt »sista valet» och vänder sig särskildt till deras »anförare Herr Arimaspus», hvilken han af tacksamhet för »det Bref han på egen bekostnad låtit trycka» testamenterar »några perlor uti gull infattade», särskildt »32 smaragder, hvilka igenfinnas uti en Bröllopps-skrift kallad A. S. — — — hwilka 32 smaragder befinnes vara fiskade uti en annans Hypocreniske källa». I ett P. S. tillägger han äfven en »gullring, den en lärd Italienare Dan. Bartoli wid namn mig förährat, kallad: »Præstat suo egere quam esse divitem alieno».

Af censors-journalen framgår näml. att bokstäfverna A. S. blifvit på censorns uppmaning ditsatta i stället för »Amor Sapiens», ett poëm af Lithou[1]), hvilket här särskildt »war — — namngifvit — — såsom upfyldt af plagiis ur Barlæo». Den 14 Dec. hade det 31 arket fått sitt imprimatur, sedan censorn »ändrat några ställen, som eljes hade kunnat anses för nya invectiver emot hr Lithou, i det stället at det tycktes wara bättre att snarare mitigera det som emot honom är skrifwit».

Redan den 19 Dec. inlemnade den rätte Arimaspus Sahlstedt ett »Genswar till auctoren af thet Swenska Nitets 29 och 31 ark», men censorn vägrade tillåta dess tryckning, emedan det war »bestående af litigolis, retorsioner, förwitelser om plagiis, apologier emot sådane etc.»

---

1) Finnes tryckt bland Lithous Poëmata: »Amor sapiens in festivitate nuptiale — — — Benedicti Fortelii — — — et Annæ Christinæ von Christierson — — — d. 17 Maji 1733 — — — celebrata, triumphans vindice calamo G. L.»

Digitized by Google

Arimaspus vredgades tydligen öfver skämtet i det 31 arket samt öfver en i det 29:de införd N. B., hvari förf. afslår ett anbud, som den 24 Nov. framstälts af en »Herr Agricola at på Swenske wers med det snaraste förnöja Herr Arimaspus för det Bref han på trycket låtit utgå emot mitt 25 ark», hvarjämte han önskar att »Arimaspi Bref warit utan plagier i den första wersen och at han bättre hade welat skjärpa sin penna, at hans Bref måtte hafwa blifwit räknat som en pärla i gull (!) uti mitt ringa ark».

Arimaspus var dock ej den ende, som lät trycka sina anmärkningar mot det olyckliga 25:te arket. Bland de ofvannämnda 53 brefven var troligen äfven det bref på vers »Til det Swenska Nijtet uppå des XXV Arck» som undertecknadt *Neutralis* trycktes i Stockholm hos P. J. Nyström. Det börjar med en anmärkning mot författarens försök att försvara sin »oskickliga dröm». Att drömma vore menskligt, men att,

»Til sanning giöra'n först och så förswara'n sehn;
En sådan gierning är Förståndet för gemehn».

Något sådant hade dock blifvit satt i värket, i det

»En okänd, dock benämnd med Intet eller Nijtet,
Helt oombuden har sig mäckta högt beflitat,
At uti *Phoëbi* stad, så godt han kan och wet,
En Mönster-Herre blij för hwar en Swensk Poët».

Med anledning af skildringen af Parnassens stormning utbrister Neutralis ganska spetsigt:

»Han först sig företog *Parnassen* at afskildra
Och Åsne-hufvuden, som ock med grönska gildra,
At se om denne wän kund' skilja dem från sig,
Då ingen spegel der nu war påhittelig.

Mönstringens början berättas på följande lustiga sätt:

»Så tar Han sig uppå den myndighet at ropa:
Kom fram *Poëter* kom, kom fram I allihopa;
Jag föreställa will Ehr dygd och fehl sad' han,
Men et han glömt, det war at säija: om jag kan».

Digitized by Google

Han ingår sedan på en närmare kritik af omdömena öfver skalderna och anmärker angående domen öfver *Lucidor:*

»Se'n *Lucidor* som med få ord och några rader
Mer lärdom gifwer, än af alle dina blader
Med ljus och lyckta fins, då han all sällhet wet
Begripa med et ord, det är: förnöijlighet.
Han får af dig den klick, at Honom felatz slögder,
Om rimmen Hans skull blij på dine krumwijs bögde,
Men torde hända, om mer konstig wäg han gådt,
Du då, min käre Wän, den minsta del förstådt».

Angående det fällda yttrandet att *Lagerlöfs* verser voro för latinska anmärkes blott:

— — — — — — — — — —

»Men om der wore ord införda, som du ej
Förstår, så tacke du derföre sielfwer dej».

Det sätt, på hvilket *Eurelius* blifvit bemött, säges »förtjena blygd och skam».

Anfallet mot *Spegel* behandlas äfven här vidlyftigare. Bland annat säges därom:

— — — — — — — — —

Du säger, at mer konst Han derwid brukat har
Än du kanske, om du ett slikt dig företar.

Men säg! Hwar bör man wäl mer konst och snille bruka,
Än wid det ämne, der Förstånd ej kan upduka,
Der inga skäl kan ges, men flere witnen är,
Som mig förbinda tro, och weta ej begär.

— — — — — — — — —

— — — — — — — — —

På riktig Prosa har Han aldrig kunnat skrifwa,
Ei heller wetat hur det skrifwe-sätt skull blifwa,
Men had' han åter det helt ricktigt *prose* giedt,
Har hwarken du ell jag dess Werck igenom sedt.

Digitized by Google

Angreppet på *Runius* vore misslyckadt och det mot *Elds* lefnadssätt osannt. Bland de öfriga anmärkningarne fäster sig Neutralis slutligen vid dem mot *Lithou*. Det vore ej värdt att komma med beskyllningar för plagiat, ty

»Om all din wijshet had' sin brunn ur dig allena
Och du hwad andra sagdt för dig ej nämna feck,
Du aldrig rätt beskref en krum ell' räter strek».

Slutligen anmärker han, att förf. underlåtit att tadla mycket, som värkligen förtjenat tadel samt ej torts kriticera alla svenska poëter, och isynnerhet hållit sig till de döda, ty

»Dem är du säker för — — —»

Brefvet afslutas med denna sunda förmaning:

»Behåll ditt wackra namn uti tillbörlig ära,
Och skrif om sådant, som kan någon något lära.
När du will lasta fehl, säg ej hwår felet bor,
Låt hwar lastwerdig se, hur lasten den är stor.

Uptäck dem gamlom hur' de unga nu förspillas,
Hur' ämnen hwar om an förblandas och förwillas,
Hur många sunder siäl i trängder hydda bor,
Som kunde gagna mer än mången mäcktig tror.

At jag uphåller dig så länge du förlåter;
Men nu skall pennan bort: så framt du icke åter
Ger mig ett sådant swar som du *Sincero* gaf.
Då dig dit afwunds Nijt han wänligt rådde af».

Alla dessa anfall gjorde lifvet surt för svenska Nitet, hvarföre det upphörde med det 32:dra arket, hvari det tager farväl af allmänheten och slutar med den sorgliga bekännelsen, att

»— — — *Nitet* mitt förwändes dock i split
Och Fålcket just som förr ej bättrat sig en bit».

Den ovilja, som Celsii kritik väckt, i synnerhet den öfver de ännu lefvande Kolmodin och Lithou, öfver den högt beundrade Spegel och den allmänt omtyckte Lagerlöf, bragtes ej häller snart

Digitized by Google

till tystnad [1]). Den tog sig till och med uttryck uti en gratulationsvers vid en disputation i Upsala d. 12 Dec. 1738, i hvilken författaren professor Joh. Ihre utropar:

»Cur mea parve liber deposcis carmina? credis
Illa tibi minimum conciliare decus?

Nej sång och sådant betyder nu intet, nu hålles ingenting heligt.

»Nunc nam tempus est, quo effrena licentia plenum
Quidlibet audendi jus putat esse sibi.
Carmina nempe Patrum plausus experta theatris
Indignis sordent nunc temerata notis.
Ille Lagerlövius, Suecanæ gentis Homerus

— — — — — — — — — —

Ille suos luget subito marcessere lauros.

— — — — — — — — — —

Te quoque Spegeli magna par fama Maroni
Cujus et ingenium Suecia tota stupet,
Te quoque livor edax vexat, sed crimina sola
Sunt, Te Censori dissimilem esse tuo».

Här uttalades likväl harmen öfver att se vördade mäns skaldevärksamhet, som man tyckte, orättvist bedömd, i värdiga ordalag, men från ett och annat håll hördes endast den råa smädelsens pöbelspråk. Prof på detta stridssätt finner man uti en s. k. »Grafskrift öfver Swenska Nitet», hvaraf jag sett tvänne afskrifter i Westinska och Nordinska Saml. å Ups. Bibl. Att Celsius i denna nämnes »Olof Skurk», »stackars padda», »åsna» m. m. samt att där bl. a. läses:

1) Den gaf sig luft vid flera tillfällen. Så t. ex. i de i handskrift befintliga »Tankar öfver Mag. Ol. Celsii Junioris Tankar på Jungfru C. C. Kyroniæ namnsdag», som skrefvos med anledning af Celsii i 3 ex. i Upsala tryckta »Tankar till Mademoiselle Catharina Charlotta Kyronia på Catharinadag d. 25 Nov. 1743». I »repliquen» förekommer bl. a.:

»O! Cælum går det nu så till
At den, som andra häckla vill
Samt critiquera groft på alt
Kan sielfver vara straffbar salt.
Du, som blindt Nit och ifver bär
Och djerf beslagskarl alment är,
Utgallra först din egna fel,
Gif andra sedan hvar sin del».

— — — — — — —

(I Nordinska Saml å Ups. Bibl.).

Digitized by Google

»Far tin wäg i otid födda Swänska Nit.
All tin möda är dock intet wärd en —.
Argi graf sku wi med sköna rosor strö,
Men på tin så bör man kasta hasselspö».

torde vara mer än tillräckligt bevis på dess råa ton. Celsius kunde ej häller så lätt glömma striden och dess obehag och ännu 1768 kunde han i sitt tal vid præsidiets nedäggande i Wetenskaps-Akad. ej afhålla sig från att på tal om sådana författare, som äro »en ström af ord med eh droppa mening» säga: »Ibland de gamle skyller man Claudianus för detta fel, samt Barlæus, hans skugga. I sådan händelse skulle äfven wår Lithou, hvilken är en ovedersäjelig skugga af dem bägge, stå i samma ordning, men derom må andra dömma».

Med anledning af detta tal råkade de bägge kämparne från Svenska Nitets dagar åter i strid, i det Sahlstedt som bekant utgaf en kritik af talet, hvilken följdes af flera andra stridskrifter. Sahlstedt, som alltid blef sin ungdoms intressen trogen, hade redan dessförinnan haft en ny literär strid att utkämpa, i hvilken han dels måste spela den angripnes roll dels själf såg sig tvungen att mot sin motståndare rigta en beskyllning för plagiat, något, som han ju, som vi sett, sökte försvara mot Celsius. En herr M** utgaf näml. 1759 »Bref uti åtskilliga sedolärande ämnen», uti hvilkas 25:te nummer han dels kriticerade Sahlstedts 1753 utgifna fjärde och sista del af »Samling af wersar på Swenska», dels här och där nästan ordagrannt införlifvade delar af dennes i denna del intagna afhandling »Om Poëter och werser i gemen och om denna samling i synnerhet» med sina uttalade åsigter om svenska skaldekonsten. Sahlstedt skyndade att i sina Critiska Samlingar för detta år kriticera hans åsigter och tillvägagående.

Sahlstedt fortfor sålunda att hela sitt lif egna sig åt en recencents kall, och hade vid sin död ej förvärfvat någon högre titel än den af Kgl. Sekreterare, men i Sveriges literaturhistoria lefver hans namn såsom namnet på den förste, som i vårt fädernesland med alfvar och kärlek hängifvit sig åt en vitter recencents anspråkslösa men vigtiga kall. Hans förste motståndare Celsius dog

Digitized by Google

däremot såsom biskop, kommendör, En af de 18 i Svenska Akademien, ledamot af flera lärda sällskaper, men äfven han intager en ej ovigtig plats i vår literatur- och lärdomshistoria.

Det är några bilder från dessa bägge mäns ungdomsdagar och från den svenska literära kritikens barndom som här framställts. Om intet annat af dem kan läras, så vittna de dock för oss om det nyvaknande intresset för svensk skaldekonst, ett intresse, som bådade godt för den fosterländska vitterheten, hvilken ju också inom kort fick sin augustiska period under den tredje Gustafs snillrika hägn.

E. LEWENHAUPT.

Digitized by Google

Armfelt och Leopold.

Kellgrens poem »Till en förnäm herre, som skrifvit ett theaterstycke» har, såsom kändt är, gifvit anledning till olika tolkningar hos forskarne i vår literaturs häfder. Några hafva deri sett en bitande satir mot konungagunstlingen Armfelt, »som hade den barnsliga fåfängan att i Gustaf III:s vittra hof äfven vilja vara vitter» och som skulle hafva velat lysa med lånta fjädrar såsom författare till vaudevillen »Tillfället gör tjufven»; eller ock hafva de deri sökt en afsigtlig dubbelmening. Andra hafva tvärtom i den Kellgrenska dikten sett en uppriktigt menad hyllning i tidens lätta stil åt den rikt begåfvade unge hofmannen vid hans framträdande på den vittra vädjobanan.

Det är icke vår afsigt att här närmare inlåta oss på denna tvistefråga, lika litet som på den dermed sammanhängande frågan om författarskapet till »Tillfället gör tjufven», helst som Armfelts oss tillgängliga papper icke lemna några direkta bidrag till frågans belysning [1]). Några allmänna anmärkningar rörande Armfelts

1) De senaste utredningar, som från olika ståndpunkter blifvit lemnade, äro Böttigers i Sv. Akad:s Handlingar, D. 45, Warburgs i Göteborgs K. Vitt.- och Vetenskapssamhälles Handl., Häft. 16, Eichhorns i Ny Illustr. Tidning 1879, s. 236, samt det i sistnämnda uppsats åberopade utdraget ur hertiginnans af Södermanland dagbok, meddeladt af C. C:son Bonde i N. Dagl. Allehanda 1878, 3 dec. — De olika meningarne torde utan svårighet kunna sammanjemkas. Så väl Armfelt som Hallman torde sjelfva hafva ansett sig såsom styckets författare — och ingendera med orätt. Det låter lätt tänka sig att Armfelt, som vid denna tid framför alla andra var hofvets »maître des plaisirs», för att få ett tillfällighetsstycke färdigt till den stundande hoffesten hemtat Hallman ut till Drottningholm, och der gifvit honom sina anvisningar; och att stycket under A:s ögon samt under hans ledning blifvit skrifvet i största hast. A. hade gifvit idén så väl till hoffesten som till pjesen; och då denna uppfördes, kunde den lycklige arrangören med fullt skäl angifvas såsom dess upphofsman, utan att göra sig

Digitized by Google

vittra begåfning och samtidens mening derom torde dock ej sakna sitt intresse.

Främst bland de samtida, som vidrört frågan om Armfelt såsom vitterlekare, möter Kellgrens medtäflare om hedersplatsen bland de gustavianska skalderna, Leopold. Han har i de poemer till Armfelt, som längesedan finnas tryckta i Leopolds samlade skrifter [1]), oupphörligt anspelat på hans poetiska författarskap. Han nämner honom »en qvick poet i vapen» (1786), »krigs- och skaldekonstens heder, född med lika lyckligt öra för lyrans och kanonens ljud» (1789), »poet med egen del i språkets ära» (1792), som

»ännu stiger fram med glans
bland hvad i Sverige fins och fans
af statsmän, riddersmän, poeter».

(1807). Ej mindre frikostiga på artigheter i samma syfte äro Leopolds otryckta bref till Armfelt på vers och prosa, hvaraf längre fram meddelas några prof. Huru mycket i dessa uttalanden man än må anse såsom komplimenter i tidens stil eller skrifva på räkningen af personlig tillgifvenhet, så låter det knappast tänka sig, att Leopold under loppet af ett par decennier i nästan alla sina meddelanden till sin vän skulle utan särskild anledning hafva återkommit till en fråga, som borde hafva varit af så ömtålig art som Armfelts vittra ära, i händelse denna endast varit en »usurperad reputation».

Ej mindre uppmärksamhet, äfven ur denna synpunkt, förtjenar Armfelts förhållande till den snillrike konungen. Ännu bevarade dagboksanteckningar från 1783—84 af den förstnämnde visa ligheten af deras dagliga umgänge. Vid denna tid var det ännu den lefnadsglade 26-årige kammarherrens hufvuduppgift »att hålla kun-

skyldig till något bedrägeri. Hallman å sin sida, som, i egenskap af en vitter sekreterare med utsträckt fullmakt vid den formella behandlingen, möjligen »fattat i pennan» större eller mindre delar, kanske hela den lilla vaudevillen, kunde äfven hafva fullgoda skäl att anse sig såsom dess egentlige författare. Både före och efter Armfelts och Hallmans tid har en dylik form för samarbete vid författandet af tillfällighetsstycken kommit till användning; särskildt under Gustaf III:s tid torde den ofta hafva förekommit.

1) Leopold, Poet. Arbeten (1873) I: 311—326.

Digitized by Google

gen vid godt humeur», enligt Schröderheims ord [1]); och han hade i sin älskvärda personlighet och sin lifliga inbillningsgåfva medel tillräckligt dertill för att ej behöfva göra sig skyldig till ett bedrägeri, som ingen lättare skulle hafva upptäckt än monarken. Bättre än någon annan hade Gustaf tillfälle att lära känna sin gunstlings vittra begåfning. Hade denne varit så »ur stånd att frambringa någonting af artistisk komposition och estetiskt värde», som det blifvit påstådt [2]), så skulle helt säkert konungens skarpa öga ha upptäckt det förr än någon annans. Han skulle ej ha anvisat Armfelt en så framträdande plats bland deltagarne i de »snillets glada lekar», som gjorde hans hof lysande; och fruktlöst skulle utan tvifvel hvarje försök hafva aflupit att förvärfva denna plats genom den lånade glansen af en författareära med så föga grundade anspråk.

Armfelts ärelystnad var vid den tid, då »Tillfället gör tjufven» först framträdde, ingalunda riktad åt det literära hållet, och den blef det ej heller sedermera. Ingen kunde i sjelfva verket, enligt hvad hans förtroliga meddelanden visa, hysa mindre anspråk på att gå och gälla såsom vitter författare; och säkerligen anade han lika litet, som någon af hans samtid, att ett litet tillfällighetsstycke, som under hans namn gafs vid en af hofvets många lustbarheter, skulle blifva ett föremål för literaturforskares kontroverser. Skald var Armfelt visserligen icke, och hans vittra bildning var helt säkert ej af djupgående slag. Men säkert är dock, att han »öfvade vitterlek», på det sätt som ingick i tidens sällskapliga bildning; och ett sinne, så lätt mottagligt för intryck som hans, blef ej utan inflytande af det dagliga samlifvet med den snillrike konungen. Ännu finnas i behåll af Armfelts hand små poemer och dramatiska utkast, så väl från hans ungdom, som från senare år. Det äldsta bland dem är ett litet fransyskt lyckönskningspoem på hans moders födelsedag 1778 [3]).

---

1) I en prolog vid en hoffest d. 19 Aug. 1783 (handskr. i K. Bibl.), omnämnd i bref af hertiginnan af Södermanland, tr. i Fersens Hist. Skr. V: 295.

2) Atterbom, Sv. Siare och Skalder VI: 180 (1863).

3) I K. Bibl. autografsamling.

Digitized by Google

Äfven från den tid, då han biltog irrade kring Europa, finnes bevaradt utkastet till ett litet dramatiskt tillfällighetsstycke, erinrande om lifvet i de umgängeskretsar, som i Töplitz 1799 samlade sig kring den ryktbare prinsen af Ligne, den älskvärda hertiginnan af Kurland och hennes sköna dotter, prinsessan af Sagan, och hvilka mottogo den svenske landsflyktingen såsom en älskad och beundrad gäst. — Antalet af de bland Armfelts vittra försök, som blifvit bevarade, är emellertid föga betydligt, och det mesta föreligger i fragmentariskt skick. Hans vittra idrott bar väsentligen karakteren af en sällskapstalang; han hörde visserligen icke till dem som »skrefvo vers på fullt allvar», och han var ej, och ville ej vara annat än en dilettant på det vittra området.

Då de af Gustaf III utsedda tretton ledamöterna i den nybildade svenska akademien vid kompletteringsvalet främst bland alla utsågo Gustaf Mauritz Armfelt till ledamot, skedde detta väl i främsta rummet af uppmärksamhet mot hans kunglige vän, akademiens stiftare. Men med fullt skäl kunde de räkna honom till de VITTRA i den klass af ledamöter, som — enligt stiftarens ord i talet vid dess öppnande — »i allmänna sammanlefnaden från barndomen stadgat deras smak . . . genom det ständiga ombyte af menniskor, deras kall kräft af dem att umgås med, hvilka nödvändigt fordra en aktsamhet i tal, ett noggrant val af ord, som utgör den fina känslan, hvilken gifver hvart ord sin rätta mening och föreskrifver den gräns, utöfver hvilken de ej kunna föras».

* * *

Svenska akademiens förste direktör efter Kellgren, som vid dess stiftelse utsågs genom lottning, blef G. M. Armfelt. Den förste nyvalde ledamot, som han i denna egenskap helsade, var C. G. Leopold.

Den unge skalden var kort förut hemtad till Stockholm från Upsala och emottagen i konung Gustafs förtroliga krets. Bostad erbjöds honom i Armfelts rum på slottet, och det var Armfelt, som först införde Leopold till konungen. Mellan de båda nära jemnåriga

Digitized by Google

konungagunstlingarne, skalden och hofmannen, knöts ett vänskapsband, som räckte lifvet igenom, och som i deras ännu bevarade brefvexling funnit uttryck, hvilka förtjena att räddas undan glömskan. Tidens sociala former medgåfvo ej åt deras skriftliga umgänge den okonstlade förtrolighet, som man i våra dagar älskar att finna mellan vänner; men deras inbördes förhållande hvilade ej blott på ömsesidig beundran, utan äfven på personlig tillgifvenhet. I de anmärkningar, med hvilka Leopold, såsom det synes af politiska skäl, ansett nödigt att ledsaga de i hans Samlade Arbeten (efter Armfelts död) tryckta poemerna till Armfelt, nämner han honom »en man af börd och rang, hos hvilken egenskaperna af snille, bravour och personligt behag icke synas hafva blifvit bestridda; för öfrigt på sin tid uppriktig skyddsvän af språket, konsterna, vitterheten, och som under ett fjerdedels sekels vänskaplig relation till författaren (ehuru mycket upphöjd öfver honom) aldrig gifvit honom i enskildt afseende orsak till andra tänkesätt än erkänslans och tillgifvenhetens» [1]).

En egendomlig episod i Armfelts och Leopolds samlif under Gustaf III:s tid, som upplyses genom deras brefvexling, är deras gemensamma färd och samtida vistelse i Finland under fälttåget 1789. Med samma flotta, som i September detta år öfverförde den Armfeltska brigaden till Finland, och på samma fartyg som Armfelt och hans stab, följde skalden, för att i konungens högqvarter

---

1) Det äldsta af dessa Leopolds poemer (1786) bär titeln: »Till en förnäm herre, då han valdes till direktör af Svenska akademien» — en tydlig anspelning på Kellgrens ofvan nämnda poem. — Armfelts svar på Leopolds snillrika inträdestal i akademien är, lika litet som hans eget af Atterbom så strängt klandrade inträdestal, något vältalighetsprof i egentlig mening. Det saknar dock icke intresse genom åtskilliga uttalanden, knappast fullt akademiskt värdiga, men betecknande nog för den 29:årige akademikerns skaplynne och smakriktning. Den i ett dylikt tal något oväntade hyllningen åt »det täcka könet», som är, »fastän ej alldeles fullkomligt, likväl ett af de största bevis på Skaparens fullkomlighet» — torde få anses karakteristisk nog. Icke mindre är detta fallet med den öppna bekännelsen: »Jag vet att det räknas ett helt folkslag till last att vara af min tanke; men jag tillstår med uppriktighet, att jag i Frankrike hellre skrattar med Molière, än jag i England får spleen af Shakespeares oskattbara grymheter». (Sv. Akad. Handl. I (1801): 187).

Digitized by Google

arbeta på skådespelet »Oden». Leopolds lynne lär under den genom stiltje och motvind fördröjda öfverfarten icke hafva varit det bästa; och Armfelt skyndade att vid första lämpliga tillfälle landsätta honom, för att låta honom landvägen och utom skotthåll för de ryska krigsfartygen vid Barösund fortsätta resan till konungen [1]). Kort derefter (d. 30 september) utförde Armfelt en af sina vackraste vapenbragder genom stormningen af Elgsö vid Ingo, en strid, som med en till antalet vida underlägsen styrka å svenskarnes sida nästan uteslutande afgjordes med bajonetten, och der befälhafvaren sjelf med värjan i hand var en bland de förste, som inträngde i den ryska redouten.

Vid underrättelsen om denna djerfva bragd sände Leopold från högqvarteret, dit han lyckligt framkommit, följande skämtsamma lyckönskningsqväde [2]) — äfven detta ett motstycke till det mycket omskrifna Kellgrenska:

Baron! Jag darrar — och är glad.
Ni går för långt i ett och annat!
Man kan förtjena sin brigad
och ej slå Ryssen så förbannadt.

Hur f—n försvarar Ni er rätt
att plats bland oss poeter taga,
som tror att *blodig skjorta draga*
är annat än ett talesätt?

Det kunde hos hvem helst förklaras
sin verld så litet att förstå.
Men denna plumphet att *gå på*
kan hos en hofman ej försvaras.

---

1) Enligt en anteckning af Leopolds reskamrat C. Nordforss i Kongl. Bibl:s autografsamling. — Armfelt skyndade att underrätta konungen om Leopolds afsändande: »Mon poëte se porte bien; il débarque à Tverminne. De tout mon transport c'est lui qui exige une attention non interrompue». (8/9 1789; Ups. Bibl., Gust. Papp.).

2) D. 2 okt. 1789. Den nyssnämnde antecknarens, Nordforss' uppgift att konungen varit så missnöjd med Elgsö-affären, att Leopold »knappt vågade förr än någon tid derefter skrifva några små trösteversar till den mycket lätt trösstade generalen», vederlägges dels af konungens ytterst vänliga bref till Armfelt d. 2 okt. (Ecrits de Gustave III, V: 167), dels af ofvanstående datum.

Digitized by Google

En favorit — hvad uselhet! —
för hvilkens fötter smickret röker,
vill vara värd det namn han söker
af *hjelte*, liksom af *poet*.

Jag känner nog igen er smak;
er själ, så litet gjord för tiden,
tar alltid namnet för dess sak,
och *tapperhet* för *mod i striden*.

I likhet med den konungs mod,
hvars namn Ni har förtjenst att bära,
Ni tänker att en hjeltes ära
bör köpas för hans *eget* blod.

Som han, (hur skall man persifflera!)
Ni tror att namn af general
förbinder, efter moget val,
till mer än högst — att retirera.

Som han, Ni för er fosterbygd
ert lif i faror ej vill spara.
Men räds, att ej er största fara
blir höjden af förtjenst och dygd!

Den glade hofmannen-generalen blef skalden icke skyldig svaret. Han skref d. 5 oct. tillbaka ett bref, som inleddes på följande sätt:

Tro mig, min vän, allting är ord,
gå på och *blodig skjorta draga*,
slå Ryssen, deras skansar taga,
är lappri — när som fred är gjord.

Att vara gunstling eller ej,
att vara hjelte eller kruka
att slumra, eller tankar bruka,
— hvem dömer er, hvem dömer *mej*?

Digitized by Google

Som hofman, menska och soldat,
mig hjertat styrt dit nöjet danat,
och vägen, den mig lyckan banat
har gjort mig, liksom andra — flat.

— — — — — — — —

Min själ, som drifs af känslan blott
med dubbel eld min konung tjenar;
dess vänskap liksom styrka länar
åt dem som ärans röst förstått.

Min vän! — nu kommer jag till er —
hvem ger er lof att persiflera?
Är jag poet? Nej intet mera
(ett rim mig plågar) än — Regnér [1]).

Man skall som Ni hos snillets gud
ha rättighet att gunstling vara,
att skrifva, tänka och att svara
och lifva harmoniens ljud.

På det viset betalar jag vackra och artiga versar med elaka, men det blir evigt ert öde att taga emot sämre än Ni ger. Jag är så ovan vid ett rim eller ljudet af en vers, så i stället för sånggudinnan tänker jag alltid på Manderströms Rimlexikon. Likväl är det lättare att skrifva sen man slagit Ryssen, än då jag såg Riksens Ständer i perspektiv på Drottningholm [2]). Mitt poem, som jag der började till Er, skall nödvändigt slutas i Viborg för att blifva drägligt. — —

---

1) Hänsyftning på Leopolds polemik med Regnér i Stockholmsposten 1785—87.

2) Syftar på Leopolds poem till Armfelt »på Drottningholm» 1789 (Poet. arb. I: 316), skrifvet under den tid, då Armfelt var förlagd vid Drottningholm såsom befälhafvare för den frikorps från Dalarne, som blifvit uppbådad för upprätthållande af ordningen i hufvudstaden under den stormiga riksdagen. — Följande utdrag ur Armfelts brefvexling med sin grefvinna under 1789 års fälttåg torde dock visa att han midt under krigets blodiga lekar ej var så alldeles främmande för rim och meter, som i brefvet till Leopold antydes. Han skrifver d. 16 okt. 1789: — »Je t'envoye des vers, nous en faisons ici à la guerre tout comme chez vous. — D. 20 okt.: »Vi skrefvo versar i går på trots. Min poet var dum och jag tog på mig att skrifva kontinuation af Adams visa, som följer». (Ty värr saknas detta qväde bland A:s papper). — D. 3 nov.: »När Leopold

Digitized by Google

Under Gustaf III:s senare regeringsår, då Armfelt och Leopold gemensamt vistades i Stockholm, gaf den förres direktörskap vid kongl. teatern ofta anledning till öfverläggningar med »Friggas» och »Odens» författare. Biljetter, vexlade mellan de båda vännerna, antyda att »Odens» ryktbare skald ej ansåg under sin värdighet att begära råd af den omtvistade författaren till »Tillfället gör tjufven».

* * *

Efter konung Gustafs död, då det var »förbi med snillets tid i Sverige», och då för hans vänner, och i främsta rummet för Armfelt, inträdde en tid af förödmjukelser och förföljelse, synes dennes brefvexling med Leopold hafva hvilat under ett årtionde. Det öde, som drabbade Armfelts öfriga korrespondenter under åren 1792 och 93 — att i mer eller mindre grad misstänkas såsom delaktiga i hans ryktbara konspiration — gjorde det för Leopold till en lycka

---

fick se min visa öfver Adams ålderdom, så skref han följande prolog impromptu på samma ton:

Bacchus med en af Behagen på knät
tömde sin bål, mellan kyssar och sladder:
det blef en son, som ni finner väl det,
och Apollo och Mars stodo fadder.
Uppväxt i nåder och täckelighet,
skötte han lika, den lifliga drängen,
värjan och lyran och bålen och sången
— älskare, drickare, knekt och poet.

Först drog han ut framför bussarnes tropp,
drabbade Ryssen och slog den vid Ingo,
bäddade så sin vällustiga kropp
uppå de blodiga lagrar de fingo
Full utaf drufvor, behag och begär,
stor predikant af naturliga lagen,
älska' och drack han till följande dagen,
— då tog han lyran och qvädde så här:

»Åldren spar ingen» etc. (Armfelts poem).

Då Armfelt, utan farhåga att detta något frivola skämt i tidens stil skulle missförstås, lade det under sin vördnadsvärda hustrus ögon, torde dess offentliggörande för »*Samlarens*» läsare ej behöfva väcka anstöt.

Digitized by Google

att icke kunna räknas bland dem. Men äfven han kände tyngden af de nya förhållandena, ehuru han, sedan han dragit sig tillbaka till ensligheten i Linköping, ej egentligen var en persona ingrata hos den allsmäktige Reuterholm. Denne sistnämnde, skrifver Armfelts och Leopolds gemensamme vän Ehrenström till Leopold, »ville upphöjas af rikets förste skald; hans högmod böjde sig ner ända till att anhålla om en sådan ära: Hr Kanslirådet förblef tyst, och inga tryckta papper för den tiden innehålla en enda rad smicker från Leopold till Reuterholm... Hr Kanslirådets tillgifvenhet för [salig konungens vänner] växte i samma proportion, som förföljelsernas våldsamhet. Hr Kanslirådet förblef oföränderligen baron Armfelts vän, såsom han varit det under lyckligare tider»[1]).

Under landsflykten utgjorde tanken på att i sitt fäderneslands ögon rättfärdiga sig mot anklagelsen för förrädiska stämplingar Armfelts oaflåtliga sysselsättning. Sedan lyckligare förhållanden under Gustaf IV Adolfs regering syntes hafva inträdt för männen från konung Gustaf III:s tid, var det hans afsigt att genom offentliggörandet af en utförlig försvarsskrift kräfva rättvisa. Leopold och Ehrenström voro de personer, hvilkas råd i denna angelägenhet Armfelt framför allt ville inhemta. Den förstnämnde har i ett bref af d. 24 Juni 1803 — Armfelt var då svensk minister i Wien — gifvit följande svar, hvilket lika mycket hedrar hans karakter som hans hufvud:

Jag vet att Hr Baron tänker mindre på det närvarande än på eftervärlden. Tillåt då en ringa, men uppriktig vän att säga häröfver sin mening utan förställning. Hr Baron önskar ej för sitt minne efterverldens rättvisa med mera liflighet, än den i samma afseende önskas af mig, som skrifver detta. Men denna rättvisa kommer att grundas, var viss derom, på moraliska och historiska skäl, och intet, eller ganska litet, på någon juridisk åtgärd, ehuru deducerad den också vore. Efterverlden skall känna Hr Baron både som enskild och publik man, både som menniska, hofman, militär och minister. Hon skall känna, och intill fullkomlighet, Hr Barons tänkesätt för sitt fädernesland och sina begge konungar. Intet af dess

1) Tryckt i Handl. ur Brinkmanska arkivet II: 346. Jfr dock härmed den utförliga skildringen af L:s förhållande till Reuterholm i Ljunggrens Sv. Vitt. häfder II: 297 o. f.

Digitized by Google

möjliga fel, ingen af dess förtjenster och lysande egenskaper skall undfly henne. Efter denna historiska och moraliska kännedom, skall Hr Baron dömas af efterverlden och alldeles intet efter juridisk form, hvilken är kanhända just det som bör önskas. Ehvad hon må subtrahera från poeters, admiratörers, klienters och enskilda vänners entusiastiska loford, skall hon dock afdraga oändligt mera från »Gustaf Mauritz»[1]) och vissa publika akter. Och den resterande summan af heder och ädla tänkesätt, af konungatrohet och tjenster mot fäderneslandet, af krigiska, vittra, politiska talanger, med ett ord af mod, snille, välgörande hjerta, upphöjd sinnesart, älskvärdhet och förtjusande — jag hade nära sagt — förförande behag, skall alltid bli så stor, som en historisk personnage af Hr Barons rang kan önska att lemna åt minnet. Det är långtifrån att saken betraktad från den nakna och sträfva juridiska sidan synes mig taga en lika förmånlig vändning. Ty med alla fel i den utvärtes formen af laglighet, som må kunna förebrås Hr Barons ovänner, är jag likväl mycket bedragen, om ej lagens bokstaf i vissa afseenden varit till deras fördel. Icke derföre sagdt, att under loppet af processen vissa och möjligtvis stora juridiska orättvisor ej kunnat förefalla. Sådana böra i det fallet visserligen anmärkas; men jag tror ej att de bevisa nog, för att vänta allt deraf.

Rådet följdes; försvarsskriften fick hvila otryckt i Armfelts gömmor, och efterverlden har ännu ej sett det sjelfförsvar, som Leopold här karakteriserat. Om det en dag kommer att framläggas, skall det säkert visa sig att skaldens i sammanhang härmed gjorda teckning af Armfelt såsom historisk personlighet icke är att anse såsom blott ett entusiastiskt utbrott af gammal vänskap, ännu mindre såsom en sirlig artighet i gustavianska former, utan derjemte innehåller en god del historisk sanning.

Om den Leopold-Armfeltska brefvexlingen efter 1803 icke blef så liflig som förr, så egde den i stället så mycket mera af allmänt intresse. Armfelt ansågs nu åter såsom en inflytelserik person, och tillhörde, sedan han från Wien blifvit förflyttad till militärbefälet i Stralsund, konung Gustaf IV Adolfs närmaste omgifning derstädes under åren 1805—6. Till honom vände sig Gustaf III:s vänner förtroendefullt i allmänna och enskilda angelägenheter. Bland dem var äfven Leopold, som genom Armfelt sökte vinna konungens

1) Smädeskriften »Gustaf Mauritz, sitt fäderneslands förrädare», utg. på Reuterholms föranstaltande.

Digitized by Google

uppmärksamhet för sina ekonomiska bekymmer[1]). Allmännare intresse ega de meddelanden rörande svenska vitterhetens, svenska språkets och svenska akademiens angelägenheter, som innehållas i Leopolds bref till Armfelt från nämnda år.

Genom svenska akademiens beslut, af konungen stadfästadt, hade Armfelt, som efter 1794 varit utesluten från akademien, 1805 ånyo derstädes erhållit en plats efter Murbergs afgång. I sin tacksägelseskrifvelse till akademien för dess beslut[2]), yttrade han lika vackert som blygsamt: »Då jag för nitton år sedan intog ett rum i detta samfund, var jag ej i tvekan om orsaken, som beredde mig denna ära. Sedermera hafva krig, olyckor och ett långt vistande från fäderneslandet icke bidragit att öka min förtjenst i svenska vitterheten. Jag får då ännu i dag tillskrifva akademiens erkänsla för hennes odödlige stiftare den heder som mig visas». — Leopold skyndade att lyckönska Armfelt till den akademiska platsen genom ett bref (d. 16 apr. 1805), som, efter vanligheten inledt med lediga och skämtsamma verser, i dubbel mening förtjenar namnet af skaldebref.

Gåfvan af Armfelts graverade porträtt gaf anledning till följande inledande tacksägelse:

Hvars är den ädla bild jag ser?
Är det Apollos? Är det Eder?
En sådan enlighet med Er,
gör, på min tro, Apollo heder.
Ja, sådan syntes han den dag,
då Python för hans pilar blödde:
så voro, då han sköt, hans lugna pannas drag;
med detta ögonkast af stolthet och behag
han, efter segren, stod och sig på bågen stödde.
Med samma blick ännu, då timmen stundat har
att Nerei grottors djup försaka,
han, efter skingrad natt, sig visar på sin char,
och för, ur hafvets bädd, sitt gömda ljus tillbaka.

1) Jfr Samlaren 1880. 67.

2) I Kongl. Biblioteket.

Digitized by Google

En enda likhet saknas vill:
det är kring hufvudet hans krans af gyllne strålar;
men hvad ej bilden fyllest målar,
det skall *historien* lägga till. — —

Han fortsätter:

Vår vitterhet befinner sig nu i lyftningen till det sublimare Febuseriet, och håller på att göra hvad Kellgren, salig rimmaren, kallade *det stora tyska språnget.* Sådana verser som blott hafva tydlighetens, tankevärdets, språkcharmens och det ädla uttryckets förtjenst, och som en hvar derför begriper, påstår man också att hvar och en kan göra, när han vill, och derför vill ingen göra dem. Man lemnar detta föråldrade slag åt *Virgilius, Racine, Pope, Voltaire, Kellgren* och deras slappa lärjungar. — —

Välan, Herr Baron, General, och *en af de aderton!* Akademien har då ändteligen funnit ett tillfälle att åter bemästra sig af sin rättmätiga egendom. Med hvad allmänt bifall detta skett, och med hvad särskild glädje för mig, behöfver jag ej säga Herr Generalen. Det har ej varit val, utan blott underdånig anmälan af akademiens önskan, och kongl. bifall dertill, och derefter gemensamt tillrop af alla ledamöterne, och inbördes lyckönskningar. Det som isynnerhet förtjenar nämnas, det är att konungens bifall till akademiens underställning rörande Herr Generalen, åtföljdes af H. Maj:ts särskilda nådiga loford öfver akademiens tänkesätt.

Men jag är förundrad att höra talas om ett *inträdestal,* då intet val skett. Så långt jag kan förstå, borde väl Herr Generalens egenskap af akademiens ledamot, fastän nu förnyad, likväl anses såsom gammal, och afbrottet deri, långt ifrån att genom någon yttre form återkallas, tvärtom betraktas såsom aldrig händt, och såsom på en gång utplånadt ur minnet och verkligheten. Efter allt hvad jag kunnat erfara, var också detta akademiens mening. Emellertid lärer likväl frågan blifva om ett slags inträdestal, och ett nytt emottagande. Någon har äfven trott att Herr Generalen icke skulle med missnöje säga akademien några ord öfver sin långa söndring ifrån henne. Jag kan ej veta huru Herr Generalen sjelf tänker öfver detta ämne; jag påminner mig blott att det var Herr Generalen som förde klubban vid mitt inträde, och att detta kall beror af lottning. Tänk, om det blefve mig, som denna lott nu träffade! och om jag vore af ödet bestämd till den sällsamma äran, att tillbaka emottaga min emottagare!

Ty jag kan ej föreställa mig annat, än att Herr Generalen skyndar tillbaka i vår lärda famn. Icke att jag anser den akademiska äran såsom någonting utmärkt smickrande för en man, så upphöjd af sin börd, sin egen ryktbarhet, sina militäriska och ministeriella förtjenster, sina glin-

Digitized by Google

drande personliga egenskaper, lägg till, ett helt påhänge af band och ett helt register af äretitlar. Men akademien är GUSTAF III:s verk. Hon lefver ännu och andas och har sin rörelse i honom; och, för att sluta min phrase lika skriftmässigt, der två eller tre äro församlade i hans namn, der bör Herr Generalen visserligen vara midt ibland dem. Ett helt samfunds lifliga tillgifvenhet och glädje, torde också förtjena någon upp märksamhet. — — —

Men är det sant att Herr Generalen återkommer, och att detta glada hopp ej bedrager mig? Skall jag ännu en gång njuta den sällheten att se och omfamna den store förföraren, som tar hvad hjerta han vill, damers eller poeters, och på hvad sätt han vill, genom ögon, öron, eller andra sinnen? Skall jag ännu tillbringa några stunder i förtroligt samtal med den enda af stora herrar, som någonsin hedrat mig med sin förtrolighet? den enda af dem jag någonsin känt, som förstått att glömma sina företräden utan att förlora dem? den enda, kort sagdt, som i sällskap med talanger utan börd, använder lika så mycket fint vett att bortgömma olikheten, som andra af hans klass vanligen bruka för att göra den på allt sätt synbar och märkelig? Efter jag är på detta kapitel, tillåt mig säga att, sedan jag ej mera ser Herr Generalen, ser jag ej heller mera någon förnäm. Etaten af litteratör, äfven då man anses äga någon förtjenst, är likväl ej sådan nu mera i Sverige att den uppmuntrar dertill. Man ser ej annat än ofrälsemannen, han må hedra sitt stånd, eller icke hedra det, och jag är ledsen dervid. Ty utan att en minut glömma andras företräden, tycker jag mig kunna fordra att man äfven gör mig någon rättvisa. Alla namn kunna ej hafva bördens upphöjning; det gifves äfven andra värden. Jag har åtminstone sökt att ega något, och jag kan ej glömma med hvem jag fordom lefvat, eller hvad bemötande jag dervid erfarit. Herr Generalen föreställer sig lätteligen att Herr Generalen för en stor del ingår i dessa hågkomster. — — —

Svenska akademiens brännande fråga vid denna tid, för hvilken särskildt Leopold var lifligt intresserad, var — svenska språkets rättstafning[1]). Dess rättstafningslära, mött af mycket orättvist klander och förlöjligande, hade utkommit 1801, och Leopold hade sedermera 1803—6 utarbetat sina afhandlingar »Om vokalslägtskapen», »Undersökning om etymologiens användbarhet såsom princip för vår stafning» och »Afhandling om bruket», i hvilka

1) Se härom Ljunggren anf. st. III: 54 o. f.

Digitized by Google

lemnades närmare utredning och motivering af åtskilliga af de genom akademien föreslagna reformer. Sedan konung Gustaf IV Adolf 1805 anbefallt akademien att inkomma med nytt förslag angående »öfverflödig ändring i stafningssättet af svenska ord» och försvenskning af utländska ords stafning, var det den enväldige konungens motvilja mot alla nyheter, som man i främsta rummet fruktade äfven i denna ömtåliga fråga; och akademisternas hopp stod till det vittra samfundets enda ledamot, som i Stralsund kunde föra dess talan. Så väl sekreteraren, Rosenstein, som Leopold, sökte utverka hans bemedling hos konungen.

Lifligt målar sig Leopolds oro för framgången af akademiens sak, hvilken onekligen i många afseenden var framåtskridandets, i följande bref till Armfelt (d. 3 febr. 1806):

Jag har framför mig då jag begynner detta bref, det graverade minne af Herr Barons godhet, som Herr Baron behagat ädelmodigt skänka mig. Tillåt att jag, i stället för titel prosternerar mig inför detta Apolloniska ansigte med följande åkallan:

Bild af Parnassens ljusa drott,
Apollo — Armfelt — hur du heter!
(ty det är begge namnens lott
att ropas an af oss poëter:)
statt nu ditt folk med styrka bi,
och strid för din akademi
mot fiendens försåt och ränker,
hvars plan, ej mindre grym än fin,
har till sitt mål, (akademin
må rysa när hon derpå tänker)
vårt hedervärda *K:s* ruin.
Jag vill för *K* med lifvet svara,
att det är ingen jakobin,
som sätter lag och lugn i fara;
men *C* är franskt, — vill ge sig min
att verldens öfver-bokstaf vara,
och söker våldsamt kränka bara
all folkrätt i ortografin.

Digitized by Google

Mina verser, min nådige Herr Baron och General, äro som dåliga målningar: de behöfva att man skrifver derunder hvad de betyda. Den stora processen emellan *C* och *K* kan ej vara Herr Generalen obekant, och denna process har nu kommit å högsta ort till afgörande. Hvad akademien derom tänker, har hon i sin underdåniga förklaring lagt i dagen. Hon kan ej annat än anse *K* för en rättmätig svensk bokstaf, som man söker oskyldigt förtrycka, och *C* för en horribel usurpatör, hvars inkräktningar hon måste med all kraft emotstå. Detta fordra ärans lagar uppenbart.

Landshöfding Rosenstein lärer redan haft den äran att inberätta till Herr Baron och Generalen hela denna sak, och förhållandet deraf. Det behöfs således ej att jag tillägger något derom. Men jag har ej bort, ej kunnat vägra att förena min röst med hans, för att anhålla om Herr Barons och Generalens varma bidragande till en för akademien tillfredställande utgång. Huru mycket ej blott hennes uppmuntran eller modfällande, men äfven hela hennes anseende i publiken deraf beror, finner Herr Baron och Generalen utan svårighet. Förnuftet och smaken vänta af deras gamle beskyddare att han värdes åtaga sig deras sak. På annat sätt än akademien i sitt längesedan tryckta betänkande förut yttrat och i sin underdåniga förklaring nu åter upprepar, tror jag ej att vi kunna få ett språk, värdigt den konung, som med så stor och ädel fosterlandskärlek vakar jemväl öfver denna del af nationens ära. Akademien är ej ofelbar; och påstår visserligen ej att vara det. Men hon vågar tro att tio års fortsatt öfverläggning torde göra hennes grunder åtminstone värda uppmärksamhet. Det är redan flere år som alla böcker tryckas enligt akademiens stafningslära. Intet enda tidningspapper, nästan ej en enda bok som icke följer den: till den grad är denna lära simpel och öfvertygande. Det skulle vara hårdt för akademien, om nu ett beslut ifrån tronen skulle trycka på hela hennes långa möda stämpeln af konungens ogillande. — —

Armfelt lät icke bedja sig förgäfves. Han afgaf i april 1806 en särskild underdånig promemoria till konungen i ämnet, hvari han varmt förordade akademiens förslag, särskildt i frågan om stafsättet af utländska ord, med en fördomsfrihet i åsigter och en vetenskaplig hållning, som man knappast skulle vänta af en man med hans uppfostran och kosmopolitiska lefnadsöden[1]). Han erinrar om nödvändigheten för ett kulturspråk att med utifrån lånade begrepp äfven låna orden från främmande språk, under åberopande

1) Konceptet med A:s egenhändiga rättelser finnes bland Armfeltska papperen.

Digitized by Google

af att »latinet lånat ord ur grekiskan, nästan alla moderna språk ur latinet, engelskan ur franskan och de nordiska språken». Han visar olägenheten af att i främmande, särskildt franska, med svenskan införlifvade ords stafning bibehålla bokstäfver, som i det främmande språket hafva ett helt annat »ljudvärde» än i svenskan; men han tillägger:

»Jag önskade likväl att man häruti vore ganska varsam och ej antoge andra främmande ord än dem som i svenskan ej ega några motsvarande; och tilläfventyrs kan akademiens ordlista innehålla några ord, som kunde umbäras. Detta är dock ej möjligt att bestämma utan att betrakta alla de modifikationer, som kunna gifvas åt begreppet som ordet uttrycker, ty ofta finnes ett ord som synes fullkomligen svara mot ett främmande och dock verkligen icke alltid låter bruka sig. Man kan säga *utanskrift* på ett bref, men man måste säga *adressera* till en ort, o. s. v.»

För bibehållandet af det af akademien förordade *K* yttrar han sig på följande sätt:

»Slutligen bör jag i anledning af Herr Stats Sekreteraren Baron Rosenblads underdåniga memorial, underdånigst anmärka, att om svensk stafning antages för de utländska orden i andra afseenden, *c* ock bör förbytas till *k*. Hvarför skulle *eu* skrifvas med *ö*, *ai* med *ä*, *c* med *s* (då det har detta ljud,) och ej *c* med *k*? Jag kan ej finna att ögat mer stötes om man skrifver *C*ontrollör än som man skrifver *K*ontrollör; deremot synes mig högst orimligt att antaga en half regel. Herr Stats Sekreteraren misstager sig dessutom i begreppet om ljudet af *c* och *k*: *c* har i svenskan aldrig ljudet af *k*, undantagande då det står framför denna konsonant för att fördubbla ljudet, hvilket akademien i sin afhandling tydligen visat».

Anmärkningsvärda äro i synnerhet hans slutord:

»Jag kan icke sluta denna min underdåniga promemoria, utan att i underdånighet beröra sättet att behandla saker af den natur som denna. Alla meningar äro af den beskaffenhet att ej kunna tvingas; en befallning i sådane saker är antingen öfverflödig eller ändrar den ej opinionen, i hvilket senare fall den alltid kompromętterar den befallande.

Äro akademiens stafningsgrunder sanna, blifva de i alla fall (småningom, ty hastigt kan och bör sådant ej ske) antagna af alla skrifvande, ehvad ock för eller mot de samma må göras. Äro de åter falska falla de af sig sjelf, eller reducera sig till deras rätta värde. Vetenskapliga me-

Digitized by Google

ningar ändras, befästas eller beriktigas endast af meningar; och undersökning, då den är oumbärlig, fördrager sig ej med litterära maktspråk.

Gyllene ord i sanning, hvilka kunde vara värda en man, som gjort vetenskaplig forskning till sin lefnadsuppgift; vackra vittnesbörd om ett fördomsfritt och ädelt sinne, djerfva ord derjemte till den enväldige och småsinte konungen! — Tyvärr blefvo de utan åsyftad verkan. Konungen anbefalde i ett bref från Greifswald d. 21 juli 1806 akademien att der främmande ord måste bibehållas, »nyttja det stafningssätt dem enskildt tillhör och hvarmed de förut blifvit skrifne». Särskildt för Leopold, som skämtsamt nämner sig sjelf »upphofsmannen till hela detta ortografiska rikstumult», var denna utgång sårande. Men till Armfelt skyndade så väl han som den vördnadsvärde Rosenstein att uttala sin lifliga tillfredsställelse öfver hans betänkande i ämnet. Den sistnämnde skrifver — egendomligt nog i en brefvexling i detta ämne på franska — till Armfelt ($^{16}/_{5}$ 1806): »Votre lettre m'a comblé de joie et votre mémoire, je vous le dis sans la moindre flatterie, d'admiration. On ne saurait écrire avec plus de clarté, plus de justesse, plus de précision et avec un plus noble courage». Och Leopold sände den 20 juli s. å. följande tacksägelse:

»— Emottag emedlertid, Herr Baron och General, min och alla svenska litteratörers beundran och tacksamhet för det verkligt förträffliga betänkandet öfver detta högmål, hvarmed Herr Baron gjort en lika heder åt sig, akademien, språket och sitt stånd. Det var då i himmelen beslutet att Baron Armfelt skulle förena hos sig ensam alla talanger, och lemna ingen odelad åt oss andra smärre dödlige! Men hvem kunde nånsin veta att Herr Baron var till och med en lärd ortograf? Jag har i 10 år arbetat oupphörligt i detta ämne, men jag vågar i sanning ej smickra mig att hafva gjort derom någon så god afhandling».

Ett par år senare, 1808, då Armfelt vistades i Stockholm, öfversände Leopold till honom för genomläsning en af sina ofvannämnda uppsatser i ämnet med följande skämtsamma poem.

Som Alcibiades ej sätter arm och ben
i fara, denna tid, bland fält-pass och på brecher,
till värn och heder för sitt snögiga Athen;
ej heller, nu som förr, vid midnattslampans sken,

Digitized by Google

chiffrerar, från ett hof, vidlyftiga depecher;
ej heller, stat från stat, gör mer en lång rundan,
nu hotad i Tarent, och nu ej trygg i Sparta;
kanske ej heller har, som han var fordom van,
affärer, daglig dags, mer ljufva och åparta:
så tar ortografin sin tid, för sin process,
och nyttjar, till sin vinst, det nu bemälta skälet,
viss om, att snillets eld hos Alcibiades,
förmår att sprida ljus till sjelfva bokstafsgrälet.
Men bokstafsgräläm sjelf, som kunde orsak bli
att Alcibiades förskräckligt kom att ledas,
är rädd att myggets lott kan honom lätt beredas
som ljusets låga ser, och ger sig midt deri:
han nalkas verkligt här sin Grek och dess geni,
väl glad att vinna ljus; men också — rädd att *svedas*.

* * *

Så bref vexlade de båda gustavianerna ännu under senare delen af sin gemensamma bana. Det ystra skämtet var ej längre, som i kung Gustafs dagar, hufvudsaken i deras meddelanden. Den lysande hofmannen och konungagunstlingen var ej längre blott en »flot Kavaler» — för att använda ett fritt danskt uttryck — i bittra pröfningar hade han mognat till en tänkande man, hvilken ej blott »snillets glada lekar» och krigarens ära, utan äfven statens allvarliga värf lågo om hjertat. Det ärofulla slutet af Armfelts lefnad, som egnades åt hans fädernesland Finlands väl, har beredt honom ett oförgätligt rum i dess historia. De offentliga värfven bortjagade dock aldrig hos honom umgängets lätta behag och den kärlek till »det glada vettets yrken», som han i Gustafs hof förvärfvat. — Och Leopold, som i 15 år öfverlefde sin vän, och under denna tid såg nya bildningselementer framtränga och ett nytt slägte uppväxa, hvilka ej lät honom tvifla om sin afsigt att undanskjuta honom från hedersplatsen i Sveriges vittra verld, dröjde ännu under ålderns dagar med förkärlek vid den ljusa bilden af ungdomsvännen

Digitized by Google

från 1786, »Alcibiades», mannen »af grekisk hjelteskönhet», »snillets och behagens son»,

— en gäst från empyrén,
ett snille, fullt af grace och sken,
som kom att Gustafs dagar hedra,
och som af gåfvor allas fått,
ej skaldens, krigarns, tänkarns blott,
men, ortografer, äfven edra. [1])

ELOF TEGNÉR.

[1]) Leopold till Armfelt, (Poet. Arbeten I: 325).

Digitized by Google

Bellmaniana.

Om Bellmans melodier.

I.

> Considérons que depuis la régénération des arts en Europe, un siècle n'a pu suffire pour effacer de notre mémoire certains airs que l'avenir respectera de même, parce qu'ils sont doués des charmes d'une mélodie exquise.
>
> Grétry, Essais III: 446. Paris, 1797.

Frågan om Bellmansmelodiernas ursprung och Bellman såsom tonskald torde väl ännu få anses stå på dagordningen. Den stora allmänheten är i vår tid mindre förtrogen med orden. Måhända beror detta derpå, att många af Bellmans dikter hafva ett omhölje af gustavianska åskådningssätt, språk, seder och folklif, ja, fordra understundom, för att rätt uppskattas, en lokal- och personalkännedom från hufvudstaden under förra århundradets senare hälft. Melodierna hafva deremot, betydelselöst understödda vanligen endast af diktens första strof, talat sitt eget språk och under tidernas lopp lekt sig så att säga in i det allmänna musikaliska medvetandet, så att de till en stor del väl kunna nu kallas folkmelodier. Såsom sådana är deras ursprung väl värdt en undersökning, ty inom en verkligt nationel tonkonst — om vi ega någon — spela de melodier, som lefva på allas läppar en rol, som aldrig får förbises.

Lika mycket är af vigt, att en personlighet af den betydelse som Bellmans blir rätt belyst, särskildt här hvad beträffar arten af hans i flere hänseenden ytterst rika musikaliska begåfning. En klar insigt härutinnan torde icke vinnas, utan att man uppvisar origi-

Digitized by Google

nalen till de melodier, som Bellman för sina sånger användt och vid en jemförelse dömer till hans åtgörande vid dem. De förnämsta och flesta melodierna (Fredmans epistlar och sånger) ega vi i Krigsrådet Åhlströms uppteckning, och alla skäl finnas för antagandet att de af honom upptecknats så troget som dels Bellmans egna varianter dels den tidens brukliga musikaliska ortografi tillåtit [1]). En afrundande ritornell, ett utarbetadt ackompanjemang eller mellanspel och måhända någon gång en för sångbarheten nödvändig hyfsning af en af Bellman upptagen instrumentalmelodi må tillskrifvas Åhlström (vi tänka ej här på de texter, till hvilka kompositörer ss. Kraus, Åhlström, Frisch äro namngifna), men i alla händelser har denne tydligen velat meddela melodierna såsom de honom föresjöngos och ej enligt originalen, hvilka i allmänhet ej kunnat vara honom obekanta.

Atterbom och efter honom flere kommentatorer hafva tillskrifvit Bellman sjelf författarskapet till flere af melodierna [2]). Såsom stöd härför har hufvudsakligen anförts Kellgrens ord (i företalet till epistlarne) att melodier finnas, som »erkänna samma skapare som versen». Äfven har man i Bellmans ord »den af mig till en del componerade Musik» (framför Fredmans sånger), »Musiquen, som Författaren til Poemet ifrån början nyttjat, och til en del af honom sjelf Componerad» (företalet till »Nya Tidsfördrif», del 3) sökt tolka uttrycket »till en del» såsom skulle Bellman hafva, i den mening vår tid tager ordet, komponerat vissa melodier, då han menar just den del, som han eger i dem alla eller de allrafleste, i det han — oftast genialiskt — omskapat dem för sina ändamål. Det är lätt förklarligt att, då Bellman användt en mindre känd melodi, som vid sitt framträdande var så att säga fastgjuten vid orden, en och annan kunde anse honom äfven såsom musikens upphofsman. Dock

---

1) Att Bellman ej var mäktig att korrekt uppteckna en melodi förrådes bl. a. af manuskriptet af år 1772, tryckt 1872.

2) G. Ljunggren går härutinnan längst och anger till och med, att man »bland de 82 epistelmelodierna icke lyckats upptäcka mer än 17, som äro från annat håll lånade». (Bellman och Fredmans epistlar. En studie. Lund 1867.)

Digitized by Google

torde den tidens musici ex professo ej hafva gjort det, och att man t. ex. tillskrifver Bellman melodien till »Märk hur vår skugga» på grund af ett yttrande som Kraus derom haft, beror på en missuppfattning — ofta upprepad —, ty Kraus' beröm gäller icke melodien i sin helhet, utan en af Bellman särdeles lyckligt funnen förändring deruti[1]). Till sina flesta sånger torde han dock begagnat då allmänt kända melodier, ty man vet, att de här och hvar sjöngos, ehuru musiken ej cirkulerade i afskrifter lika lätt som orden[2]). Man eger ett yttrande af Åhlström[3]), att Bellman »icke komponerat en enda melodi». Å:s vidsträckta musikaliska umgänge, hans stora musikkännedom uppenbarad ej minst i hans verksamhet såsom musikförläggare och grundare af det första svenska nottryckeri och särskildt den omständigheten, att han satt de flesta Bellmansmelodierna på papperet och gifvit dem den form, i hvilken de till oss öfvergått, förläna hans uttalande en betydelse, som väl må synas afgörande för saken i fråga.

Bellman hemtade sina melodier från den musik, som gjordes i de — visserligen icke låga — kretsar, der han som yngling och man umgicks. Hans minne och hans förmåga att uppfatta eller rättare med sin uppfattning införlifva det karakteristiska i hvarje melodisk vändning kan ej hafva tillhört en vanlig dilettant. Man återfinner i hans melodier likasom i hans dikter hela skalan af stämningar, hvarje skiftning från sorg till glädje, från yr munterhet

1) Melodien förekommer såsom »Rondo moderato» i ett »Divertissement» för violin och bas af E. L. Zebell. »Eric Lorentz Sebell», ledamot af K. Musikaliska Akademien 1792 med anteckning i matrikeln »kammarskrifvare» och »Död 1801?», var icke närvarande vid något akademiens sammanträde efter 1795. — Protokollen 1786—95 äro förkomne. Enligt Akademiens räkenskaper har »Herr Zebell» löst diplom 1792. Han betalar dervid något mer än de andra. Måhända postporto, om han ej befann sig i Stockholm. E. L. Zebell kom till Paris 1805 (Fétis kallar honom »violiniste allemande»), vann anställning såsom fiolspelare vid Vaudevilleteatern samt dog 1819. Äldre kataloger upptaga 7 tryckta verk (Violinsaker) af honom. Ofvannämda melodi torde måhända deraf vara den enda, som öfvergått till eftervärlden.

2) J. G. Oxenstjerna (Dagboksant. utg. af Stjernström) nämner om »Bellmans upptågen» hos Commissarien Lisander d. 4 Dec. 1769: »i qväll höll han en parentation öfver en död Riddare; alt på vers satt efter operastycken.

3) Sv. Biogr. Lex. 1857. XXIII s. 137.

Digitized by Google

till djupt allvar. Derjemte äro de, med få undantag, så formfulländade och öfverträffa ofta originalet i en sällspord gratie, att man aldrig behöfver ana, att de äro omstufvadt lånegods, än mindre, såsom stundom är förhållandet, att de sammanställts af blott ett par fragment af en stor mästares komposition. Visst är, att en fullständig uppställning af samtliga originalen till Bellmansmelodierna skulle gifva en liten åskådlig kulturbild af musiklifvet på den tiden, på samma gång som man endast derigenom skulle kunna komma till rätta med att förklara en så egendomligt anlagd musikalisk natur. Att göra en sådan uppställning är likväl ett ganska mödosamt arbete, i synnerhet som ett från ålder samladt och ordnadt offentligt musikbibliotek i vårt land ej finnes. Atterbom, Drake m. fl. angifva några melodier, hvilkas ursprung för längesedan voro kända. Äfven Carlén har i noterna till sin upplaga flere antydningar, som ofta leda på rätt spår. Till deras ledning, som vilja forska vidare, har nämts (af Atterbom, Mankell och andra) namn sådana som Hupfeld, Edelmann, Filz, Holzbaur, Schwindel, Schweitzer m. fl.[1]). Det är dock ej till den tyska musiklitteraturen som man i främsta rummet har att vända sig. Bekant är med hvilket synnerligt stort intresse den tongifvande »societeten» i Stockholm omfattade hvarje fransk operanyhet och huru alla nöjen koncentrerade sig omkring fransk musik och fransk dramatik. Antagligen saknades ej heller i Bellmans umgänge den ungdom, som under Gustaf III och förut vallfärdade till Paris för att der vinna den oundgängliga förfinade snitten och hvilken ungdom säkert ej försummade att derifrån hemföra den sista air'n, den nyaste kontradansen[2]).

---

1) Äfven alldeles omöjliga namn hafva uppgifvits. Den danske vådevillisten E. Bögh skrifver i Ny Ill. Tidning 1872: »i et Klaveerstykke af Sylvain fandt jeg Tjenare Mollberg». Måhända: »Pieces pour le clavecin de Sylvain», nemligen ur Grétrys opera af detta namn, derifrån melodien verkligen är hemtad.

2) Se t. ex. Ehrensvärds anteckningar utg. af Montan, II: 193. — Bland skäl för detta antagande är, att Bellman användt melodier ur franska operor innan de här uppförts (t. ex. »Gubben är gammal» ur »Tunnbindaren» af Audinot — ej af Philidor, såsom Dahlgren orätt uppgifver) eller som aldrig här uppförts (t. ex. »Movitz mitt hjerta blöder» ur »L'amitié à l'épreuve» af Grétry, gifven f. f. g. Fontainebleau Nov. 1770).

Digitized by Google

Uti Paris var det den svenske ministern Creutz som förmedlade detta den franska musikens inflytande. Hos honom umgingos både äldre och yngre kompositörer, af hvilka flere, särskildt Grétry, för sin uppkomst delvis hade att tacka hans verkligt artistiska mæcenatskap. Ett öfverslag af de notiser, som undertecknad hittills samlat, ger äfven vid handen, att det af utländsk musik främst är Frankrike, som lemnat Bellman hans melodimaterial. Så hafva funnits af följande franske kompositörer: Albanèze 1 melodi, Audinot 1, Campra 2 (kanske flere), Dezède 2, Dorat 1, Duni 3, Grétry 4 (kanske flere), Lagarde 1, Monsigny 2 (kanske flere), Philidor 2, Rodolphe 1, Rousseau (J. J.) 1, Sodi 1. Dessutom omkr. 25 melodier af otvifvelaktigt franskt ursprung, ehuru af obekante tonsättare, häruti icke inräknade menuetter och kontradanser, af hvilka åtminstone de senare till en stor del torde varit dansade i Paris. Af tyska namn kan, då Naumann och Kraus räknas som svenskar, blott ett nämnas: Haydn, ehuru obestridligt är, att flere melodier hänvisa på maneret i kammarmusiken sådan den i Tyskland befanns före Haydn, Mozart och Beethoven. Af engelskt ursprung hafva förutom duetten ur Händels »Acis och Galatea» (»Så skal en Dufva drifva» = »Gråt Fader Berg och spela») anträffats 4 melodier, af italienskt (Pergolese) 2.

Atterbom förmodar (Sv. Siare och Skalder VI: 1: 51) att Bellman äfven användt melodier, »som ursprungligen hade tillhört en då nyss försvunnen tidsålders andliga qväden — ja, en ännu äldre tids piæ cantationes — och af hvilka troligtvis flere, under hans barnaår, varit sjungna vid de fromma sammankomsterna i hemmet». Vi citera vidlyftigt, enär åsigten återkommer hos dem, som efter A. kommenterat Bellman[1]). Såsom exempel härpå anför A. »Ack hvad för en usel koja» och »Sjung och läs nu Bacchi böner». Den förra melodien har likväl karakteren af en fransk »rondeau» från förra århundradet, som väl på Bellmans tid kunnat användts hos oss såsom kontradans. Om den senare åter vet man, att det är en

1) Ljunggren »Bellman etc.». S. 112: »man är ense derom».

Digitized by Google

gammal fransk vådevillmelodi[1]), som bl. a. förekommer i Annette et Lubin[2]) (»C'est la fille à Simonette»), hvarifrån Bellman med all sannolikhet tagit densamma. En samling franska andliga sånger, som Atterbom anför, misstänker han dock sjelf innehålla icke ursprungliga melodier. Det är »Cantiques etc. à l'usage des catechismes de la paroisse Saint-Sulpice et autres». Nouv. ed. Paris, Le Clerc 1818. Emellertid är af flere skäl antagligt, att Atterbom icke sett denna samling. Han skulle i så fall icke varit tveksam om melodiernas ursprung. Till hvar och en angifves nemligen »le timbre» (första versens början af den visa, hvars melodi är begagnad), som öfverallt är till profana melodier. Han skulle dessutom återfunnit ej blott 3 eller 4 utan ej mindre än 9[3]). Några melodier hafva bevisligen varit förenade med »andliga» ord, men deraf följer icke, att det är med dylika, som Bellman inhemtat dem. Så kan man t. ex. spåra »Lilla Carl, sof» från 1500-talet[4]) med helig text och den torde från Tyskland inkommit i vår koralbok. Emellertid finnes den såsom melodi till erotiska och bacchiska visor i flere varianter i början af 1700-talet i Frankrike och var hos oss före

1) Voix-de-ville i motsats till airs de cour. En »recueil de voix-de-ville» utgafs af Jean Chardavoine 1576. (Weckerlin).

2) Comédie mêlée d'ariettes af Favart och Voisenon. Musiken (till största delen endast arrangerad) af Blaise. Paris f. f. g. 1762. Stockholm f. f. g. 1786 (enligt Dahlgren).

3) Dessa äro: Gamle bror Jochum = Du bonheur on parle sans cesse (af Dorat), Se Hans Jergen = Seigneurs de ma première enfance (af Rodolphe, operan L'Aveugle de Palmyre), November den femtonde dagen = Seigneur dieu de la clemence (Philidor, Romance de La Harpe), Käraste bröder, systrar och vänner, se = Tout n'est que vanité (air du drapeau, franskt trumpetstycke), Movitz med flor om armen = Helas! quelle douleur (»vieux air languedocien»), Käraste bröder, systrar och vänner med = Bergers les plus doux accords (Rousseau, operan le devin du village), Febus förnyar = Votre divin maitre (Lagarde, »la chasse», ett, egentl. två valdhornstycken), Glasen darra = Chantons en ce jour Jesus (Grétry's Lucile), Movitz helt allena = Venez divin Messie (en fransk »noël»).

4) Melodien är starkt beslägtad med »Kommt her zu mir spricht Gottes sohn» (= Sv. Koralb. Kom helge Ande till oss in), hvilken är en af Hans Witzstadt 1534 gjord omarbetning af den profana melodien till »Was wöll wir aber heben an» (Koch, Gesch. des Kirchenliedes), återkommer i »Kirchengesang der Böhm. Brüder» (uppl. 1566), Beuttners Catolisches Gesangbuch 1602, M. Prætorii Musæ Sioniæ 1610 (likhet tydlig).

Digitized by Google

Bellmans tid känd äfven såsom vaggvisa. Sinclairsvisan (Se svarta böljans hvita drägg — möjligen af franskt ursprung, se Höijer, Geijer och Afzelii Sv. Folkvisor III: 211) har måhända ock förekommit med »andliga» ord.

Bland melodierna har emellertid påträffats en, hvars närmare granskning är af intresse, dels emedan det är den enda som möjligen kan gifva något stöd åt Atterboms uppfattning, den kan nemligen vara ett minne från barnaåren, ehuru likaväl från konsertsalen som från hemmet, dels emedan Bellmans åtgörande vid densamma är mer omfattande än vid de öfriga. Det är »Hvila vid denna källa». Melodien är i de gängse upplagorna af Bellmansmusiken riktigt återgifven och säkerligen har hvarje läsare den i minnet. Deremot meddelas följande takter ur Pergoleses »Stabat mater» (komponeradt för ett kloster i Italien 1736).

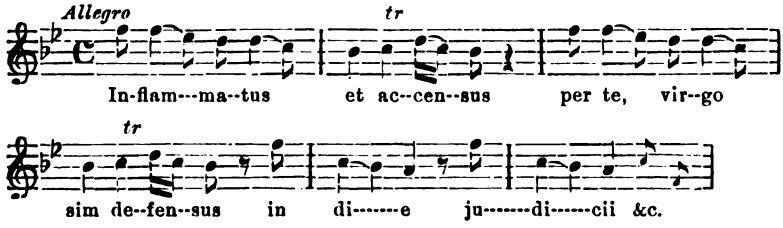

Att vi här hafva att göra med originalet till Bellmans melodi framgår af 1) den synnerligen originela synkoperingen (1:a och 3:e takten), 2) de jemna fjerdedelarne i 5:e och 6:e takten, hvilka B. förändrar blott från fallande till stigande. Bellmans melodi följer P:s till och med 5:te takten, derefter är inskjutet ett nytt motiv på en takt, som ej Pergelose har, derefter P:s 6:e takt samt omtagning af de två första takterna med ett fastare slut (på 3:e fjerdedelens första hälft), derefter har B. tillagt en valdhorns-skala samt en slutfras, som hör till loci communes i den tidens opera-, kammar- och dans-(menuett-)musik.

Egendomligt är, att det hvarken förr eller senare synes hafva funnits ett musikverk i den allvarliga stilen, som varit så populärt

Digitized by Google

i Sverige som just detta Stabat; dock icke i sin ursprungliga form, utan omarbetadt med inlagda svenska koraler och med svensk bibeltext till en passionsmusik[1]). Denna gafs första gången 1749 i Stockholm och stod sedermera på repertoiren för de sedvanliga långfredagskonserterna på Riddarhuset, der den bibehöll sig ända in i andra decenniet af detta århundrade, samt är dessutom uppförd (att döma efter upplagorna af orden) i Kalmar, Norrköping, Örebro, Gefle (flere gånger), Göteborg (flere gånger), ja till och med (enligt enskildt meddelande) i Östersund (omkr. 1780).

Det kan vara tvifvel underkastadt huruvida Bellman varit medveten om hvarifrån han hemtat sin melodi, säkerligen hade det dock icke undgått Åhlström.

Atterbom angifver (Sv. Siare o. S. VI: 1 s. 57) att Bellman »tillskapat förmedelst rhythmens och meterns förändring melodien till »Ack! om vi hade, god' vänner, en så» af den till »Solen glimmar».

Chappell, National English airs (London 1840) upptar en sång »Come, jolly Bacchus», om hvilken för öfrigt meddelas: »In the first Edition of The Devil to pay, 1731, the original name of this tune is given as Charles of Sweden. Charles the Twelfth, from whome the tune was probably named, ascended the throne of Sweden in 1697, and was killed by a musketball 1718». — I Walsh's »Lady's Banquet» kallas samma sång »The Swedes Dance at the new play house». — Berggreen (Engelske Folkeviser) upptager melodien såsom Walesisk Hornpipe efter Edv. Jones »The Bardic museum». London 1802.

Melodien, som här nedan efter Chappell meddelas, förråder sig genast såsom originalet till Bellmans »Ack, om vi hade». Det är

---

1) De svenska orden till Pergoleses melodi lyda: »Mig din kärlek helt intager, Ingenting mig från dig drager Ell' glädjen min förstör, När ditt kors jag värdigt agtar, Altid Jesu död betracktar Och dig älskar, som mig börd». I musikens bearbetning har konsertmästaren Perichon (hörde till Adolf Fredriks hofkapell) och sedermera Uttini haft del.

Digitized by Google

icke oantagligt att den har samma ursprung som »Solen glimmar» (= »Si le roy m'avoit donné . . . . . j'aime mieux ma mie, o gué!»), hvilken påståtts vara från Henri IV:s tid och är med all säkerhet fransk från 1600-talet.

Chappell meddelar äfven de engelska orden utan att angifva deras ålder. Då de med Bellmans dikt hafva en egendomlig öfverensstämmelse till karakteren, återgifvas de här.

Come, jolly Bacchus, God of wine
Crown this night with pleasure;
Let none at cares of life repine,
To destroy our pleasure:
Fill up the mighty sparkling bowl,
That ev'ry true and royal soul
May drink and sing without controul,
To support our pleasure.

Let lovers whine, and statesmen think
Always void of pleasure;
And let the miser hug his chink,
Destitute of pleasure:
But we like sons of mirth and bliss,
Obtain the height of happiness,
Whilst brimmers flow with juice like this,
In the midst of pleasure.

Thus mighty Bacchus, shalt thou be
Guardian to our pleasure;
That under thy protection we
May enjoy new pleasure;
And as the hours glide away,
We'ell in thy name invoke their stay,
And sing thy praises, that we may
Live and die in pleasure!

Digitized by Google

Det anförda hänvisar tydligen på att melodien tidigt varit populär i England. Dess ursprung torde icke desto mindre vara att söka i Frankrike. Den är nemligen använd i »parodier[1]) gifna i Paris på 1720-talet och återfinnes i sin här återgifna gestalt i ännu äldre franska sångsamlingar[2]).

Ett exempel på huru Bellman helt och hållet omskapat karakteren på melodier genom rytmens förändring vore: »Käre bröder, så låtom oss supa i frid», hvilken icke är något annat än en ändring från $^6/_8$ till $^4/_4$-takt af turen »Les Moulinets» i den nu för tiden allmänt dansade »Lancierquadrillen». Melodien till denna tur är ursprungligen en gammal engelsk dans, äfven i $^6/_8$-takt, »Poor Robins Maggot», från början af förra århundradet. Dock återstår att veta, huruvida ej redan melodien till »Alltsedan Bernardus kom till vår by», hvilken Bellman (mscr. 1772) angifver såsom »timbre», varit ren $^4/_4$-takt.

Att utforska ursprunget till alla de dansmelodier (menuetter, kontradansar och »pollonesser») som Bellman användt torde i flere fall vara en vansklig uppgift. För belysning af Bellmansmusiken är det dock nog att konstatera, att de på hans tid voro i allmänt bruk, och finner man en dansbok från förra århundradet, kan man vara nästan säker om att der påträffa en eller flere af dem. Här meddelas en ej obekant melodi ur ett manuskript tillhörigt Biblioteksarien J. A. Ahlstrand i Stockholm. Det är en »Samling af åt-

---

1) I Armide och i Arlequin Atys 1725—26 »Les parodies du nouveau théâtre italien . . . avec les airs gravés». 3 Tomes. Paris, Briasson 1731 (Exemplaret tillh. Hr O. Leman, Sthlm). »Cotillon de Thalie»:

»Dansons le nouveau cotillon
Trémoussez-vous, belle,
Trémoussez-vous donc».

2) »Tendresses Bacchiques». 2 Tomes. Paris, Ballard 1712 - 13. (Exemplaret tillh. K. Biblioteket).

Tome II, 230. »Le cotillon»:

»Sans le vin, sans ce jus divin,
Amis, c'est en vain
Qu'on fuit le chagrin».

Digitized by Google

skillige äldre och nyare Tourer til Contra- och Långdansar med Musique til dem hopsamlade åhr 1785 jämte Några nu mäst brukelige Menuetter». (Liggande lång, smal oktav, inb. i saffian med guldsnitt samt på permen i guld: Fried: Åkerhjelm).

N:o 135. Prins Fredric. Långdans.

(Beskrifning).

»Första Damen kastar sig bakom andra Damen och första Cavaljeren bakom andra Cavaljeren och gjöra kors med högra handen och tredje paret, sedan kasta de sig åter up öfver andra paret och gjöra kors med vänstra handen och andra paret, sedan promenade neder och åter up och omkring andra paret hvar på sin sida, så figurerar Damen emot andra Cavaljeren och Cav. emot tredje Damen, sedan Allemande, åter gjör Damen balance emot tredje Cavaljeren och Cavaljeren emot andra Damen, så Allemande, sist balance och dos a dos af första paret och omdansning, samt Chaine med andra paret. Slut».

JULIUS BAGGE.

Digitized by Google

Ur Lidénska brefsamlingen å Upsala Universitets bibliotek.

4.

Bref till J. H. Lidén från C. C. Gjörwell.

Stockholm d. 2 Mart. 1767.

Min Egen Vän.

Tak för dit Bref af d. 13 sistl. och dina Paket, Starlings Bref[1]) m. m. De senare skola nyttjas efter befalning.

— — — — — — — — — — — — — — — —

Men har du set maken til vår Brunkman[2]), som låter trycka i tidningarne, at han på *Kongl.* Befalning skal gifva ut en Svensk Grammatica. Men si, han är Kongl. Docens i Hufvudstaden och galen. Ingenting är så uppbygeligt, som at se honom och M. Lemström[3]) uppe på Biblioteket; de skratta åt hvarandra och excerpera starkt. Men Brunkman är ändå roligast, ty han gäser och ser den andre öfver axeln. Lustigt folk!

Din Gjörwell är nu ock en förbuden Auctor, kommer att stå på svarta Index hos vår gode Alnander, och ser sig anfägtad af de största Potentater. Saken är den, at i Stats- och Hushåls-Journalen, som jag utgifver gemensamt med Commissarien Kryger,

1) Se Samlaren 1880. s. 137.

2) Mag. *Carl Brunckman*, huspredikant hos grefve Brahe, Docens i Sv. Spr. i Stockholm 1766. Slutligen komminister i Gammalkil, Linköpings stift, drunknade 1781 i Åsunden, utgaf åtskilliga arbeten, deribland »Förberedelse til en Swensk Grammatika». Första och Andra Quartalet. Sthm, Finska boktr. 1767, som här ofvan åsyftas.

3) Mag. *Henrik Lemström* från Finland, författare af åtskilliga anonyma politiskt-ekonomiska skrifter, utgifna under åren 1765—1769.

Digitized by Google

har jag i Januari s. 54 följ. infört en öfversätning, utur Ed. Clarkes Memoirer om Spanien, af nu regerande Konungens caractere. Den är ej särdeles lysande, och spanska ministern Gref de Lacy har funnit sig befogad at klaga deröfver. I följe deraf förböds den til försälgning på alla boklådor d. 24 Febr., och i dag middagstiden lefvererade jag de för oförsålde angifne 88 Exemplaren af Januarius up i Kongl. Cancellie Collegio. Sådant är factum, men anecdoten får du veta en annan gång. Vi hafva nu fåt skriffrihet [1]).

På förslaget til Bibliotekariatet i Lund stå: Sommelius, Munck och Bergman. Den förste borde hafvat, den siste har hopp [2]). Jag arbetar hvad jag kan, för vår käre Alnander, at han får åtminstone förslaget i Carlskrona. Nu i veckan skickade jag honom Kron-Prinsens Recommendation. När vår eldige Bergklint kommer till Upsala, ger du honom mit Bref. Gud välsigne dig altid, önskar af trogit hjerta Din Gjörwell.

5.

Bref till J. H. Lidén från C. C. Gjörwell.

Stockholm d. 16 Mart. 1767.

Min egen Bror.

— — — — — — — — — — — — — — —

Jag skal sätta up et rigtigt factum om förbudet mot Jan. af Stats- och Hush. Journalen med sina anecdoter, som sträcka sig ända från min ringa person til Hertigen af Choiseul, Stats-Secre-

1) Detta ironiska utrop syftar på den nyss förut utkomna, med allmän glädje helsade Förordningen angående skrif- och tryckfriheten af den 2 December 1766. Enligt ifrågavarande förordning, som afskaffade den förhatliga censuren, egde man äfven rätt att få del af och publicera offentliga handlingar, till och med Riksens Råds egna voteringar, »förutan i de mål, som hemliga ministeriela ärender angå, så ock betänkanden och förklaringar öfver de ansökningar och besvär, som hos Riksens Ständer anmälas skola eller anmälda blifvit». Att man sökte begagna sig af denna nyförvärfvade rätt, se nedan.

2) Professor *Gustaf Sommelius* utnämndes till universitetsbibliotekarie den 7 April 1767, † 1800. *Petrus Munck*, sedan biskop i Lund; *Peter Olof Berghman*, vice bibliotekarie 1747, † 1797.

Digitized by Google

terare vid utrikes ärenderne i Frankrike, och äro inflätade med begge Ministerernas politiska interessen. — — Nu är dock hela mit krig med Hans Catholska Majest. til slut, och fången lösgifven, dock castrerad til arket D. Men at det följer likafult härhos, är en vänskap blott de lärde emellan. -- — — Endera dagen börja Råds-Protocollen, de aldra-modernaste gå utaf trycket. Landshöfd. Baron Tilas har redan tagit ut voteringen om Stats-Secreterare-Förslaget efter Hr Excellensen Baron Düben, och staden Nyköping en dylik mot Biskop Serenius. Öfverste Nordencreutz har varit så frimodig, at han lagt in och begärt ut-voteringen i Rådet om den nyss utkomne Förordningen mot Tal-Friheten[1]); men det säges, at det afslås såsom ärendet rörer en almän Författning, hörande under tilkommande Ständers dom, ja! ja! och ej angår ett personligt mål. Något hvar vågar dock ännu säga, at en förordning angår Pehr och Påhl. Emedlertid skal Hr Nordencreutz vara sinnad, at begära afslags Resolutionen, och den åtminstone skal han låta trycka. Hvad jag lärer få för en Bibliografi för i år. — — —

Tybelii Tal är dock det bästa af alt hvad vid sista Högtiden[2]) utkommit. Sjelfva Bringen har hållit et tal, som nu är tryckt, högst interessant, högst roligt[3]); också har Prinsen vid des afhörande skrattat många gånger öfverljudt. Men det felar mot alla reglor. Det är fullt af infall, af Harlequinader, som böra höras från Theatren, men ingalunda från Cathedren. Det är så Prof. Brings sätt at skrifva, men det är ej rätt. Jag bär honom den

---

1) Kongl. Maj:ts Kungörelse och warning till förekommande af sanningslösa rycktens utspridande samt otidigt tadel och obehöriga omdömen öfver vidtagne allmänna författningar, af den 2 Mars 1767.

2) Vid kronprinsen Gustaf och Sophia Magdalenas förmälning d. 4 Nov. 1766. då flerestädes i landet orationer höllos på vers och prosa. V. lektor *Gabriel Tybelius* framställde å Gefle gymnasium vid samma tillfälle i bunden form »Underdånigt minne af Konung Gustaf den Förstes förtjenster emot Fäderneslandet» etc., tryckt i Gefle hos Ernst Peter Sundqvist. 4:o.

3) Tal då hans Kungl. höghet Svea rikes Cronprins prins Gustaf första gången benådade Kongl. Carolinska academien med sin höga närvaro den 3. October 1766, Hållit af *Sven Bring*, doctor juris, historiarum professor och ledamot af Kungl. Vitterhets-Academien. Tryckt i Lund 4:o. Det innehåller en skildring af Lund och dess universitets öden.

Digitized by Google

största vördnad, jag är hans lärjunge, men jag måste säga det, som är sant. Skicka Bref til Tidningen om hr Lindbloms plagium. Förlåt mig, minnet förlåter mig efterhand, och i Hr von Celse's Historia Bibliothecæ regiæ s. 20 står *G. Borasti*, Boråsia-Gothi; Du har dock rätt[1]) Vet du, at den artikeln i Merc. 1758 om honom är af Hr Warmholtz, som lofvat artiklar til Bibl. tidningen. Jag längtar efter den du lofvat. Critiken öfver Hr v. Dalins Minne är af en för detta gammal student från Norrland, *Magnus Orrelius*, i Religionen separatist, som här vil ej gjöra D. Celsius til mindre än materialist[2]). Han skref väl eljest 50 Brochurer om 1 eller ½ ark under sista Riksdag. Han, jämte Holmén och Zetherström[3]), voro de idogaste Auctorer den tiden. Hälsa vår Bergklint, svara äfven på mitt Bref med sista Posten och älska altid din

Gjörwell.

---

1) Det synes, som skulle Lidén fäst Gjörwells uppmärksamhet på det oriktiga i någon af den senare meddelad uppgift, der han fasthållit den af Scheffer, Stjernman och Celsius delade åsigten att *Gregorius Laurentii Borastus*, en svensk katolik, som hos konung Sigismund beklädde en sekreterarebyssla och sedan blef kanonikus i Krakau, varit född i Borås, ehuru en anonym insändare till den af Gjörwell sjelf utgifne Sv. Mercurius (Jan. 1758) i en intressant uppsats »Om Jacobus Hunterus och hans sällsynta latinska brefsamling, tr. i Wien 1634», redan visat att denne Borastus var ifrån Norrköping. Hvem den anonyma uppsatsens författare var, upplyser Gjörwell här ofvan.

2) Mot det af *Olof Celsius* i Kongl. Vetenskapsakademien år 1764 hållna åminnelsetalet öfver Dalin utkom: »Anmärkning wid Åminnelse Talet öfwer Framledne HofCancelleren och Riddaren wälborne herr Olof von Dalin. Sthm, tryckt uti Joh. G. Langes boktryckeri 1765 (underteckn. Biskopsbammar den 22 Maji 1765 K. D. L. N.) 2 bl. 4:o. Den här uppgifne författaren var soldatson, född 1717 i Sunne socken i Jemtland, stud. 1740; efter återkomsten från en utrikes resa, skötte han enligt Apelblad Alströmerska biblioteket i Alingsås; år 1762 lär han utan framgång sökt någon lärarebefattning i Hernösand samt lefde sedan på privat undervisning och skriftställeri hufvudsakligen i Stockholm. Bland hans arbeten finnes äfven en »Historia animalium eller beskrifning öfver djurriket», som utkom 1750 arkvis med träsnittsillustrationer och innehåller i synnerhet för nutida läsare ytterst kostliga zoologiska uppgifter.

3) *Bengt Holmén*, bokhandlare och *Joh. Niclas Zetherström*, slutligen arklimästare, bekanta författare under Frihetstiden.

L. Bygdén.

Digitized by Google

Smärre meddelanden.

Till Olof von Dalins biografi.

Bland grefve J. G. Oxenstjernas »dagboksanteckningar», hvilka blifvit utgifna af Svenska Literatursällskapet i Upsala, genom hr G. Stjernström, förekommer under d. 6 November 1770 en, enligt hvilken O., efter då gjord bekantskap med hofjunkaren Herman Christian Tigersköld, besökt denne å hans egendom Osbyholm (i Hörby socken, Malmöhus län) och der legat »i samma säng hvaruti Dalin dog, då han blef förgifven af sin bror»[1]). Om något rykte legat till grund för denna sju år efter Dalins död af O. nedskrifna anklagelse mot Dalins halfbroder, archiater Jonas Böckman, veta vi icke, men möjligt är det visserligen, ty att det märkliga dödsfallet gaf anledning till vissa betraktelser, så inom som utom hofvet, det synes här nedan. Lika möjligt är dock, att O:s mening varit att göra en spetsig anmärkning mot det sätt, hvarpå läkarekonsten i det åsyftade fallet utöfvats. Då nu O:s anteckning offentliggjorts, är det naturligtvis af intresse att densammas rätta betydelse samtidigt göres känd, och för sådant ändamål meddelas här nedan utdrag af ett bref från kongl. bibliotekarien Gjörwell till hofrådet C. G. Warmholtz.

Vi förutskicka den erinran, att Dalin d. 18 Mars 1763 blef utnämnd till hofkansler och att han den 12 Augusti s. å. vid 55 års ålder afled på Drottningholm. Den 9 derpå följande September skref Gjörwell:

»Med sista Post hade jag kort om tid. Nu vil jag derföre upvagta med en och annan Nyhet. Om vår Store Dalins död, jordfästning och

1) Orsaken till sängens förflyttande från Drottningholm till Osbyholm är oss obekant.

Digitized by Google

äreminne på kongl. bekostnad har stått i de offentl. Tidningarne. Efter det lefnadssätt, som han nödgades föra, sedan han kom å nyo til Hofvet, och än mera sedan han blef HofCanceller, spådde något hvar honom ej lång lifstid. Den ena dagen måste han vara långt in på natten i högt sälskap, och den andra åter måste han vara inne i Stockholm, och fara bittida ut til Hans Excellence Gref Ekeblad, för att öfverlägga med denne Store Herren om Stats- och Cancellie-ärender. Til alt sådant ville en svag hälsa ej länge stå bi. Han var ock til slut mycket tankspridd. Hade dock kunnat lefva längre, om ej, efter alla medicorum och alt Hoffolkets intygande, Archiater Böckman, fast i al broderlig välmening och methodo Stahliana, curerat honom öfver i andra verlden. Han brukade åderlåtningar och purgantia för kära lifvet, tils Dalin dog. D. 6 hujus öpnades och genomsågs alla hans papper, i närvaro af Stats-Secreteraren von Düben på Deras Maj:strs vägnar, Kongl. Secr. Stenhagen för Cancellie-Collegii räkning, och Arch. Böckman i sterbhusets namn. Den förste tog i sit förvar de få poetiska papper som funnos och skickade dem til Drotningholm, såsom hade de hört til Vitterhets Academien. Den andra lade tilhopa alla handskrifna Samlingar, hörande til Svea Rikes Historia. De äro ej ännu bragte i någon ordning, mindre renskrifne, torde dock kunna nyttjas, om en skickelig hand får städa dem. Emedlertid lära de komma til Archivum. De angå egäntel. Gustaf Adolfs och Christinas Regering, dock finnes där något angående konung Carl XI. Men det besynnerligaste är at han ägde inga böcker, mindre något Bibliotek. De flesta, som funnos efter honom, höra Kongl. Biblioteket til, angå Svenska Historien, och hvilka jag är befalt, at hämta tilbaka. Han ägde en gång intet sin egen Riks Historia, utan nyttjade Kongl. Biblioteks-Exemplaret, hvarutinnan han med egen hand skrifvit åtskilliga förbättringar, hvilka Grefing nyttjat vid andra uplagan af 1:sta och 2:dra Delen. Denna första Edition bevara vi honom nu til dubbel åminnelse. Hans Buste, på hvilken Hr Archeveque arbetar, skal komma at stå i Drotningens Bibliotek. — — —

— — — — — — — — — — — — — —

Ofvan nämnde grefve Ekeblad var Claes Ekeblad, som utnämndes till kanslipresident 1761. Se om honom Biogr. Lexikon. Jonas Böckman var född 1716 (son af prosten Severin B., som gifte sig med enkan efter Dalins fader kyrkoherden Jonas Dalin), blef professor i Greifswald, kallades 1751 till Stockholm »af några förnäma personer, för att sköta deras helsa, då han jemväl uppvaktade konung Fredrik, under dess sista sjukdom», erhöll 1753 ar-

Digitized by Google

chiaters fullmakt och 1764 fullmakt att vara stadsfysikus i Stockholm, blef 1767 assessor i d. v. Coll. Med., »i hvilken egenskap han sedan praktiserade med nog allmänt förtroende», och dog hastigt i Collegii sessionsrum d. 24 mars 1770 (Sacklén). Han måtte hafva varit anhängare af den metod, hvars upphofsman var den på sin tid ansedde tyske läkaren Georg Ernst Stahl (1660—1734) och i hvilkens metod, enligt medicinens historia, ingick användandet af »uttömmande medel, alterantia och åderlåtning». — Hvart Dalins »poetiska papper» tagit vägen är obekant. De äro af oss fåfängt efterforskade, likasom förhållandet är med de handskrifna samlingarna till svenska historien. Det med Dalins anmärkningar försedda exemplaret af hans Svea Rikes Historia finnes numera icke i Kongl. Biblioteket. Kongl. Vitt.-, Hist.- och Ant.-Akademien är väl innehafvare af Dalins byst, i metall, men om denna byst, som påträffats hos en gelbgjutare och af Akademien inköpts, härrör från Pierre L'Archeveque våga vi ej afgöra, ehuru densamma är signerad P. L.

K. F. Werner.

Johann Georg Rüdling. Att dennes i ett föregående häfte af Samlaren (s. 153 f.) aftryckta böneskrift, i hvilken han vädjade till allmänhetens barmhertighet, medförde åsyftad verkan, derom vittnar

»**ETt ringa dock wälment Tack-Offer,** hwilket then här i *Stockholm* wälbekante Tyske *Informator Rydling* här med i underdånig Ödmiukhet offenteligen tilbiuder, åt alla sina **Kär-älskelige Wänner och** *respective* **Högtährade Gynnare,** som honom uti sitt stora Elände och ganska ynckeliga Tilstånd, wänligen sökt, trösteligen upmuntrat och mildeligen begåfwat hafwa».

---

1) På af Gjörwell framstäld fråga angående innehållet af de samlingar på Drottningholm, hvilka 1777 öfverlemnades till Kongl. Maj:t och kronan, meddelade lagmannen Erik af Sotberg i bref, dateradt Fredrikshof d. 20 December 1779, det svar, att bland handskrifter i dessa samlingar förekommo följande af O. v. Dalin, nemligen: »Försök til et Universal Lexikon, Poetiska skrifter och Callottiska Handlingar» alla i qvartformat.

Digitized by Google

Denna skrift, tryckt på 4 oktavsidor, är daterad Stockholm d. 9 September 1742 och undertecknad

Johann Georg Rydling
I Gudi Rolig och stilL.

R. åberopar sin föregående skrift, hvilken utdelats med tidningarna d. 24 Maj, och anför till betygande af sin tacksamhet en en mängd bibelspråk, så valda att de, enligt R:s mening, bättre än hans egna ord uttryckte hvad han ville säga.

I förra artikeln om Rüdling hafva följande tryckfel inkommit:

Å	sid.	152	r.	5	nfr.	står: Wälgånd, läs: Wälgång
»	»	»	r.	4	»	» : Bibels-Skatten, läs: Bibel-Skatten.
»	»	153	r.	12	ufr.	» : folks, läs: folcks
»	»	»	r.	13	»	» : lekameliga, läs: lekamliga
»	»	»	r.	18	»	» : Malm-skiljnads-gatan, läs: Malms-skjlnads-gatan,
»	»	»	r.	6	nfr.	» : inntil, läs: in til
»	»	»	r.	2	»	» : tils, läs: til
»	»	»	r.	2	»	» : Lifzkrafter, läs: Lifskrafter
»	»	154	r.	5	ufr.	» : samtelige, läs: samteliga
»	»	»	r.	9	nfr.	» : osh, läs: och
»	»	»	r.	3	»	» : tilsammas, läs: tilsammans
»	»	155	r.	12	ufr.	» : äländige, läs: älendiga
»	»	»	r.	13	nfr.	» : frälsares, läs: Frälsares
»	»	»	r.	7	»	» : Maij, läs: Maji

Dessa fel äro visserligen obetydliga, men de böra dock rättas, enär afsigten ju varit att återgifva R:s ovårdade skrift ordagrant.

K. F. WERNER.

Klas Flemings dödsdag är i våra biografiska verk och flerestädes oriktigt uppgifven. I Biogr. Lex., ny reviderad upplaga IV: 357 förbisågs i brådskan, att denna oriktighet långt förut blifvit rättad och derför torde jag nu få hänvisa 1) till »Critisk undersökning om riksmarsken Clas Flemings dödsdag af W. G. Lagus, uppläst på Finska Vetenskaps Societetens årshögtid d. 29 April 1842», tryckt s. å., och 2) till tidskriften »Suomi» för 1842, 1 häftet sid. 37 f, der ett bref, dateradt Hapsal 1597 . 8 Maj g. st. och skrifvet af sekreteraren N. Rask till en vän i Polen, är aftryckt efter orig. i Riksarkivet och hvari berättas, att Fleming hastigt dött d. 12 April s. å. under en resa från sin egendom Pikkala. Enligt Lagus dog Fleming nämnda dag eller natten till den 13 April i Pojo socken och ligger begrafven i Pargas' kyrka.

K. F. WERNER.

Digitized by Google

Tillägg till Klemming, Sveriges dramat. Literatur s. 552 (fremmande om Sverige):

Landgartha, a tragi-comedy by Henry Burnell. 4:o. 1641.

»Uppförd i Dublin 1639 med stort bifall. Stycket grundar sig på svenska historien: den svenska kungen Fros (eller Frollos) besegrande af den danske kungen Regner (eller Reyner), jämte förskjutandet af Reyners drottning Landgartha. Scen Suevia eller Suethland».

(Halliwell, a dictionary of old english Plays).

H. S.

Om »Samlarens» årsbibliografi.

Med anledning af ett med »*A- n*» undertecknadt, till redaktionen insändt tillägg till min bibliografi i förra årgångens sista häfte af »Samlaren», vill jag, under uttryckande af tacksamhet såväl för detta meddelande som för alla rättelser och bidrag som insändas, nämna, att »Klockhoff, studier öfver Þiðreks saga», redan förut fins intagen under N:o 52, likaså »Leffler, om 1607 års uppl. af Uplandslagen» under N:o 57, att »Söderberg, forngutnisk ljudlära» är tryckt 1879 och åtminstone såsom akad. afhandling då utdelades, att »Unflad, die Shakespeare-Literatur in Deutschland 1762—1879» väl ej kan medräknas i vår bibliografi.

Och härmed blir jag i tillfälle att tala om bibliografins inrättning. Jag skulle vara särdeles tacksam, om någon i detta hänseende har råd och upplysningar att meddela. Åtskilligt kan vara att invända mot ordningen, men jag vill därvid anmärka, att bibliografin till en del sammanställdes i sista stund, då utskottet först hade klart för sig, att sällskapets tillgångar medgåfve förteckningens tryckning. En medlem har skriftligen anmärkt mot införandet af de 3 första numren och får jag därpå svara, att det ej skett för att till vår literatur annektera något som ej tillkommer oss, utan för att hänvisa till dessa arbeten såsom upptagande svenska

Digitized by Google

skrifter. Beträffande N:o 52, 53, 55, 105—109, hvilkas rättmätiga upptagande också blifvit bestridt, så hafva de införts, därför att de äro författade, öfversatte eller utgifne af svensk man, äfven om de ej behandla ämnen, som äro specielt svenska. Mig synes att man bör fästa sig vid den literära produktionen i sin helhet hos oss inom de två vetenskapsgrenar, som bibliografin omfattar och ej ensamt hvad som rör vårt land samt därjämte anföra utländska arbeten, som sysselsätta sig med svenska ämnen.

GUST. STJERNSTRÖM.

Frågor.

8.

»Rudbeck skall hafva författat: Den mägtige Kong Orres manhaftiga och tappra bedrifter, beskrifne af den djupsinnige dess skald, Hans Hansson Drömmare, på Svensk Vers, fol. med Kopparstick».

Orden läsas i Hammarsköld-Sondén, Svenska Vitterheten, sid. 183; men märkligt nog inom parenthes, hvilken förmodligen antyder, att Sondén tviflat på tillvaron af en sådan bok eller tryckt skrift, och detta med rätta. Men hvarifrån kommer uppgiften, som först blir synlig 1832, 130 år efter Rudbeck? Mycket möjligt är ju, att han författat och illustrerat en sådan skämt-dikt, som ännu kan ligga gömd i ett handskrifvet exemplar. Finnes något sådant? och hvar?

G. E. K.

Digitized by Google

Digitized by Google

Digitized by Google

Digitized by Google

UNIVERSITY OF MINNESOTA
wils,per arg.1-5

Samlaren. Tidskrift utgifven af Svenska

3 1951 001 922 177 H